

**LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI
MIASTA RAWA MAZOWIECKA
NA LATA 2016-2025**

PROJEKT

03.07.2016

SPIS TREŚCI

1. DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH	3
1.1. WPROWADZENIE.....	3
1.2. SFERA SPOŁECZNA.....	5
1.3. SFERA GOSPODARCZA.....	63
1.4. SFERA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA I TECHNICZNA	79
1.5. SFERA ŚRODOWISKOWA.....	111
2. SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH	116
3. ZASIĘG PRZESRZENNY OBSZARU REWITALIZACJI	120
4. WIZJA STANU ROZWOJU I CECHY OBSZARU PO PRZEPROWADZENIU REWITALIZACJI.....	131
5. CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ	132
6. CHARAKTERYSTYKA PODSTAWOWYCH PROJEKTÓW REWITALIZACJI.....	134
6.1. ROZWÓJ USŁUG WSPIERANIA RODZINY.....	136
6.2. WYKLUCZAMY WYKLUCZENIE - WYSOKA JAKOŚĆ EDUKACJI W GIMNAZJUM NR 1 I GIMNAZJUM NR 2	138
6.3. REWITALIZACJA MIASTA RAWA MAZOWIECKA	140
6.4. RAWSCY SENIORZY SPRAWNI I AKTYWNI	144
6.5. RAWA GRA DLA WSZYSTKICH.....	146
6.6. POMÓŻ INNYM I SOBIE	149
6.7. W „TĘCZOWEJ JEDYNECZCE” ZDROWO JEMY I EKOSYSTEMY POZNAJEMY	151
6.8. RAWSCY SKAUCI JAK ZAWISZA	154
6.9. RAWSKIE CENTRUM ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH.....	157
6.10. BYCIE EKO SIĘ OPŁACA!	160
6.11. PROGRAM AKTYWIZACJA I INTEGRACJA.....	162
7. CHARAKTERYSTYKA (OBSZARY TEMATYCZNE) UZUPEŁNIAJĄCYCH PROJEKTÓW REWITALIZACJI	164
8. INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE DLA PODSTAWOWYCH I UZUPEŁNIAJĄCYCH PROJEKTÓW REWITALIZACJI	167
9. KOMPLEKSOWOŚĆ I KOMPLEMENTARNOŚĆ PROBLEMOWA I PRZESTRZENNA W LPRMRM 2025	173
10. MECHANIZMY WŁĄCZANIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW I INNYCH PODMIOTÓW W PROCES REWITALIZACJI	176

1. DIAGNOZA CZYNNIKÓW I ZJAWISK KRYZYSOWYCH

1.1. WPROWADZENIE

Rawa Mazowiecka położona jest we wschodniej części województwa łódzkiego w podregionie skierniewickim, w obszarze funkcjonalnym intensywnego rozwoju rolnictwa i jest stolicą powiatu rawskiego. Należy do grupy miast średniej wielkości: zajmuje powierzchnię 1 428 ha i jest zamieszkiwana przez 17 737 osób (GUS, 2014), przy czym gęstość zaludnienia wynosi 1 242 osób na 1 km². Jest jednym z najstarszych miast na Mazowszu.

CENTRUM MIASTA- PLAC PIŁSUDSKIEGO. Foto: D. Bógdał.

Miasto leży na Wysoczyźnie Rawskiej, we wschodniej części województwa łódzkiego. Przez miasto przepływają dwie rzeki – Rawka oraz jej dopływ Rylka. Z Rawką związane są początki osadnictwa w Rawie Mazowieckiej – trzy grodziska (Stara Rawa, Dzwonkowice i Anielska Góra). Następnie powstała przedlokacyjna osada miejska (obecnie „Stare Miasto”). Prawa miejskie uzyskała Rawa Mazowiecka w 1321 r., a w latach 1355-1370 zbudowano murowany Zamek Książąt Mazowieckich. Miasto zawdzięczało swój rozkwit w XIV w. panowaniu Siemowita III, sprzymierzeńca i sojusznika Kazimierza Wielkiego. Z tego okresu pochodził katalog mazowieckiego prawa zwyczajowego. Książę Siemowit III przeprowadził także reformę sądownictwa, administracji i skarbu, co zapewniło miastu – stolicy księstwa – dobre warunki rozwoju gospodarczego na długie lata. Księstwo zostało inkorporowane do Korony dopiero w 1462 r. przez Kazimierza IV Jagiellończyka, stając się stolicą województwa rawskiego. W 1562 r.

natomiast, przeprowadzając reformę skarbu, Zygmunt August utworzył stałe źródki na utrzymanie wojska zaciężnego, tzw. skarb kwarciany, na którego siedzibę wybrał właśnie Rawę Mazowiecką, a jego administratorem uczynił starostę rawskiego, przyczyniając się do wzmocnienia znaczenia politycznego miasta w okresie państwa elekcyjnego. Mimo tego miasto, które ucierpiało dotkliwie w czasie potopu szwedzkiego, przez dłuższy czas pozostawało w stagnacji. Dopiero na początku XIX w. nastąpiło ożywienie. W latach 1815-1830 przeprowadzono regulację miasta – wzniesiono zabudowę rynku i ratusz, powstał park w stylu angielskim i zainstalowano oświetlenie uliczne, uregulowano rzekę Rawkę, podjęto także próbę lokacji osady włókienniczej. Powstania, a następnie I wojna światowa utrudniały rozwój miasta. Po odzyskaniu niepodległości miasto rozwijało się bardzo dynamicznie przede wszystkim wzdłuż dawnego Przedmieścia Krakowskiego (ob. ul. Kościuszki), jednak II wojna światowa znów przerwała ten proces. W czasie wojny zginęło około 2 000 mieszkańców miasta, została też zniszczona cała dzielnica żydowska. Po II wojnie światowej stopniowo usunięto zniszczenia, powstały nowe zakłady produkcyjne i usługowe, podnosząc znaczenie lokalnego przemysłu. Obecnie ze względu na bogatą historię, dziedzictwo kulturalne i walory przyrodnicze, miasto jest ważnym ośrodkiem nie tylko przemysłowym, ale także kulturalnym i rekreacyjnym w regionie łódzkim.

Rys. 1. Położenie Rawy Mazowieckiej w regionie i w kraju

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

1.2. SFERA SPOŁECZNA

Diagnoza sfery społecznej Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rawa Mazowiecka obejmuje sytuację demograficzną, bezrobocie oraz sytuację finansową gospodarstw domowych, pomoc społeczną, aktywność obywatelską, aspekty związane z działalnością instytucji kultury, stan oraz jakość świadczenia usług publicznych z zakresu edukacji. Ponadto poddana diagnozie zostanie sytuacja związana z bezpieczeństwem w mieście.

Przeprowadzona została analiza danych oraz wskaźników obrazujących zjawiska społeczne. Analiza danych przeprowadzona została w ujęciu dynamicznym (w okresie około 10 lat), aby zidentyfikować zmiany sytuacji społecznej mieszkańców Rawy Mazowieckiej oraz obszaru rewitalizacji. Ponadto dla lepszego zdiagnozowania sytuacji społecznej w Rawie Mazowieckiej wybrane wskaźniki zostały porównane do wskaźników woj. łódzkiego lub powiatu rawskiego.

Dane pochodzą z następujących instytucji i źródeł:

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej (MOPS) w Rawie Mazowieckiej,
- Powiatowy Urząd Pracy (PUP) w Rawie Mazowieckiej,
- Główny Urząd Statystyczny (GUS),
- Urząd Miasta Rawa Mazowiecka,
- „Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w szkołach i placówkach prowadzonych przez Urząd Miasta Rawy Mazowieckiej”,
- „Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych w szkołach i placówkach prowadzonych przez Powiat Rawski” na terenie miasta
- roczne programy współpracy Miasta Rawa Mazowiecka z organizacjami pozarządowymi oraz sprawozdania z ich realizacji,
- roczne raporty Komendy Powiatowej Policji (KPP) w Rawie Mazowieckiej,
- inne materiały.

1.2.1. DEMOGRAFIA

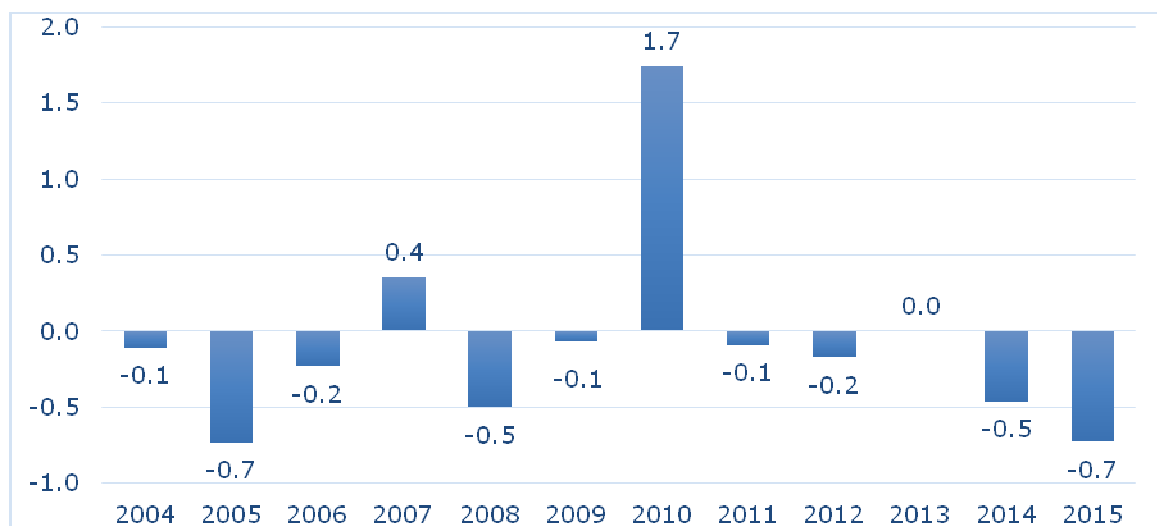
Rawę Mazowiecką zamieszkuje (stan na koniec roku 2015) 17 615 osób, przy gęstości zaludnienia na poziomie 1 233 osób na 1 km². Średni wiek mieszkańców miasta wynosi 39,7 lat i jest nieznacznie niższy od średniego wieku mieszkańców województwa łódzkiego oraz porównywalny do średniego wieku mieszkańców całej Polski.

Traktując rok 2004 jako rok bazowy można stwierdzić, że gęstość zaludnienia w Rawie Mazowieckiej spadła o 67 osób na km² (5,2%). W roku 2015 na 1 km² przypadało 1233 mieszkańców. W okresie ostatnich piętnastu lat liczba mieszkańców utrzymuje się na stałym poziomie ze średnimi wahaniami w granicach 1%, choć szczegółowa analiza dynamiki zmian liczby ludności wskazuje, że w większości lat w tym przedziale liczba ludności systematycznie się zmniejsza.

W Rawie Mazowieckiej w latach 2004-2015 wahania zmian liczby ludności na 1000 mieszkańców kształtowały się w granicach od -7,3% do 17,4%. Do 2007

roku systematycznie malała liczna ludności, a następnie w roku 2007 zaobserwowano dodatnią zmianę liczby ludności (3,5%), następnie nagły wzrost omawianego wskaźnika nastąpił w roku 2010 (17,4%). W roku 2015 mieszkańców Rawy Mazowieckiej ubyło o 7,3% w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

Wykres 1. Dynamika zmian liczby ludności na 1000 mieszkańców w latach 2004-2015 [%]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Saldo migracji oznacza przyrost lub ubytek ludności danej jednostki administracyjnej na skutek migracji. Do analizy sytuacji w Rawie Mazowieckiej posłużył wskaźnik salda migracji w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. W latach 2004-2014 saldo migracji na 1000 mieszkańców w Rawie Mazowieckiej charakteryzowało się ujemnymi wartościami, co spowodowane było m.in. brakiem możliwości znalezienia pracy, szczególnie przez osoby młode. Na przestrzeni analizowanych lat najniższa wartość salda migracji występowała w roku 2007 (-6,7), natomiast rok 2014 cechował się najwyższym saldem migracji (-3,4).

Tabela 1. Migracje na pobyt stały w Rawie Mazowieckiej

Rok	Saldo migracji na 1000 osób	Saldo migracji zagranicznych na 1000 osób
2004	-3,8	-0,28
2005	-4,1	0,06
2006	-5,1	0,17
2007	-6,7	0,06
2008	-6,2	0,00
2009	-4,5	0,17

2010	-4,4	0,11
2011	-4,3	0,06
2012	-3,8	0,11
2013	-3,8	-0,11
2014	-3,4	0,06

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Interesujące dane pokazuje wskaźnik salda migracji zagranicznych na pobyt stały na 1000 mieszkańców. Analizując dane z lat 2004-2014 można stwierdzić, że występowały głównie dodatnie wartości tego wskaźnika. Tylko w latach 2004 i 2007 saldo migracji za granicę charakteryzowało się ujemnymi wartościami. Saldo migracji zagranicznych jest dodatnie, co może oznaczać, że mieszkańcy powoli wracają z zagranicy i chcą ponownie osiedlać się w Rawie Mazowieckiej.

Odływ migracyjny następuje w przeważającej większości w relacjach między miastami, co związane jest głównie z przemieszczaniem się ludzi młodych w wieku od 20 do 30 lat, w celu zdobycia wykształcenia i w konsekwencji atrakcyjniejszej pracy. Przyczyną odływu migracyjnego z Rawy Mazowieckiej, oprócz wymienionych wyżej, jest dodatkowo przemieszczanie się osób wykształconych i zamożnych do większych aglomeracji poprzez pracę, naukę, handel i usługi. Przemieszczenia wewnątrz samego miasta dotyczą odływu ludności z osiedli ze starą zabudową mieszkaniową do domów jednorodzinnych budowanych na osiedlach jednorodzinnych na terenie miasta. Jednym ze środków zaradczych na zatrzymanie tych tendencji będzie planowana na najbliższe lata rewitalizacja miasta. W pierwszej fazie będzie rewitalizowane centrum Rawy Mazowieckiej.

W strukturze mieszkańców przeważają nieznacznie kobiety – współczynnik feminizacji w 2014 roku wynosił 109. Charakterystyczna jest przewaga kobiet w wieku poprodukcyjnym, co jest zbieżne z tendencjami ogólnopolskimi. Z kolei przewaga mężczyzn jest widoczna w okresie produkcyjnym, szczególnie niepokojąca jest wśród osób w wieku 25-40 lat, a więc w okresie rozrodczym. Przewaga ta może wynikać z dobrej oferty pracy, traktowanej jednak przez młodych mężczyzn, jako przejściowy etap w życiu, albo z nierównowagi w wymeldowaniach młodych ludzi wyjeżdżających z Rawy Mazowieckiej w poszukiwaniu pracy. Młode kobiety wymeldowują się szybciej, podczas gdy mężczyźni pozostają dłużej zameldowani w domu rodzinnym. Prawdopodobnie oba czynniki składają się na tendencję zaobserwowaną w danych.

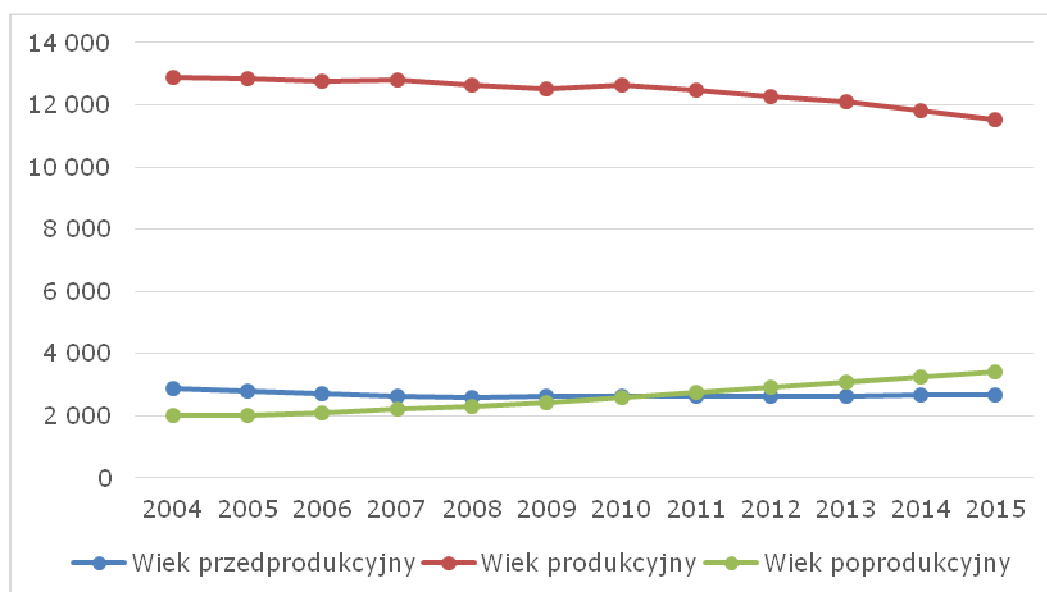
Ta nierównowaga nie ma jednak większego wpływu na dzietność, która jednak systematycznie zmniejsza się zgodnie z tendencjami ogólnokrajowymi. W latach 1996-2014 występowały niewielkie różnice w liczbie urodzeń, co może oznaczać duży potencjał oddziaływania poprzez właściwą politykę prorodzinną. W szczególności potrzebne są dostępne miejsca w żłobkach i przedszkolach, a także atrakcyjna oferta dla kobiet zachęcająca do osiedlania się i planowania dalszego

życia rodzinnego w Rawie Mazowieckiej, a szczególnie istotne jest to dla obszaru centrum miasta.

Ujemne saldo migracji na pobyt stały i utrzymujący się w obecnym czasie ubytek ludności w wieku największej aktywności rozrodczej i zawodowej może spowodować dalsze niekorzystne zmiany w strukturze biologicznej ludności i wpłynąć na trendy demograficzne, związane z procesem starzenia się ludności przejawiającym się stałym zmniejszeniem liczebności dzieci i młodzieży oraz wzrostem ludności w wieku poprodukcyjnym.

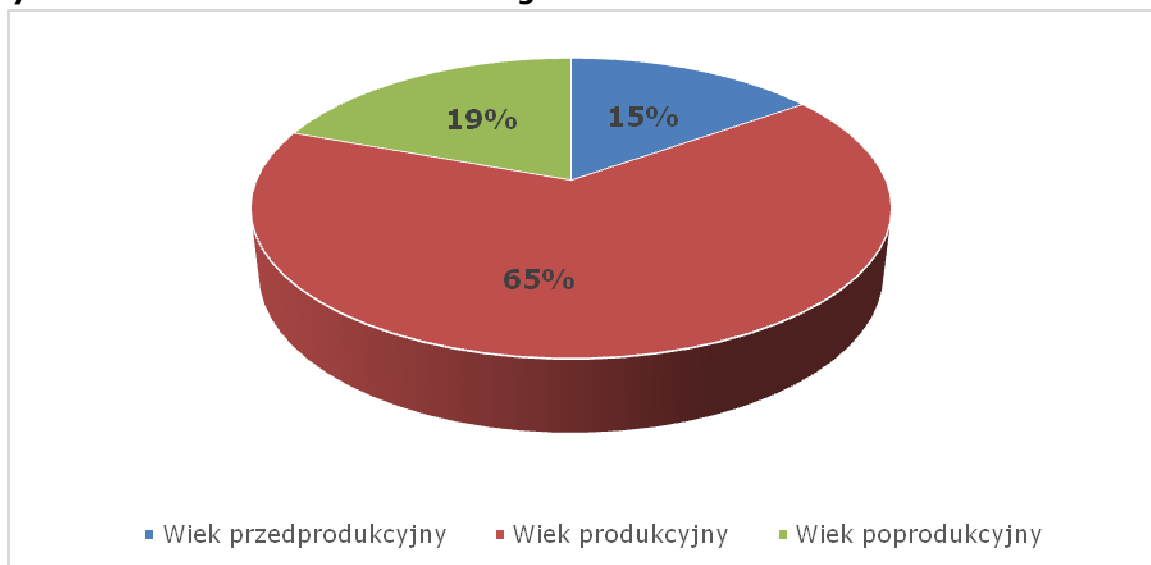
W Rawie Mazowieckiej dominuje ludność w wieku produkcyjnym (66% mieszkańców), jednak w omawianym okresie widoczny jest spadek liczby ludności w tym przedziale. Niepokojący wydaje się fakt, że w latach 2004-2015 liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym znacznie wzrosła. W roku 2010 liczba osób w wieku poprodukcyjnym zrównała się z liczbą mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym. Liczba mieszkańców Rawy Mazowieckiej w wieku przedprodukcyjnym w analizowanych latach nieznacznie zmalała.

Wykres 2. Zmiany liczby ludności w wieku przed, po i produkcyjnym w latach 2004-2015

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wykres 3. Struktura ludności według wieku w 2015 roku

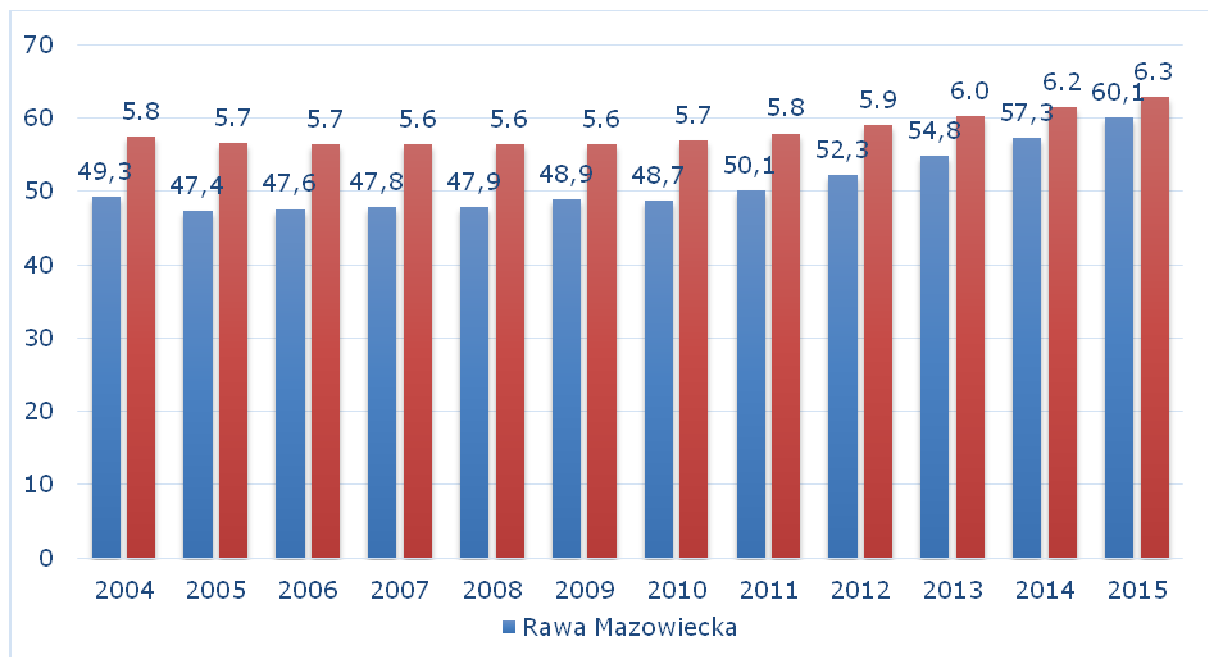

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W roku 2015 w Rawie Mazowieckiej największy udział stanowili mieszkańcy w wieku produkcyjnym (65%). Udział osób w opisywanej grupie wiekowej w woj. łódzkim jest mniejszy w porównaniu do Rawy Mazowieckiej i wynosi 64%. 19% mieszkańców Rawy Mazowieckiej stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym, dla porównania udział opisywanej grupy wiekowej w woj. łódzkim wynosi 22%. Najmniejszy udział stanowią osoby w wieku przedprodukcyjnym (15%). W woj. łódzkim mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym w analizowanym roku było mniej o 1 punkt procentowy. Można stwierdzić, że struktura ludności w Rawie Mazowieckiej jest mało korzystna, choć wydaje się nieznacznie korzystniejsza niż sytuacja w całym woj. łódzkim.

Współczynnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) wzrastał w latach 2004-2015, wynosząc odpowiednio 49,3% w 2004 r., 50,1% w 2011 r. oraz 60,1% w 2015 r. W Rawie Mazowieckiej zauważalny jest więc wzrost liczby osób w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. W badanym okresie można zaobserwować szybszy wzrost ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym niż w całym województwie łódzkim. W roku 2015 omawiany wskaźnik w Rawie Mazowieckiej wynosił 60,1% i był niższy niespełna o 3 punkty procentowe niż w województwie łódzkim. Dla porównania liczba mieszkańców Rawy Mazowieckiej w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w roku 2004 wynosiła 49,3% i była niższa o ponad 8 punktów procentowych w stosunku do województwa łódzkiego.

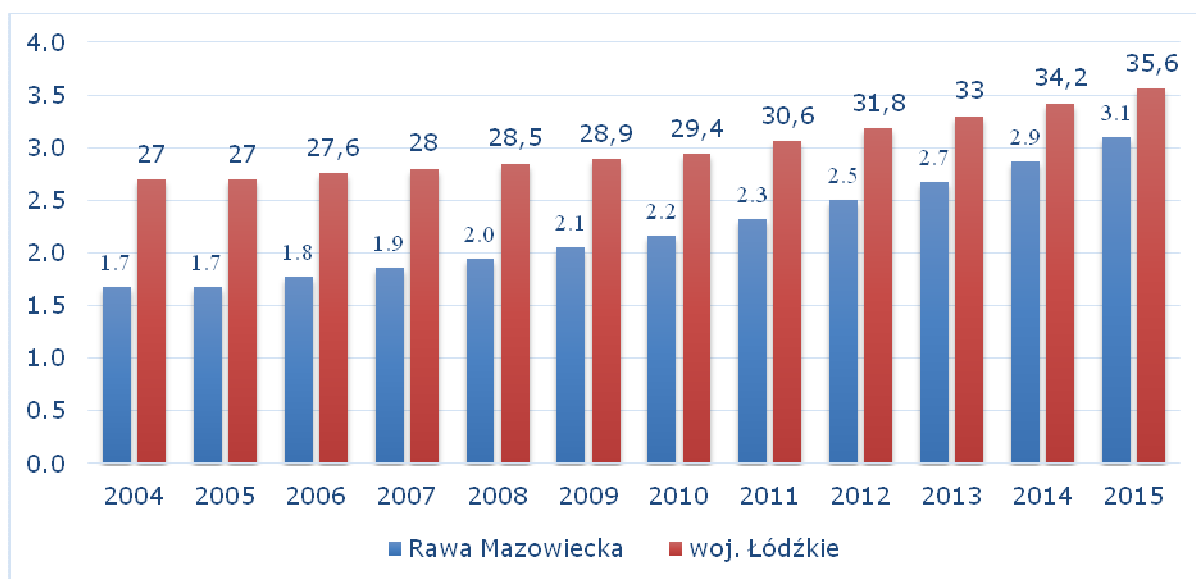
Wykres. 4. Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w Rawie Mazowieckiej oraz woj. łódzkim w latach 2004-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS

Można więc zauważyć stopniowe starzenie się społeczności rawskiej, co sugeruje, że w analizie ilościowej problemów należy uwzględnić nie tylko obciążenie demograficzne, ale także rozkład przestrzenny osób starszych i sędziwych w strukturze miasta.

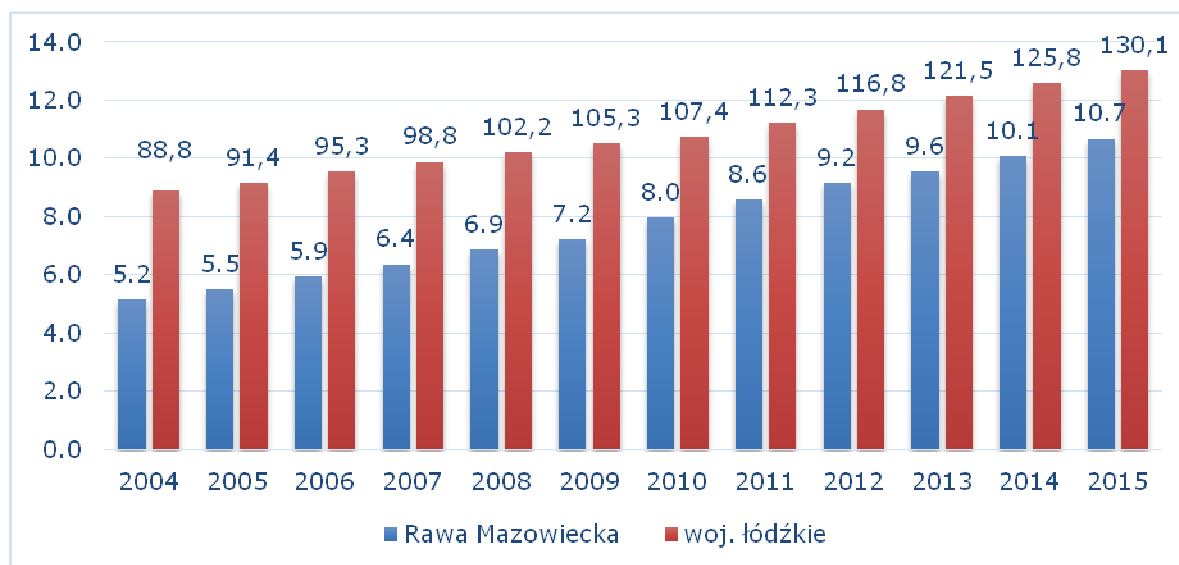
Wykres 5. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym w Rawie Mazowieckiej oraz woj. łódzkim w latach 2004-2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Pogłębiona analiza tego zjawiska w Rawie Mazowieckiej na podstawie wskaźnika liczby osób w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym w latach 2004-2015 pozwala stwierdzić, że sytuacja demograficzna w Rawie Mazowieckiej staje się z roku na rok mniej korzystna. Na tle całego województwa Rawa Mazowiecka wciąż ma niższy odsetek osób w wieku poprodukcyjnym, jednak miasto charakteryzuje się większą dynamiką wzrostu osób w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym niż całe województwo łódzkie. Traktując rok 2004 jako rok bazowy można zauważyć, że udział mieszkańców Rawy Mazowieckiej w wieku poprodukcyjnym na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym wzrósł w roku 2015 o ponad 14 punktów procentowych, podczas gdy w województwie łódzkim widoczny jest wzrost o niecałe 8 punktów procentowych. W Rawie Mazowieckiej w roku 2015 zamieszkiwało 31% osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Innymi słowy sytuacja Rawy Mazowieckiej w tym zakresie pogarsza się, goniąc i pogłębiając tym samym niekorzystną sytuację w całym województwie.

Wykres 6. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym w Rawie Mazowieckiej oraz woj. łódzkim w latach 2004-2015

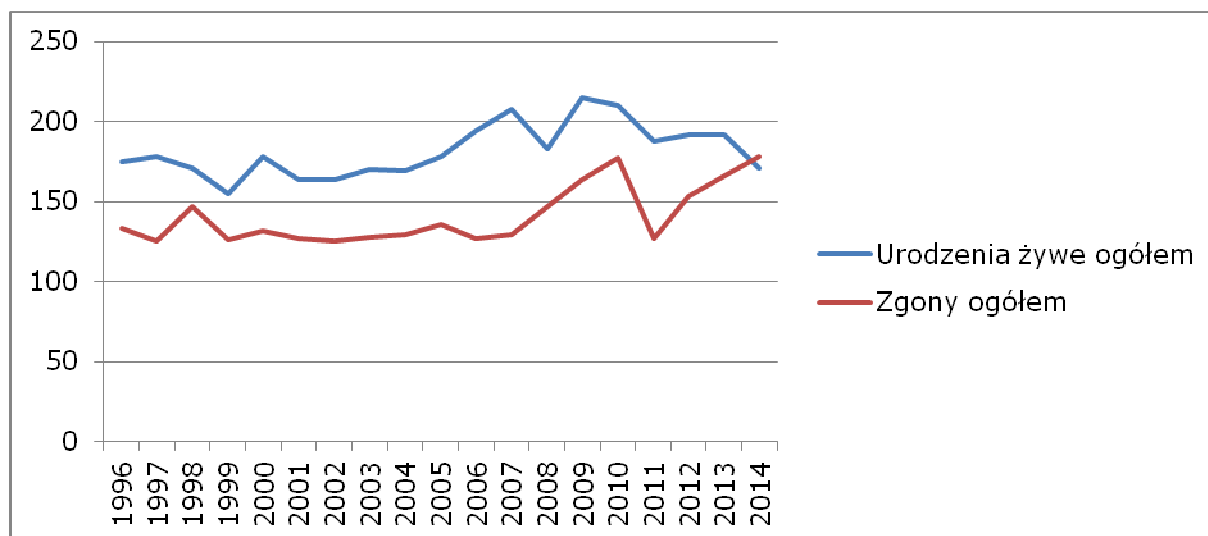
Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS

Podobnie niekorzystnie kształtuje się relacja liczby osób w wieku poprodukcyjnym w stosunku do liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym. Analizując powyższe dane można stwierdzić, że sytuacja demograficzna w województwie łódzkim oraz Rawie Mazowieckiej rokrocznie się pogarsza. Ta sytuacja ma związek z tendencjami ogólnokrajowymi m.in. zjawiskiem starzenia się polskiego społeczeństwa, z nowym modelem rodziny (2+1) oraz niżem demograficznym. Tutaj podobnie sytuacja Rawy jest korzystniejsza niż sytuacja całego województwa, jednak niepokojący wydają się fakt, że dynamika omawianego wskaźnika w latach 2004-2015 jest dużo większa niż w województwie łódzkim. W roku 2015 na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym

przypadało 106,7 osób w wieku poprodukcyjnym, opisywany wskaźnik w roku 2004 był prawie o połowę niższy.

Ponadto w Rawie Mazowieckiej od kilku lat spada liczba urodzeń i wzrasta liczba zgonów- w 2014 roku liczba zgonów przewyższyła liczbę urodzeń. Przyrost naturalny w Rawie Mazowieckiej w latach 2004-2013 charakteryzował się dodatnimi wartościami, co świadczy o występowaniu wciąż większej liczby urodzeń żywych niż zgonów. Tylko w roku 2014 zaobserwowano ujemny przyrost naturalny (-7), który wynikał z większej liczby zgonów niż liczby urodzeń.

Wykres 7. Liczba urodzeń i zgonów w Rawie Mazowieckiej w latach 1996-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela 2. Przyrost naturalny w Rawie Mazowieckiej w latach 2004-2015

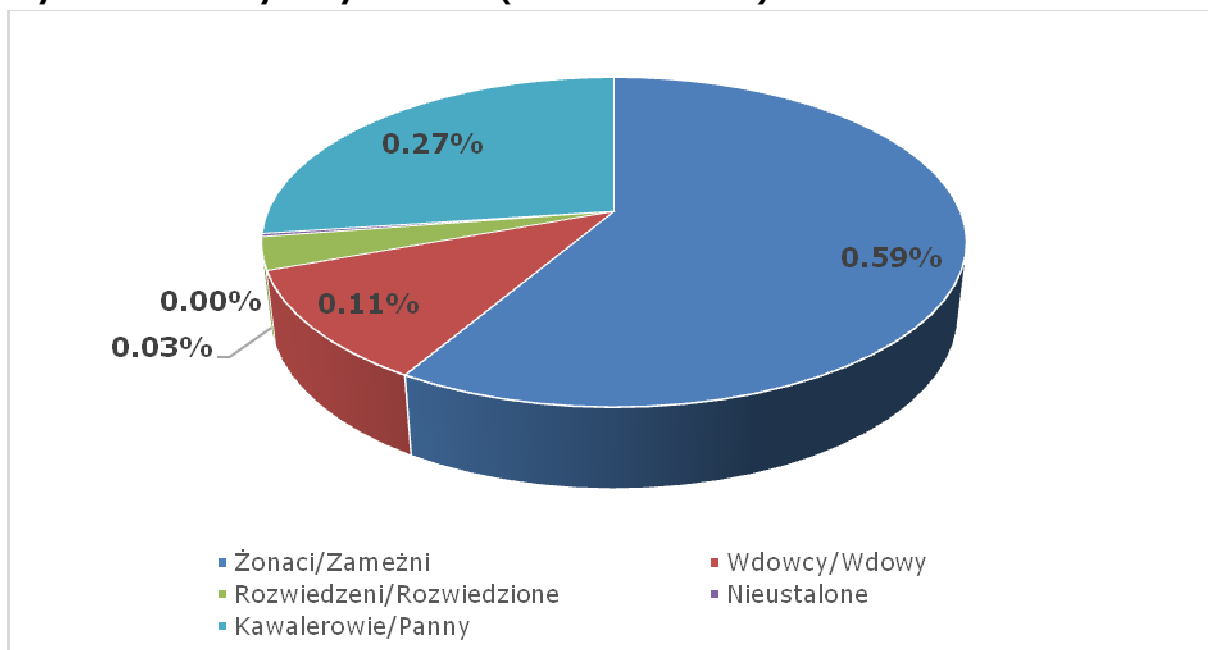
Rok	Urodzenia żywe	Zgony	Przyrost Naturalny
2004	169	129	40
2005	178	136	42
2006	194	127	67
2007	208	129	79
2008	183	147	36
2009	215	164	51
2010	210	177	33
2011	188	127	61
2012	192	153	39
2013	192	166	26
2014	171	178	-7
2015	181	166	15

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W roku 2015 ponownie przyrost naturalny był dodatni. W latach 2004-2015 mimo wahań liczby urodzeń i liczby zgonów widać systematyczny spadek wartości wskaźnika przyrostu naturalnego co związane jest głównie z systematycznym wzrostem liczby zgonów.

Analizując sytuację stanu cywilnego mieszkańców Rawy Mazowieckiej można stwierdzić, że ponad połowa mieszkańców żyje w związkach małżeńskich (58,5%). Dość dużą część stanowią kawalerowie oraz panny (27,2%). W Rawie Mazowieckiej zamieszkuje 10,9% osób, które straciły swoich współmałżonków. Najmniejszy udział ludności w wieku powyżej 15 roku życia stanowią osoby rozwiedzione (0,3%).

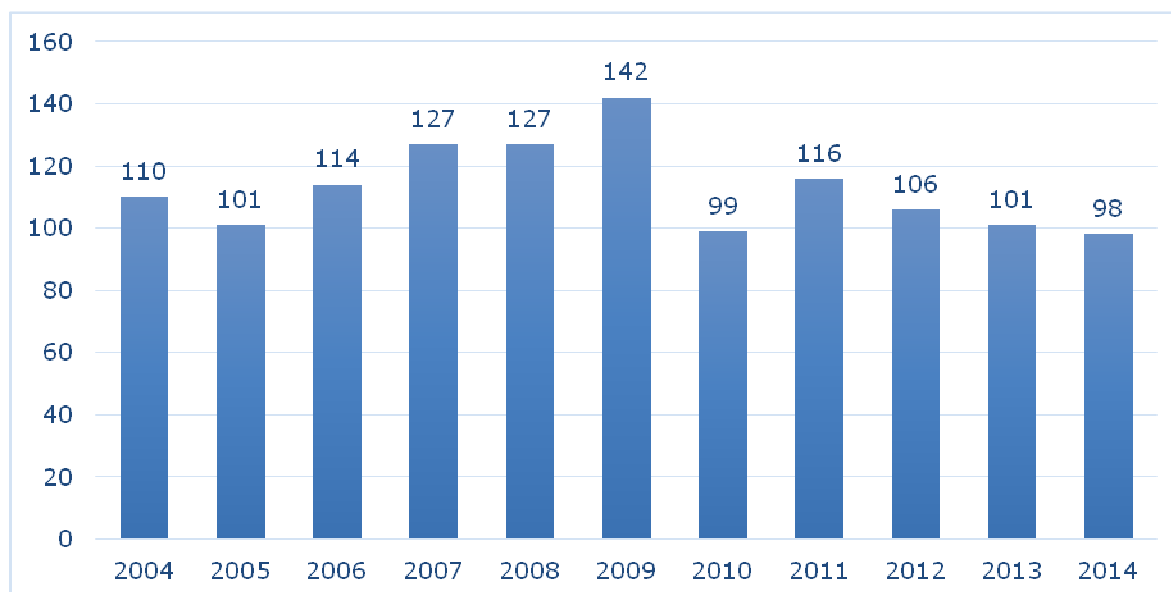
Wykres 8. Stan cywilny ludności (ludność 15 lat +)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z: polskawliczbach.pl

Od 2011 roku systematycznie spada liczba zawieranych małżeństw w Rawie Mazowieckiej. W 2011 wynosiła ona 116 małżeństw, w 2014 już tylko 98, a więc od 6,5 do 5,5 na jeden tysiąc mieszkańców.

Wykres 9. Małżeństwa zawarte w Rawie Mazowieckiej w latach 2004-2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z: polskawliczbach.pl

Zmiany podstawowych zjawisk demograficznych w Rawie Mazowieckiej są objawem ukształtowania się nowego modelu rodziny. Zjawisko to jest wyrazem bardzo szybkiego przystosowania się populacji ludności Rawy Mazowieckiej do nowej sytuacji ekonomicznej.

Sytuację znaczącego obniżania się liczby ludności w wieku przedprodukcyjnym warunkują następujące czynniki:

- strukturalne (ograniczenie przez państwo oraz pracodawców świadczeń socjalnych, zła sytuacja na rynku pracy),
- kulturowe (spadek znaczenia wartości i norm, dążenie do samorealizacji, zmiana pozycji kobiety w rodzinie, konsumpcjonizm),
- technologiczne (rewolucja informacyjna, podniesienie świadomości w zakresie regulacji urodzeń).

Głębokie zmiany w strukturze ludności wg wieku, wywołane przesuwaniem się wyżej i niżej demograficznych, spowodują określone konsekwencje w wielu dziedzinach życia. Spadek liczby dzieci wpłynie na kształtowanie się sieci szkół i przedszkoli oraz może wpłynąć na likwidację szkół na różnym poziomie nauczania, lecz z drugiej strony ułatwi dostęp do szkół i w dalszej perspektywie może wpływać na wzrost poziomu wykształcenia ludności.

Wzrost liczby ludzi starszych będzie wywierał ponadto wpływ na system świadczeń społecznych, rynek wyrobów farmaceutycznych, zapotrzebowanie na różnego rodzaju usługi na rzecz ludności.

1.2.2. SYTUACJA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA GOSPODARSTW DOMOWYCH

Istotnym elementem diagnozy społecznej jest sytuacja gospodarstw domowych w Rawie Mazowieckiej. Analizę problemu zagrożenia wykluczeniem społeczno-ekonomicznym rozpoczęto od określenia sytuacji ekonomicznej rawskich rodzin. W tym celu przedstawione zostaną dane oraz wskaźniki z zakresu rynku pracy oraz dane pozyskane z Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Rawie Mazowieckiej.

Przeciętne wynagrodzenie miesięczne brutto w 2015 roku w zakładach pracy na terenie powiatu rawskiego wynosiło 3 168,26 zł, czyli 87,5% przeciętnego wynagrodzenia w regionie (3 618,63 zł) i 79,1% przeciętnego wynagrodzenia w Polsce (4 003,99 zł). Najwyższe wynagrodzenia wypłacane są w sektorze przedsiębiorstw. Przeważają w tym zakresie przedsiębiorstwa zaopatrujące w energię elektryczną, gaz, wodę oraz firmy logistyczne i spedycyjne działające na terenie miasta. Narodowy Spis Powszechny Ludności przeprowadzony w 2011 r. pokazał jednak, że podobnie jak w 2002 r. większość osób utrzymuje się z dochodów z pracy najemnej i samozatrudnienia, zaś mniej z pracy w rolnictwie. Do rzadkości należą dochody z najmu. Dużą grupą osób utrzymujących się z niskich dochodów są emeryci. Około 5,5% ogółu ludności korzysta ze wsparcia pomocy społecznej w różnym zakresie, wśród nich 188 osób z powodu niepełnosprawności. Przytoczone dane wskazują, że należy w pogłębiony sposób przeanalizować przyczyny trudnej sytuacji ekonomicznej rawskich rodzin.

W roku 2014 liczba osób w wieku produkcyjnym w Rawie Mazowieckiej wynosiła 11 275, tj. 63,57% ogółu ludności miasta, czyli na każde 1000 mieszkańców pracowało 296 osób. Bezrobocie na terenie miasta Rawa Mazowiecka i powiatu rawskiego w latach 2008 – 2013 wykazywało tendencję zwyżkową, na co zapewne miała wpływ sytuacja gospodarki w kraju jak i w całej Unii Europejskiej. Od 2014 odnotowano zauważalny spadek bezrobocia, aż do poziomu około 5% w roku 2015.

Tabela 3. Stopa bezrobocia w Rawie Mazowieckiej w latach 2004-2015

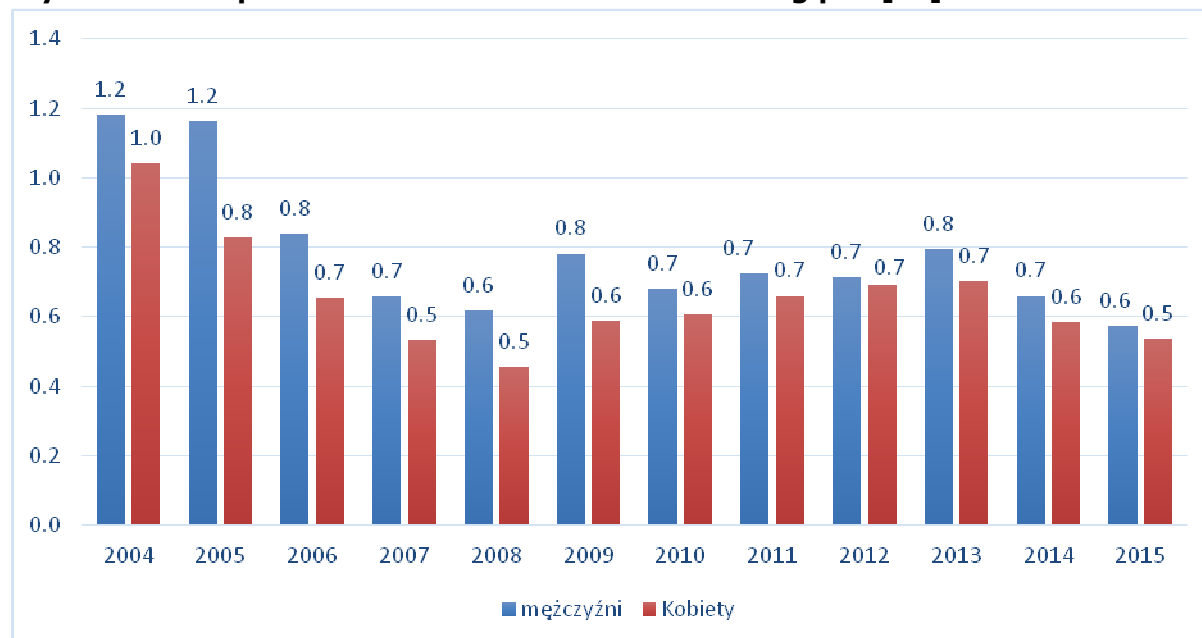
Rok	Rawa Mazowiecka	Województwo łódzkie
2004	15,6%	19,5%
2005	14,1%	17,9%
2006	10,9%	14,7%
2007	8,6%	11,2%
2008	7,7%	9,2%
2009	10,0%	11,9%
2010	9,7%	12,2%
2011	10,3%	12,9%

2012	10,4%	14,0%
2013	11,0%	14,1%
2014	9,1%	11,8%
2015	5,5 %	10,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W analizowanych latach udział bezrobotnych mężczyzn był większy od udziału bezrobotnych kobiet. W roku 2015 analizowany wskaźnik wynosił dla mężczyzn 5,7% natomiast dla kobiet 5,3% (różnica 0,4 punktu procentowego). Dla porównania w roku 2004 kiedy odnotowano najwyższy poziom bezrobocia rejestrowanego w badanym okresie różnica między udziałem bezrobotnych kobiet i mężczyzn wynosiła prawie 2 punkty procentowe. Najwyższą różnicę w udziale poszczególnych płci wśród bezrobotnych w Rawie Mazowieckiej odnotowano w roku 2005 i wynosiła ona ponad 3 punkty procentowe.

Wykres 10. Stopa bezrobocia w latach 2004-2015 wg płci [%]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród ogółu liczby bezrobotnych mieszkańców, zarówno z terenu miasta Rawa Mazowiecka, jak i powiatu rawskiego większą grupę stanowią mężczyźni, zaś analiza aktywności ekonomicznej ludności miasta Rawa Mazowiecka wg kryterium wykształcenia pokazuje, że dominują osoby z niskim wykształceniem.

Analizując sytuację bezrobotnych według poziomu wykształcenia w latach 2010-2014 można stwierdzić, że nastąpił wzrost udziału bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym oraz z wykształceniem policealnym i średnim zawodowym. W analizowanym okresie nastąpił natomiast spadek osób bezrobotnych z wykształceniem zawodowym i średnim ogólnokształcącym. W roku 2014 w Rawie Mazowieckiej największy udział stanowią bezrobotni z wykształceniem zawodowym (27,03%), zasadniczym zawodowym (26,45%) oraz

policealnym i średnim zawodowym (25,03%). Najmniejszy udział w analizowanym roku stanowią osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym, udział osób z wykształceniem wyższym stanowi 11,24% wszystkich bezrobotnych. Sytuacja osób bezrobotnych spowodowana jest m.in. niskimi kwalifikacjami osób na rynku pracy oraz niedopasowaniem umiejętności i kwalifikacji tych osób do potrzeb rynku pracy.

Tabela 4. Zarejestrowani bezrobotni wg poziomu wykształcenia [%]

Poziom wykształcenia	Lata				
	2010	2011	2012	2013	2014
Wyższe	9,17%	12,74%	14,46%	12,85%	11,24%
Policealne i średnie zawodowe	21,96%	21,12%	24,67%	24,54%	25,03%
Średnie ogólnokształcące	11,24%	8,74%	10,21%	11,11%	10,23%
Zasadnicze zawodowe	31,14%	33,74%	26,48%	27,31%	26,46%
Gimnazjalne i poniżej	26,49%	23,66%	24,18%	24,19%	27,03%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP

Sytuacja na rynku pracy w Rawie Mazowieckiej wydawałaby się korzystna, ale pogłębiona analiza sytuacji osób bezrobotnych pozwoliła na wskazanie szeregu niepokojących negatywnych zjawisk występujących w tej grupie mieszkańców Rawy Mazowieckiej.

Tabela 5. Bezrobocie oraz długotrwałe bezrobocie w Rawie Mazowieckiej w latach 2011-2015

Rok	Liczba bezrobotnych zarejestrowanych ogółem	Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym	Długotrwałe bezrobotni	Bezrobotni ogółem z prawem do zasiłku	Udział osób długotrwałe bezrobotnych w liczbie bezrobotnych ogółem	Udział osób z prawem do zasiłku w liczbie bezrobotnych ogółem

2011	824	7%	300	193	36%	23%
2012	823	7%	322	162	39%	20%
2013	864	7%	380	147	44%	17%
2014	703	6%	375	102	53%	15%
2015	610	5%	271	100	44%	16%

Źródło: opracowanie wysłane MOPS

Analizując powyższe dane można zauważyć, że na przestrzeni lat 2011-2013 z roku na rok rosła liczba osób bezrobotnych oraz długotrwale bezrobotnych. Sytuacja poprawia się od 2014 roku, jednak podkreślić trzeba, że zmniejsza się w tej grupie także liczba osób z prawem do zasiłku stanowiąc w 2015 roku jedynie 16% bezrobotnych. Na tej podstawie można stwierdzić, że sytuacja osób bezrobotnych w mieście jest niekorzystna. Ponadto rośnie udział osób bezrobotnych długotrwale w 2014 roku osiągając udział ponad 53% w tej grupie. Długotrwale bezrobocie związane jest z trudną i pogarszającą się sytuacją ekonomiczną mieszkańców oraz ich rodzin, a także z licznymi problemami społecznymi, które są następstwem pozostawania dłużej bez pracy.

Dla dokładniejszego zobrazowania sytuacji na rynku pracy mieszkańców Rawy Mazowieckiej, zaprezentowano dane dotyczące odsetka osób długotrwale bezrobotnych wśród grupy osób bezrobotnych według poszczególnych grup wiekowych. Liczba zarejestrowanych długotrwale bezrobotnych przyrównana została do liczby bezrobotnych mieszkańców Rawy Mazowieckiej z poszczególnych grup wiekowych.

Dane statystyczne pozwalają stwierdzić, iż w ciągu lat 2008 – 2015 nastąpiła negatywna zmiana w odsetku osób długotrwale bezrobotnych w grupach wiekowych 35-44, 60-64. Jedyną grupą wiekową, której udział systematycznie maleje jest grupa wiekowa 45-54 lata.

W analizowanym okresie dominującą grupą wiekową wśród osób długotrwale bezrobotnych jest grupa 25-34. Szczególnie trudny dla młodych ludzi był okres 2011-2014. Od 2014 widoczne jest zmniejszenie się liczby osób długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku 25-34. Wzrost długotrwałego bezrobocia w grupie 25-34 lata może być skutkiem nieskorelowania systemu edukacji z popytem miasta na określone zawody, zaś w grupie 35-44 – z niekorzystną sytuacją demograficzną miasta, mało atrakcyjnymi wynagrodzeniami oferowanymi na rynku pracy, a także niskim zapotrzebowaniem w Rawie Mazowieckiej na wykwalifikowaną i doświadczoną siłę roboczą.

Tabela 6. Liczba osób długotrwale bezrobotnych według wieku w Rawie Mazowieckiej w latach 2008-2015

grupa wieko -wa	wskaźnik	Lata							
		2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
18-24	liczba długotrwale bezrobotnych	14	31	27	36	30	43	31	19
25-34	liczba długotrwale bezrobotnych	49	57	66	84	88	101	86	55
35-44	liczba długotrwale bezrobotnych	46	35	46	54	52	79	78	72
45-54	liczba długotrwale bezrobotnych	112	90	91	73	87	87	81	52
55-59	liczba długotrwale bezrobotnych	42	29	48	39	51	49	71	45
60-64	liczba długotrwale bezrobotnych	15	13	5	13	13	21	27	28

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP

Z kolei analiza sytuacji długotrwale bezrobotnych w odniesieniu do liczby bezrobotnych w danej grupie wiekowej wskazuje, że w tej grupie osób dominują mieszkańcy Rawy Mazowieckiej w wieku 60-64 oraz 55-59, co może wskazywać problem ze znalezieniem pracy z powodu niechęci pracodawców do zatrudnienia osób zbliżających się do wieku emerytalnego. Problemem w tym zakresie może być również niedostosowanie kwalifikacji i umiejętności tych osób do zmieniających się szybko potrzeb na rynku pracy.

Tabela 7. Liczba osób bezrobotnych oraz długotrwale bezrobotnych według wieku w Rawie Mazowieckiej w 2014 r.

wskaźnik	grupa wiekowa					
	18-24	25-34	35-44	45-54	55-59	60-64
liczba długotrwale bezrobotnych	31	86	78	81	71	27
liczba bezrobotnych	94	182	144	138	101	43
Udział liczby długotrwale bezrobotnych w liczbie	33%	47%	54%	59%	70%	63%

bezrobotnych						
--------------	--	--	--	--	--	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP

Zarówno miasto Rawa Mazowiecka, jak i powiat rawski dysponują młodą i coraz lepiej wykwalifikowaną kadrą pracowników. W aspekcie tworzenia nowych miejsc pracy, korzystnie przedstawia się struktura wiekowa bezrobotnych. Zdecydowaną większość potencjalnych pracowników stanowią bowiem osoby młode, w wieku 18 – 44 lata. Mniej korzystnie przedstawia się jednak bardziej szczegółowa analiza. Według danych PUP wśród osób bezrobotnych grupami szczególnie narażonymi na wykluczenie są długotrwale bezrobotni, bezrobotni z wykształceniem gimnazjalnym i niższym oraz młodzież do 25 roku życia z wykształceniem gimnazjalnym i niższym (tab. 8).

Tabela 8. Liczba osób zagrożonych wykluczeniem z powodu bezrobocia

Wyszczególnienie	Lata					
	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba osób długotrwale bezrobotnych	148	162	166	200	253	374
Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym	216	205	195	199	209	190
Liczba młodych osób bezrobotnych do 25 r.ż. z wykształceniem gimnazjalnym i niższym	28	21	31	23	25	22

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP

Głównymi przyczynami istniejącego bezrobocia w Rawie Mazowieckiej są:

- wysoki udział młodzieży wśród bezrobotnych spowodowany brakiem doświadczenia zawodowego - absolwenci szkół wkraczają na rynek pracy, na którym poszukiwani są przede wszystkim kandydaci posiadający doświadczenie zawodowe;
- wyż demograficzny wchodzący na rawski rynek pracy;
- narastające zniechęcenie do poszukiwania pracy w grupie długotrwale bezrobotnych,
- dezaktywizacja kwalifikacji zawodowych w grupie długotrwale bezrobotnych,
- poszerzająca się strefa ubóstwa,
- problem długotrwałego uzależnienia od pomocy społecznej.

Problem stanowią przede wszystkim następujące czynniki:

- niedopasowanie wykształcenia kandydatów do potrzeb rynku pracy,

- brak motywacji do podjęcia pracy przez osoby długotrwale bezrobotne,
- niskie kwalifikacje osób bezrobotnych,
- niskie płace oferowane przez pracodawców, co wpływa na mniejszą motywację do poszukiwania pracy.

W Rawie Mazowieckiej dopiero w 2014 roku nastąpiło przełamanie tej niekorzystnej tendencji i widoczny jest wyraźny spadek liczby bezrobotnych, który jednak nie przekłada się na spadek liczby osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu bezrobocia. W tym kontekście należy podjąć działania zapobiegawcze i wprowadzić w szkołach gimnazjalnych program podnoszenia i rozwijania u uczniów kluczowych kompetencji ułatwiających dostęp do rynku pracy. Program powinien uwzględniać też podnoszenie kwalifikacji zawodowych nauczycieli, a także wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi poprzez indywidualizację nauki. Uzupełnieniem tych działań powinno być lepsze doradztwo edukacyjno- zawodowe, zwłaszcza w zakresie zawodów deficytowych.

Powiatowy Urząd Pracy w Rawie Mazowieckiej odpowiadając na potrzeby osób bezrobotnych realizuje od 2015 r. projekty z udziałem środków EFS, związane z aktywizacją osób pozostających bez pracy. Pierwszy z typów projektów skierowany jest do osób młodych, w którym uczestnicy są objęci indywidualną i kompleksową pomocą. Uczestnicy projektu mogą skorzystać z ustalania indywidualnego profilu pomocy oraz przygotowania bądź uaktualnienia Indywidualnego Planu Działania. Ponadto jest możliwość skorzystania z pośrednictwa pracy lub poradnictwa zawodowego. Następnie w zależności od potrzeb i możliwości, osoby objęte wsparciem mogą skorzystać ze szkoleń zawodowych, staży lub jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej.

Drugi z realizowanych typów projektów związany jest z aktywizacją osób pozostających bez pracy po 29 roku życia. Omawiany projekt skierowany jest do osób bezrobotnych, zakwalifikowanych do I lub II profilu pomocy, znajdujących się w trudnej sytuacji na rynku pracy, w tym: osób po 50 roku życia, osób długotrwale bezrobotnych, kobiet, osób z niepełnosprawnościami, osób o niskich kwalifikacjach. Forma i zakres wsparcia uczestników zbliżona jest do projektu skierowanego do osób młodych pozostających bez pracy. Oba typy projektów będą kontynuowane w następnych latach. Planowana jest ponadto realizacja projektów we współpracy Powiatowego Urzędu Pracy i Miasta Rawa Mazowiecka w zakresie przeciwdziałania bezrobociu, szczególnie wśród grup objętych długotrwałym bezrobociem, w tym z obszaru rewitalizacji.

1.2.3. POMOC SPOŁECZNA

W Rawie Mazowieckiej działa Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, którego zakres działań obejmuje zadania wynikające z ustawy o pomocy społecznej. Prawo do świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej przysługuje osobom i rodzinom, których dochód nie przekracza określonego kryterium dochodowego, przy

jednoczesnym wystąpieniu co najmniej jednej z następujących okoliczności: sieroctwo, bezdomność, potrzeba ochrony macierzyństwa lub wielodzietności, bezrobocie, niepełnosprawność, długotrwała choroba, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego (zwłaszcza w rodzinach niepełnych lub wielodzietnych), alkoholizm, narkomania, trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego, klęska żywiołowa lub ekologiczna, przemoc w rodzinie, brak umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze, trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, zdarzenie losowe i sytuacja kryzysowa.

Najczęściej występujące przyczyny przyznawania pomocy w latach 2008-2014, wraz z liczbą korzystających z pomocy przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 9. Najczęściej występujące przyczyny przyznania pomocy w latach 2008-2014

Przyczyny	Liczba rodzin w latach						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ubóstwo	316	325	323	308	299	345	364
Bezrobocie	238	262	259	271	253	277	287
Niepełnosprawność	206	220	205	206	216	227	245
Długotrwała choroba	249	285	259	265	267	289	298
Bezradność w sprawach opiekuńczo wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w tym:	107	91	88	80	78	91	94
a) rodziny niepełne	77	71	72	65	63	73	79
b) rodziny wielodzietne	30	20	16	15	15	18	15
Problem alkoholowy	69	91	83	84	79	86	93
Ochrona macierzyństwa	59	66	72	56	50	77	86
Bezdomność	11	17	18	25	18	17	19
Zdarzenie losowe	6	1	0	9	8	3	0
Przemoc w rodzinie	1	4	6	3	2	1	3
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu	7	18	0	9	16	9	7

karnego							
---------	--	--	--	--	--	--	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Rawie Mazowieckiej

Brak dochodu lub dochód na bardzo niskim poziomie wraz z bezrobociem, niepełnosprawnością i długotrwałą chorobą stanowią najczęstsze przyczyny korzystania ze świadczeń pomocy społecznej.

Najczęściej udzielane formy pomocy społecznej przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 10. Najczęstsze formy udzielanej pomocy w latach 2008-2014

Formy pomocy	Liczba osób w latach						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Zasiłki stałe	79	93	92	86	90	100	102
Składki na ubezpieczenie zdrowotne opłacane za osoby pobierające zasiłek stały	59	72	59	75	77	88	83
Specjalistyczne usługi opiekuńcze	7	8	7	5	5	4	3
Usługi opiekuńcze	60	69	52	53	55	53	54
Zasiłki okresowe	131	78	50	47	30	31	100
Zasiłki celowe	358	404	322	377	326	387	386
Zasiłki celowe w wyniku zdarzenia losowego	6	1	0	9	8	1	0
Zasiłki celowe specjalne	61	79	39	51	51	57	66
Opłacenie posiłku dla dzieci przedszkolnych, uczniów i osób dorosłych	205	493	308	315	368	280	354
Program „Lek”	97	102	95	78	79	82	100
Dopłata do kosztów pobytu w Domu Pomocy Społecznej	12	8	8	14	13	15	11
Praca socjalna	400	338	424	367	388	398	389

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Rawie Mazowieckiej

Względnie ustabilizowana liczba osób pobierających zasiłki stałe oraz znaczne wahania liczby zasiłków celowych pokazują, że w Rawie Mazowieckiej istnieje

duża grupa osób o bardzo niskim poczuciu bezpieczeństwa ekonomicznego, uzależniona od sezonowej pracy i wahań koniunkturalnych.

Po wyczerpaniu możliwości uzyskania pomocy z tytułu utraty zatrudnienia z urzędu pracy bądź systemu ubezpieczeń społecznych, po wystąpieniu niepełnosprawności, w znaczny sposób ograniczającej możliwości jednostki do samodzielnego rozwiązywania trudnej sytuacji bytowej czy też z powodu długotrwałej choroby w bardzo szybkim okresie rodzina może popaść w stan głębokiego ubóstwa.

Świadczenia, dostępne w systemie pomocy społecznej mają pomóc w rozwiązywaniu trudnej sytuacji, która powinna być stanem przejściowym. Niestety, część z beneficjentów pomocy społecznej przyzwyczaja się do bierności, i jeśli taki stan utrwała się w dłuższym okresie czasu, prowadzi do swoistego uzależnienia od pomocy społecznej. Stąd też budowanie aktywnej społeczności lokalnej powinno opierać się na monitorowaniu potrzeb, profilaktyce i edukacji społecznej oraz rozwoju usług, szczególnie tych, które zaktywizują i umożliwią usamodzielnienie.

Jak pokazują dane dotyczące korzystania ze świadczeń pomocy społecznej, niebagatelną rolę odgrywają w nich świadczenia rodzinne. Prawo do zasiłku rodzinnego i dodatków do tego zasiłku po spełnieniu warunku dochodowego przysługuje: rodzicom, jednemu z rodziców albo opiekunowi prawnemu dziecka, opiekunowi faktycznemu dziecka, osobie uczącej się do ukończenia przez dziecko 18 roku życia lub – nauki w szkole, jednak nie dłużej niż do ukończenia 21 roku życia, albo 24 roku życia, jeżeli kontynuuje naukę w szkole lub w szkole wyższej i legitymuje się orzeczeniem o umiarkowanym albo znacznym stopniu niepełnosprawności. Zasiłek rodzinny przysługuje osobie uczącej się w szkole lub szkole wyższej, jednak nie dłużej niż do ukończenia 24 roku życia.

Tabela 11. Katalog świadczeń rodzinnych w latach 2008-2014

Rodzaj świadczenia	Liczba świadczeń w latach						
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Zasiłek rodzinny	20516	17095	14930	13754	11200	11790	14423
Dodatek z tyt. urodzenia dziecka	100	91	97	73	80	80	60
Dodatek z tyt. opieki nad dzieckiem w okresie korzystania z urlopu wychowawczego	1022	1021	789	681	541	531	368
Dodatek z tyt. samotnego wychowywania dziecka	924	708	675	570	560	552	484

Dodatek z tyt. kształcenia i rehabilitacji dziecka niepełnosprawnego	951	934	880	847	808	771	791
Dodatek z tyt. wychowywania dziecka w rodzinie wielodzietnej	2123	1961	1776	1647	1511	1381	1532
Dodatek z tyt. rozpoczęcia roku szkolnego	1010	1039	868	818	700	699	657
Dodatek z tyt. rozpoczęcia nauki poza miejscem zamieszkania	204	87	141	187	186	174	160
Jednorazowa zapomoga z tyt. urodzenia dziecka	180	203	209	195	191	154	158
Świadczenie pielęgnacyjne	396	353	510	649	861	797	674
Zasiłek pielęgnacyjny	3447	3832	4166	4304	4431	5632	4792

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MOPS w Rawie Mazowieckiej

Analiza danych z powyższej tabeli pozwala wskazać najważniejsze problemy, z którymi borykają się rawskie rodziny – trudności wynikające z wielodzietności oraz konieczności opieki nad osobami zależnymi (osobami starszymi lub z niepełnosprawnościami).

Przedstawione zjawiska mają negatywny wpływ na funkcjonowanie mieszkańców miasta Rawa Mazowiecka. W mieście występuje sprzężenie kilku czynników kryzysowych – wysokiego uzależnienia od pomocy społecznej, uwarunkowanego wysokim udziałem osób z niepełnosprawnościami w rodzinach oraz wysokim obciążeniem demograficznym.

Świetlica Środowiskowa im. bł. Edmunda Bojanowskiego jest jedną z najaktywniejszych organizacji w procesie wychowawczo-opiekuńczym nad dziećmi i młodzieżą mieszkającą w Rawie Mazowieckiej. Dzieci uczęszczające do świetlicy borykają się z wieloma problemami, które spowodowane są głównie sytuacją rodzinną. Problemy, z którymi spotykają się na co dzień podopieczni świetlicy to m.in.:

1. Brak sprawowania opieki nad dzieckiem przez rodziców - rodzinne środowisko dzieci charakteryzuje się brakiem stabilności. Część opiekunów prawnych dzieci nadużywa alkoholu. Ponadto dzieci uczęszczające do świetlicy pochodzą także z rodzin o niskim statusie socjalnym.

2. Brak możliwości wsparcia dzieci przez rodziców w pomoce edukacyjne i łagodzenie kryzysów szkolnych. Dzieci i młodzież uczęszczające do świetlicy potrzebują wsparcia w przyswajaniu materiału prezentowanego na zajęciach w szkole oraz pomocy w odrabianiu prac domowych. Sfera ta jest zaniedbana przez rodziców z powodu braku opiekunów w domu (pobyt w pracy), niskiego poziomu wykształcenia i trudnej sytuacji życiowej.
3. Niezaradność wychowawcza rodziców - rodzice nie wiedzą w jaki sposób można wychować własne dziecko, nie mają na ten temat wiedzy ani wzorców do naśladowania, dlatego często nie reagują na problemy wychowawcze, bądź ich reakcja jest nieodpowiednia (złość, krzyk, agresja).
4. Brak troski rodziców o rozwój zainteresowań dziecka - rodzice nie są w stanie troszczyć się o rozwój zainteresowań dzieci, gdyż często borykają się z wieloma problemami. Swoją rolę ograniczają do możliwości zaspokojenia potrzeb życiowych dziecka. Dzieci potrzebują poszerzenia perspektywy możliwości własnego rozwoju, nabywania nowych umiejętności (plastycznych, teatralnych, umiejętności majsterkowania) oraz podniesienia poziomu samooceny.
5. Występowanie wśród wychowanków postaw i zachowań nieakceptowanych społecznie oraz wysoki poziom agresji - dzieci i młodzież podopieczni świetlicy są na etapach rozwoju, kiedy kształtuje się moralność i poczucie własnej tożsamości. Potrzebują pozytywnych wzorców, które pozwolą im uniknąć trudnych sytuacji życiowych oraz zminimalizować ryzyko odtworzenia dysfunkcyjnych wzorców rodzinnych oraz negatywnych wzorców nabytych z otaczającego środowiska oraz za pośrednictwem mediów.

Zidentyfikowane problemy oraz liczba dzieci oczekująca pomocy wskazuje dalszą potrzebę funkcjonowania placówki, ale przede wszystkim na ciągłą potrzebę poszerzania zakresu wsparcia i oferty skierowanej do dzieci i ich rodzin.

W roku 2011 powołano Zespół Interdyscyplinarny, którego zadaniem jest realizacja działań określonych w znowelizowanej ustawie o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. Bezpośrednią obsługę funkcjonowania Zespołu Interdyscyplinarnego zgodnie ze wskazaniem ustawowym, prowadzi Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. W jego skład wchodzi także przedstawiciele policji, oświaty oraz Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i prokuratury rejonowej. Posiedzenia Zespołu odbywają się w zależności od potrzeb nie rzadziej niż raz na kwartał. Ponadto w bieżącej pracy Zespołu Interdyscyplinarnego powoływane są grupy robocze na potrzeby pracy z indywidualnymi przypadkami w ramach procedury „Niebieska Karta”.

W okresie od X do XII 2011 do Przewodniczącej Zespołu Interdyscyplinarnego wpłynęło 14 Niebieskich Kart – część A, sporządzonych przez Komendę Powiatową Policji w Rawie Mazowieckiej. W roku 2012 do Zespołu

Interdyscyplinarnego wpłynęło ogółem 40 Niebieskich Kart dotyczących 36 rodzin, a w roku 2014 – 38 Niebieskich Kart.

1.2.4. EDUKACJA

W Rawie Mazowieckiej w roku szkolnym 2014/2015 funkcjonowały trzy szkoły podstawowe, dwa gimnazja oraz trzy przedszkola publiczne, prowadzone przez Miasto Rawa Mazowiecka:

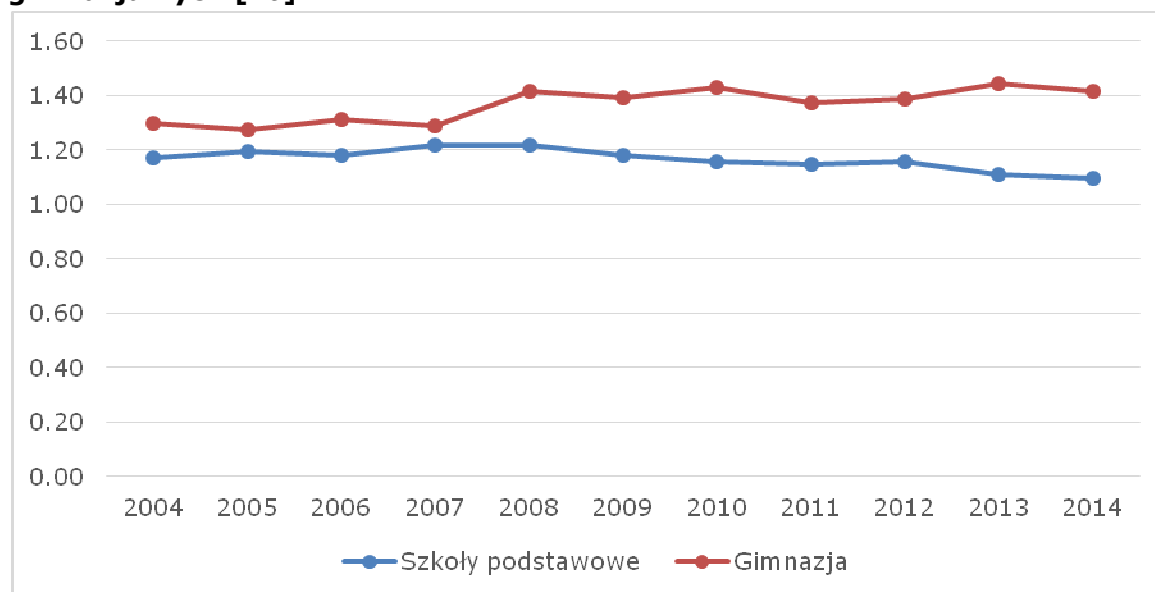
1. Szkoła Podstawowa Nr 1 im. Tadeusza Kościuszki
2. Szkoła Podstawowa Nr 2 im. Marii Konopnickiej
3. Szkoła Podstawowa Nr 4 im. Kornela Makuszyńskiego
4. Gimnazjum Nr 1 im. Polskich Noblistów
5. Gimnazjum Nr 2 im. Haliny Konopackiej
6. Przedszkole Miejskie nr 1 „Tęczowa Jedyneczka”
7. Przedszkole Miejskie nr 2 „Niezapominajka”
8. Przedszkole Miejskie nr 3 „Bajkowy zakątek”

Na terenie Miasta Rawa Mazowiecka znajdują się również trzy szkoły na poziomie ponadgimnazjalnym:

1. Liceum Ogólnokształcące im. Marii Skłodowskiej – Curie, w ramach Zespołu Szkół Ogólnokształcących,
2. Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych im. Władysława Reymonta,
3. Zespół Szkół – Centrum Edukacji Zawodowej i Ustawicznej im. Mikołaja Kopernika.

W Centrum Edukacji Zawodowej i Ustawicznej działa Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych oraz Technikum Uzupełniające dla dorosłych. Warto zaznaczyć, że w Rawie Mazowieckiej działa również Zespół Placówek Specjalnych, do których zaliczają się: Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy oraz Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii.

Wykres 11. Współczynnik skolaryzacji brutto w szkołach podstawowych i gimnazjalnych [%]

Źródło

dło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Współczynnik skolaryzacji brutto obliczany jest jako relacja liczby osób uczących się (stan na początku roku szkolnego) na danym poziomie kształcenia do liczby ludności (stan w dniu 31 XII) w grupie wieku określonej jako odpowiadająca temu poziomowi nauczania.

Na przestrzeni lat 2004-2014 współczynnik skolaryzacji w szkołach podstawowych i gimnazjalnych utrzymuje się powyżej 100% co świadczy o uczęszczaniu do szkół na terenie Rawy Mazowieckiej dzieci zamieszkałych poza miastem. Jednak niepokojący jest fakt, że na przestrzeni analizowanych lat zauważalny jest spadek współczynnika skolaryzacji w szkołach podstawowych. Może to świadczyć o zmniejszeniu atrakcyjności szkół podstawowych w Rawie Mazowieckiej oraz ze zjawiskiem podążania dzieci do szkół w pobliżu miejsca pracy rodziców, tj. na do Warszawy lub innych dużych miast. Sytuacja w szkołach gimnazjalnych jest odwrotna, co oznacza, że na tym poziomie edukacji do gimnazjów uczęszcza coraz więcej dzieci mieszkających poza granicami administracyjnymi Rawy Mazowieckiej.

Tabela 12. Przedszkola w Rawie Mazowieckiej w latach 2004-2014

Rok	Ogółem	Oddziały	Miejsca	Liczba dzieci
2004	3	19	475	475
2005	3	19	475	473
2006	3	19	475	475
2007	3	21	525	517
2008	3	24	595	591
2009	4	21	485	468

2010	4	24	560	523
2011	4	24	556	545
2012	6	26	603	566
2013	6	26	608	581
2014	8	28	674	619

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując dane z powyższej tabeli można stwierdzić, że w Rawie Mazowieckiej w latach 2004-2014 zwiększyła się z 3 do 8 liczba placówek przedszkolnych. W związku z tym zauważalny jest również wzrost oddziałów, miejsc oraz liczby dzieci uczęszczających do przedszkoli. Warto zauważyć, że w analizowanym okresie czasu ilość miejsc w placówkach wychowania przedszkolnego jest wyższa niż liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego co świadczy o dobrej sytuacji wychowania przedszkolnego w Rawie Mazowieckiej. Problemem jest jednak niedostosowanie placówek do potrzeb dzieci niepełnosprawnych, które wymagają utworzenia placówek lub oddziałów integracyjnych.

Tabela 13. Dzieci objęte wychowaniem przedszkolnym

Rok	Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat		Dzieci w wieku 3-5 lat przypadające na jedno miejsce w placówce wychowania przedszkolnego	
	Rawa Mazowiecka	woj. łódzkie	Rawa Mazowiecka	woj. łódzkie
2004	601	396	0,98	1,49
2005	608	425	1,00	1,47
2006	566	461	1,01	1,42
2007	678	493	0,96	1,45
2008	795	545	0,86	1,39
2009	874	608	1,10	1,35
2010	928	643	1,00	1,33
2011	945	705	1,04	1,34
2012	928	709	0,99	1,31
2013	970	754	0,98	1,25
2014	1 008	808	0,89	1,18

Źródło: Opracowanie własne na podstawie GUS

Powyższa tabela przedstawia wskaźniki dotyczące sytuacji w przedszkolach w Rawie Mazowieckiej oraz województwie łódzkim. Można stwierdzić, że sytuacja w przedszkolach w Rawie Mazowieckiej jest dobra. Liczba dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego na 1 tys. dzieci w wieku 3-5 lat rocznie rośnie.

Istotne jest, że w porównaniu do województwa łódzkiego w Rawie Mazowieckiej przypada mniej dzieci w wieku 3-5 lat na jedno miejsce w przedszkolu.

Tabela 14. Liczba dzieci w wychowaniu przedszkolnym (przedszkola i oddziały przedszkolne w szkołach podstawowych)

Skrót nazwy jednostki	30 IX 2010	30 IX 2011	30 IX 2012	30 IX 2013	30 IX 2014
P1	159	163	164	169	168
P2	167	169	164	169	167
P3	184	197	199	197	193
SP1	52	67	65	98	50
SP2	76	70	62	67	46
SP4	43	48	55	57	46
Miś	-	-	11	15	17
Happy Kids	-	-	-	-	20
Wesoła Kraina	-	-	11	14	18
Słoneczny Domek	13	16	17	17	16
EKOgroszki	-	-	-	-	8
Suma	694	730	748	803	749

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta

Tabela 15. Liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez Miasto Rawa Mazowiecka

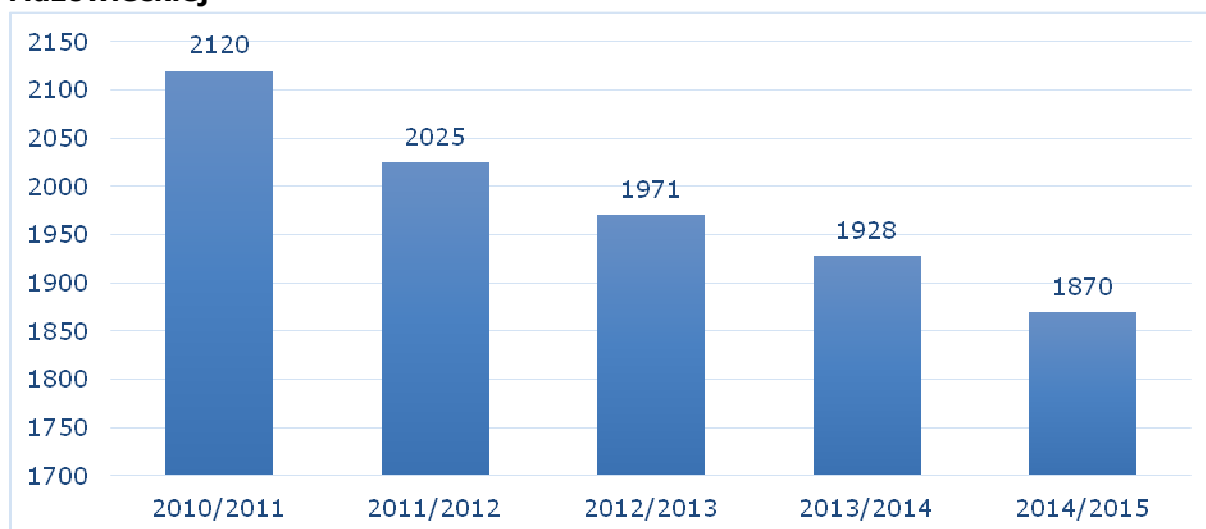
Skrót nazwy jednostki	30 IX 2010	30 IX 2011	30 IX 2012	30 IX 2013	30 IX 2014
G1	322	313	288	272	230
G2	383	336	318	331	343
SP1	463	433	434	425	472
SP2	367	375	393	384	428
SP4	266	272	266	263	292
Suma	1 801	1 729	1 699	1 675	1 765

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta

W latach 2010-2013 liczba uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjalnych w Rawie Mazowieckiej corocznie spadała, co związane jest z sytuacją demograficzną nie tylko w mieście, ale w całym kraju. W roku 2014 nastąpił nagły wzrost liczby uczniów w stosunku do roku 2013, jednak mogło być to spowodowane możliwością przyjmowania do szkół podstawowych dzieci w wieku 6 lat.

W Rawie Mazowieckiej od roku 2014 funkcjonują dwa żłobki. Jeden z nich podlega jednostce samorządu terytorialnego. Liczba miejsc dla dzieci w żłobku publicznym wynosi 74. Natomiast w roku 2015 prywatny żłobek dysponował 15 miejscami dla dzieci.

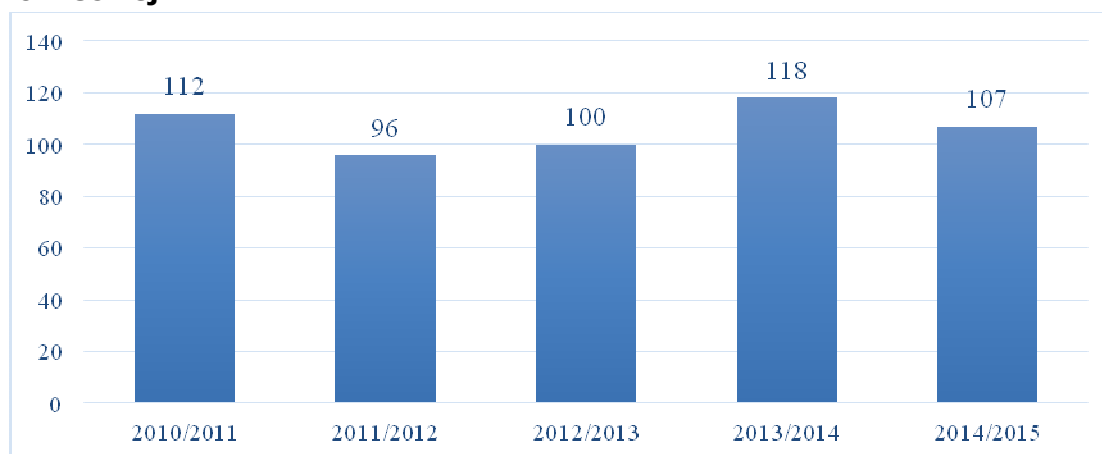
Wykres 12. Liczba uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych w Rawie Mazowieckiej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych w szkołach i placówkach oświatowych prowadzonych przez Powiat Rawski*.

Analizując liczbę uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych w Rawie Mazowieckiej na przestrzeni lat 2010-2015 można stwierdzić, że z roku na rok następuje spadek liczby uczniów, co związane jest przede wszystkim z sytuacją demograficzną oraz z wyborem szkół ponadgimnazjalnych w innych większych miastach województwa łódzkiego. W roku szkolnym 2014/2015 do szkół ponadgimnazjalnych uczęszczało 1870 młodzieży, liczba uczniów w stosunku do roku szkolnego 2010/2011 zmalała o 250 osób (13 punktów procentowych).

Wykres 13. Liczba uczniów w Zespole Placówek Specjalnych w Rawie Mazowieckiej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie *Informacji o stanie realizacji zadań oświatowych w szkołach i placówkach oświatowych prowadzonych przez Powiat Rawski*.

Liczba uczniów w Zespole Placówek Specjalnych w latach 2010-2015 cechowała się zmiennymi wartościami. W roku szkolnym 2010/2011 liczba uczniów placówek specjalnych wynosiła 112 w następnym roku zauważalny jest spadek liczby osób uczęszczających do opisanego typu szkoły o 16 uczniów. W latach szkolnych 2012-2014 nastąpił wzrost uczniów Zespołu Placówek Specjalnych w Rawie Mazowieckiej, następnie w roku 2014/2015 liczba uczęszczających do opisanego typu szkoły zmalała i wynosiła 107 osób.

Tabela16. Wyniki egzaminu gimnazjalnego w 2016 roku dla placówek prowadzonych przez Miasto Rawa Mazowiecka

Przedmiot	Rawa Mazowiecka		Polska
	Gimnazjum nr 1	Gimnazjum nr 2	
j. polski	64,0%	65,1%	69%
matematyka	47,2%	53,9%	49%
j. angielski (podstawowy)	65,2%	64,2%	64%
rosyjski podst.	-	62,5%	61%
niemiecki podst.	-	56,3%	57%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OKE Łódź

Analizując wyniki testów gimnazjalnych w 2015 roku w Rawie Mazowieckiej można stwierdzić, że oba gimnazja uzyskały niższe wyniki z języka polskiego niż średnia wszystkich szkół w Polsce. Istotne jest, że z części matematycznej średni wynik dla Rawy Mazowieckiej był wyższy niż dla średniej z Polski. Jednak widoczna jest znaczna różnica w średnim wyniku z części matematycznej dla obu gimnazjów. Uczniowie gimnazjum nr 1 w Rawie Mazowieckiej uzyskali średnio 47,2%, natomiast gimnazjum nr 2 osiągnęło z omawianej części egzaminu o 6,5 punktu procentowego lepszy wynik. Analizując wyniki części językowej można stwierdzić, że obie szkoły uzyskały średnio taki sam wynik z wszystkich języków jak średnia dla Polski. Jednak zauważalny jest nieznacznie lepszy wynik zdających język angielski w gimnazjum nr 1 w Rawie Mazowieckiej.

Tabela17. Wyniki sprawdzianu po klasie szóstej w 2016 roku

	j. polski	matematyka	j. angielski
średni wynik krajowy	71%	54%	71%

Średni wynik w powiecie rawskim	69,2%	55,5%	67%
Szkoła podstawowa nr 1	68%	62%	73,2%
Szkoła podstawowa nr 2	69%	60%	71,1%
Szkoła podstawowa nr 4	71%	59%	72,7%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie OKE Łódź

Wszystkie szkoły podstawowe w Rawie Mazowieckiej uzyskały średnio lepsze wyniki z części matematycznej niż średni wynik w Polsce i powiecie rawskim. Dwie szkoły z Rawy Mazowieckiej (nr 1 i nr 2) odnotowały niższe wyniki z języka polskiego niż średnia dla Polski i powiatu rawskiego. Szkoła podstawowa nr 4 osiągnęła taki sam średni wynik z omawianej części egzaminu jak średnia dla Polski (71%). Natomiast wszystkie szkoły podstawowe z Rawy Mazowieckiej osiągnęły wyższy średni wynik z języka angielskiego niż obliczona średnia dla szkół powiatu rawskiego.

Dotychczas przedstawione zjawiska kryzysowe pokazują, że znaczna część potrzeb rewitalizacyjnych w sferze społecznej ma związek z edukacją lub zdobywaniem kwalifikacji zawodowych. Zarówno w odniesieniu do dzieci i młodzieży, jak i ich rodziców, potrzebne są działania edukacyjne, ale także wsparcie psychologiczne i aktywizacyjne.

Analiza bazy lokalowej dla wyszczególnionych grup edukacyjnych pokazuje, że dla części młodzieży dostęp do tych usług może być utrudniony. Brak atrakcyjnej oferty edukacyjnej i dostatecznie rozwiniętego zaplecza dla tej grupy wiekowej może spowodować, że uczniowie będą szukać miejsc poza Rawą Mazowiecką i stopniowo ich związki z rodzinnym miastem osłabną, będą więc niewielkie szanse na ich powrót po ukończeniu edukacji.

Miasto aktywnie wspiera jednostki oświatowe w dążeniu do poprawy bazy lokalowej i jakości świadczonych usług. W latach 2008-2013 zrealizowano projekt „Poprawa warunków bazy oświatowej na terenie miasta Rawa Mazowiecka”. W projekcie wzięły udział 2 przedszkola, 3 szkoły podstawowe i 2 gimnazja.

W przypadku Szkoły Podstawowej nr 1 i Gimnazjum nr 1 obie jednostki mieszczą się w tym samym budynku zlokalizowanym w centrum miasta. Zarówno zabytkowa część budynku, jak i nowsza część wymagały gruntownego remontu. Zmodernizowano i przystosowano obiekt do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową dzięki umieszczeniu windy. Zainwestowano także w rewaloryzację otoczenia szkoły i modernizację infrastruktury sportowej. Projekt zakładał także rozwój zdolności artystycznych dzieci i młodzieży, dlatego jedną z pracowni wyposażono dodatkowo, czyniąc z niej pracownię sztuki. W Gimnazjum nr 2 zmodernizowano bibliotekę, nadając jej funkcję mediateki, doskonale wyposażonej, dającej młodzieży możliwość rozwoju literackiego, ale także zajęć interaktywnych oraz korzystania z multimedialnych pomocy dydaktycznych także w czasie pracy pozalekcyjnej. Zadbano o otoczenie Szkoły Podstawowej nr

2, organizując wokół niej przestrzeń, w której uczniowie mogą spędzać nie tylko przerwy, ale i czas pozalekcyjny.

Istotne prace modernizacyjne przeprowadzono w budynkach przedszkolnych. W Przedszkolu nr 1 jedną z sal zaadaptowano na oddział integracyjny, przystosowano obiekt do potrzeb dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym niepełnosprawnych, oraz doposażono w infrastrukturę edukacyjną. Ze względu na ograniczone możliwości podnoszenia jakości nauczania w dotychczasowych warunkach potrzebne są dalsze działania w zakresie ich poprawy i dostosowania do rosnących potrzeb, związanych z funkcjonowaniem oddziałów integracyjnych. Przeprowadzenie niezbędnych prac przyczyni się nie tylko do poprawy warunków lokalowych placówki, ale także może spowodować wydłużenie czasu pobytu dzieci z niepełnosprawnościami w przedszkolu, dzięki czemu rodzice będą mogli w efektywny sposób wrócić do pracy lub poświęcić więcej czasu innym członkom rodziny.

Zarówno przedszkola, jak i szkoły realizowały szereg projektów „miękkich” służących poprawie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży w Rawie Mazowieckiej. Ten nurt projektów rewitalizacyjnych będzie kontynuowany, przyczyniając się do wzmocnienia efektów dotychczasowych działań, przy jednoczesnym silniejszym zaakcentowaniu lepszego przygotowania młodzieży do wzrastających wymagań rynku pracy.

Dobrym przykładem dotychczasowych działań może być projekt pn. „Moja szkoła jest dla mnie – Program rozwojowy Szkoły Podstawowej nr 1 im. Tadeusza Kościuszki w Rawie Mazowieckiej”, zakładający stworzenie warunków dla wszechstronnego rozwoju umysłowego, psychicznego i społecznego uczniów szkoły poprzez organizację zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, specjalistycznych, psychoedukacyjnych, dodatkowych zajęć pozalekcyjnych ukierunkowanych na rozwój kompetencji kluczowych (matematycznych, naukowo-technicznych, informatycznych), dodatkowych zajęć pozalekcyjnych ukierunkowanych na rozwój kompetencji z zakresie świadomości i ekspresji kulturalnej.

W Szkole Podstawowej nr 2 z kolei obok bardzo podobnego projektu pn. „Moja Szkoła – moje miasto – mój wybór” zrealizowano projekt zajęć pozalekcyjnych kształtujących świadomość ekologiczną młodych mieszkańców Rawy Mazowieckiej. Program ekologiczny zajęć pozalekcyjnych w Szkole Podstawowej nr 2 był współfinansowany przez Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi. Podobne działania aktywizacyjne prowadzono w dwóch szkołach gimnazjalnych. W Gimnazjum nr 1 przeprowadzono projekt pn. „Program Rozwojowy Szkół Gimnazjalnych z terenu miasta Rawa Mazowiecka”. W Gimnazjum nr 2 zorganizowano z kolei szereg zajęć z zakresu aktywizacji zawodowej, edukacyjnej, zdrowotnej i społecznej uczniów, absolwentów, rodziców i nauczycieli.

Mimo prowadzenia działań inwestycyjnych rawskie placówki oświatowe wymagają jeszcze remontów i doposażenia, dzięki którym będzie możliwe zapewnienie dla

dzieci lepszych warunków do nauki i w rezultacie wyższego poziomu kształcenia. Jest to tym ważniejsze, że – biorąc pod uwagę zakres dotychczasowych działań – będzie miało charakter utrwalający pozytywne efekty dotychczasowych projektów i wzmocni ich trwałość.

We wszystkich placówkach oświatowych na terenie Rawy Mazowieckiej realizowano projekt „Szybciej, lepiej, skuteczniej – rawska eOświata” w ramach którego m.in. zostały zainstalowane sieci bezprzewodowych WiFi - zakupiono 93 komputery, 8 rzutników multimedialnych oraz 8 urządzeń wielofunkcyjnych, a także oprogramowanie niezbędne do cyfryzacji procesów zachodzących w przedszkolach, szkołach podstawowych i gimnazjach. W ramach projektu zapewniono uczniom oraz rodzicom bezpłatny dostęp do portalu edukacyjnego <https://www.vulcan.net.pl/jst/rawamazowiecka>.

W latach 2012-2014 ze środków z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi w szkołach publicznych, prowadzonych przez Miasto zrealizowano 7 projektów edukacji ekologicznej. W ramach programów ekologicznych m.in. zakupiono sprzęt multimedialny, materiały dydaktyczne oraz zorganizowano wycieczki krajobrazowe.

W trzech szkołach podstawowych realizowano od 2 maja 2012 r. do 28.06.2013 r., również projekt Indywidualizacja procesu nauczania w klasach I-III w szkołach podstawowych prowadzonych przez Gminę Miasto Rawa Mazowiecka „Zdobывая wiedzę, poznajemy świat” – Projekt realizowany w ramach POKL, Priorytet IX. W ramach omawianego projektu uczniowie rawskich szkół podstawowych mieli możliwość skorzystania z dodatkowych zajęć mających na celu zmniejszenie trudności edukacyjnych poprzez realizację zajęć dla dzieci z kl. I-III z dysfunkcjami rozwojowymi, a także zajęć mających na celu rozwój talentów i zainteresowań dla dzieci uzdolnionych z kl. I – III.

Z placówek przedszkolnych jedynie Przedszkole Publiczne nr 1 „Tęczowa Jedyneczka” w Rawie Mazowieckiej brało udział we współpracy z Wyższą Szkołą Ekonomiczno-Humanistyczną im. prof. Szczepana A. Pieniążka w Skierniewicach, w projekcie „Profesjonalne praktyki pedagogiczne drogą do sukcesu nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej i wychowania przedszkolnego” realizowanym w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. W ramach projektu m.in. zapewniono bezpłatny udział w szkoleniach dla nauczycieli przedszkola w zakresie profesjonalnego opiekuna praktyk pedagogicznych oraz pozyskano dla przedszkola pomoce dydaktyczne i programy komputerowe.

1.2.5. AKTYWNOŚĆ OBYWATELSKA

Jednym z podstawowych przejawów aktywności obywatelskiej jest udział w wyborach samorządowych i parlamentarnych, a także zaangażowanie w ważne dla miasta decyzje i działania. W wyborach samorządowych w roku 2014 wzięło udział 49% mieszkańców Rawy Mazowieckiej uprawnionych o głosowania, przy frekwencji w całym województwie na poziomie 48%. Dla porównania frekwencja

w analizowanych wyborach w roku 2010 wyniosła 44% w Rawie Mazowieckiej oraz 47% w województwie łódzkim. Warto zaznaczyć, że w latach 2011 i 2015 frekwencja w wyborach parlamentarnych w Rawie Mazowieckiej była wyższa niż frekwencja w wyborach samorządowych. W roku 2015 w wyborach parlamentarnych wzięło udział 52,6 procent uprawnionych do głosowania przy frekwencji w województwie łódzkim na poziomie 53,4%. Trzeba podkreślić, że analizowane frekwencje wyborcze w obu przypadkach były wyższe niż w kraju.

Istotna w tym zakresie wydaje się być aktywność mieszkańców Rawy Mazowieckiej w budżecie obywatelskim. W roku 2016 zgłoszono 16 projektów, z czego tylko dwa zostały odrzucone. W głosowaniu na projekty oddano ogółem 3869 głosów. Dla zobrazowania wzrostu aktywności obywatelskiej - liczba zgłoszonych projektów oraz oddanych głosów do budżetu obywatelskiego była niższa w pierwszej edycji w roku 2015. W pierwszej edycji budżetu obywatelskiego w Rawie Mazowieckiej zgłoszono 12 projektów, z czego tylko 3 spełniły wymogi formalne, natomiast liczba oddanych głosów na zakwalifikowane projekty w roku 2015 wynosiła 288. Pozytywnym zjawiskiem jest wzrost zgłaszanych projektów do budżetu obywatelskiego na przestrzeni dwóch lat i wysoki udział mieszkańców w głosowaniu na zgłoszone projekty.

Jednym z istotniejszych przejawów aktywności obywatelskiej jest działalność organizacji pozarządowych w jednostce samorządu terytorialnego. Na terenie Rawy Mazowieckiej w 2014 roku działało 48 organizacji pozarządowych, których funkcje i struktura są zróżnicowane. W analizowanym roku na terenie miasta działały trzy fundacje oraz 38 stowarzyszeń. Na przestrzeni czterech lat nie zaobserwowano znacznych zmian w liczbie organizacji pozarządowych zaliczających się do wąskiej definicji organizacji pozarządowych. Ponadto na terenie miasta Rawa Mazowiecka funkcjonują 4 organizacje pozarządowe posiadające statut organizacji pożytku publicznego.

W przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców w 2014 roku przypadają 2,2 fundacji i stowarzyszeń (poza ochotniczymi strażami pożarniczymi). Warto również zaznaczyć, że w Rawie Mazowieckiej funkcjonuje Ochotnicza Straż Pożarna, dla której wskaźnik na 10 tys. mieszkańców wynosi 0,6. Dużą grupę organizacji pozarządowych stanowią kluby sportowe, których w roku 2014 działało aż 14.

Dla zobrazowania aktywności organizacji pozarządowej posłuży analiza organizacji pozarządowych biorących udział w konkursach ofert organizowanych przez Urząd Miasta w Rawie Mazowieckiej. W ostatnich latach w 20 ogłoszonych corocznie konkursach (około 19 zadań publicznych) bierze udział około 45 organizacji. W roku 2015 wsparcie finansowe uzyskało 45 organizacji w 18 ogłoszonych konkursach.. Analizując sprawozdania z realizacji Programu współpracy Miasta Rawy Mazowieckiej z organizacjami pozarządowymi można stwierdzić, że większość przeznaczonych środków wspiera realizację zadań z zakresu kultury fizycznej, natomiast najmniej zadań związanych z oświatą i wychowaniem oraz pomocą społeczną. W analizowanych latach w niektórych ogłoszonych konkursach żadna z organizacji nie zgłosiła oferty na realizację

zadania. Były to konkursy odnoszące się do obszaru kultury i dziedzictwa narodowego.

Z punktu widzenia aktywności organizacji pozarządowych istotny jest ich udział w konsultacjach społecznych, w tym szczególnie we współtworzeniu takich dokumentów jak Program Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi. Niestety organizacje pozarządowe stosunkowo rzadko zgłaszają swoje uwagi i opinie do tego typu dokumentów. Wydaje się więc, że sektor pozarządowy w Rawie Mazowieckiej jest mało aktywny i silnie skoncentrowany wokół działalności sportowej. Nasuwa się też wniosek, że działalność organizacji pozarządowych jest dość mocno powiązana ze środkami finansowymi, przeznaczanymi przez władze samorządowe na realizację zadań publicznych. Jest to spowodowane problemem z samotrzymaniem się tych organizacji oraz niską skutecznością i brakiem umiejętności w pozyskaniu zewnętrznych środków finansowych. Praca organizacji pozarządowych oparta jest głównie o wolontariat.

Aktywne działania w obszarze aktywizacji społecznej, przejawiające się w prowadzeniu placówki wsparcia dziennego - Świetlicy, Klubu Młodzieżowego Wolontariatu i organizacji wypoczynku letniego dla dzieci i młodzieży, realizowało Stowarzyszenie Przymierze Rodzin w Rawie Mazowieckiej.

W mieście działa także Spółdzielnia Socjalna Nadzieja i Praca, której celem jest zatrudnienie osób wykluczonych społecznie oraz trwale bezrobotnych w szczególności z obszaru miasta Rawy Mazowieckiej, Gminy i Miasta Biała Rawska oraz całego obszaru powiatu rawskiego.

1.2.6. KULTURA

Instytucje kultury pełnią bardzo ważną rolę w życiu społeczności lokalnej. Dlatego przeprowadzając diagnozę społeczną istotne jest przedstawienie sytuacji związanej ze stanem oraz jakością świadczonych usług z zakresu kultury w mieście. Działania edukacyjne nie wypełnią jednak w całości czasu młodych ludzi, nie zapewnią też atrakcyjnej oferty dla osób starszych, których w Rawie Mazowieckiej przybywa. Potrzebne są nowoczesne i otwarte na mieszkańców instytucje kultury. Większość z nich istnieje obecnie, ale z powodu m.in. trudności lokalowych nie w pełni odpowiada na potrzeby wymienionych grup społecznych.

W Rawie Mazowieckiej w centrum miasta funkcjonują 4 instytucje kultury. W 1965 roku zostało powołane Muzeum Ziemi Rawskiej w Rawie Mazowieckiej gromadzące zabytki archeologiczne, etnograficzne, historyczne oraz pamiątki związane z Rawą Mazowiecką i regionem rawskim. Ponadto na terenie miasta funkcjonuje Miejski Dom Kultury posiadający salę widowiskową na 300 miejsc, który jest organizatorem imprez o zasięgu lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim. W budynku Miejskiego Domu Kultury zlokalizowane jest również kino premierowe. W Rawie Mazowieckiej działa Miejska Biblioteka Publiczna im.

Jana Pawła II, która oprócz zbiorów do korzystania na miejscu dysponuje, także zasobami internetowymi.

Ponadto czynna jest muzealna Kolej Wąskotorowa Rogów – Rawa Mazowiecka–Biała Rawska prowadząca zazwyczaj w miesiącach maj – wrzesień atrakcyjne przewozy turystyczne przy użyciu historycznego taboru kolejowego. W obszarze rewitalizacji znajduje się część torowiska i zabytkowy budynek dworca, który wymaga remontu i nadania mu nowych funkcji. Dzięki temu możliwe będzie wzmocnienie atrakcyjności turystycznej miasta i funkcjonalności komunikacyjnej kolejki. Całość zarządzana jest przez organizację pozarządową – Fundację Polskich Kolei Wąskotorowych.

Analiza aktywności i potencjału instytucji kulturalnych w mieście wskazuje na potrzebę poprawy stanu infrastruktury kulturalnej, dekoncentracji usług kulturalnych z szerszym dostępem organizacji pozarządowych do sfery organizacji wydarzeń kulturalnych oraz zróżnicowanie i poszerzenie oferty kulturalnej.

Muzeum Ziemi Rawskiej stanowi placówkę kultury, która istnieje i czynnie działa na terenie Rawy Mazowieckiej od półwiecza. Obejmuje:

- Muzeum Ziemi Rawskiej – ul. Łowicka 26,
- Oddział Muzeum –Zamek Książąt Mazowieckich, ul. Zamkowa,
- Bibliotekę Muzeum – Pl. Piłsudskiego 10.

Główną siedzibą Muzeum jest zabytkowa willa z 1930 roku, wybudowana dla dyrektora Rawskiego Syndykatu Rolniczego. W związku z realizacją działań statutowych, szczególnie gromadzeniem i udostępnianiem zbiorów, coraz bardziej istotna staje się potrzeba zwiększenia liczby pomieszczeń przeznaczonych na działalność muzeum. Poza działalnością statutową Muzeum Ziemi Rawskiej prowadzi działania oświatowe, stale współpracuje ze szkołami z terenu powiatu rawskiego oraz instytucjami i stowarzyszeniami o podobnym charakterze.

Tabela 18. Imprezy oświatowe w Muzeum Ziemi Rawskiej w latach 2010-2014

Rok	Imprezy oświatowe w muzeach ogółem	Imprezy oświatowe w muzeach na 10tys. mieszkańców	Seanse filmowe	Koncerty	Konkursy	Warsztaty	Imprezy plenerowe	Lekcje zajęć
2010	79	44	0	2	0	4	4	115
2011	122	68	0	2	3	4	0	115
2012	87	49	3	3	3	4	0	73
2013	110	62	13	2	7	7	0	84
2014	150	84	10	1	3	9	1	122

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

W powyższej tabeli została przedstawiona liczba organizowanych imprez w muzeum według rodzaju, ponadto podany został wskaźnik wydarzeń oświatowych przeprowadzonych w muzeum na 10 tys. mieszkańców.

W Muzeum Ziemi Rawskiej w Rawie Mazowieckiej organizowane są imprezy oświatowe. Na przestrzeni lat 2010-2014 można zaobserwować zróżnicowaną liczbę wydarzeń zorganizowanych w muzeum.

Wśród wydarzeń największą grupę stanowią lekcję zajęć, natomiast najmniejszą odczyty, prelekcje oraz imprezy plenerowe. Od 2012 roku Muzeum Ziemi Rawskiej organizuje również seanse filmowe, których na przestrzeni trzech lat odbyło się 26. W omawianych latach w muzeum organizowano również konkursy oraz warsztaty, których ilość jest do siebie zbliżona. W latach 2010-2014 odbyło się również 10 koncertów.

Zamek Książąt Mazowieckich, w którego baszcie mieści się oddział Muzeum jest wykorzystywany w różnorodny sposób na działania kulturalne:

1. Pomieszczenia baszty – prezentacja wystaw historycznych związanych z budowlą, udostępnianie obiektu zwiedzającym w miesiącach czerwiec – wrzesień każdego roku.
2. Dziedziniec zamkowy i tereny wokół murów – miejsce organizowanych licznych imprez:
 - Dni Rawy Mazowieckiej,
 - Noce Muzeów,
 - imprezy rozrywkowe np. Lato z Radiem i wiele innych.

W bibliotece muzealnej zgromadzone są zbiory z zakresu poszczególnych działów merytorycznych liczące obecnie ponad 11 tysięcy pozycji. W najbliższych latach konieczne jest wykonanie kolejnych robót, w tym m.in. prac konserwatorskich, przebudowy i remontu zabytkowego budynku, zainstalowania energooszczędnego oświetlenia, dostosowania do potrzeb osób niepełnosprawnych oraz doposażenia placówki w nowoczesny sprzęt wystawienniczy. Problemem muzeum jest zbyt mała powierzchnia ekspozycyjna i magazynowa, która ogranicza w istotny sposób możliwości poszerzenia i uatrakcyjnienia oferty muzeum oraz rozszerzenia form jego działalności. Jednostki muzealne dziś są ważnym podmiotem budowania tożsamości lokalnej, integracji i aktywizacji lokalnego środowiska. Do wydobycia tego potencjału niezbędna jest jednak przestrzeń i nowoczesne rozwiązania technologiczne.

Miejska Biblioteka Publiczna istnieje od 1949 roku i kontynuuje ponad stuletnią tradycję bibliotekarstwa w Rawie Mazowieckiej. W zbiorach posiada ponad 70 tys. woluminów, które udostępnia w dwóch placówkach:

- Wypożyczalni i Czytelni dla Dorosłych zlokalizowanej od 1965 roku w budynku przy ul. Kardynała Stefana wyszyńskiego 7,
- Oddziale dla Dzieci zlokalizowanym od 1993 roku w budynku parafialnym dawnego Kolegium Jezuickiego przy ul. Piłsudskiego 8.

Pierwszą z nich poddano modernizacji w 2014 roku. Wykonano prace remontowe obejmujące m.in. przystosowanie obiektu do potrzeb osób niepełnosprawnych, termomodernizację wraz z wymianą stolarki, adaptację poddasza na salę spotkań i wydarzeń oraz montaż nowego wyposażenia. Przedsięwzięcie o wartości ponad 1 miliona złotych zrealizowano przy znacznym wsparciu finansowym Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

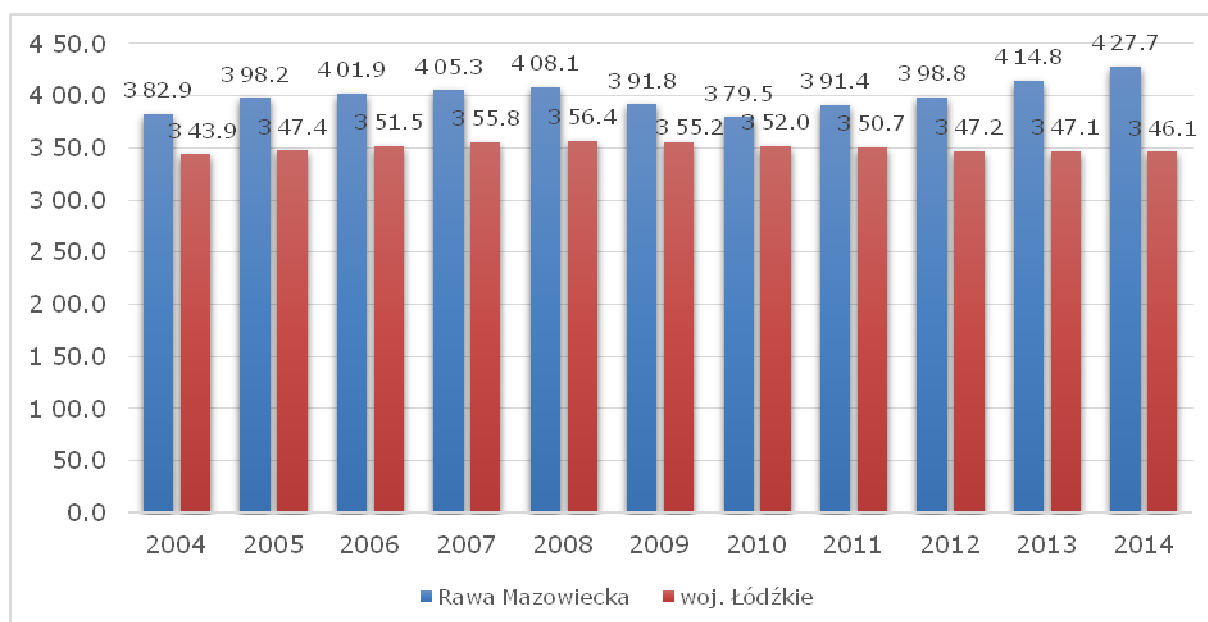
Miejska Biblioteka Publiczna prowadzi działalność środowiskową, w tym spotkania z pisarzami, felietonistami, dziennikarzami w ramach „Dyskusyjnego Klubu Książki”, a także spotkania poświęcone wydarzeniom z dziejów miasta. Przy Oddziale dla Dzieci funkcjonuje „Klub przyjaciół Misia Uszatka” i organizuje systematyczne zajęcia dla dzieci.

Miejska Biblioteka jest dobrze wyposażona, oferuje dostęp do Internetu, funkcjonuje elektroniczny system wypożyczania, w jej murach posiada swoją siedzibę izba pamięci św. Jana Pawła II. Biblioteka jest jedynym miejscem, gdzie można przyjść codziennie (poza niedzielą) i zawsze na każdego niezależnie od wieku czeka ciekawa, bezpłatna oferta.

Do analizy sytuacji w bibliotekach działających na terenie Rawy Mazowieckiej posłużą wskaźniki dotyczące ludności na 1 placówkę biblioteczną, liczby księgozbioru na 1000 mieszkańców oraz korzystających z bibliotek na 1000 osób. Wszystkie wskaźniki zostały przedstawione na przestrzeni lat 2004-2014, ponadto dla lepszego zobrazowania sytuacji bibliotek publicznych w Rawie Mazowieckiej umieszczone zostały wartości wskaźników dla województwa łódzkiego.

W latach 2004-2015 na 1 placówkę biblioteczną w Rawie Mazowieckiej przypadało więcej mieszkańców niż w województwie łódzkim. Można zauważyć, że w 2014 roku spadła liczba osób przypadających na 1 placówkę biblioteczną zarówno w Rawie Mazowieckiej jak i województwie łódzkim. W roku 2015 analizowany wskaźnik wynosił 8869 mieszkańców, natomiast w województwie łódzkim 4209 osób.

Wykres 14. Księgozbiór bibliotek na 1000 ludności w Rawie Mazowieckiej oraz w woj. łódzkim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując powyższy wykres można stwierdzić, że w Rawie Mazowieckiej na 1000 mieszkańców przypada większa liczba książek oferowanych przez biblioteki niż w województwie łódzkim. Na przestrzeni lat 2004-2015 widoczny jest wzrost opisywanego wskaźnika w Rawie Mazowieckiej, natomiast w tym samym czasie w województwie łódzkim zaobserwować zmniejszenie oferty bibliotek (spadek liczby książek w przeliczeniu na 1000 mieszkańców). W roku 2015 na 1000 mieszkańców Rawy Mazowieckiej przypadało 4277,5 książek na 1000 ludności. Dla porównania analizowany wskaźnik w roku 2004 wyniósł 3828,9 książek.

Rawa Mazowiecka w latach 2004-2013 charakteryzowała się mniejszą liczbą czytelników bibliotek publicznych niż województwo łódzkie. W roku 2013 w Rawie Mazowieckiej nastąpił wzrost osób korzystających z bibliotek publicznych na 1000 mieszkańców (20,5), jednak w następnym roku zauważalny był stosunkowo duży spadek omawianego wskaźnika. W roku 2014 liczba czytelników bibliotek na 1000 mieszkańców była mniejsza o prawie 5 osób niż w województwie łódzkim. Świadczy to o niskiej atrakcyjności bibliotek w Rawie Mazowieckiej.

Tabela 15. Domy i ośrodki kultury oraz organizowane imprezy w Rawie Mazowieckiej

Rok	Liczba imprez	Liczba uczestników imprez
2005	28	3 100
2007	19	4 900
2009	63	12 700
2010	56	15 300
2011	69	17 750
2012	78	18 200

2013	78	18 050
2014	106	22 800

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

W Rawie Mazowieckiej działa jeden Miejski Dom Kultury. W latach 2005-2014 można zauważyć czterokrotny wzrost liczby imprez organizowanych w domu kultury. Dla porównania w roku 2014 zorganizowano 108 wydarzeń natomiast liczba imprez w roku 2005 wynosiła zaledwie 28. W związku z faktem wzrostu organizowanych wydarzeń w Rawie Mazowieckiej zwiększa się corocznie liczba uczestników. W roku 2015 liczba uczestników imprez w Rawie Mazowieckiej wynosiła 22 800 osób. W stosunku do roku 2005 liczba osób biorących udział w wydarzeniach wzrosła o prawie 20 000.

W ciągu roku w Rawie Mazowieckiej odbywa się szereg imprez, które urozmaicają życie mieszkańców i gości. Najważniejszym wydarzeniem kulturalno-rozrywkowym, a zarazem wielkim świętem jest noc bluesowa. Ma ona swoją kilkunastoletnią tradycję i jest uważana za najważniejszy plener bluesowy w Polsce centralnej, a na pewno jedyny, w którym o nagrody walczą zespoły z całej Europy.

Przed wszystkimi jednostkami kultury w Rawie Mazowieckiej stoi wyzwanie ustawicznego podnoszenia jakości swoich usług, aktualizowania i wzbogacania oferty oraz aktywnego włączania rawian w tworzenie kultury w mieście.

1.2.7. Ochrona zdrowia i opieka medyczna

Według danych z Głównego Urzędu Statystycznego w Rawie Mazowieckiej na przestrzeni lat zauważalny jest wzrost liczby placówek medycznych. Jednak również z roku na rok wzrasta liczba udzielanych porad w zakresie opieki zdrowotnej. W 2014 roku udzielono 244 042 porad medycznych w Rawie Mazowieckiej, liczba ta w stosunku do roku 2012 zwiększyła się o 17014 (7%).

Na terenie miasta Rawa Mazowiecka funkcjonują następujące placówki, świadczących usługi z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej, które posiadają kontrakt na realizację zadań z Narodowym Funduszem Zdrowia:

1. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Centrum Medyczne Verbena” ul. Krakowska 9,
2. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Gadent” ul. Kościuszki 1,
3. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej Przychodnia Lekarska „Remedium” ul. Polna 2b,
4. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Raw-Medica” Spółka Cywilna ul. Słowackiego 68,
5. Przychodnia Rejonowo-Specjalistyczna ul. Niepodległości 8.

Wymienione placówki zawarły umowy z Łódzkim Oddziałem Wojewódzkim

Narodowego Funduszu Zdrowia na świadczenie ambulatoryjnych świadczeń specjalistycznych, niestety brak na terenie Rawy Mazowieckiej dostępu do kardiologa, najbliższa poradnia kardiologiczna znajduje się w NZOZ „Eskulap” w Białej Rawskiej co jest bardzo niekorzystne dla mieszkańców Rawy Mazowieckiej z powodu wzrostu zachorowalności i umieralności z powodu chorób układu krążenia – województwo łódzkie znajduje się na pierwszym miejscu w kraju.

Ponadto na terenie miasta funkcjonują również zakład, który nie zawierają umów z NFZ, zaś lekarze udzielają odpłatnie porad z zakresu specjalistycznej opieki zdrowotnej. Oprócz placówek świadczących podstawową opiekę medyczną w Rawie Mazowieckiej funkcjonują, również ośrodki specjalistyczne. Pomoc medyczną w nagłych przypadkach świadczy Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Red-Med” J.Robak ul.Słowackiego 68 oraz Szpital św.Ducha – Izba Przyjęć.

Bardzo rozwinięta jest na terenie Rawy Mazowieckiej sieć gabinetów prywatnych gabinetów stomatologicznych, jednakże dostępność do nich jest uzależniona od poziomu zamożności mieszkańców.

W Rawie Mazowieckiej występuje mała dostępność do świadczeń w zakresie leczenia (domowego) w zakresie zdrowia psychicznego. Niedostępne jest leczenie psychiatryczne w ośrodku dziennym lub izbie przyjęć. Brak detoksykacji i terapii uzależnień w ośrodku dziennym, hotelu dla osób z zaburzeniami psychicznymi czy rehabilitacji psychiatrycznej. Wsparcie dla dorosłych mieszkańców z problemami w obszarze zdrowia psychicznego, w ramach ubezpieczenia zdrowotnego zapewniają obecnie 2 poradnie zdrowia psychicznego: NZOZ „Remedium” i NZOZ „Centrum Medyczne Verbena”.

Ze względu na niekorzystną sytuację demograficzną w Rawie Mazowieckiej istotne jest zapewnienie opieki dla osób starszych, przewlekle i nieuleczalnie chorych. Jest to niezbędne w sytuacji, kiedy statystyki pokazują nieubłagalny, znaczny wzrost zachorowalności na nowotwory i choroby układu krążenia. W chwili obecnej brak w Rawie Mazowieckiej domu opieki dla osób starszych lub niepełnosprawnych. Jest także duża potrzeba rozwoju usług, związanych z łatwą dostępnością do sprzętu rehabilitacyjnego lub medycznego. Działa Warsztat Terapii Zajęciowej, ale potrzeby w tym zakresie są dużo większe.

Pacjenci wymagający hospitalizacji z terenu miasta Rawa Mazowiecka najczęściej zgłaszają się do szpitala - im. Św. Ducha. Jest to jedyna tego typu placówka, sprawująca opiekę stacjonarną na terenie miasta, dysponująca 167 łózkami szpitalnymi. W szpitalu funkcjonuje 6 podstawowych oddziałów: ginekologiczny, położniczy (w systemie matka przebywa z noworodkiem na sali), chorób wewnętrznych, chorób płuc, chirurgiczny, dziecięcy. Brak jest łóżek geriatrycznych - geriatryczno rehabilitacyjnych, pomimo starzenia się społeczeństwa i dużego zapotrzebowania na usługi opiekuńczo-lecznicze stacjonarne. Ponadto w strukturze organizacyjnej szpitala znajduje się izba przyjęć, blok operacyjny, dział anestezjologii, dział ratownictwa medycznego.

Placówka przeżywa obecnie poważny kryzys i dalsze jej funkcjonowanie pozostaje pod znakiem zapytania.

Wzrost liczby ludzi starszych będzie wywierał wpływ na system świadczeń społecznych, rynek wyrobów farmaceutycznych, zapotrzebowanie na różnego rodzaju usługi na rzecz ludności. Obecnie widoczny jest brak w Mieście Rawa Mazowiecka instytucji i organizacji zapewniających opiekę geriatryczną, rehabilitacyjną, zajęcia terapeutyczne, czy też wypożyczalnie sprzętu medycznego dla osób starszych.

1.2.8. BEZPIECZEŃSTWO

Jakość życia mieszkańców uzależniona jest również od poziomu bezpieczeństwa na terenie miasta. Według danych statystycznych Komendy Powiatowej Policji w Rawie Mazowieckiej w latach 2008-2013 na terenie powiatu rawskiego stwierdzonych zostało łącznie 7614 przestępstw w tym 4792 przestępstw o charakterze kryminalnym. Największą liczbę przestępstw zanotowano w 2010 roku – 1376, najmniejszą natomiast w 2013 roku – 1129. Odnotowano także spadek czynów popełnionych przez osoby nieletnie – ze 106 w 2012 roku do 35 w 2013 roku. Ponadto w Rawie Mazowieckiej w roku 2014 założono 38 niebieskich kart (w sprawie 36 rodzin).

Tabela 19. Wykrywalność w przestępstwach w latach 2008-2013

Wyszczególnienie	Lata					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Wykrywalność ogólna	74,0	81,1	77,9	75,5	73,8	74,6
Wykrywalność kryminalna	66,1	71,9	66,9	66,5	61,7	60,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

Tabela 20. Liczba przestępstw popełnionych i wykrytych w latach 2008-2013

Wyszczególnienie	Lata					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<i>Liczba przestępstw stwierdzonych ogółem</i>	1172	1321	1376	1329	1287	1129
Dynamika przestępstw ogółem w porównaniu do roku poprzedniego	102,8	112,7	104,2	96,6	96,2	88,34
Podejrzani	581	854	775	831	724	649
Czyny karalne	85	169	100	164	106	35
Osoby nieletnie - sprawcy czynów karalnych	55	101	79	82	79	27
<i>Przestępstwo o charakterze</i>	563	860	896	947	833	693

<i>kryminalnym</i>						
- w tym czyny nieletnich	83	167	95	156	106	32
Dynamika przestępstw kryminalnych w porównaniu do roku poprzedniego	93,8	108,2	104,2	105,7	88,0	83,19
Zabójstwa	1	2	1	1	0	0
- w tym czyny nieletnich	0	0	0	0	0	0
Bójki i pobicia	28	34	27	27	22	16
- w tym czyny nieletnich	2	2	6	8	4	2
Rozboje, kradzieże rozbójnicze i wymuszenia	16	25	20	32	14	14
- w tym czyny nieletnich	4	13	5	16	6	4
Kradzieże	145	183	222	244	211	202
- w tym czyny nieletnich	13	11	6	4	4	3
Kradzieże samochodów	11	18	14	9	9	12
- w tym czyny nieletnich	1	0	0	0	0	0
Kradzieże z włamaniem	44	87	102	118	158	105
- w tym czyny nieletnich	5	7	4	4	8	0
Przestępstwa z Ustawy o przeciwdziałaniu narkomanii	9	86	167	77	41	20
- w tym czyny nieletnich	0	65	29	12	12	1
Przestępstwa drogowe	202	246	258	243	276	253
- w tym czyny nieletnich	2	1	2	3	0	0
Prowadzenie pojazdu w stanie nietrzeźwości	183	217	234	227	250	238
- w tym czyny nieletnich	2	1	2	3	0	0

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 21. Przestępstwa na obszarze Rawy Mazowieckiej i w centrum miasta

Kategoria	Obszar rewitalizacji	Miasto	Obszar rewitalizacji	Miasto	Obszar rewitalizacji	Miasto	Obszar rewitalizacji	Miasto
Rok	2011	2011	2012	2012	2013	2013	2014	2014
RAZEM	73	210	62	175	52	143	40	159
W tym:								
Rozbój	4	8	3	5	3	8	3	5

Bójki i pobicia, uszkodzenia ciała	7	12	2	13	6	16	3	8
Uszkodzenia mienia	8	30	11	24	3	13	1	12
Włamania (w tym także do obiektów handlowych, mieszkań, samochodów)	11	36	8	28	3	14	5	45
Narkotyki	2	6	-	4	10	13	4	10
Kradzieże	28	78	18	53	18	45	9	58

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji

W latach 2011-2013 można zaobserwować spadek liczby wykroczeń na obszarze całego miasta, jak również na obszarze rewitalizacji. W roku 2014 nastąpił wzrost liczby popełnionych wykroczeń, ponadto w omawianym roku 46% wykroczeń dokonano na obszarze rewitalizacji. Największy udział wśród wszystkich wykroczeń stanowią wykroczenia związane z zakłócaniem spokoju i porządku publicznego (art. 51 KW), natomiast najmniej odnotowano zniszczenie i uszkodzeń rzeczy.

Tabela 22. Wykroczenia na obszarze Rawy Mazowieckiej i w wyznaczonym obszarze rewitalizacji w centrum miasta

Kategoria	Obszar rewitalizacji	Miasto	Obszar rewitalizacji	Miasto	Obszar rewitalizacji	Miasto	Obszar rewitalizacji	Miasto
	2011	2011	2012	2012	2013	2013	2014	2014
RAZEM	551	1351	260	809	187	466	253	556
W tym:								
Zakłócanie spokoju, porządku publicznego (art. 51 KW)	79	281	70	272	34	98	46	318
Wybryk nieobyczajny (art. 140 KW)	10	23	14	29	7	23	11	27

Kradzież (art. 119 KW)	15	31	14	30	10	22	17	38
Zniszczenie, uszkodzenie rzeczy	-	-	3	3	2	4	3	4
Niezachowanie środków ostrożności przy trzymaniu zwierzęcia, drażnienie zwierzęcia (art. 77 i 78 KW)	4	10	1	1	1	2	1	2

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Komendy Powiatowej Policji

Nasilenie zjawisk przestępczych i wykroczeń w strefie śródmiejskiej jest zjawiskiem typowym, co potwierdzają dane w tabelach 21 i 22 – jedna trzecia przestępstw i wykroczeń w całym mieście popełniana jest w centrum, na zaledwie 3% powierzchni miasta. Jeszcze bardziej nasilonym zjawiskiem w centrum miasta są czyny karalne nieletnich.

Ich występowanie wiąże się m.in. z niską jakością przestrzeni publicznej, brakiem ładu przestrzennego i monitoringu w miejscach publicznych, a w konsekwencji większym przyzwoleniem społecznym na dewastację lub inne zachowania agresywne. Zarówno poczucie bezpieczeństwa osobistego, jak i brak strachu o mienie, to podstawowe warunki aktywnego korzystania z przestrzeni publicznej.

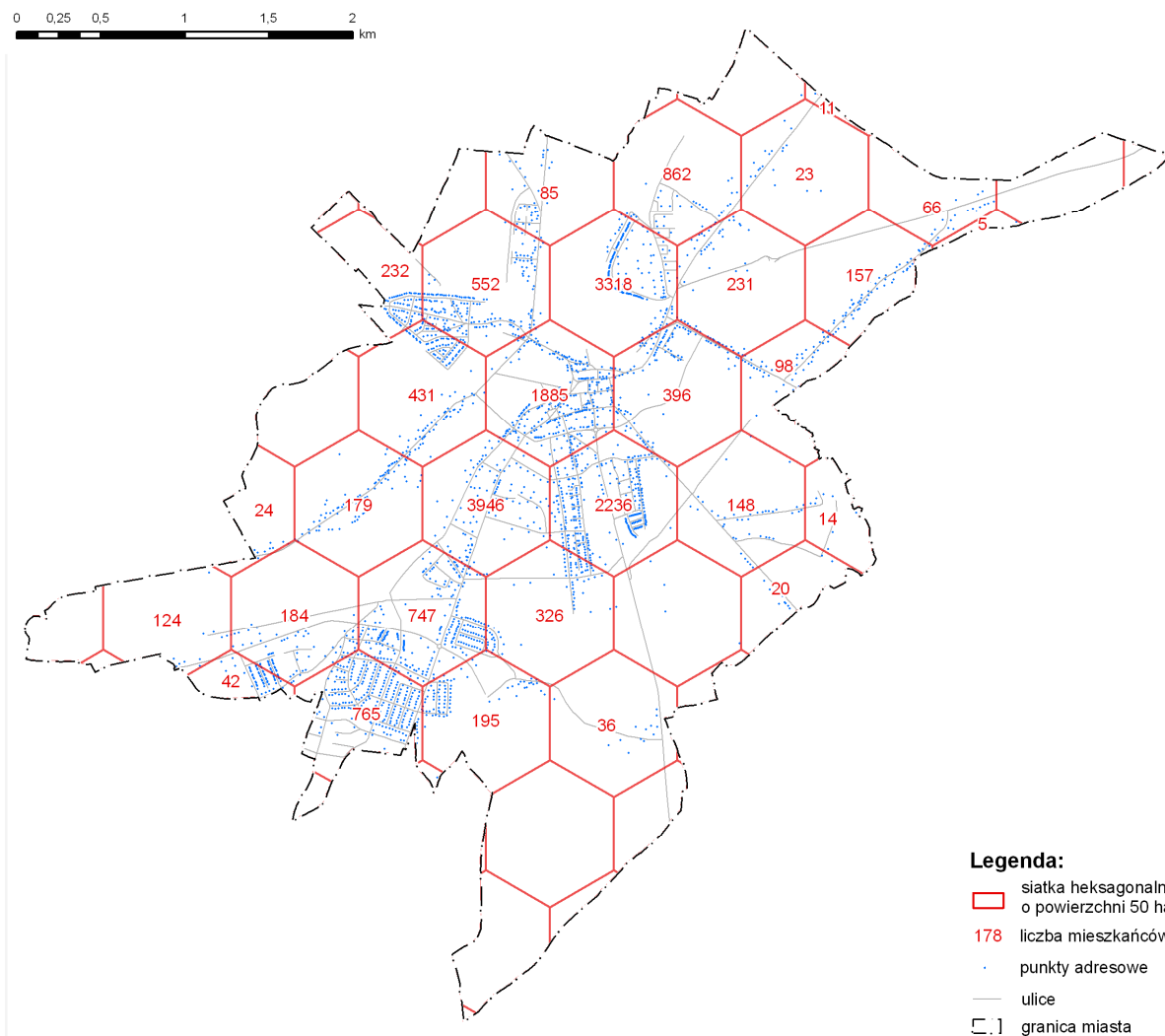
Ważnym czynnikiem oddziałującym na poprawę bezpieczeństwa są działania prewencyjne i edukacyjne wśród dzieci i młodzieży szkolnej. Przeciwdziałanie potencjalnym zachowaniom patologicznym, przestępczości i wykroczeniom wśród nieletnich stanowi jedno z priorytetowych działań w tym zakresie. Miasto powinno w ramach projektów rewitalizacyjnych systematycznie i planowo podejmować działania w kierunku kształtowania właściwych postaw społecznych i środowiskowych oraz umiejętności postępowania w trudnych sytuacjach. Wysokie natężenie przestępczości jest często ściśle skorelowane z występowaniem innych problemów, m.in. bezrobocia i ubóstwa.

1.2.9. PRZESTRZENNA ANALIZA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH W RAWIE MAZOWIECKIEJ

Kluczowym czynnikiem przeprowadzenia skutecznych działań rewitalizacyjnych jest identyfikacja skali i charakteru zachodzących procesów degradacji. Przeprowadzona w tym zakresie diagnoza została wykonana w oparciu o tzw. wewnętrzny audyt miejski, którego najważniejszym elementem jest

wielokryterialna analiza istniejących baz danych, w tym przypadku za pomocą narzędzi oprogramowania GIS. Najistotniejszą decyzją w takiej analizie jest zdefiniowanie jednostek odniesienia na potrzeby wykazania zróżnicowania wewnątrzmijskiego. Zdecydowano się na zastosowanie jednostek geometrycznych (modularnych), w których przetwarzano i analizowano zebrane dane statystyczne. Dobór kształtu i wielkości jednostki odniesienia dostosowano do specyfiki i wielkości badanego obszaru. Na potrzeby niniejszego opracowania dobrano heksagonalny kształt jednostki odniesienia i jej wielkość na poziomie 50 ha. Zarówno kształt, jak i wielkość przyjętych jednostek okazały się satysfakcjonujące i umożliwiły uzyskanie pożądanego balansu pomiędzy liczbą jednostek, a pewnym, pożądanym poziomem generalizacji, który z kolei pozwolił na wyraźne uwypuklenie ogólnych tendencji z zakresu zróżnicowania wewnątrzmijskiego badanego obszaru miasta. Jednostki większe obejmowały zróżnicowane pod względem funkcjonalnym i przestrzennym obszary miasta. Z kolei jednostki mniejsze dzieliły te obszary na mniejsze części. Ponadto, jakkolwiek ukazywały ciekawy i bardzo szczegółowy charakter procesów degradacji, to ze względu na dużo większą amplitudę prezentowanych zjawisk dawały mniej czytelny obraz poprzez eksponowanie wartości skrajnych. Jednocześnie, przy danych wejściowych zagregowanych, z kilkoma tylko wyjątkami, do poziomu całych ulic obraz zróżnicowania wewnątrzmijskiego mógłby ulec zafałszowaniu. Liczba ludności została bowiem udostępniona na poziomie punktów adresowych. W celu wyznaczenia obszarów zdegradowanych posłużono się wskaźnikami, które są stosowane w opracowanych już dokumentach z zakresu rewitalizacji w Polsce. Poziomem odniesienia była średnia wartość dla całego miasta. Ostatecznie zdecydowano się na zastosowanie przekształcenia ilorazowego opartego o wartość dla miasta, często dla ukazania specyfiki problemu posługiwano się także odniesieniem do danych na poziomie województwa.

Rys. 2. Przyjęta do analiz heksagonalna siatka jednostek odniesienia o wielkości 50 ha

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Wszystkie analizy na podstawie udostępnionych baz danych przeprowadzono na dobranym heksagonalnym rastrze jednostek odniesienia o wielkości 50 ha. Wyniki tych analiz posłużyły do wyznaczenia obszaru zdegradowanego w Rawie Mazowieckiej.

Wyniki analiz w poszczególnych sferach oraz ich agregacja pozwoliły na określenie obszarów dotkniętych degradacją, a w następnym kroku - po przeprowadzeniu uszczegółowionej analizy przestrzenno - funkcjonalnej obszaru zdegradowanego i analizy wyników konsultacji społecznych - na delimitację obszaru rewitalizacji.

Na podstawie dostępnych baz danych przeprowadzono diagnostyczną przestrzenną analizę negatywnych zjawisk w sferze społecznej:

- trwałego uzależnienia od pomocy społecznej w powiązaniu z jego podstawową przyczyną – bezrobociem,
- niepełnosprawności,
- przemocy w rodzinie,

- przestępczości, w tym czynów karalnych nieletnich.

Przeanalizowano rozkład przestrzenny wskaźników ilustrujących wymienione problemy, a następnie dodatkowe informacje wspierające wyniki badań ilościowych, aby jak najdokładniej określić występujące problemy.

Skorzystano z następujących wskaźników:

- liczba osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle mieszkańców - wskaźnik stanowi tło i kontekst dla wskaźnika „liczba osób sędziwych w ogóle ludności w wieku poprodukcyjnym”;
- liczba osób bezrobotnych na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym - wskaźnik stanowi tło i kontekst dla wskaźników: „udział długotrwale bezrobotnych wśród osób w wieku produkcyjnym” i „udział bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym wśród osób w wieku produkcyjnym”
- przestępstwa na 1 tys. mieszkańców, wykroczenia na 1 tys. mieszkańców i liczba niebieskich kart na 1 tys. mieszkańców - analiza przestępczości w Rawie Mazowieckiej pokazała, że przemoc domowa jest jednym z istotnych typów przestępstw, co przejawia się także w liczbie uruchomionych i zakończonych postępowań o wydanie niebieskiej karty. W związku z tym, wskaźnik jest dobrym uzupełnieniem analizy dotyczącej bezpieczeństwa i sytuacji rodziny w mieście;
- liczba osób otrzymujących zasiłki z MOPS na 1 tys. mieszkańców- wskaźnik stanowi tło i kontekst dla wskaźnika „liczba osób niepełnosprawnych otrzymująca świadczenia z MOPS na 100 mieszkańców” - osoby niepełnosprawne stanowią jedną z istotnych grup odbiorców pomocy społecznej w Rawie Mazowieckiej, jest to też grupa w sposób trwały zależna od tej pomocy, tak więc wskaźnik ten stanowi cenne uzupełnienie informacji o grupach biorców pomocy społecznej oraz o braku alternatywnych form wsparcia osób niepełnosprawnych.

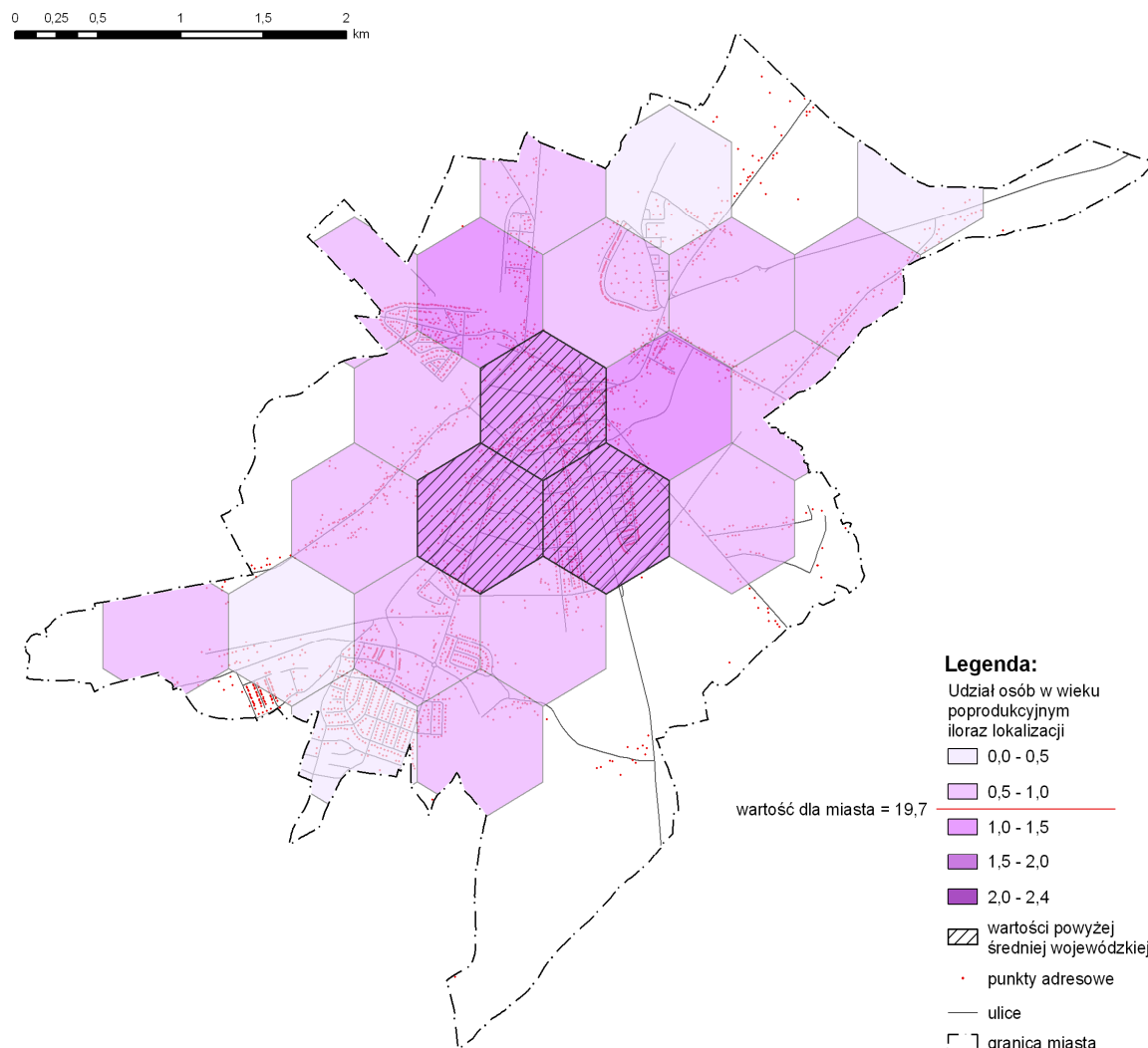
Analizując poszczególne wskaźniki, zidentyfikowano je przestrzennie na mapach z nałożonym heksagonalnym rastrem podziału na jednostki podstawowe i odniesiono do charakterystycznych wskaźników dla miasta i regionu. Dane pochodzą z następujących instytucji i źródeł:

- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej (MOPS) w Rawie Mazowieckiej,
- Powiatowy Urząd Pracy (PUP) w Rawie Mazowieckiej,
- Główny Urząd Statystyczny (GUS),
- Urząd Miasta Rawa Mazowiecka,
- roczne raporty Komendy Powiatowej Policji (KPP) w Rawie Mazowieckiej,
- witryny internetowe poszczególnych instytucji,
- inne materiały.

Dane zbierane były w okresie sierpień-październik 2015 r. i miały formę plików tekstowych, liczbowych i graficznych.

Analiza udziału osób w wieku poprodukcyjnym w całkowitej liczbie mieszkańców pokazuje wyraźnie koncentrację miejsc zamieszkania osób starszych w centralnej części miasta. W tej części miasta udział osób w wieku poprodukcyjnym w strukturze ludności przewyższa także średnie wartości dla województwa łódzkiego.

Rys. 3. Rozkład przestrzenny wskaźnika „Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle mieszkańców” – iloraz lokalizacji

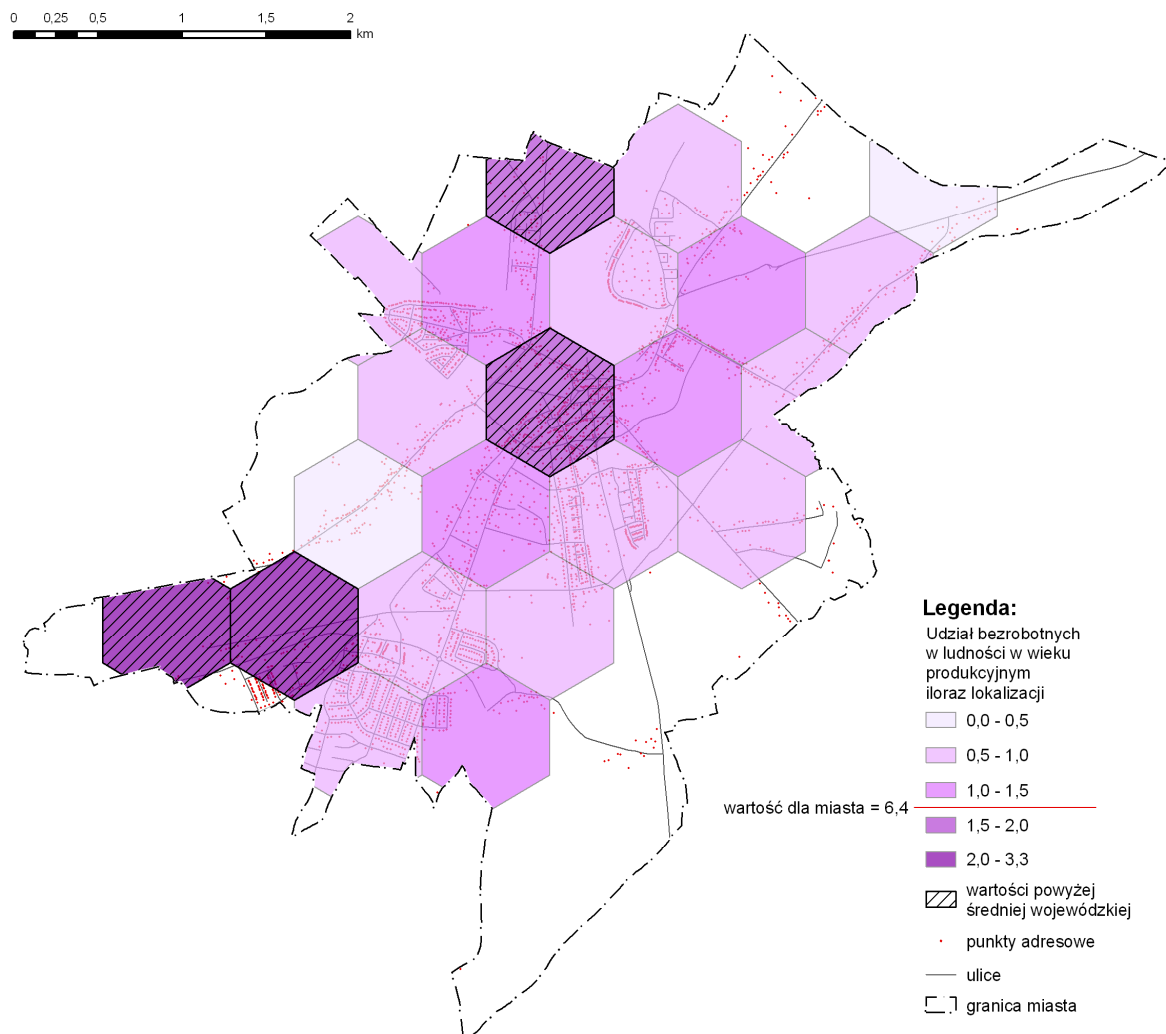
Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Zestawienie tych danych z rozkładem przestrzennym miejsc zamieszkania osób sędziwych (rys. 9) pokazuje, że w centrum miasta nie mieszkają najstarsi rawianie. Są to raczej osoby, które dopiero weszły w wiek emerytalny, najczęściej w pełni aktywne i zaangażowane np. w pomoc młodszemu członkowi rodziny. Dla ich aktywności i zaangażowania powinno się stworzyć w centrum przyjazną, bezpieczną przestrzeń, także dla osób niepełnosprawnych, dającą możliwość realizacji potrzeb społecznych: wspólnego przebywania, integracji, tworzenia relacji, ekspresji twórczej.

W przypadku „Udziału bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym” największa koncentracja występuje w trzech obszarach: w północnej części miasta (rejon ulic Skierniewickiej – Kazimierza Wielkiego), w centrum, oraz na południowo-zachodnim krańcu miasta, w okolicy zbiornika wodnego „Zalewu Tatar”. Dominacja tego ostatniego obszaru wynika nie tylko z natężenia tego zjawiska, ale także ze stosunkowo niewielkiej liczby ludności zamieszkującej analizowany obszar. Przez to problemy społeczne są skoncentrowane w dużo mniejszej społeczności niż w przypadku centrum miasta, gdzie gęstość zaludnienia jest największa.

W związku z tym – mimo pozornie mniejszego natężenia tego zjawiska w centrum należy wyraźnie zaznaczyć, że w tym rejonie w liczbach bezwzględnych problem długotrwałego bezrobocia występuje wyraźnie, szczególnie w rejonie Placu Piłsudskiego. Sugeruje to konieczność prowadzenia działań poprawiających warunki do rozwoju społeczno-gospodarczego w centralnej części miasta.

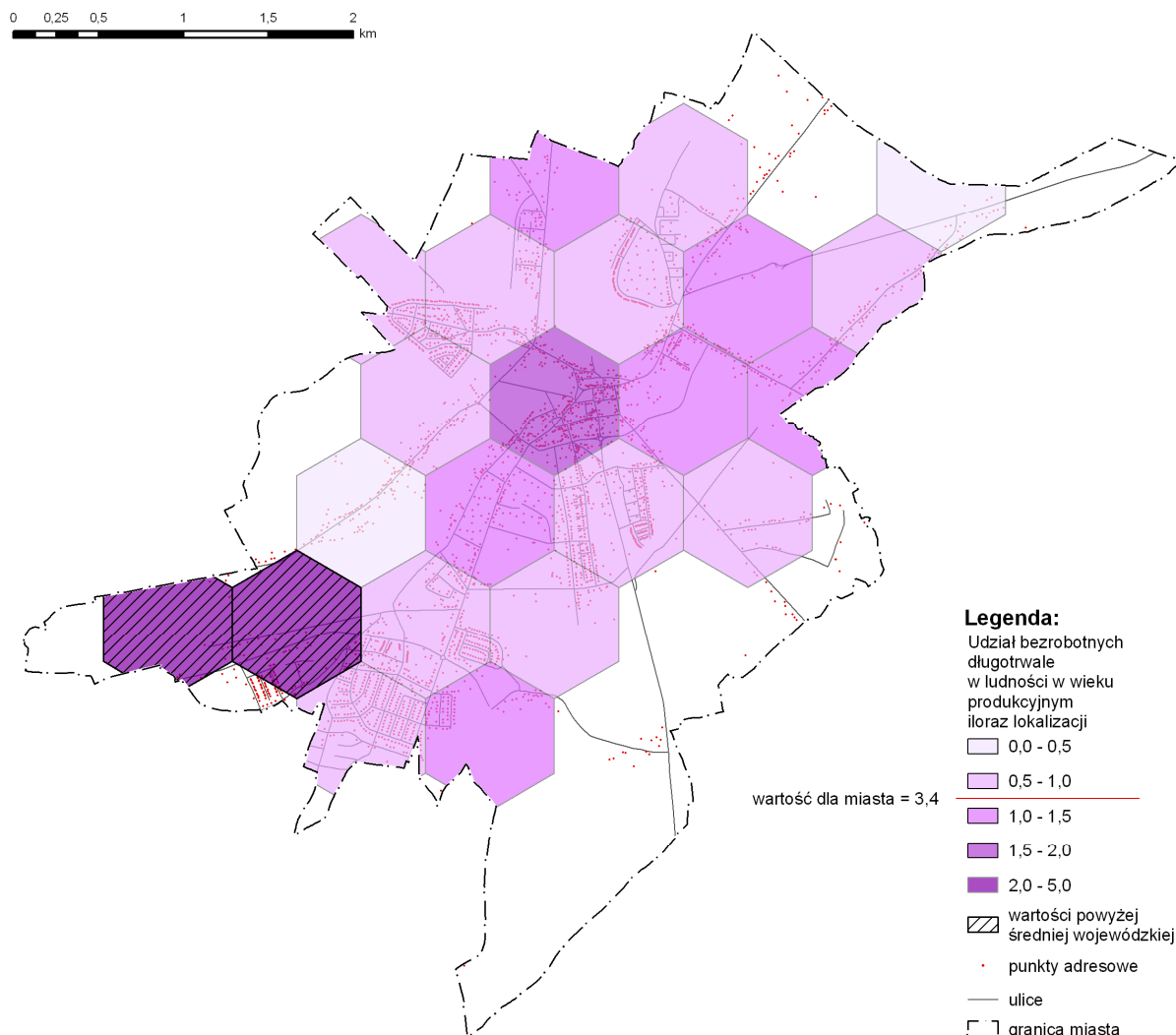
Rys. 4. Rozkład przestrzenny wskaźnika „Udział bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym” – iloraz lokalizacji

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Ważnym sygnałem negatywnych zjawisk w środowisku rodzinnym jest długotrwałe bezrobocie jednego lub dwojga dorosłych domowników. W związku z tym przeanalizowano rozkład przestrzenny występowania tego zjawiska na obszarze Rawy Mazowieckiej. Najwięcej osób długotrwałe bezrobotnych w relacji do ogółu mieszkańców w danej lokalizacji zamieszkuje tereny centralne oraz okolice zalewu Tatar. Należy wyraźnie zaznaczyć, że w tym rejonie w liczbach bezwzględnych problem długotrwałego bezrobocia występuje wyraźnie, szczególnie w rejonie Placu Piłsudskiego. Sugeruje to konieczność prowadzenia działań poprawiających warunki do rozwoju społeczno-gospodarczego w centralnej części miasta. Rodziny z tych obszarów należą do szczególnie zagrożonych wykluczeniem społeczno-ekonomicznym, ponieważ dotknięte są także oddziaływaniem negatywnych zjawisk silnie powiązanych i współwystępujących z brakiem pracy.

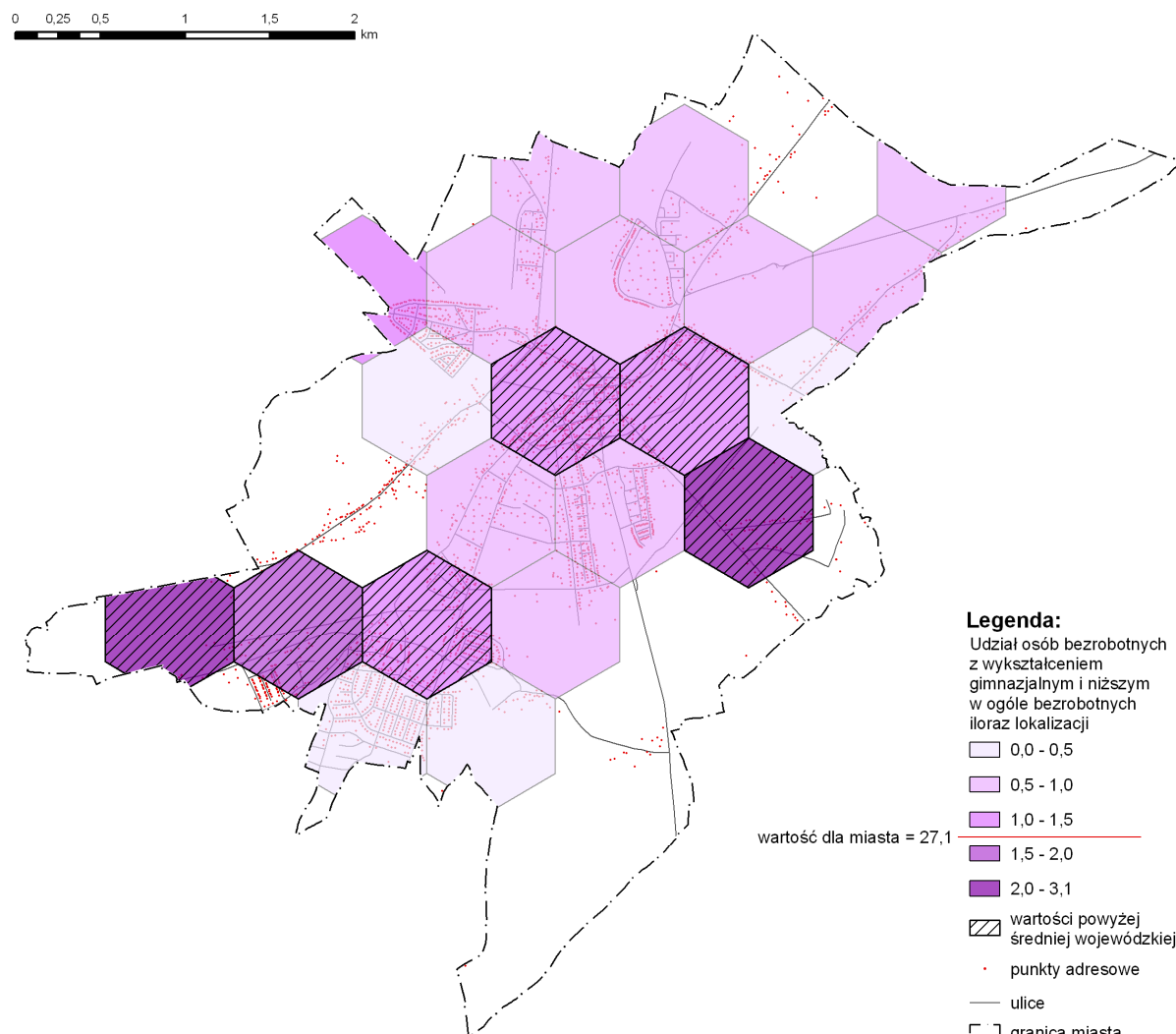
Rys. 5. Rozkład przestrzenny wskaźnika „Udział długotrwale bezrobotnych w ludności w wieku produkcyjnym” – ilorz lokalizacji

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Wśród ogółu liczby bezrobotnych mieszkańców Rawy Mazowieckiej większą grupę stanowią mężczyźni, zaś analiza aktywności ekonomicznej ludności miasta Rawa Mazowiecka wg kryterium wykształcenia pokazuje, że dominują osoby z niskim wykształceniem. Poniższy kartogram pokazuje przestrzenny rozkład wskaźnika „udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogóle bezrobotnych”, podobnie jak w poprzednich przypadkach w odniesieniu do średniej dla miasta. Znowu dominuje południowo-zachodni obszar. Wyróżnia się także in minus - w zestawieniu ze średnią miejską oraz średnią wojewódzką - obszar centralny. Problem niskiego poziomu wykształcenia zaznacza się najsilniej w rejonie strefy przemysłowej, co może być związane z zamieszkiwaniem w jej bezpośrednim sąsiedztwie wielu osób z niskimi kwalifikacjami, czasem znajdującymi zatrudnienie w szarej strefie.

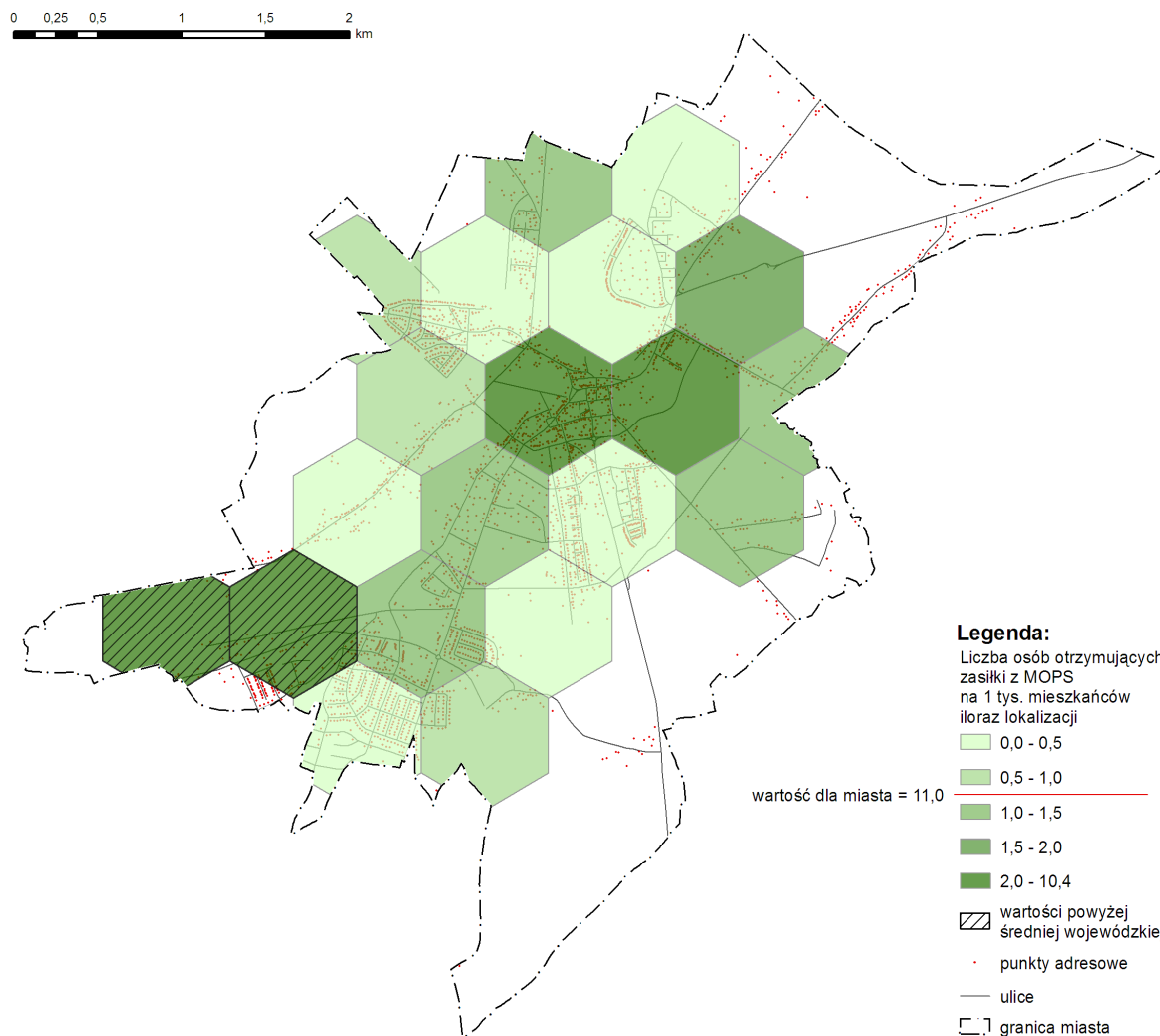
Rys. 6. Rozkład przestrzenny wskaźnika „Udział osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogóle bezrobotnych” – iloraz lokalizacji

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Ilustracją jednego z negatywnych zjawisk współwystępujących z długotrwałym bezrobociem jest koncentracja wysokich wartości wskaźnika korzystania z zasiłków MOPS, która występuje w Rawie Mazowieckiej w dwóch rejonach: południowego zachodu (okolice zalewu Tatar) **oraz centrum**. Kartogram pokazuje ponadto, że ze wsparcia MOPS korzystają nie tylko mieszkańcy ścisłego centrum miasta, ale również bezpośredniego sąsiedztwa od wschodniej strony, szczególnie w okolicach ul. Miłej i Warszawskiej.

Rys. 7. Rozkład przestrzenny wskaźnika „Liczba osób otrzymujących zasiłki z MOPS na 1 tysiąc mieszkańców” – iloraz lokalizacji

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

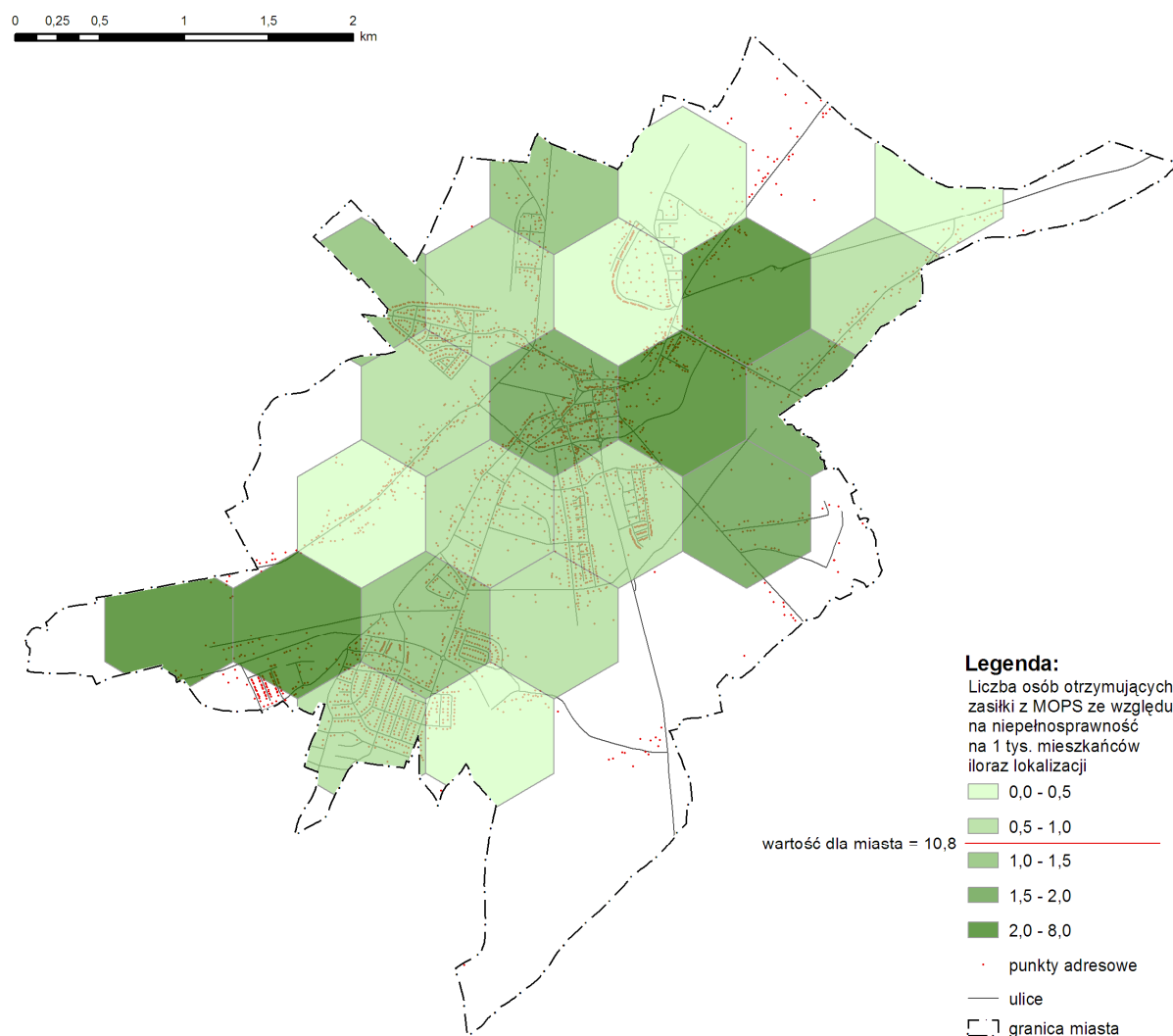
Analogiczna sytuacja występuje w przypadku wycinkowej analizy udzielanego przez MOPS wsparcia, a mianowicie wysokiego udziału osób niepełnosprawnych i ich rodzin w ogólnej liczbie świadczeniobiorców. Jest to szczególnie istotny problem w Rawie Mazowieckiej. Poza potwierdzeniem wcześniejszych obserwacji analiza rozkładu przestrzennego tego wskaźnika pokazuje, że problemy tego rodzaju koncentrują się już wyraźnie na terenach przylegających do centrum. Płyne stąd wniosek nie tylko dotyczący usprawnień funkcjonalno-przestrzennych, ale także konieczności koncentracji działań dla osób niepełnosprawnych w najbliższym otoczeniu występowania zjawiska.

Najważniejszymi problemami, z którymi borykają się rawskie rodziny będące pod opieką MOPS - to trudności wynikające z wielodzietności oraz konieczności opieki nad osobami zależnymi (osobami starszymi lub z niepełnosprawnościami). W celu oceny skali występowania tych problemów w obszarze rewitalizacji

przeanalizowano rozkład przestrzenny danych dotyczących udziału osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin w ogólnej liczbie świadczeniobiorców MOPS oraz udział osób sędziwych (powyżej 80 r.ż.) w ogólnej liczbie osób w wieku poprodukcyjnym.

Analiza rozkładu przestrzennego wskaźnika liczby osób otrzymujących zasiłki z MOPS ze względu na niepełnosprawność pokazuje, że problemy tego rodzaju koncentrują się wyraźnie w centrum i jego bezpośrednim sąsiedztwie od strony wschodniej oraz w okolicy zalewu Tatar. Płyne stąd wniosek nie tylko dotyczący usprawnień funkcjonalno-przestrzennych ułatwiających dostępność infrastruktury usług społecznych w mieście, ale także potrzeby oddziaływań społecznych na rzecz osób niepełnosprawnych we wszystkich obszarach występowania problemu.

Rys. 8. Rozkład przestrzenny wskaźnika „Liczba osób otrzymujących zasiłki z MOPS ze względu na niepełnosprawność na 1 tysiąc mieszkańców” – iloraz lokalizacji

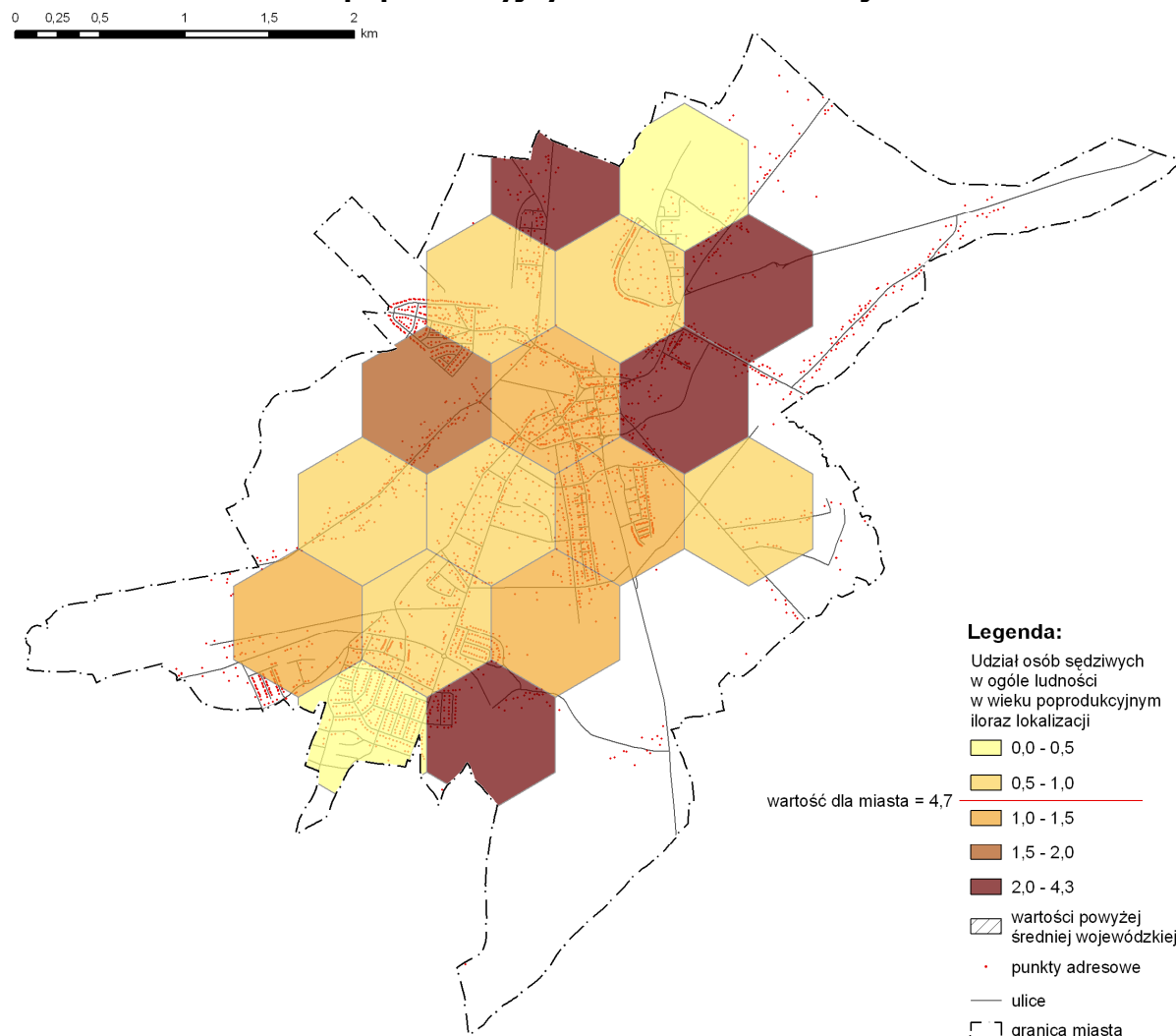

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Kartogram ilustrujący udział osób sędziwych (po 80 roku życia) wśród mieszkańców Rawy Mazowieckiej potwierdza zbieżność zjawisk kryzysowych

związanych z niepełnosprawnością oraz potrzebą opieki nad osobami w podeszłym wieku w obszarze centrum miasta i jego sąsiedztwie, szczególnie od strony wschodniej.

Rys. 9. Rozkład przestrzenny wskaźnika „Udział osób sędziwych w ogóle mieszkańców w wieku poprodukcyjnym” – iloraz lokalizacji

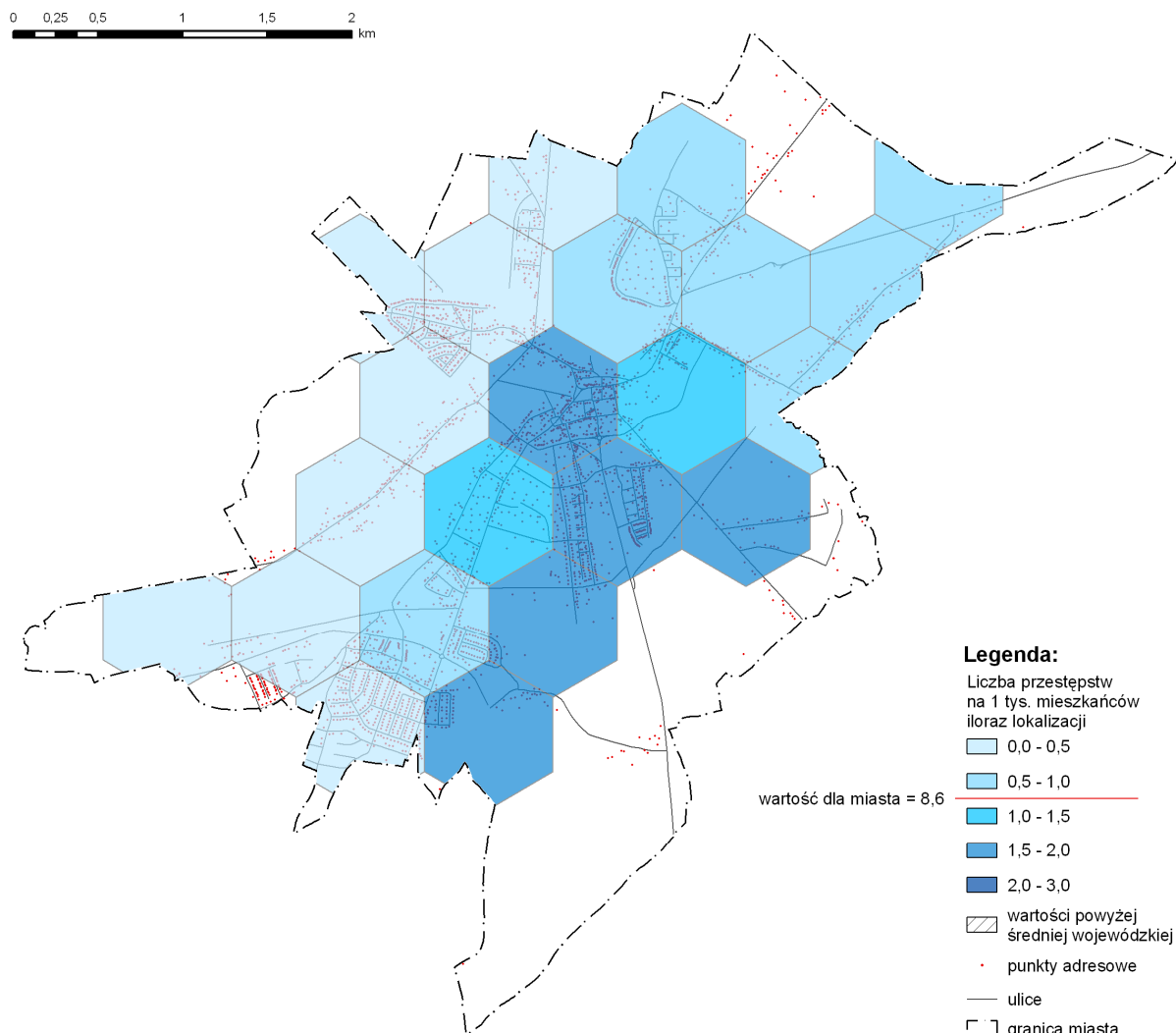

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Przedstawione zjawiska mają negatywny wpływ na funkcjonowanie rodzin w rejonie centrum Rawy Mazowieckiej. Występuje tam sprzężenie kilku czynników kryzysowych – wysokiego uzależnienia od pomocy społecznej, uwarunkowanego wysokim udziałem osób z niepełnosprawnościami w rodzinach oraz wysokim obciążeniem demograficznym. W związku z tym podstawową potrzebą rewitalizacyjną na tym obszarze jest wsparcie rodzin w opiece nad osobami zależnymi i stworzenie dzięki temu warunków do rozwoju i aktywności wszystkich członków tych rodzin.

Z udostępnionych przez Komendę Powiatową Policji w Rawie Mazowieckiej danych wynika, że liczba przestępstw koncentruje się w przestrzeni publicznej w centrum miasta.

Rys. 10. Rozkład przestrzenny wskaźnika „Liczba przestępstw na 1 tysiąc mieszkańców” – iloraz lokalizacji

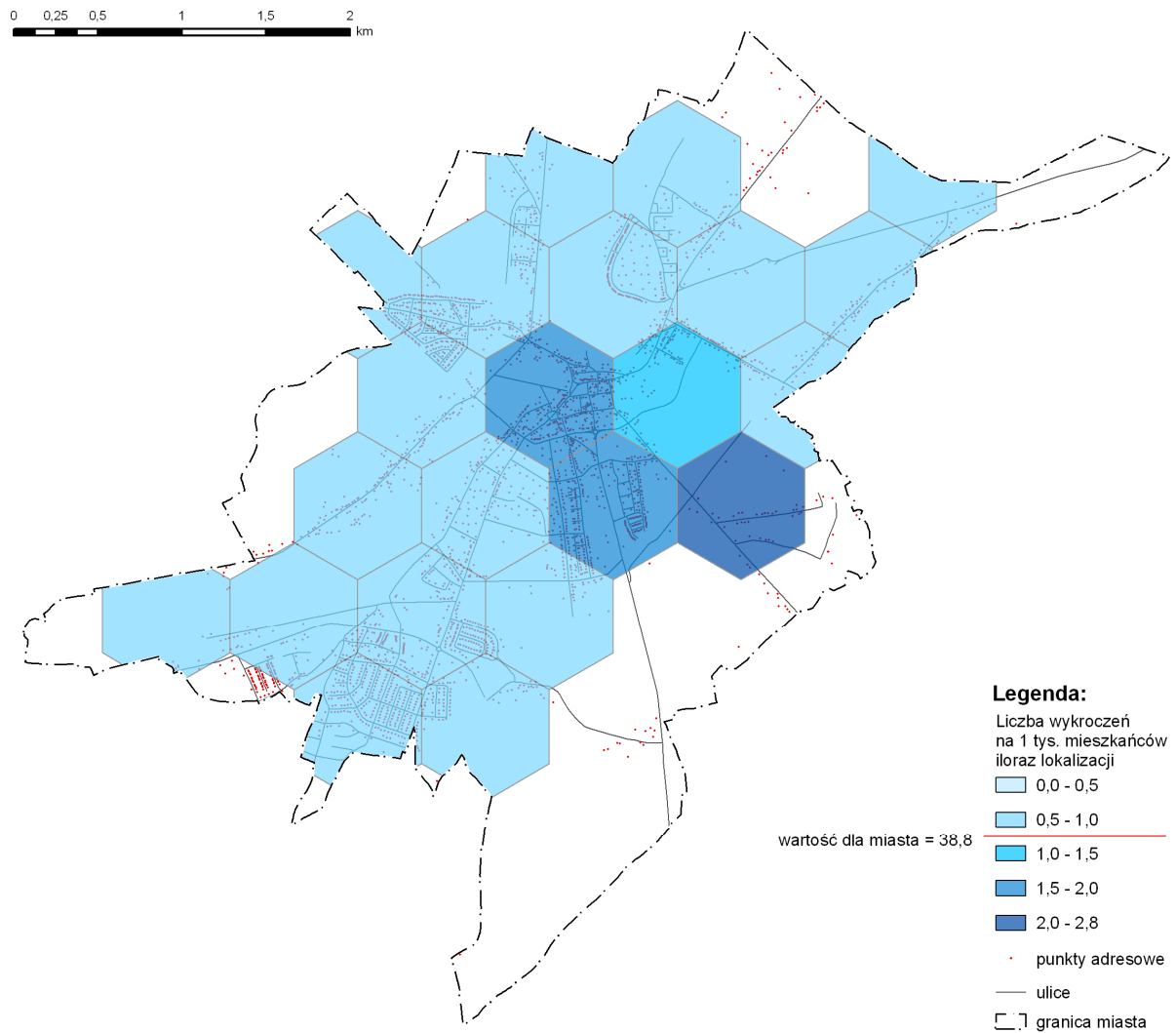

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Brak ładu przestrzennego, instrumentów monitoringu oraz degradacja zabudowy mieszkaniowej i usługowej powodują, że brakuje tu aktywności społecznej, stałych i częstych spacerowiczów, pieszych załatwiających codzienne sprawy. W uporządkowanej i atrakcyjnej przestrzeni publicznej, przylegającej do rekreacyjnych terenów zielonych, aktywnie odwiedzanej i wykorzystywanej przez mieszkańców łatwiej budować poczucie bezpieczeństwa i kształtować właściwe postawy wobec środowiska przyrodniczego.

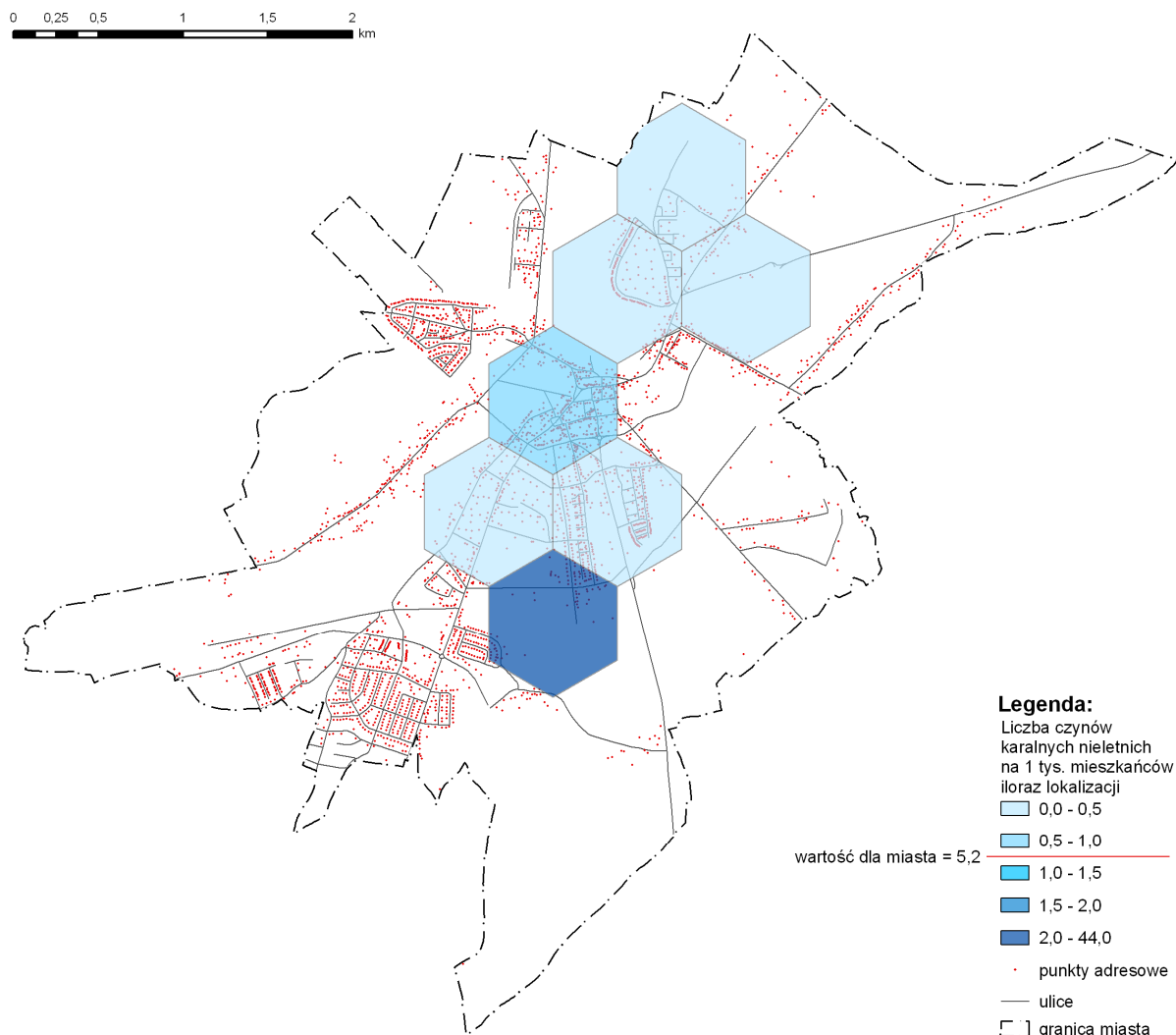
Tymczasem w centrum miasta występuje wyższa niż średnia dla miasta liczba przestępstw, podobnie – czyny karalne nieletnich.

Rys. 11. Rozkład przestrzenny wskaźnika „Liczba czynów karalnych nieletnich na 1 tysięcy mieszkańców” – iloraz lokalizacji

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Rys. 12. Rozkład przestrzenny wskaźnika „Liczba niebieskich kart na 1 tysięcy mieszkańców” – iloraz lokalizacji

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Analiza tego wskaźnika wzmocnia dotychczasowe obserwacje dotyczące koncentracji negatywnych zjawisk w rejonie centrum miasta. Należy podchodzić do niego jednak z ostrożnością, ponieważ w najbardziej kryzysowych sytuacjach o potrzebie założenia niebieskiej karty władze nie zawsze są informowane.

Wysokie natężenie przestępczości jest często ściśle skorelowane z występowaniem innych problemów, m.in. bezrobocia i ubóstwa. W przypadku wskaźnika „Liczba przestępstw na 1 tysięcy mieszkańców” widać przestrzenną zbieżność tych zjawisk, szczególnie w odniesieniu do długotrwałego bezrobocia i bezrobocia osób o niskim poziomie edukacji. Z kolei ubóstwo i problemy z pracą często wiążą się z problemami z przemocą domową. Niepokojące jest współwystępowanie problemów z przemocą z koncentracją przestrzenną miejsc zamieszkania osób sędziwych.

1.3. SFERA GOSPODARCZA

Diagnoza sfery gospodarczej Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rawa Mazowiecka obejmuje sytuacje podmiotów gospodarczych analizowanych według różnych kryteriów. Przeprowadzona została analiza danych oraz wskaźników obrazujących zjawiska gospodarcze. Analiza danych przeprowadzona zostanie w ujęciu dynamicznym (w okresie około 10 lat), aby zidentyfikować zmiany sytuacji gospodarczej Rawy Mazowieckiej oraz obszaru rewitalizacji. Ponadto dla lepszego zdiagnozowania sytuacji gospodarczej w Rawie Mazowieckiej wybrane wskaźniki zostaną porównane do wskaźników woj. łódzkiego lub powiatu rawskiego.

Dane pochodzą z następujących instytucji i źródeł:

- Główny Urząd Statystyczny (GUS),
- Urząd Miasta Rawa Mazowiecka,
- inne materiały.

Dużą zaletą Rawy Mazowieckiej jako miejsca lokowania inwestycji jest dogodny układ komunikacyjny. Miasto położone jest niedaleko Łodzi i Warszawy, przy drodze ekspresowej S8 Warszawa-Wrocław. W pobliżu przebiegają autostrady A1 i A2. Rawa Mazowiecka jest więc dogodnym miejscem do rozwoju nowych inicjatyw gospodarczych.

Wszystkie tereny inwestycyjne są dobrze przygotowane pod względem formalno-prawnym i infrastrukturalnym. Najlepszą rekomendacją dla oferowanych przez miasto gruntów są sami inwestorzy, którzy już skorzystali z oferty inwestycyjnej Rawy Mazowieckiej i dziś z powodzeniem prowadzą swoją działalność gospodarczą.

Rawa Mazowiecka jest ośrodkiem subregionalnym o potencjale wzrostowym, jednak możliwość wykorzystania tego potencjału zależy w dużej mierze od czynników zewnętrznych, przede wszystkim wzrostu ekonomicznego w kraju. Miasto ma do zaoferowania bardzo wiele:

- rezerwy rynku pracy w skali powiatu,
- rezerwy zdolności produkcyjnych i usługowych w istniejącym zainwestowaniu,
- tereny o stosunkowo niskiej cenie, wyposażone w podstawowe elementy infrastruktury technicznej i dobrze skomunikowane z siecią dróg krajowych,
- dość chłonny rynek zbytu,
- zaopatrzenie w wysoko jakościowe produkty rolnicze.

Jednocześnie zależność od czynników zewnętrznych i ogólnie występujące tendencje obrazujące zmiany w stylu życia mogą prowadzić do utraty tempa rozwoju miasta, w tym:

- braku możliwości zatrudnienia mieszkańców na terenie miasta i w jego obszarze funkcjonalnym,
- odpływu kapitału inwestycyjnego i kapitału ludzkiego do większych lub bardziej konkurencyjnych ośrodków.

Duża aktywność przedsiębiorstw na terenie miasta świadczy o jego potencjale gospodarczym, zaś duży odsetek podmiotów prywatnych – o efektywności rynku. Korzystne położenie miasta jako centralnego ośrodka dla powiatu stwarza mu dużą szansę rozwoju w zakresie przemysłu, usług oraz handlu.

Większość mieszkańców Rawy Mazowieckiej (96,6 – 96,9% mieszkańców miasta) znajduje zatrudnienie w sektorze prywatnym. Jest to tendencja zbliżona do występującej w kraju, w województwie oraz powiecie. Dane te potwierdzają wysoką atrakcyjność miasta pod względem lokowania różnorodnych inwestycji, które generują nowe miejsca pracy poza sektorem publicznym. Zauważalny jest jednocześnie nieznaczny wzrost udziału procentowego podmiotów pracujących w sektorze publicznym w łącznej liczbie podmiotów gospodarczych Miasta Rawa Mazowiecka. Wzrost ten wynosi około 0,1 punktu procentowego rocznie w latach 2013 – 2014.

Tabela 23. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON w latach 2008-2014 w Mieście Rawa Mazowiecka

	Lata							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ogółem, w tym:	2263	2208	2328	2206	2262	2304	2254	2209
Sektor publiczny	70	69	69	69	71	74	75	74
Udział procentowy sektora publicznego	3,1%	3,1%	3,0%	3,1%	3,1%	3,2%	3,3%	3,3%
Sektor prywatny	2193	2139	2259	2137	2191	2230	2179	2132
Udział procentowy sektora prywatnego	96,9%	96,9%	97,0%	96,9%	96,9%	96,8%	96,7%	96,7%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analiza danych dotycząca stanu podmiotów gospodarczych pozwala zauważyć utrzymujący się stały poziom liczby przedsiębiorstw w mieście. Miasto w badanym okresie charakteryzował ponadprzeciętny, zarówno w skali województwa jak i kraju, wskaźnik przedsiębiorczości. Liczba firm prywatnych przypadających na tysiąc mieszkańców wynosiła 177, podczas gdy średnia w grupie porównawczej wynosiła 131. Problemem jest jednak stagnacja. Ze

względu na niski standard zabudowy rozwój działalności gospodarczej, zwłaszcza tak potrzebnej w centrum miasta drobnej działalności usługowej, jest utrudniony.

Jednym z czynników umożliwiających wykorzystanie wzrostowego potencjału gospodarczego miasta jest rewitalizacja jego strefy śródmiejskiej, obejmująca działania inwestycyjne poprawiające jakość życia i prowadzenia działalności gospodarczej na terenie Miasta Rawa Mazowiecka.

Na przestrzeni lat 2009 – 2015 zarówno w Rawie Mazowieckiej, jak i w województwie łódzkim, nie zaszły znaczące zmiany w ilości zarejestrowanych państwowych i samorządowych jednostek prawa budżetowego. W Mieście Rawa Mazowiecka liczba państwowych i samorządowych jednostek prawa budżetowego stanowi około 70% wszystkich podmiotów sektora publicznego, natomiast w województwie łódzkim około 60%.

Ilość spółek prawa handlowego w gospodarce świadczy o dużej aktywności ekonomicznej jej mieszkańców oraz stabilności rynku. To one bowiem gwarantują dość stabilne miejsca pracy, jednocześnie tworząc kolejne w miarę wzrostu danego podmiotu. W Rawie Mazowieckiej do rejestru wpisane zostały 4 spółki handlowe. Stanowi to około 5-6% łącznej liczby podmiotów sektora publicznego w Rawie Mazowieckiej. W województwie łódzkim odsetek spółek handlowych na przestrzeni lat 2009 – 2015 wynosił zaś około 3%. Dane te wskazywać mogą na stabilną, lecz powoli rozwijającą się sytuację gospodarczą Rawy Mazowieckiej.

Na terenie Rawy Mazowieckiej nie odnotowano natomiast zarejestrowanych przedsiębiorstw państwowych bądź spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego. Ostatnia z tych informacji wskazuje na fakt, iż miasto nie wyróżnia się na tle innych jednostek terytorialnych województwa pod względem kontaktów z gospodarkami zagranicznymi.

W mieście Rawa Mazowiecka w 2015 roku funkcjonowało 2209 podmiotów gospodarczych, spośród których 0,3% stanowiły podmioty gospodarcze o charakterze rolniczym, zaś 19% podmioty o charakterze przemysłowym i budowlanym. W przypadku obu rodzajów działalności odnotowano spadek udziałów podmiotów gospodarczych w ogólnej liczbie podmiotów gospodarczych w Rawie Mazowieckiej względem początku badanego okresu: w rolnictwie, leśnictwie, łowiectwie i rybactwie udział ten spadł względem roku 2009 o ok. 0,2 punkty procentowe, zaś w przemyśle i budownictwie o 1,4 punktu procentowego.

W tym samym okresie udział podmiotów o charakterze rolniczym w województwie łódzkim spadł o 0,4 punktu procentowego, natomiast w przemyśle i budownictwie o 1,2 punktu procentowego. Dane dla województwa w roku 2015 kształtowały się następująco: udział sektora rolniczego 1,7%, udział sektora przemysłowego 22,5%, udział pozostałej działalności 75,8%.

Tabela 24. Liczba podmiotów gospodarczych według rodzajów działalności PKD 2007 – Miasto Rawa Mazowiecka

Rok	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	Udział w procentowy w liczbie podmiotów ogółem	Przemysł i budownictwo	Udział w procentowy w liczbie podmiotów ogółem	Pozostała działalność	Udział w procentowy w liczbie podmiotów ogółem	Ogółem
2009	11	0,5%	451	20,4%	1746	79,1%	2208
2010	14	0,6%	481	20,7%	1833	78,7%	2328
2011	15	0,7%	458	20,8%	1733	78,6%	2206
2012	14	0,6%	468	20,7%	1780	78,7%	2262
2013	12	0,5%	453	19,7%	1839	79,8%	2304
2014	7	0,3%	434	19,3%	1813	80,4%	2254
2015	7	0,3%	419	19,0%	1783	80,7%	2209

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W poniższej tabeli (tab. 25) przedstawiono dynamikę rozwoju pomiotów gospodarczych według rodzajów działalności PKD w Rawie Mazowieckiej oraz w województwie łódzkim traktując rok 2009 jako bazy. W Rawie Mazowieckiej nastąpił znaczący spadek liczby podmiotów gospodarczych zajmujących się rolnictwem, leśnictwem, łowiectwem i rybactwem. W 2015 r. liczba podmiotów gospodarczych należących do tego działu w porównaniu do 2009 r. spadła o 36%. Jednocześnie, województwo łódzkie odnotowało spadek na tym polu rzędu jedynie 12%. W Rawie Mazowieckiej zanotowano również spadek liczby podmiotów gospodarczych należących do działu przemysłu i budownictwa w wysokości 7 punktów procentowych w stosunku do roku bazowego. Jednocześnie, w całym województwie łódzkim nastąpił zaś wzrost tego wskaźnika o 4%. Jedynie w „pozostalej działalności” zauważono niewielki, 2-procentowy wzrost liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie Rawy Mazowieckiej. W województwie łódzkim przyrost ten wyniósł zaś 12% w stosunku do roku bazowego.

Tabela 25. Podmioty gospodarcze według rodzajów działalności PKD 2007 – zmiana względem 2009 r. w Rawie Mazowieckiej oraz w województwie łódzkim

Rok	Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo		Przemysł i budownictwo		Pozostała działalność	
	Rawa Mazowiecka	Woj. Łódzkie	Rawa Mazowiecka	Woj. Łódzkie	Rawa Mazowiecka	Woj. Łódzkie
2010	127%	106%	107%	104%	105%	105%
2011	136%	108%	102%	102%	99%	104%

2012	127%	103%	104%	104%	102%	107%
2013	109%	102%	100%	104%	105%	109%
2014	64%	89%	96%	104%	104%	111%
2015	64%	88%	93%	104%	102%	112%

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

Stwierdzić zatem można, iż nastąpił spadek liczby podmiotów gospodarczych należących do pierwszych dwóch grup, związany głównie z odchodzeniem od prowadzenia działalności rolniczej na rzecz prowadzenia działalności usługowej (w tym transportowej, edukacyjnej, komunikacyjnej). Rosnąca koncentracja gospodarki na działalnościach usługowych świadczyć może o jej rosnącym potencjale ekonomicznym.

Na tle województwa łódzkiego tempo wzrostu liczby podmiotów gospodarczych w ostatniej podgrupie w Rawie Mazowieckiej wydaje się być jednak zdecydowanie zbyt małe. Może to świadczyć o niskiej stabilności gospodarczej miasta, niewystarczających nakładach przeznaczanych na innowacje i dyfuzję informacji, a także o zbyt małym nacisku położonym na rozwój kapitału ludzkiego, a w efekcie – wskazywać na potencjalne zjawisko kryzysowe występujące w Rawie Mazowieckiej.

Zaprezentowane poniżej dane w tabeli 26 umożliwiają analizę sytuacji podmiotów gospodarczych w poszczególnych sekcjach usług w gospodarce. Analiza podmiotów gospodarczych według sekcji PKD 2007 jest szczególnie istotna zważywszy na wagę sektora usług w rozwoju gospodarczym jednostek terytorialnych.

Tabela 26. Podmioty gospodarcze w Rawie Mazowieckiej według sekcji PKD 2007

Sekcja PKD 2007	2012		2013		2014		2015	
	liczba podmiotów	udział procentowy w łącznej liczbie podmiotów	liczba podmiotów	udział procentowy w łącznej liczbie podmiotów	liczba podmiotów	udział procentowy w łącznej liczbie podmiotów	liczba podmiotów	udział procentowy w łącznej liczbie podmiotów
A-Rolnictwo, leśnictwo łowiectwo i rybactwo	9	0,5%	7	0,4%	2	0,1%	2	0,1%
B-Górnictwo i wydobywanie	4	0,2%	5	0,3%	4	0,2%	4	0,2%
C-Przetwórstwo przemysłowe	160	8,9%	154	8,5%	148	8,4%	146	8,5%
D-Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz	0	0,0%	0	0,0%	1	0,1%	1	0,1%

E-Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami	7	0,4%	7	0,4%	7	0,4%	7	0,4%
F-Budownictwo	226	12,6%	216	11,9%	203	11,6%	192	11,2%
G-Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych	691	38,4%	696	38,3%	661	37,7%	644	37,6%
H-Transport i gospodarka magazynowa	124	6,9%	124	6,8%	121	6,9%	119	7,0%
I-Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	49	2,7%	51	2,8%	46	2,6%	41	2,4%
J-Informacja i komunikacja	40	2,2%	45	2,5%	46	2,6%	48	2,8%
K-Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	64	3,6%	73	4,0%	69	3,9%	59	3,4%
L-Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	16	0,9%	15	0,8%	17	1,0%	14	0,8%
M-Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	136	7,6%	145	8,0%	155	8,8%	160	9,3%
N-Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	33	1,8%	30	1,7%	29	1,7%	30	1,8%
O-Administracja publiczna i obrona narodowa	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%
P-Edukacja	46	2,6%	49	2,7%	47	2,7%	48	2,8%
Q-Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	97	5,4%	97	5,3%	103	5,9%	112	6,5%
R-Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	17	0,9%	14	0,8%	12	0,7%	9	0,5%
S,T-Pozostała działalność usługowa, gosp. domowe zatrudniające pracowników	80	4,4%	88	4,8%	81	4,6%	75	4,4%
U-Organizacje i zespoły eksterytorialne	1	0,1%	1	0,1%	1	0,1%	1	0,1%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 27. Podmioty gospodarcze w województwie łódzkim według sekcji PKD 2007

Sekcje PKD 2007	2012		2013		2014		2015	
	liczba podmiotów	udział procentowy w łącznej liczbie podmiotów	liczba podmiotów	udział procentowy w łącznej liczbie podmiotów	liczba podmiotów	udział procentowy w łącznej liczbie podmiotów	liczba podmiotów	udział procentowy w łącznej liczbie podmiotów
A-Rolnictwo, leśnictwo łowiectwo i rybactwo	4 122	2,3%	4043	2,2%	3 424	1,9%	3 383	1,9%
B-Górnictwo i wydobywanie	202	0,1%	216	0,1%	222	0,1%	200	0,1%
C-Przetwórstwo przemysłowe	22 237	12,4%	22115	12,2%	22 024	12,2%	21 821	12,1%
D-Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz	108	0,1%	125	0,1%	130	0,1%	126	0,1%
E-Dostawa wody, gospodarowanie ściekami i odpadami	478	0,3%	496	0,3%	496	0,3%	504	0,3%
F-Budownictwo	21 490	12,0%	21503	11,9%	21 189	11,7%	21 212	11,8%
G-Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych	56 120	31,4%	56195	31,1%	55 529	30,8%	54 186	30,1%
H-Transport i gospodarka magazynowa	13 356	7,5%	13319	7,4%	13 281	7,4%	13 461	7,5%
I-Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	4 422	2,5%	4389	2,4%	4 370	2,4%	4 309	2,4%
J-Informacja i komunikacja	4 167	2,3%	4384	2,4%	4 546	2,5%	4 753	2,6%
K-Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	6 703	3,7%	6716	3,7%	6 443	3,6%	6 264	3,5%
L-Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	1 739	1,0%	1785	1,0%	1 878	1,0%	1 958	1,1%
M-Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	15 809	8,8%	16591	9,2%	17 100	9,5%	17 642	9,8%
N-Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	4 319	2,4%	4529	2,5%	4 674	2,6%	4 774	2,6%
O-Administracja publiczna i obrona narodowa	2	0,0%	3	0,0%	3	0,0%	3	0,0%
P-Edukacja	3 875	2,2%	3929	2,2%	3 888	2,2%	3 932	2,2%
Q-Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	10 514	5,9%	11104	6,1%	11 665	6,5%	12 133	6,7%
R-Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	1 715	1,0%	1736	1,0%	1 719	1,0%	1 715	1,0%
S,T-Pozostała działalność usługowa,	7 599	4,2%	7676	4,2%	7 785	4,3%	7 878	4,4%

gosp. domowe zatrudniające pracowników									
U-Organizacje eksterytorialne i zespoły	2	0,0%	1	0,0%	1	0,0%	1	0,0%	

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zaprezentowane dane pozwalają zauważyć różnice w rozkładzie liczby podmiotów gospodarczych w poszczególnych sekcjach PKD 2007 pomiędzy Rawą Mazowiecką a średnimi wynikami dla województwa łódzkiego.

W Rawie Mazowieckiej w 2015 dominowały podmioty gospodarcze z sekcji C- przetwórstwo przemysłowe (8,5%), F-budownictwo (11,2%), G- Handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych (37,6%), M-działalność profesjonalna – naukowa i techniczna (9,3%).

Liczba podmiotów należących do sekcji „zakwaterowanie i usługi gastronomiczne” (sekcja I) w Rawie Mazowieckiej wyraźnie zmalała w 2015 r. w stosunku do 2012 r. Spadek ten wyniósł aż 16,3%, tracąc udział w całej gospodarce miasta rządu 0,3 punktu procentowego. Jednocześnie, liczba podmiotów związanych z kulturą, rozrywką i rekreacją (sekcja R) zmalała w Rawie Mazowieckiej aż o 47% w stosunku do roku bazowego, tracąc 0,4 punktu procentowego udziałów w łącznej liczbie podmiotów gospodarczych. Może to świadczyć o zaistniałym kryzysie potencjału turystycznego Rawy Mazowieckiej, będącym skutkiem m.in. niewystarczających nakładów przeznaczanych przez miasto na autopromocję, czy obniżenia standardu proponowanych atrakcji bądź ich ograniczonej oferty.

Zgodnie z wskaźnikami podanymi przez GUS, liczba podmiotów gospodarczych deklarująca działanie w tradycyjnych usługach, czyli w sekcji H (transport i gospodarka magazynowa) spadła o 47% w roku 2015 w porównaniu z rokiem 2012. Udział podmiotów z sekcji H w łącznej liczbie podmiotów gospodarczych spadł więc w ciągu lat 2012-2015 o 0,8 punktu procentowego. Wskazuje to na lekki regres Rawy Mazowieckiej w branży usług logistycznych.

Zaprezentowane powyżej wskaźniki ukazują również spadek aktywności podmiotów gospodarczych Rawy Mazowieckiej w sektorze L (działalność związana z obsługą rynku nieruchomości) o 12,5%, w roku 2015 względem roku 2012 przy zmniejszeniu udziału podmiotów tej sekcji w łącznej liczbie podmiotów Rawy Mazowieckiej o 0,1 punktu procentowego. Wynik ten oznaczać może malejący potencjał gospodarczy Rawy Mazowieckiej. Ceny nieruchomości oraz idąca za nimi opłacalność obrotu nieruchomościami odzwierciedlają bowiem nastroje społeczne oraz oczekiwania względem rentowności danych terenów w przyszłości. Wskaźnik ten można więc uznać za lekkie zachwianie rynku nieruchomości, będące jednak pochodną nie tylko spadku obiektywnej wartości posesji, ale i innych problemów, z jakimi zmagają się miasto.

Tworzenie jak najlepszych warunków do zakładania nowych podmiotów i rozwijania już istniejących powinno być priorytetem władz samorządów terytorialnych. Duża aktywność gospodarcza miasta przekłada się bowiem na większe wpływy z działalności gospodarczej mieszkańców do budżetu, co

pośrednio wpływa na szybszy rozwój miasta, wyższe zarobki mieszkańców, a także wysoką konkurencyjność miasta na tle regionu.

W Rawie Mazowieckiej na każde 1000 mieszkańców przypada obecnie około 125 podmiotów gospodarczych wpisanych do rejestru przedsiębiorców, przy 97 podmiotach na każde 1000 mieszkańców zarejestrowanych na terenie województwa łódzkiego.

Miasto Rawa Mazowiecka zarejestrowało 97 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na każde 1000 mieszkańców. W latach 2010 – 2015 widoczny jest jednak niewielki spadek ich liczby, przy jednoczesnym wzroście liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą na każde 1000 osób w województwie łódzkim.

Tabela 28. Wskaźniki działalności gospodarczej w Rawie Mazowieckiej oraz woj. łódzkim

Rok	Podmioty wpisane do rejestru na 1000 ludności		Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 1000 ludności	
	Rawa Mazowiecka	woj. łódzkie	Rawa Mazowiecka	woj. łódzkie
2004	124	95	102	76
2005	127	97	104	78
2006	128	94	104	75
2007	128	94	104	74
2008	129	95	106	75
2009	126	87	102	68
2010	130	91	106	71
2011	124	90	99	70
2012	127	93	101	71
2013	129	95	102	72
2014	127	96	99	72
2015	125	97	97	72

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

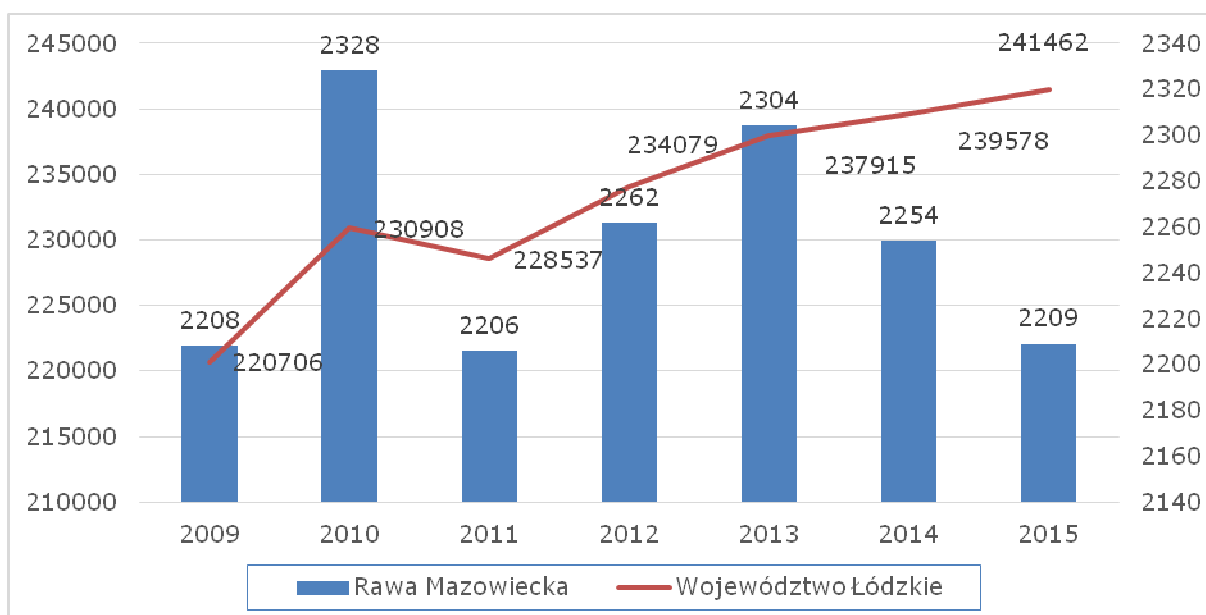
Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w mieście świadczy m.in. o przedsiębiorczości mieszkańców.

W Rawie Mazowieckiej zauważono tendencję spadkową liczby podmiotów gospodarczych funkcjonujących na rynku. Począwszy od roku 2013, liczba ta maleje corocznie o około 2 punkty procentowe. Jednocześnie, w województwie łódzkim w badanym okresie zaobserwowano niewielki wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych, wynoszący około 0,7% każdego roku w stosunku do roku poprzedniego. W 2015 roku w stosunku do roku 2010 w

Rawie Mazowieckiej funkcjonowało aż o 5% mniej zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Oznacza to o jeden zarejetrowany podmiot mniej na każde tysiąc mieszkańców w Rawie Mazowieckiej. W analogicznym okresie na terenie województwa łódzkiego zaobserwowano wzrost liczby podmiotów gospodarczych aż o 4,5%, tj. aż o jeden podmiot więcej na każde 1000 mieszkańców miejscowości.

Dane te mogą świadczyć o niskiej atrakcyjności rynku Rawy Mazowieckiej pod kątem prowadzenia działalności gospodarczej. Przyczyną takiej sytuacji może być niedostosowanie się podmiotów gospodarczych o charakterze przemysłowym, które dominują w gospodarce Rawy Mazowieckiej, do zmian w gospodarczej dążących do intensyfikacji rozwoju sektora usług.

Wykres 15. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w Rawie Mazowieckiej oraz w województwie łódzkim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 29. Liczba zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w Rawie Mazowieckiej oraz w województwie łódzkim na 100 mieszkańców

Dane dla	Lata						
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Rawa Mazowiecka	2208	2328	2206	2262	2304	2254	2209
na 100 mieszk.	12,6	13,0	12,4	12,7	12,9	12,7	12,5
Woj. łódzkie	220706	230908	228537	234079	237915	239578	241462
na 100 mieszk.	8,7	9,1	9,0	9,3	9,5	9,6	9,7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Duży odsetek firm wyrejestrowywanych z systemu REGON rocznie świadczy zazwyczaj o słabości lokalnej gospodarki. W Rawie Mazowieckiej w 2015 roku zauważyć można spadek liczby wyrejestrowań firm z systemu REGON na poziomie 3 podmiotów na każde 1000 mieszkańców względem 2009 roku. Jednak począwszy od 2012 roku liczba firm wyrejestrowanych w systemie REGON na każde tysiąc mieszkańców przede wszystkim rośnie. Średnio w województwie łódzkim liczba firm wyrejestrowanych z systemu REGON spadła w 2015 roku w stosunku do roku 2009 o 59%. W tym samym okresie liczba ta spadła w Rawie Mazowieckiej jedynie o 30%. Liczba firm wyrejestrowanych z systemu REGON na każde tysiąc mieszkańców była jednocześnie w 2015 roku wyższa od średniej w województwie łódzkim. Choć w 2009 roku liczba podmiotów wyrejestrowanych z REGON na tysiąc mieszkańców była niższa o 4 od średniej wojewódzkiej, w 2014 oraz 2015 roku różnica ta zaczęła się pogłębiać na niekorzyść Rawy Mazowieckiej, osiągając wartość o 3 podmioty wyrejestrowane z REGON więcej, niż w województwie łódzkim.

Tabela 30. Liczba firm wyrejestrowanych w systemie REGON na 1 tys. Mieszkańców w Rawie Mazowieckiej oraz w województwie łódzkim w latach 2009 – 2015

obszar	wskaźnik	Lata						
		2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Rawa Mazowiecka	Liczba podmiotów wyrejestrowanych	220	143	238	107	151	189	180
	Na 1 tys. mieszkańców	13	8	13	6	8	11	10
Województwo łódzkie	Liczba podmiotów wyrejestrowanych	42 320	15 229	23 178	15 896	17 429	19 307	17 946
	Na 1 tys. mieszkańców	17	6	9	6	7	8	7

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tradycje gospodarcze miasta i regionu związane są z przemysłem spożywczym, zwłaszcza z przetwórstwem mięsa. W Rawie Mazowieckiej silnie reprezentowany jest też przemysł maszynowy oraz lekki. Istnieje ponadto duży potencjał produkcyjny, związany z wielohektarowymi gospodarstwami sadowniczymi, oraz uprawami warzyw, występującymi na terenie powiatu rawskiego.

Władze miasta starają się aktywizować sferę gospodarczą na terenie Rawy Mazowieckiej tworząc dogodne warunki dla potencjalnych inwestorów. System prerogatyw dla przedsiębiorców chcących tu zainwestować sprzyja rozwojowi sektora małych i średnich przedsiębiorstw. Wygospodarowane strefy

przemysłowe miasta zostały wyposażone w niezbędną infrastrukturę techniczną. Miasto otwarte jest na oferty współpracy ze stron firm polskich i zagranicznych.

Ze strony miasta podejmowane są ustawiczne działania, zmierzające do zapewnienia korzystnych warunków dla inwestorów w zakresie udostępniania terenów inwestycyjnych. Ogólna powierzchnia terenów inwestycyjnych w Rawie Mazowieckiej to 114 ha zlokalizowanych głównie w strefie peryferyjnej miasta.

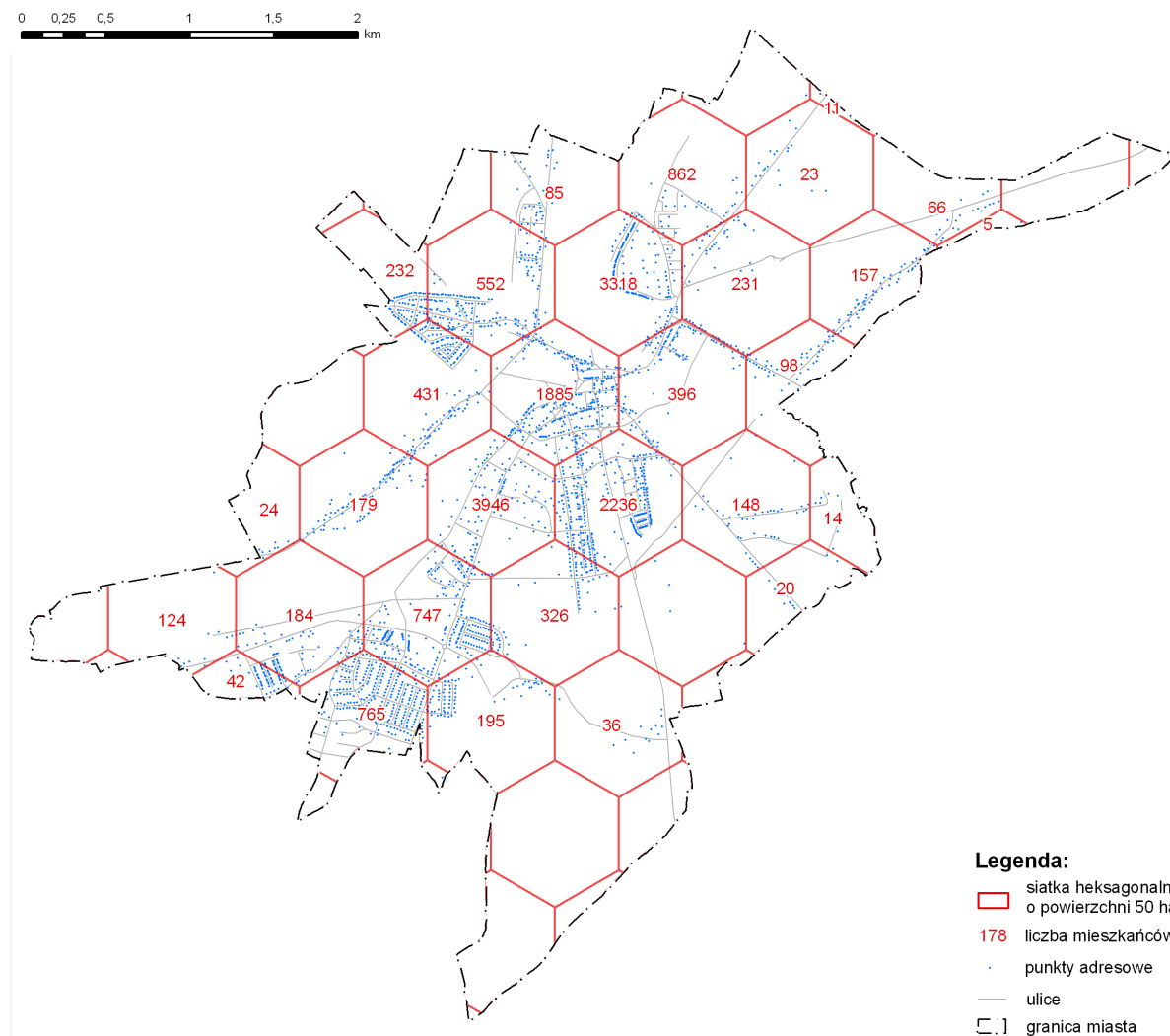
Zaletą lokalizacji stref przemysłowych jest dobra dostępność komunikacyjna (przez teren miasta lub w pobliżu jego granic przebiegają główne szlaki komunikacyjne północ - południe i wschód - zachód) oraz bliskość najważniejszych instytucji otoczenia biznesu, zlokalizowanych głównie w Warszawie i Łodzi.

1.3.1. PRZESTRZENNA ANALIZA PROBLEMÓW GOSPODARCZYCH W RAWIE MAZOWIECKIEJ

Kluczowym czynnikiem przeprowadzenia skutecznych działań rewitalizacyjnych jest identyfikacja skali i charakteru zachodzących procesów degradacji. Przeprowadzona w tym zakresie diagnoza została wykonana w oparciu o tzw. wewnętrzny audyt miejski, którego najważniejszym elementem jest wielokryterialna analiza istniejących baz danych, w tym przypadku za pomocą narzędzi oprogramowania GIS. Najistotniejszą decyzją w takiej analizie jest zdefiniowanie jednostek odniesienia na potrzeby wykazania zróżnicowania wewnątrzmięjskiego. Zdecydowano się na zastosowanie jednostek geometrycznych (modularnych), w których przetwarzano i analizowano zebrane dane statystyczne. Dobór kształtu i wielkości jednostki odniesienia dostosowano do specyfiki i wielkości badanego obszaru. Na potrzeby niniejszego opracowania dobrano heksagonalny kształt jednostki odniesienia i jej wielkość na poziomie 50 ha. Zarówno kształt, jak i wielkość przyjętych jednostek okazały się satysfakcjonujące i umożliwiły uzyskanie pożądanego balansu pomiędzy liczbą jednostek, a pewnym, pożądanym poziomem generalizacji, który z kolei pozwolił na wyraźne uwypuklenie ogólnych tendencji z zakresu zróżnicowania wewnątrzmięjskiego badanego obszaru miasta. Jednostki większe obejmowały zróżnicowane pod względem funkcjonalnym i przestrzennym obszary miasta. Z kolei jednostki mniejsze dzieliły te obszary na mniejsze części. Ponadto, jakkolwiek ukazywały ciekawy i bardzo szczegółowy charakter procesów degradacji, to ze względu na dużo większą amplitudę prezentowanych zjawisk dawały mniej czytelny obraz poprzez eksponowanie wartości skrajnych. Jednocześnie, przy danych wejściowych zagregowanych, z kilkoma tylko wyjątkami, do poziomu całych ulic obraz zróżnicowania wewnątrzmięjskiego mógłby ulec zafałszowaniu. Liczba ludności została bowiem udostępniona na poziomie punktów adresowych. W celu wyznaczenia obszarów zdegradowanych posłużono się wskaźnikami, które są stosowane w opracowanych już dokumentach z zakresu rewitalizacji w Polsce. Poziomem odniesienia była średnia wartość dla całego miasta. Ostatecznie zdecydowano się na zastosowanie

przekształcenia ilorazowego opartego o wartość dla miasta, często dla ukazania specyfiki problemu posługiwano się także odniesieniem do danych na poziomie województwa.

Rys. 13. Przyjęta do analiz heksagonalna siatka jednostek odniesienia o wielkości 50 ha

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Wszystkie analizy na podstawie udostępnionych baz danych przeprowadzono na dobranym heksagonalnym rastrze jednostek odniesienia o wielkości 50 ha. Wyniki tych analiz posłużyły do wyznaczenia obszaru zdegradowanego w Rawie Mazowieckiej.

Wyniki analiz w poszczególnych sferach oraz ich agregacja pozwoliły na określenie obszarów dotkniętych degradacją, a w następnym kroku - po przeprowadzeniu uszczegółowionej analizy przestrzenno- funkcjonalnej obszaru zdegradowanego i analizy wyników konsultacji społecznych - na delimitację obszaru rewitalizacji.

Na podstawie dostępnych baz danych przeprowadzono diagnostyczną przestrzenną analizę negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej związaną z funkcjonowaniem podmiotów gospodarczych według różnych kryteriów. Przeanalizowano rozkład przestrzenny wskaźników ilustrujących sytuację podmiotów gospodarczych, a następnie dodatkowe informacje wspierające wyniki badań ilościowych, aby jak najdokładniej określić występujące problemy.

Na podstawie dostępnych baz danych przeprowadzono diagnostyczną analizę przestrzenną negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej przez pryzmat następujących wskaźników:

- liczba firm zarejestrowana w systemie Regon na 100 mieszkańców miasta;
- liczba firm wyrejestrowanych z systemu Regon na 100 mieszkańców miasta;

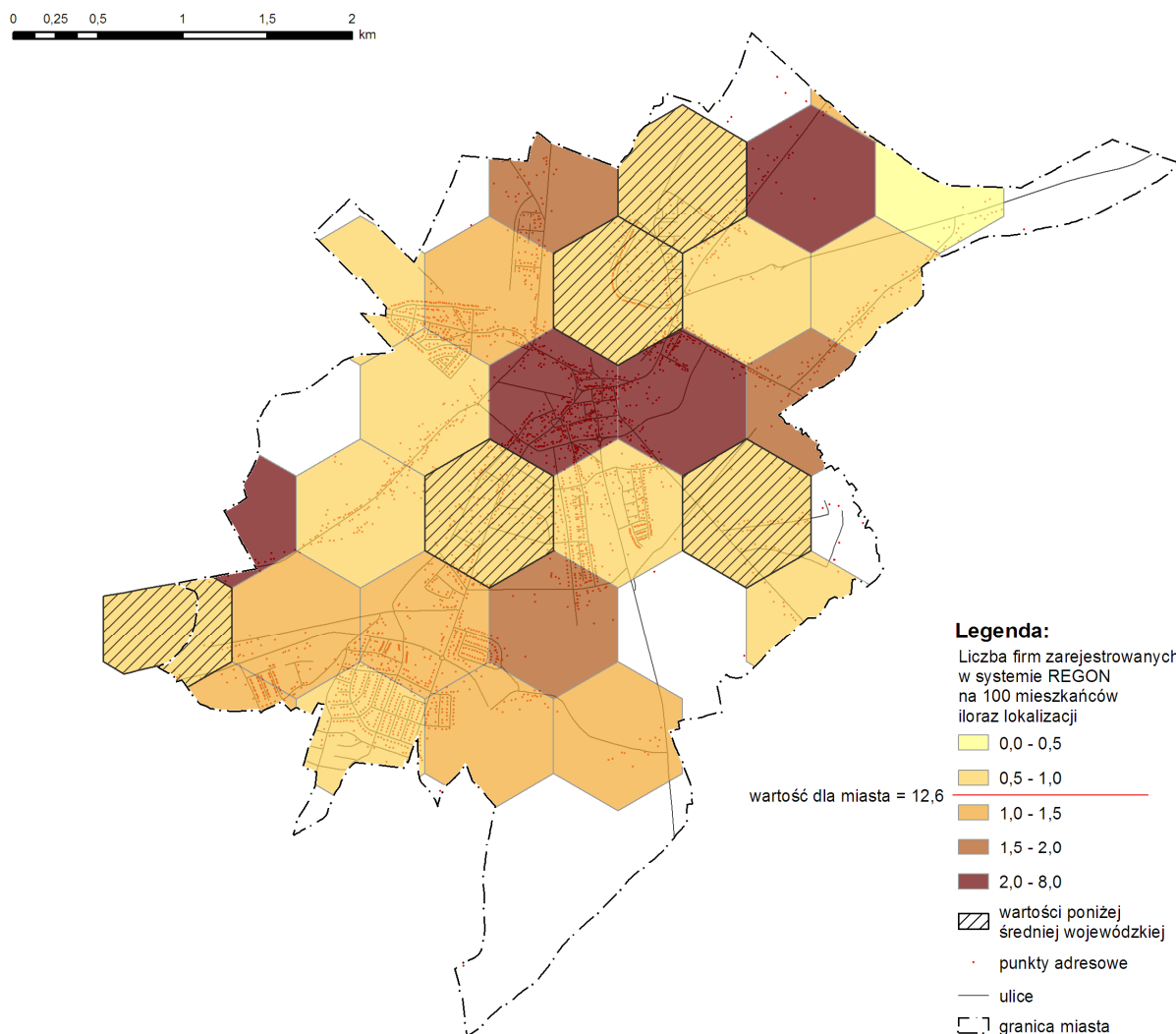
Analizując te wskaźniki, zidentyfikowano negatywne zjawiska przestrzennie na mapach z nałożonym heksagonalnym rastrem podziału na jednostki podstawowe i odniesiono do charakterystycznych wskaźników dla miasta i regionu. Dane pochodzą z następujących instytucji i źródeł:

- Urząd Miasta Rawa Mazowiecka,
- Główny Urząd Statystyczny (GUS),
- witryny internetowe poszczególnych instytucji,
- inne materiały.

Dane zbierane były w okresie sierpień-wrzesień 2015 r. i miały formę plików tekstowych, liczbowych i graficznych.

Na podstawie analizy rozkładu przestrzennego liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych w całym mieście można stwierdzić, że to właśnie centrum jest swoistą „wyspą” przedsiębiorczości. Największa koncentracja firm zarejestrowanych w systemie REGON występuje w ścisłym centrum miasta oraz jego bezpośrednim sąsiedztwie. Wskazuje to na duże zainteresowanie inwestorów tym obszarem i przede wszystkim za znaczny potencjał rozwojowy, który dostrzegają w tym obszarze.

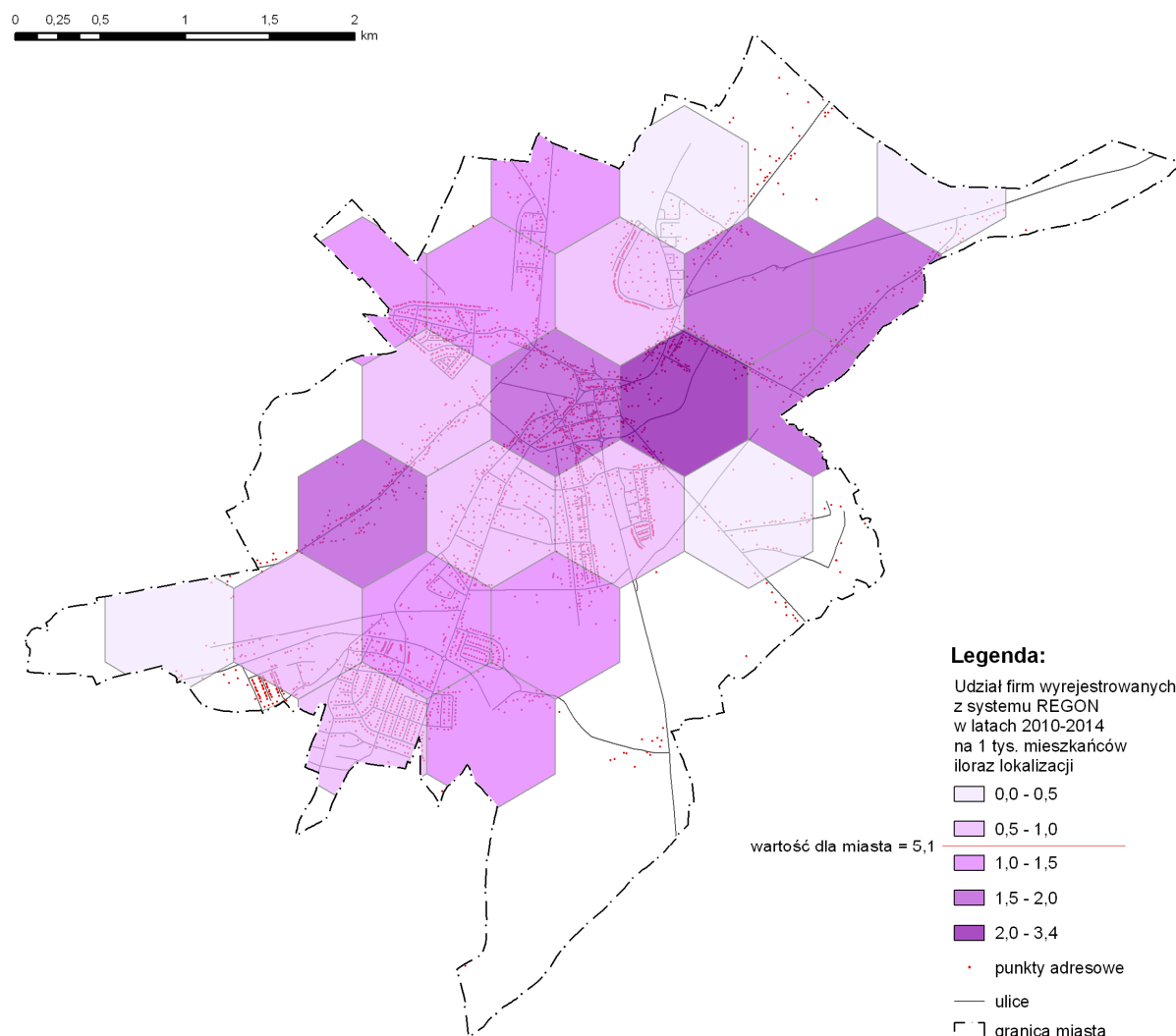
Rys. 14. Liczba firm zarejestrowanych w systemie REGON na 100 mieszkańców – iloraz lokalizacji

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Na podstawie danych uzupełniających dotyczących upadających przedsiębiorstw w Rawie Mazowieckiej można stwierdzić, że największa koncentracja tego typu problemów także występuje w bezpośrednim sąsiedztwie centrum, w rejonie ulic Miła i Warszawska, gdzie obok centrum występuje największe nagromadzenie zjawisk kryzysowych w sferze społecznej i przestrzennej.

Rys. 15. Liczba firm wyrejestrowanych w systemie REGON na 1 tys. mieszkańców – iloraz lokalizacji

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Mimo stosunkowo wysokiego poziomu przedsiębiorczości obserwuje się zauważalną rotację przedsiębiorstw w centrum miasta, co świadczy o ich krótkim horyzoncie przeżywalności w obecnej przestrzeni śródmiejskiej. Z drugiej strony bezpośrednio okolice centrum charakteryzują się zdecydowanie mniejszą koncentracją działalności gospodarczej.

1.4. SFERA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA I TECHNICZNA

W małym mieście rozłączne traktowanie sfery technicznej i funkcjonalno-przestrzennej prowadzi do sztucznego rozdrabniania istniejących problemów. W związku z tym analizę zjawisk kryzysowych w odniesieniu do przestrzeni oraz jakości zabudowy i infrastruktury przeprowadzono łącznie.

Diagnoza przestrzenno-funkcjonalna i techniczna Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rawa Mazowiecka zawiera informacje na temat zabudowy i przeznaczenia terenów miasta, gospodarki komunalnej i mieszkalnictwa, infrastruktury sieci wodno-kanalizacyjnej w Rawie Mazowieckiej, sieci gazowej, ciepłowniczej oraz sieci drogowej. Diagnoza przestrzenno-funkcjonalna obejmuje analizę dziedzictwa kulturowego miasta wraz z jakością przestrzeni i jej zagospodarowaniem. Poszczególne dane analizowane były dla całego miasta z analizą przestrzenną koncentracji wybranych zjawisk kryzysowych. W zależności od badanej kategorii danych analizowano także sytuację miasta Rawa Mazowiecka w odniesieniu do danych dla województwa.

Analiza poszczególnych danych i wskaźników omówionych w tej części Programu została pozyskana z następujących instytucji i źródeł:

- Urząd Miasta Rawa Mazowiecka,
- Główny Urząd Statystyczny (GUS),
- Rawskie Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o.
- Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej,
- Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad,
- Program Ochrony Środowiska dla Gminy Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2014-2017 z perspektywą na lata 2018-2021,
- Strategia Rozwoju Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2014-2022,
- witryny internetowe poszczególnych instytucji,
- inne materiały.

1.4.1. Struktura funkcjonalno-przestrzenna miasta

W związku z tym, że Rawa Mazowiecka jest miastem powiatowym, pełni ona ważne funkcje związane z obsługą administracyjną mieszkańców miasta i powiatu. Na terenie miasta znajdują się siedziby władz samorządowych oraz instytucji ważnych dla rozwoju społeczno – gospodarczego.

Powierzchnia miasta Rawa Mazowiecka to tereny, wśród których użytki rolne stanowią ponad 45%. Największą część z nich zajmują grunty orne, które rozciągają się na ponad 500 hektarach. Następnie łąki zajmują 41 hektarów oraz pastwiska 47 ha. Procentowy udział powierzchni użytków rolnych w stosunku do powierzchni gminy wynosi 46,81%.

Grunty rolne znajdujące się na terenie miasta Rawa Mazowiecka charakteryzują się słabą jakością gleb. Dominuje klasa V i VI, która stanowi ponad połowę użytków rolnych. Jedynie niewielki obszar zajmowany jest przez gleby o wyższych wartościach – klasa III to tylko 3% wszystkich gruntów rolnych w

gminie. Działalność produkcyjną prowadzi tutaj ponad 300 gospodarstw rolnych, których średnia powierzchnia nie przekracza 3 ha. Większość zabudowy zagrodowej zlokalizowana jest na terenach peryferyjnych gminy Rawa Mazowiecka.

W obszarze miasta dominują obszary przeznaczone pod zabudowę (62,3%) o różnym przeznaczeniu, głównie pod zabudowę mieszkaniową. Tereny przeznaczone pod rolnictwo i leśnictwo zajmują 30% powierzchni miasta.

Tabela 31. Struktura użytkowania terenów w mieście Rawa Mazowiecka w 2014 r.

Przeznaczenie gruntu	Razem	
	ha	%
Zabudowa mieszkaniowa (mieszkaniowo-usługowa)	343,92	24,1
Zabudowa usługowa	78,45	5,5
Zabudowa produkcyjna, magazyny i składy	247,21	17,3
Tereny obsługi komunikacji samochodowej	7,74	0,5
Tereny rolne	236,79	16,6
Tereny rolne z dopuszczeniem zalesień	175,39	12,3
Tereny leśne	3,26	0,2
Zieleń parkowa	18,75	1,3
Zieleń działkowa	22,90	1,6
Cmentarze	11,10	0,8
Wody w rzekach i zbiornikach wodnych	64,71	4,5
Tereny kolejowe	9,00	0,6
Drogi	161,68	11,3
Tereny infrastruktury technicznej	4,65	0,3
Obszar bez planu miejscowego	41,47	3,1
RAZEM	1427,02	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rawa Mazowiecka

Według danych zawartych w *Studium* prawie 57% obszaru miasta jest w posiadaniu osób prywatnych, w tym osób prowadzących gospodarstwa rolne. Znaczące tereny posiadają także Gmina Miasto Rawa Mazowiecka i Powiat Rawski (odpowiednio 14% i 10%).

Tabela 32. Struktura własności gruntów w 2014 r. w Rawie Mazowieckiej

Nr gr. rej	Podmioty własności	Pow. ogółem w ha	%
1	Skarb Państwa	123,08	5,9
2	w użyt. wieczyst.	38,24	2,8
3	spółki SP	0	0
4	gminy	187,48	13,5
5	gminy w użyt. wiecz.	69,24	5,0
6	gminy i osoby prawne	2,20	0,2
7.1	osoby fiz. Gosp. rolnych	537,79	38,8
7.2	osoby fizyczne pozostałe	250,82	18,1
8	spółdzielnie	1,09	0,1
9	kościóły	10,29	0,7
10	wspólnoty gruntowe	0	0
11	powiaty	130,74	9,5
12	powiaty w użyt. wiecz.	0	0
13	województwa	0,54	0
14	województwa w użyt. wieczyst.	0	0
15	spółki prawa handlowego	75,51	5,4
	Powierzchnia ewidencyjna	1427,02	100

Zródło: Opracowanie własne na podstawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rawa Mazowiecka

Analizując dane pochodzące z ewidencji gruntów można stwierdzić, że w obszarze miasta dominuje zabudowa mieszkaniowa (około trzecia część obszarów zurbanizowanych). Kolejne miejsca zajmują tereny zabudowy usługowej i produkcyjnej. Znaczną część powierzchni miasta zajmuje infrastruktura techniczna, czyli ciągi komunikacyjne oraz tereny przemysłowe, które stanowią ponad 10 % powierzchni zurbanizowanej gminy. Funkcja mieszkaniowa, która zajmuje największy obszar miasta składa się z trzech rodzajów skupisk, takich jak:

- a) budynki zlokalizowane na osiedlach,
- b) skupiska zabudowy jednorodzinnej, zlokalizowanej przy szlakach komunikacyjnych oraz trasach wylotowych z miasta,
- c) zabudowa wielorodzinna bez regularnych uwarunkowań.

Tabela 33. Struktura użytkowania terenów zabudowanych i zurbanizowanych ze względu na formy zagospodarowania.

Przeznaczenie terenu	Powierzchnia (w ha)	Udział w terenach zurbanizowanych
mieszkaniowe	145,90	31,2
przemysłowe	56,40	12,0
inne tereny zabudowane	77,09	16,5
zurbanizowane tereny niezabudowane	7,34	1,6
grunty rolne zabudowane	43,21	9,2
tereny rekreacji - wypoczynku	23,89	5,1
drogi	104,14	22,2
kolej	10,12	2,2
inne	0,14	0
inne tereny komunikacyjne	0,07	0
RAZEM tereny zabudowane i zurbanizowane	468,3	100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rawa Mazowiecka

Dominującą formą zajmującą największą powierzchnię obszarów zurbanizowanych jest zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna występująca:

- w zwartych osiedlach (w rejonie ul. Jeżowskiej, Lenartowicza, Polnej, Tulipanowej, Wierzbowej oraz osiedla Tatar I i Tatar II),
- w zwartych pasmach zabudowy usytuowanej wzdłuż głównych dróg wylotowych z miasta z przemieszaniem z zabudową zagrodową (rejon ulic Skierniewickiej, Zamkowa Wola, Osada Dolna, 1-maja, Księżę Domki),
- w ramach zabudowy wielorodzinnej w formie osiedli lub pojedynczych budynków.

Ze sporządzonych na potrzeby *Studium* analiz wynika, że na obszarze miasta znaczne powierzchnie obszarów użytkowanych rolniczo są przeznaczone pod zabudowę. Jednocześnie wiele z tych terenów wciąż pozostaje niezabudowana, co świadczy o bardzo dużej rezerwie terenów przeznaczonych pod zabudowę.

Tabela 34. Struktura rezerwy terenów pod zabudowę według przeznaczenia terenu.

Rodzaj przeznaczenia terenu	Tereny przeznaczone pod zabudowę		
	łącznie [ha]	niezabudowane [ha]	% niezrealizowania
Zabudowa mieszkaniowa (mieszkaniowo-usługowa)	343,92	86,02	25,0
Zabudowa usługowa	78,45	20,18	25,7
Zabudowa produkcyjna, magazyny i składy	247,21	137,25	55,5
Tereny obsługi komunikacji samochodowej	7,74	3,59	46,4
Zieleń parkowa	18,75	0,17	0,9
Cmentarze	11,10	4,12	37,1
Drogi	161,68	12,62	7,8
Razem	868,85	263,95	

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rawa Mazowiecka

Analiza danych wskazuje, że w mieście Rawa Mazowiecka należy dążyć do koncentracji i uzupełnień tkanki urbanistycznej w strefie śródmiejskiej, unikając rozproszonej zabudowy w strefie peryferyjnej oraz zabudowywania obszarów użytkowanych rolniczo.

Charakterystyczną cechą miasta Rawa Mazowiecka jest jego układ urbanistyczny. Centralnie zlokalizowany rynek (Plac Marszałka Józefa Piłsudskiego), od którego odchodzą promieniście szlaki komunikacyjne do różnych miast (m.in. Warszawy, Grójca, Nowego Miasta, Opoczna, Piotrkowa Trybunalskiego, Skierniewic oraz Łodzi). W centrum miasta zlokalizowane są ośrodki kultury, cenne zabytki, tereny rekreacyjne, podmioty samorządu terytorialnego, punkty handlowo-usługowe, centrum sportowe w okolicy Zamku, dworzec autobusowy, targowisko. Jest to obszar koncentrujący życie społeczno-ekonomiczne miasta. Tu występują wszystkie ważniejsze siedziby instytucji i przedsiębiorstw o znaczeniu ponadlokalnym.

Charakterystycznymi cechami struktury przestrzennej są:

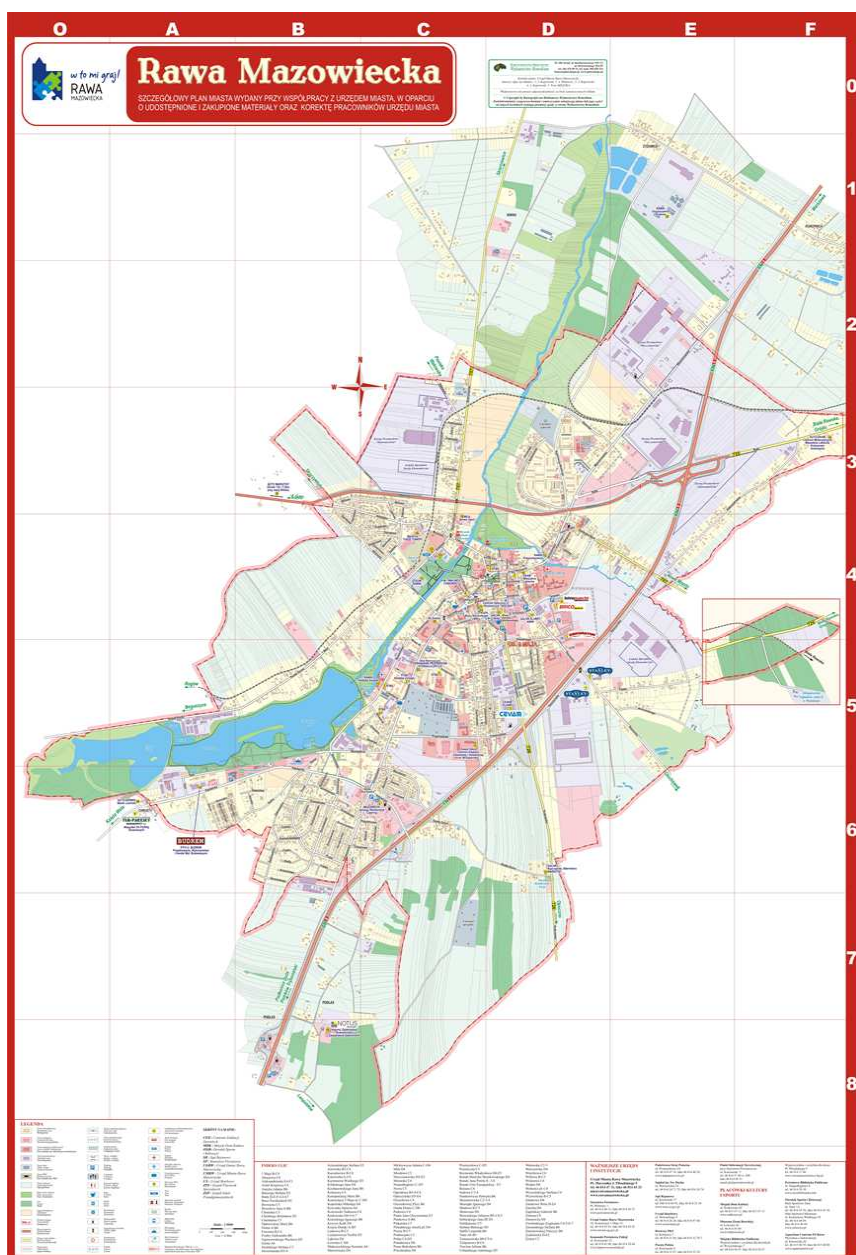
- znaczna koncentracja zabudowy w obrębie najstarszej, centralnie położonej części miasta z funkcjami usługowymi o znaczeniu ponadlokalnym, usługami lokalnymi, zabudową mieszkaniową jedno- i wielorodzinną oraz niewielkimi zakładami produkcyjnymi,
- satelickie dzielnice mieszkaniowe zabudowy wielorodzinnej (os. Zamkowa Wola) oraz zabudowy jednorodzinnej (Jeżowska, Tatar),

- pasmowa zabudowa z występowaniem zabudowy zagrodowej (ul. Aleksandrówka, Zamkowa Wola, 1-Maja, Księżę Domki, Osada Dolna) dawnych wsi, których obszary zostały włączone do granic miasta,
- rejony koncentracji funkcji produkcyjnych i produkcyjno-usługowych w strefach przemysłowych („Mszczonowska”, „Skierniewicka”,
- doliny rzeki Rawki i Rylki oraz drogi krajowe (ekspresowa S8 i krajowa nr 72) rozcinające obszar miasta na pięć obszarów o odrębnej strukturze funkcjonalnej,
- znaczne obszary zieleni rekreacyjnej i zbiorników wodnych usytuowane w dolinie rzeki Rawki,
- brak występowania lasów z niewielkimi skupiskami w rejonie ul. Fawornej i Tatar.

Charakterystyczną cechą miasta jest logiczny i harmonijny układ przestrzenny:

- klarowny podział na 3 strefy: mieszkalną, rekreacyjną i biznesową,
- zielono-niebieski kręgosłup miasta, biegnący od zalewu Tatar, wzdłuż rzeki Rawki przez Park Miejski aż do Zamku Książąt Mazowieckich.

Rys. 16. Zielono-niebieski kręgosłup Rawy Mazowieckiej

Źródło: materiały promocyjne Urzędu Miasta Rawa Mazowiecka

Najstarsza część miasta ograniczona rzeką Rawką, rzeką Rylką i ulicami Targową, Reymonta, Południową, Niepodległości, Nową, Słowackiego i Faworną, posiada zabudowę o funkcjach mieszanych:

- mieszkaniowej wielorodzinnej,
- mieszkaniowej jednorodzinnej,
- usługowej,
- produkcyjnej.

Obszar Rawy Mazowieckiej znajduje się w całkowicie antropogenicznym środowisku:

- w centralnej części miasta- głównie tereny zabudowane i zurbanizowane,

- w peryferyjnej części miasta- głównie grunty rolne charakteryzujące się niską jakością gleb,
- w dolinach rzek Rawki i Rylki - głównie obszary z roślinnością półnaturalną.

Najcenniejszym walorem przyrodniczym miasta są rzeki Rawka (pełniąca rolę ważnego korytarza ekologicznego) i Rylka (będąca lokalnym obszarem zasilania) wraz z ich dolinami. Rzeka Rawka jest głównym ciekim odwadniającym i osią układu hydrograficznego obszaru. W południowo-zachodniej części miasta wody Rawki tworzą kilkudziesięciohektarowy zalew „Dolna”, przy którym zlokalizowany jest Ośrodek Sportu i Rekreacji.

Na terenie Rawy Mazowieckiej występują duże skupiska zieleni w postaci parku, zieleńców skwerów i zieleni ulicznej oraz na terenie cmentarza. Ogólna powierzchnia terenów zieleni miejskiej wynosi 40 ha. W okolicy zbiegu rzek Rawki i Rylki znajduje się założony w I poł. XIX wieku park w stylu angielskim. Park jest wpisany do rejestru zabytków woj. łódzkiego i znajduje się w strefie ochrony konserwatorskiej. Władze miasta zainicjowały proces rewaloryzacji parku, którego kontynuacja jest niezbędna i powinna obejmować, m.in.: dalsze prace związane z zagospodarowaniem terenów zielonych, podłączenie do infrastruktury sieciowej, wytyczenie ciągów pieszych i rowerowych, a także udostępnienie dla osób z niepełnosprawnościami. Kontynuacja rewaloryzacji parku ma na celu przede wszystkim wzmocnienie i ochronę walorów przyrodniczych miejsca, poprawę bezpieczeństwa korzystania z tej przestrzeni, a także lepsze udostępnienie jej do celów wypoczynkowych i rekreacyjnych. Służyć to będzie również ożywieniu życia społecznego mieszkańców i podniesieniu atrakcyjności miasta, a szczególnie jego centrum.

W granicach miasta znajduje się też wiele mniejszych elementów zieleni, do których należy zieleń przy budynkach użyteczności publicznej, tereny zieleni towarzyszącej komunikacji miejskiej, pasy zieleni, trawników, krzewów i drzew wzdłuż dróg. Stan zieleni miejskiej w znacznej mierze jest uwarunkowany strukturą komunikacyjną miasta, rozbudową osiedli mieszkaniowych i starzeniem się roślinności. W ostatnich latach przeprowadzono wiele zabiegów pielęgnacyjnych drzewostanu parkowego i ulicznego. Zabiegi pielęgnacyjne polegały na usuwaniu drzew suchych, zabiegach chirurgicznych i cięciach, a ubytki w drzewostanie uzupełniano nowymi nasadzeniami. W roku 2004 rozpoczęto I etap renowacji parku miejskiego i w jednym z obiektów utworzono parter ogrodowy. Tereny zielone w centrum miasta są zgrupowane w dwa skwery zagospodarowane i wykorzystane na wypoczynek. Na terenie tych skwerów rosną pomniki przyrody tj. 2 dęby szypułkowe o obwodach 230 do 355 cm i wysokości od 16 do 22 m. Drzewa te przetrwały około 100 lat i stanowią dużą wartość historyczną i krajobrazową. W ścisłym centrum miasta, zwłaszcza w miejscach koncentracji lokali komunalnych, brakuje zielonych podwórek – wnętrza kwartałów są wybetonowane bądź gruntowe, ciasne, a często ich powierzchnia zmniejszona jest poprzez licznie ustawione garaże, brakuje też placów zabaw dla dzieci.

Wspomniany wcześniej park zlokalizowany w centrum miasta należy do Muzeum Ziemi Rawskiej. Zamek Książąt Mazowieckich wybudowany w latach 1355 – 1370 jako gród obronny oraz siedziba Książąt Mazowieckich. Dzisiaj w ośmiobocznej wieży prezentowane są ekspozycje o tematyce historyczno-archeologicznej. Rawa Mazowiecka wydaje się być więc atrakcyjnym turystycznie miastem. Na jego walory turystyczne składa się także m.in. teren Ośrodka Sportu i Rekreacji im. Haliny Konopackiej posiadający zbiorniki wodne - zalew Tatar, halę sportową z siłownią oraz sauną, korty tenisowe, boisko do piłki ręcznej, przystań wodną z wypożyczalnią sprzętu pływającego, krąg myśliwski, usytuowany w niewielkim lasku przylegającym do zalewu Tatar. Na jego skraju zamontowano także siłownię plenerową, w tym dla osób niepełnosprawnych. Infrastrukturę turystyczną tego terenu wzbogacił kilka lat temu nowoczesny kompleks AQUARIUM Centrum Fit Rawa, z basenami, saunami, sezonowym lodowiskiem, częścią fitness – całość wykonana w wysokim standardzie i z zastosowaniem nowoczesnych rozwiązań technologicznych. Zalew Tatar wraz z sąsiadującą infrastrukturą rekreacyjną stanowi obecnie letnie centrum miasta, chętnie odwiedzane także przez mieszkańców województwa łódzkiego i mazowieckiego. Należy się spodziewać, że w najbliższych latach wymagane będą na tym terenie inwestycje odpowiadające rosnącemu ruchowi turystycznemu i oczekiwaniom mieszkańców i gości co do oferty spędzania wolnego czasu. Inne elementy wpływające na atrakcyjność miasta to jego znacząca rola jako głównego ośrodka administracji i usług (handel, rozwijające się funkcje targowe, nauka, i po części kultura). Na terenie miasta, w okolicy zalewu Tatar funkcjonuje obiekt hotelowy „Tatar” posiadający około 200 miejsc noclegowych, restaurację i stołówkę. Dodatkową bazę noclegową posiada obiekt hotelowy „Motel Mazowiecki” - 40 miejsc noclegowych wraz z restauracją i kawiarnią. Obserwuje się także stopniowy rozwój usług hotelowych i gastronomicznych na obrzeżach miasta. Pozytywne, powolne zmiany jeśli chodzi o usługi gastronomiczne widać także w centrum. Ożywienie tej przestrzeni, wzmocnienie istniejących tu funkcji i wprowadzenie nowych zapewne zintensyfikuje ten proces.

Środowisko przyrodnicze oprócz funkcji ekologicznej, rekreacyjnej i estetycznej – to w powiązaniu z funkcją turystyczną bardzo istotny czynnik atrakcyjności Rawy Mazowieckiej. Naciski na penetrację środowiska przyrodniczego miasta są wszechstronne i ogromne z tendencją rosnącą. W efekcie czynnik przyrodniczy jest wypierany przez czynnik kulturowy. Przykładem jest adaptacja struktury miasta na potrzeby komunikacji samochodowej (np. pasy zieleni miejskiej na poboczach dróg są zawłaszczane przez samochody).

Zmiany zachodzące w strukturze przestrzennej miasta Rawa Mazowiecka w ostatnich 10 latach spowodowane są aktywnością człowieka głównie w sferze gospodarczej, w tym szczególnie usługowej oraz udoskonalaniem istniejącej infrastruktury technicznej poprzez modernizację oraz budowę nowych urządzeń. Pod względem architektonicznym obszary miasta Rawa Mazowiecka charakteryzują się nieregularną linią zabudowy oraz różnorodnością wysokości,

detalu i konstrukcji budynków. W największym stopniu problem nieregularności zabudowy charakterystyczny jest dla obszarów peryferyjnych miasta.

Przestrzeń publiczna Rawy charakteryzuje się niską jakością, szczególnie w centralnych częściach miasta, gdzie przestrzeń ta jest szczególnie istotna. Bardzo ważnym problemem jest postępująca degradacja tkanki urbanistycznej miasta poprzez jej liczne przekształcenia. Kolejnym problemem występującym w mieście jest niedostosowanie istniejącej infrastruktury dla osób niepełnosprawnych. Sytuacja ta utrudnia funkcjonowanie wielu użytkownikom przestrzeni publicznej. Ważnym aspektem i wyzwaniem stojącym przed miastem Rawa Mazowiecka jest też stopniowa poprawa warunków mieszkaniowych. Wiele rodzin czeka dziś na lokale socjalne, budynki na modernizację, a przestrzeń publiczna na zmiany.

1.4.2. Gospodarka mieszkaniowa

Na terenie gminy znajduje się 6 331 mieszkań¹, a przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w 2014 r. wynosiła 66,1 m². Z danych statystycznych wynika, że jakość zamieszkania stopniowo, choć nieznacznie poprawia się z roku na rok. Zmniejsza się także liczba osób przypadająca na jedno mieszkanie oraz widoczny jest wzrost średniej powierzchni użytkowej przypadającej na statystycznego mieszkańca. Zmiany te są wynikiem usuwania lub modernizacji starej zabudowy mieszkaniowej, a także oddawania do użytku mieszkań o większym metrażu oraz rozbudowy mieszkań już istniejących.

Tabela 35. Budynki mieszkalne w mieście Rawa Mazowiecka i województwie łódzkim

Rok	Województwo łódzkie	Rawa Mazowiecka	Dynamika wzrostu dla województwa łódzkiego	Dynamika wzrostu dla Rawa Mazowiecka
2008	420 290	1 894	100%	100%
2009	422 998	1 913	101%	101%
2010	424 657	1 929	101%	102%
2011	428 180	2 062	102%	109%
2012	431 051	2 079	103%	110%
2013	433 939	2 090	103%	110%
2014	437 039	2 098	104%	111%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z roku na rok widoczny jest wzrost liczby budynków mieszkalnych w mieście Rawa Mazowiecka. Największy przyrost liczby budynków mieszkalnych występował w 2011 roku. Ogólnie zasób mieszkaniowy Rawy Mazowieckiej od

¹ Dane GUS, 2014

2008 roku zwiększył się o 11%. Sytuacja ta na tle województwa łódzkiego wypada dobrze. W analizowanych latach zasób mieszkaniowy na terenie województwa łódzkiego zwiększył się o 4%.

Tabela 36. Liczba mieszkań w mieście Rawa Mazowiecka oraz w województwie łódzkim w latach 2005-2014

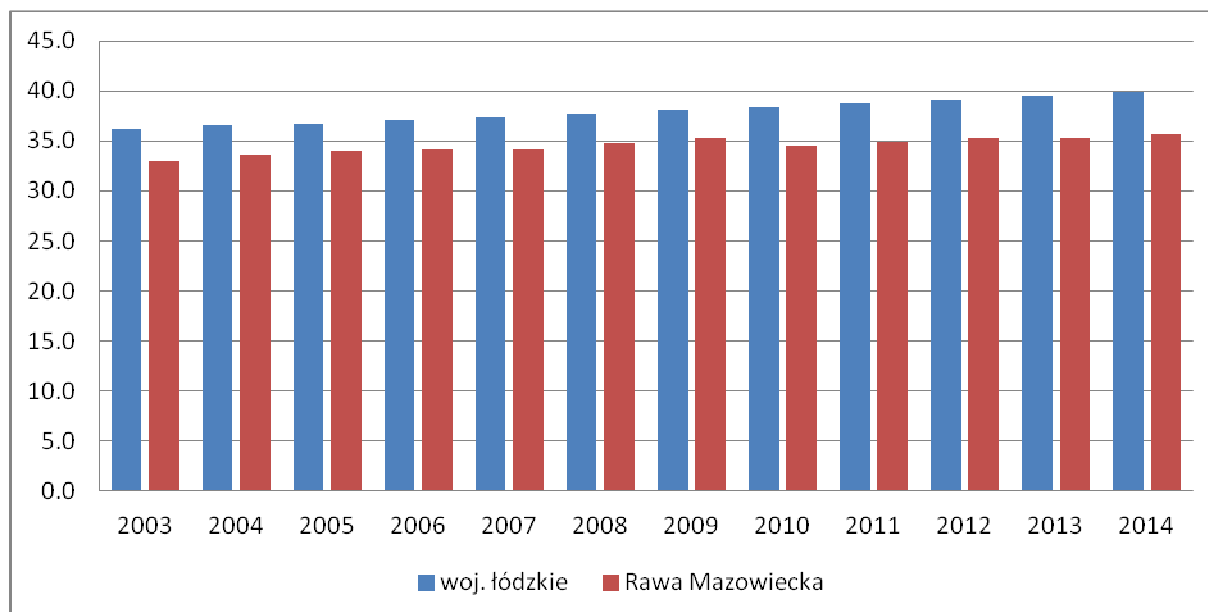
Rok	Województwo łódzkie	Rawa Mazowiecka	Dynamika wzrostu dla województwa łódzkiego	Dynamika wzrostu dla Rawa Mazowiecka
2005	947 447	5 990	100%	100%
2006	951 089	6 004	100%	100%
2007	955 864	6 022	101%	101%
2008	962 482	6 106	102%	102%
2009	968 000	6 192	102%	103%
2010	975 942	6 193	103%	103%
2011	980 821	6 222	104%	104%
2012	987 561	6 280	104%	105%
2013	992 415	6 282	105%	105%
2014	997 770	6 331	105%	106%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W mieście Rawa Mazowiecka z roku na rok wzrasta także liczba mieszkań. Mieszkania w Rawie Mazowieckiej stanowią ponad 0,5% zasobu mieszkaniowego całego województwa łódzkiego. Największy przyrost liczby mieszkań widoczny jest w latach 2007-2008, gdzie do użytkowania oddano po 85 nowych mieszkań w każdym roku.

Na podstawie danych można stwierdzić, że zarówno w Rawie Mazowieckiej jak i w województwie łódzkim następuje systematyczny wzrost powierzchni użytkowej mieszkania na 1 osobę. Na jednego mieszkańca w 2014 r. w Rawie Mazowieckiej przypadają 24 m², gdzie w tym samym okresie w województwie łódzkim na jednego mieszkańca przypada 27 m².

Wykres 16. Mieszkania w Rawie Mazowieckiej oraz z woj. łódzkim na 1000 mieszkańców

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Przeciętnie na 1000 mieszkańców w województwie łódzkim w 2014 roku przypadało ok. 400 mieszkań. W mieście Rawa Mazowiecka wskaźnik ten kształtował się na poziomie 350 lokali. W obu analizowanych jednostkach widoczna jest aprecjacja liczby lokali na 1000 mieszkańców, jednak na przestrzeni lat widoczny jest spadek dynamiki przyrostu mieszkań na 1000 mieszkańców w porównaniu do sytuacji w całym województwie łódzkim.

Stan techniczny infrastruktury mieszkaniowej oceniony został jako ogólnie średni. Większość zasobów mieszkaniowych w mieście Rawa Mazowiecka powstawała od połowy lat siedemdziesiątych, zarówno w budownictwie jednorodzinnym jak i wielorodzinnym.

Zasoby mieszkaniowe w Rawie Mazowieckiej to głównie zasoby miejscowych spółdzielni mieszkaniowych oraz budynki komunalne administrowane przez Rawskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego (TBS).

Na terenie miasta Rawa Mazowiecka, głównie w centrum zlokalizowanych jest 10 budynków komunalnych, którymi zarządza Rawski TBS. Aż 70% tych budynków znajduje się na terenie wyznaczonym do rewitalizacji oraz aż 47% powierzchni lokali użytkowych pozostających we władaniu TBS znajduje się na obszarze rewitalizacji. Stan techniczny budynków w większości oceniany jest jako średni. Najmłodszy z obiektów ma ponad 45 lat zaś najstarszy ponad 80 lat. Widoczna jest silna koncentracja lokalizacji budynków i lokali komunalnych oraz socjalnych w obszarze centralnym miasta.

Tabela 37. Wykaz budynków w zarządzenie rawskiego TBS

Budynki oraz powierzchnia lokali użytkowych				
L.p.	Adres budynku	Pow. ogółem	rok budowy	stan lokalu
1	Tomaszowska 10 J	1123,00	1950	dobry
2	Mickiewicza 11	161,50	ok 1930	średni
3	Piłsudskiego 10	376,00	1970	dobry
4	Jerozolimska 16	78,67	1970	dobry
5	Zamkowa Wola 18	44,00	1945	dobry
6	Piłsudskiego 3	37,00	1950	dobry
7	Piłsudskiego 7	364,71	1950	średni
8	Warszawska 3	148,56	1930	średni
9	Przechodnia 2	23,90	1930	średni
10	ks. Skorupki 1	22,44	1949	średni
Suma		2379,78		

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Rawa Mazowiecka

Tabela 38. Liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych oraz kwoty.

Rok	Województwo łódzkie	Kwota w zł	Rawa Mazowiecka	Kwota w zł
2004	673 930	85 550 073	6 767	842 014
2005	634 726	79 427 281	6 022	757 458
2006	619 193	81 592 190	5 167	684 590
2007	508 819	69 079 846	4 243	583 892
2008	393 143	53 204 091	3 434	476 281
2009	336 543	49 344 514	3 136	489 272
2010	394 861	52 885 846	3 109	577 275
2011	327 753	55 222 894	2 802	503 658
2012	335 418	60 595 420	2 785	520 263
2013	344 164	66 539 045	2 800	537 513
2014	338 875	68 243 625	2 887	558 226

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Od 2004 do 2012 roku zauważalny był systematyczny spadek liczby wypłaconych dodatków mieszkaniowych w mieście Rawa Mazowiecka. Od 2012 roku tendencja ta uległa zmianie. Od 2013 liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych

ponownie wzrasta, co świadczy o słabszej kondycji gospodarstw domowych zamieszkujących w centrum miasta mieszkania komunalne.

W Rawie Mazowieckiej planuje się budowę tanich mieszkań komunalnych w ramach działalności realizowanej przez Rawskie Towarzystwo Budownictwa Społecznego. Liczba mieszkań socjalnych w Rawie Mazowieckiej nieznacznie się zmieniała na przestrzeni lat i w tym zakresie potrzebne są nowe inwestycje, zwłaszcza w połączeniu z uzupełnieniami zabudowy w tkance śródmiejskiej. Stan techniczny obecnych lokali jest zróżnicowany, ale głównie słaby.

Tabela 39. Wykaz lokali socjalnych w mieście Rawa Mazowiecka

L.p.	Ulica	Ilość lokali	stan lokali
1	Katowicka 26	33	średni
2	Zamkowa Wola 22a	2	średni
3	1 Maja 1	6	średni
4	Tatar 1	14	zły
5	Łowicka 10	4	zły
6	Słowackiego 32	4	średni
7	pl. Piłsudskiego 7	17	dobry
8	Przechodnia 1	2	średni
9	Tatar 4a	12	zły
10	Skierniewicka 6	8	dobry
11	Przechodnia 2	10	zły
12	Warszawska 2	5	średni
13	Słowackiego 72	6	średni
14	Warszawska 3	5	zły
15	Skorupki 1	15	średni
	Razem	143	

Zródło: Opracowanie własne na podstawie danych z dokumentacji Urzędu Miasta Rawa Mazowiecka.

Prawie 47% procent lokali socjalnych znajduje się w obszarze wyznaczonym do rewitalizacji. Tylko w przypadku 2 lokalizacji – przy pl. Piłsudskiego i ul. Skierniewickiej stan budynków socjalnych określono jako dobry, w innych przypadkach stan lokali określono jako średni lub zły. Zapotrzebowanie na lokale socjalne jest znacznie większe niż zasób, którym dysponują władze samorządowe. Prawie 200 osób oczekuje na możliwość wynajęcia mieszkania socjalnego. Widoczna jest więc duża potrzeb rozbudowy miejskiej infrastruktury socjalnej. W tym zakresie potrzebne są nowe inwestycje, zwłaszcza w połączeniu z uzupełnieniami zabudowy w tkance śródmiejskiej. Nie mniej potrzebne są inwestycje związane z podnoszeniem jakości prywatnej zabudowy

mieszkaniowej, która w Rawie Mazowieckiej dominuje. Program rewitalizacji powinien dawać więc szansę prywatnym właścicielom na poprawę warunków mieszkaniowych.

Tabela 40. Liczba gospodarstw domowych oczekujących na liście na wynajem mieszkania socjalnego

Wyszczególnienie	Liczba
Ogółem	191
lokale socjalne	191
w ramach realizacji wyroków eksmisyjnych	10

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z *Statystyka gminna – Gospodarka mieszkaniowa i komunalna za rok 2015*.

Tabela 41. Infrastruktura techniczna budynków komunalnych – wyposażenie w instalacje w mieście Rawa Mazowiecka.

Rodzaj infrastruktury	Liczba mieszkań z podłączeniem do infrastruktury	Procentowy udział mieszkań z podłączeniem do infrastruktury w ogólnej liczbie mieszkań komunalnych
wodociągowa	1640	80%
kanalizacyjna	1109	54%
gazowa	637	31%
ciepłownicza	98	5%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z *Statystyka gminna – Gospodarka mieszkaniowa i komunalna za rok 2015*.

Ponad 80% mieszkań komunalnych w mieście Rawa Mazowiecka jest podłączone do sieci wodociągowej. Ponad połowa mieszkań komunalnych w mieście podłączona jest do sieci kanalizacyjnej. Co trzecie mieszkanie podłączone jest do sieci gazowej, a tylko 5% mieszkań do sieci ciepłowniczej.

W mieście Rawa Mazowiecka występuje ryzyko degradacji centrum miasta z powodu złego stanu zasobów mieszkaniowych, pustostanów i mało atrakcyjnej przestrzeni publicznej. Potrzeby miasta w zakresie remontów zabudowy mieszkaniowej oraz konserwacji zabytków są bardzo duże. W mieście widoczne są złe warunki mieszkaniowe w starych rejonach miasta szczególnie w budynkach komunalnych i socjalnych.

1.4.3. Dziedzictwo kulturowe miasta

Na terenie miasta znajduje się wiele obiektów świadczących o długiej i bogatej historii. Wiele z nich to zabytki wpisane do rejestru zabytków, natomiast układ urbanistyczny śródmieścia w całości objęty ścisłą ochroną konserwatorską jest istotnym elementem dziedzictwa kulturowego regionu i w *Planie zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego* jest rekomendowany do starań o status pomnika historii. W poniższej tabeli zestawiono zabytki wpisane do rejestru zabytków.

Tabela 42. Obiekty wpisane do rejestru zabytków

Lp.	Obiekt wpisany do rejestru zabytków
1.	strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej Starego Miasta, nr rej.: 800-A z 04.10.1991
2.	zespół klasztorny augustianów, ob. pasjonistów, 1790:
3.	kościół p.w. Wniebowzięcia NMP, nr rej.: 781/235 z 27.12.1967
4.	klasztór, nr rej.: 782/236 z 27.12.1967
5.	zespół klasztorny jezuitów, XVII-XVIII:
6.	dzwonnica, nr rej.: 779/233 z 27.12.1967
7.	kolegium, ob. plebania, nr rej.: 780/234 z 27.12.1967
8.	kościół szpitalny p.w. św. Ducha, ob. ewangelicko-augsburski, XVI, XIX, nr rej.: 783/237 z 27.12.1967
9.	cmentarz wielowyznaniowy, ul. Tomaszowska, 1820, nr rej.: 806 A z 20.11.1991
10.	cmentarz żydowski, ul. Żydowska, 1 poł. XVIII, nr rej.: 872 A z 20.03.1992
11.	park miejski, 1 poł. XIX, nr rej.: A 478 z 16.09.1978
12.	zamek książąt mazowieckich (ruina), XIV, XVIII-XX, nr rej.: 784/238 z 27.12.1967
13.	ratusz, ul. Piłsudskiego 5, 1822, nr rej.: 785/239 z 27.12.1967
14.	jątki miejskie, ul. Mickiewicza 11, 1820-30, nr rej.: 602-XI-389 z 29.06.1954 oraz 270/200 z 27.12.1967
15.	dworzec kolejki wąskotorowej, 1922, nr rej.: 1000 A z 31.12.1996 (Rogowska Kolej Dojazdowa)
16.	szkoła podstawowa, ul. Kościuszki 19, 1922, nr rej.: 916 A z 22.12.1992
17.	dom, ul. Łowicka 26, 1930, nr rej.: 631 z 29.09.1983
18.	dom (dworek), ul. 1 Maja 55, 2 poł. XIX, nr rej.: 789 z 07.02.1989
19.	zespół willowy, ul. Miła 4, 1 ćw. XX, nr rej.: 913 A z 04.12.1992:
20.	willa
21.	dom ogrodnika
22.	brama wjazdowa

23.	ogród
24.	dom, pl. Piłsudskiego 4, 1 poł. XIX, nr rej.: 786/240 z 27.12.1967
25.	dom, pl. Piłsudskiego 4 a, poł. XIX, nr rej.: 787/241 z 27.12.1967
26.	dom, pl. Piłsudskiego 4 b, poł. XIX, nr rej.: 788/242 z 27.12.1967
27.	dom, pl. Piłsudskiego 10, XVIII/XIX, nr rej.: 789/243 z 27.12.1967
28.	dom, pl. Piłsudskiego 11, poł. XIX, nr rej.: 790/244 z 27.12.1967
29.	dom, pl. Piłsudskiego 12, poł. XIX, nr rej.: 791/245 z 27.12.1967
30.	dom, pl. Piłsudskiego 14, 1824-25, nr rej.: 792/246 z 27.12.1967
31.	dom, pl. Piłsudskiego 15 (d. 16), poł. XIX, nr rej.: 793/247 z 27.12.1967
32.	dom, pl. Piłsudskiego 16 (d. 17), poł. XIX, nr rej.: 271/201 z 27.12.1967
33.	dom, ul. Armii Krajowej 1, 1 poł. XIX, nr rej.: 600-XI-37 z 29.06.1953 oraz 272/202 z 27.12.1967
34.	dom, ul. Słowackiego 44, nr rej.: 601-XI-38/1009 z 29.06.1954
35.	dom, ul. Warszawska 8, nr rej.: 769 z 25.08.1986
36.	dom, pl. Wolności 6, 1 poł. XIX, nr rej.: 795/249 z 27.12.1967
37.	młyn gospodarczy, ul. Słowackiego 31, 1918/19, nr rej.: 886 A z 04.12.1992

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi

W otoczeniu i w samych obiektach wpisanych do rejestru zabytków i do gminnej ewidencji zabytków ochronie podlegają m.in.:

- gabaryty i detal architektoniczny obiektów,
- obszary ekspozycji od strony terenów przyległych,
- historycznie uwarunkowane linie rozgraniczające ulic, linie zabudowy i gabaryty zabudowy,
- charakter wnętrza,
- zgrupowania starodrzewu,
- funkcje użytkowe budynków nawiązujące do funkcji pierwotnych bądź zbliżonych,
- obszary występowania stanowisk archeologicznych,
- obszary ochrony stanowisk archeologicznych.

Zgodnie z zapisami *Studium* na terenie miasta zlokalizowanych jest 45 obszarów i obiektów, które nie zostały wpisane do rejestru zabytków, jednak podlegają ochronie konserwatorskiej w zakresie odpowiednim do wartości i stopnia zachowania na podstawie stosownych zapisów gminnej ewidencji zabytków. Cała strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej, wraz z obiektami, znajduje się w wyznaczonym obszarze rewitalizacji. W ramach planowanych i przewidywanych projektów rewitalizacyjnych podejmowane będą różnorodne działania związane z ich remontem, przebudową, modernizacją i adaptacją do nowych funkcji. Działania te, po części prowadzone wcześniej, będą podejmowane i

kontynuowane nie tylko przez władze miasta, ale i inne podmioty. Szczególną opieką należy objąć obiekty w złym stanie technicznym zagrażającym ich dalszą degradacją, zwłaszcza jeśli istnieje możliwość adaptacji lub wzmocnienia ich funkcji społecznych oraz wzmocnienia roli i atrakcyjności historycznego centrum miasta, a także poprawienia bezpieczeństwa i dostępności dla osób z niepełnosprawnościami. Do takich obiektów należą, m.in.: kościół Niepokalanego Poczęcia NMP i budynek parafialny dawnego kolegium jezuickiego, kościół ewangelicko - augsburski, budynek dawnych jatek miejskich, dworzec kolejki wąskotorowej, budynek Muzeum Ziemi Rawskiej, a także Plac Piłsudskiego, Plac Wolności i park miejski.

Układ urbanistyczny Rawy Mazowieckiej jest wartością kulturową o ogromnym znaczeniu dla tożsamości i integracji społeczności. Najstarsze formy zagospodarowania przestrzennego to trakty uliczne, biegnące często po śladach dróg średniowiecznych i fortecnych, układ ulic i placów na terenie starego miasta. Szacuje się, że około połowa przedwojennej zabudowy przetrwała. Duże zniszczenia wojenne oraz powojenna rabunkowa gospodarka mieszkaniowa uszczupliła zasoby zabytkowe.

Niski standard zabudowy z lat 50-tych oraz liczne braki w zabudowie historycznej znacznie obniżyły atrakcyjność Rawy Mazowieckiej. Powstrzymanie tych tendencji powinno być jednym z podstawowych celów rewitalizacji centrum miasta. Zakłada się realizowanie zapisów *Studium* i *Planu miejscowego*, które stwierdzają, że w śródmieściu zmiany w strukturze przestrzennej miasta będą polegały na uzupełnianiu zabudowy, wymianie lub rewitalizacji zabudowy zdekapitalizowanej oraz stopniowej redukcji funkcji przemysłowych na rzecz usługowych.

DEKAPITALIZACJA ZABUDOWY - UL. WYSZYŃSKIEGO.

Władze miasta dążą nie tylko do modernizacji substancji mieszkaniowej, ale także do rewaloryzacji infrastruktury w przestrzeniach publicznych – zmiany układu komunikacyjnego w strefie śródmiejskiej, wzmocnienia korzystania z rowerów i promowania spacerów w przestrzeni publicznej. Przestrzeń publiczna ma stawać się przyjazna dla osób niepełnosprawnych, które będą mogły korzystać z niej bez ograniczeń.

1.4.4. Infrastruktura techniczna

System wodociągowy w Rawie Mazowieckiej podzielony jest na dwie części. Część mieszkańców zaopatrywana jest z dwóch ujęć – Boguszyce oraz Tatar. Ujęcie Boguszyce zlokalizowane na lewym brzegu Rawki obejmuje trzy studnie głębinowe. Dzięki modernizacji ujęcie osiągnęło pełną wydajność (550m³/h) i zabezpiecza w całości zapotrzebowanie na wodę tak dla mieszkańców jak i dla przemysłu w tej części miasta. Ujęcie Tatar zlokalizowane jest na prawym brzegu rzeki Rawki, obejmuje jedną studnię głębinową o głębokości 52m. Przy ujęciu tym zlokalizowana jest druga stacja uzdatniania wody o wydajności maksymalnej 102m³/h, lecz o wydajności eksploatacyjnej 50 m³/h. Oprócz ww ujęć na terenie miasta znajdują się jeszcze dwa. Zgodnie z danymi GUS z sieci wodociągowej korzystało na koniec 2014 r. 91,6 % mieszkańców miasta.

Tabela 44. Ludność korzystająca z instalacji wodociągowej w mieście Rawa Mazowiecka

Wyszczególnienie	Lata				
	2010	2011	2012	2013	2014
Odsetek ogółu ludności [%]	91,5	91,6	91,7	91,6	91,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W mieście Rawa Mazowiecka w 2014 roku istniały 43,2 km dróg czynnej sieci kanalizacyjnej. Znaczący rozwój sieci kanalizacyjnej następował w latach 2003 oraz 2013, wynosząc odpowiednio 12,5% oraz 24,9% wzrostu względem roku poprzedniego. W roku 2014, względem roku 2002, czynna sieć kanalizacyjna w Rawie Mazowieckiej była równo 2 razy dłuższa. W tym samym okresie długość czynnej sieci kanalizacyjnej w województwie powiększyła się w podobnym stopniu. Rozwój sieci kanalizacyjnej w Rawie Mazowieckiej związany był z realizacją dużego projektu finansowanego z Funduszu Spójności oraz Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska. Obecnie realizowany jest kolejny etap rozbudowy sieci kanalizacyjnej.

Tabela 45. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w kilometrach w Rawie Mazowieckiej w latach 2002 - 2014

	Lata												
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	Długość sieci w km												
Rawa Mazowiecka	28,8	32,4	32,6	32,8	32,8	33,4	33,4	33,4	33,4	34,4	34,6	43,2	43,2
Zmiana do roku poprzedniego w %	0	12,5	0,60	0,60	0,00	1,80	0,00	0,00	0,00	3,00	0,60	24,9	0,00

Do kanalizacji podłączonych jest około 85,5% ogółu mieszkańców miasta Rawa Mazowiecka. Pozostałe gospodarstwa korzystają ze zbiorników bezodpływowych². Na terenie Miasta Rawa Mazowiecka zarejestrowanych jest 212 zbiorników bezodpływowych oraz 27 oczyszczalni przydomowych³.

² <http://docplayer.pl/7528885-Plan-gospodarki-odpadami-na-lata-2010-2013-z-perspektywa-na-lata-2014-2017-dla-miasta-rawa-mazowiecka.html> , s. 24

³ http://lodz.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_lodzkie/portrety_gmin/rawski/miasto_rawa_mazowiecka.pdf

Tabela 46. Ludność korzystająca z instalacji kanalizacyjnej w mieście Rawa Mazowiecka

Wyszczególnienie	Lata				
	2010	2011	2012	2013	2014
Odsetek ogółu ludności [%]	84,4	84,7	84,8	84,5	85,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

W latach 2004 – 2014 z oczyszczalni ścieków miejskich i wiejskich (w tym przydomowych) w Mieście Rawa Mazowiecka korzystało ponad 90% ludności. Odsetek ten w latach 2005 – 2006 wynosił 100%. Zauważalna jest lekka tendencja spadkowa względem tych lat: w 2014 roku z oczyszczalni ścieków korzystało jedynie 16 229 osób spośród łącznej liczby 17 737 mieszkańców miasta Rawa Mazowiecka.

Tabela 47. Liczba osób korzystających z oczyszczalni ścieków miejskich i wiejskich (w tym przydomowych) w mieście Rawa Mazowiecka

	Lata										
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
liczba osób korzystających z oczyszczalni ścieków miejskich i wiejskich	17 500	17 635	17 595	17 630	17 530	16 800	17 400	17 400	17 800	17 769	16 229
odsetek ludności Rawy Mazowieckiej w %	98,5	100,0	100,0	99,9	99,8	95,7	97,4	97,5	99,9	99,7	91,5

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Miasto Rawa Mazowiecka obsługiwane jest przez oczyszczalnię ścieków w Żydomicach o przepustowości 7000 m³ /dobę. Odpady te ulegają rozkładowi tlenowemu lub beztlenowemu przy udziale mikroorganizmów. Stanowią znaczącą część strumienia odpadów komunalnych, a ich zawartość w całej masie odpadów przedstawia się następująco:

- 25 - 40% - dla zabudowy wielorodzinnej i wytwórców zbiorowych,
- 20 - 25% - dla zabudowy jednorodzinnej miejskiej,
- 5 - 10% - dla terenów wiejskich.

W 2014 r. w Rawie Mazowieckiej gaz dostarczany był do 70,6 % gospodarstw domowych. Występuje systematyczna poprawa dostępu do sieci gazowniczej na terenie miasta.

Tabela 48. Odsetek ludności korzystającej z instalacji gazowej

Wyszczególnienie	Lata				
	2010	2011	2012	2013	2014
Odsetek ogółu ludności korzystającej z instalacji gazowej	68,9	68,5	70,2	70,8	70,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Miasto zaopatrywane jest z gazociągu wysokiego ciśnienia Warszawa-Katowice poprzez dwie stacje redukcyjne (\varnothing 250 mm): jedną usytuowaną we wsi Konopnica, drugą przy ulicy Krakowskiej. Dalszy rozwój ogranicza układ sieci gazowej magistralnej niedostosowanej do istniejącego i planowanego zagospodarowania terenu.

Zasilanie Rawy Mazowieckiej w energię elektryczną odbywa się z punktu zasilania z północnej części miasta. Posiada on rezerwy mocy umożliwiające rozbudowę sieci oraz dalsze zwiększenie liczby odbiorców energii. Na obszarze miasta występuje sieć elektroenergetyczna średniego napięcia ze stacjami transformatorowymi w dostatecznej gęstości. Sieć jest sukcesywnie rozbudowywana w miarę postępującej zabudowy. Zaopatrzenie miasta Rawa Mazowiecka w energię elektryczną nie stanowi problemu o decydującym znaczeniu dla rozwoju miasta. Natomiast dla podniesienia jakości przestrzeni publicznych wskazane są prace zmierzające do skablowania napowietrznych linii energetycznych, obniżających obecnie walory estetyczne miasta, zwłaszcza w jego centrum.

Sieci ciepłe są wprowadzane do odbiorców zasilanych z kotłowni osiedlowych Zakładu Energetyki Ciepłej na osiedlach: Solidarności, Zamkowa Wola. Stare sieci powinny być modernizowane do technologii preizolowanej, cechującej się niższymi stratami ciepła oraz niższymi kosztami budowy. Dla racjonalnego użytkowania energii cieplnej wskazane jest zainstalowanie regulatorów pogodowych. Instalacje wewnętrzne budynków powinny być wyregulowane hydraulicznie i sukcesywnie wyposażane w zawory termostatyczne.

1.4.5. Infrastruktura drogowa

W granicach administracyjnych miasta istnieje sieć dróg publicznych wojewódzkich, powiatowych i gminnych o długości 58,73 km. Drogi zaliczone zostały do kategorii :

- Z (drogi zbiorcze) -14,86 km,
- L (drogi lokalne) – 43,88 km.

Ulice w Rawie Mazowieckiej poza już zmodernizowanymi w ostatnich latach mają konstrukcję zdolną jedynie do przenoszenia ruchu średniego. Na terenach

o gorszych warunkach gruntowych i wodnych wytrzymałość nawierzchni jest jeszcze niższa. Niezbędne jest wykonanie dalszych remontów nawierzchni istniejących ulic celem zapobiegania postępowi degradacji dróg.

Tabela 49. Długość ulic miasta Rawa Mazowiecka w 2014 r.

Klasa drogi	Łączna długość [km]	Rodzaj nawierzchni – długość [km]						
		Twarda					gruntowa	
		bitumiczna	betonowa	kostka	brukowcowa	tłuczniowa	Wzmocniona żwirem, żużlem, itp	Naturalne (z gruntu rodzimego)
Z	14,85	14,85	0	0	0	0	0	0
L	43,878	32,901	0,325	1,745	0	0,17	5,14	3,597
D	58,728	47,751	0,325	1,745	0	0,17	5,14	3,597

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Rawa Mazowiecka

Drogi w granicach miasta w przeważającej większości posiadają nawierzchnię ulepszoną, w tym głównie bitumiczną (ponad 81% łącznej długości dróg).

Wśród dróg zaliczanych do klasy L drogi gruntowe stanowią 14,8%. Stan techniczny dróg klasy Z i L oceniono następująco:

- nawierzchnia bitumiczna
 - 5% stan zły
 - 15% stan dostateczny
 - 80% stan dobry
- nawierzchnia betonowa
 - 50 % stan zły
 - 50% stan dostateczny
- nawierzchnia z kostki
 - 100 % stan dobry
- nawierzchnia tłuczniowa
 - 90% stan zły
 - 10 % stan dostateczny.

Tabela 50. Długość dróg według własności oraz rodzaju nawierzchni w Rawie Mazowieckiej

Podział dróg:	Długość (m)
a) drogi powiatowe	
o nawierzchni bitumicznej	19940
o nawierzchni betonowej	290
o nawierzchni tłuczniowej	350
o nawierzchni gruntowej	1680
b) drogi gminne	
o nawierzchni bitumicznej	10100
o nawierzchni betonowej	407
o nawierzchni z kostki betonowej	442
o nawierzchni tłuczniowej	180
o nawierzchni gruntowej	10795
c) ulice wewnętrzne o nawierzchni gruntowej	1089

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miasta Rawa Mazowiecka

Uwarunkowania związane z infrastrukturą komunikacyjną wynikają głównie z położenia Rawy Mazowieckiej na głównych szlakach komunikacyjnych:

- Warszawa - Wrocław - Praga,
- Warszawa – Łódź.

Położenie miasta Rawa Mazowiecka w układzie komunikacyjnym kraju powoduje generowanie na terenie miasta dużego ruchu tranzytowego. W kierunku Warszawa - Katowice ruch odbywa drogą ekspresową S8, otaczającą miasto od strony wschodniej. Istniejące na tej drodze węzły komunikacyjne kierują część ruchu w stronę Skierniewic, Grójca, oraz Nowego Miasta. W celu rozwiązania problemu przeprowadzania ruchu zewnętrznego w kierunku Łodzi, zrealizowano obwodnicę łączącą drogę S8 Warszawa – Wrocław z drogą nr 72 w kierunku Łodzi. Pozwoliła ona na odciążenie ulic miejskich z ruchu tranzytowego w kierunku Łodzi.

Ze względu na swoje centralne położenie, z miasta Rawa Mazowiecka można dojechać do wszystkich przejść granicznych z sąsiadującymi państwami, w czasie max 8 h. Oprócz własnych środków transportu, połączenia komunikacyjne obsługiwane są przez PKS. Dworzec PKS, na terenie miasta zlokalizowany jest przy ul. Kolejowej. Miasto Rawa Mazowiecka leży również na trasie linii Kolei Wąskotorowej Rogów-Rawa-Biała, o rozstawie toru 750 mm, która może prowadzić transport towarów (w tym kompletnych przesyłek wagonami normalnotorowymi na wąskotorowych transporterach) i przewóz osób. Właścicielem infrastruktury kolei jest Powiat Rawski. Zarządcą infrastruktury oraz

Przewoźnikiem Kolejowym w myśl zapisów Ustawy o transporcie kolejowym jest Fundacja Polskich Kolei Wąskotorowych z siedzibą w Rogowie. Linia kolejowa łączy trzy powiaty:

- brzeziński (Gmina Rogów i Gmina Jeżów),
- skierniewicki (Gmina Głuchów),
- rawski (Gmina Miasto Rawa Mazowiecka, Gmina Rawa Mazowiecka, Miasto i Gmina Biała Rawska oraz Gmina Regnów).

Na terenie miasta linia kolei wąskotorowej przebiega wzdłuż granicy stref przemysłowych. Obecnie linia jest czynna tylko na odcinku Rogów – Jeżów. Prowadzony jest na niej przewóz turystyczny (ogólnodostępny – w oparciu o publikowane rozkłady jazdy, oraz czarterowy – na zamówienie). Cała licząca 49 km linia jest utrzymywana w przejezdności i jest obecnie najdłuższą czynną linią wąskotorową w Polsce. Styczność z linią kolejową nr 1 (st. Rogów) umożliwia utworzenie spójnych, pasażerskich połączeń kolejowych z Łódzką Koleją Aglomeracyjną. Linia kolejowa wraz z infrastrukturą towarzyszącą stanowi istotny obszarowo i funkcjonalnie teren, który jest integralnym historycznie i kulturowo fragmentem miasta. Planowane są działania rewitalizacyjne obszaru kolejowego (linii kolejowej wraz z infrastrukturą towarzyszącą), w tym m.in. uruchamianie fragmentu linii kolei wąskotorowej, podniesienie walorów przestrzennych i wzrost atrakcyjności turystycznej tego obszaru.

W mieście Rawa Mazowiecka wyznaczono ponad 8 kilometrów ścieżek rowerowych. Ponad 3600 metrów bieżących stanowi droga serwisowa do obsługi zalewu Tatar, jednak mieszkańcy wykorzystują ją jako trasę pieszo - rowerową.

Na terenie miasta występują także 4 mosty stałe. Są to mosty w ciągu następujących ulic Łowicka, Faworna, Warszawska, obwodnica w kierunku Łodzi oraz 1 most kolejowy.

W zakresie uwarunkowań komunikacyjnych miasta można wymienić następujące potrzeby w zakresie układu komunikacyjnego:

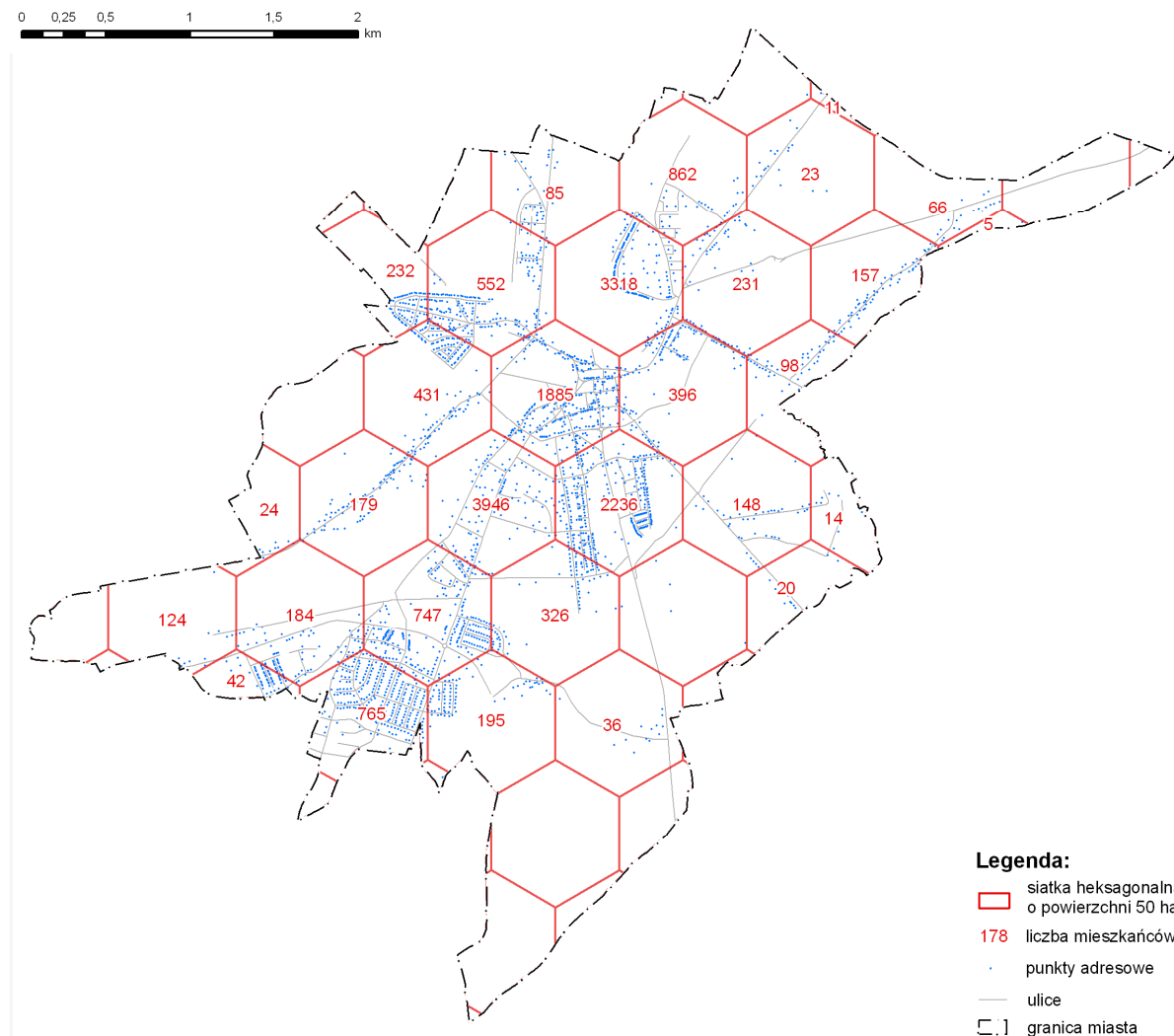
- zapewnienie dogodnych połączeń dla ruchu wewnętrznego pomiędzy śródmieściem, północą i południem miasta,
- ukształtowanie nowej osi komunikacyjno - usługowej miasta,
- utworzenie strefy ruchu uspokojonego dla najcenniejszego kulturowo obszaru śródmieścia,
- realizację dodatkowych połączeń pomiędzy istniejącymi obszarami urbanistycznymi na kierunku wschód – zachód.

1.4.6. Przestrzenna analiza problemów przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych

Kluczowym czynnikiem przeprowadzenia skutecznych działań rewitalizacyjnych jest identyfikacja skali i charakteru zachodzących procesów degradacji.

Przeprowadzona w tym zakresie diagnoza została wykonana w oparciu o tzw. wewnętrzny audyt miejski, którego najważniejszym elementem jest wielokryterialna analiza istniejących baz danych, w tym przypadku za pomocą narzędzi oprogramowania GIS. Najistotniejszą decyzją w takiej analizie jest zdefiniowanie jednostek odniesienia na potrzeby wykazania zróżnicowania wewnątrzmijskiego. Zdecydowano się na zastosowanie jednostek geometrycznych (modularnych), w których przetwarzano i analizowano zebrane dane statystyczne. Dobór kształtu i wielkości jednostki odniesienia dostosowano do specyfiki i wielkości badanego obszaru. Na potrzeby niniejszego opracowania dobrano heksagonalny kształt jednostki odniesienia i jej wielkość na poziomie 50 ha. Zarówno kształt, jak i wielkość przyjętych jednostek okazały się satysfakcjonujące i umożliwiły uzyskanie pożądanego balansu pomiędzy liczbą jednostek, a pewnym, pożądanym poziomem generalizacji, który z kolei pozwolił na wyraźne uwypuklenie ogólnych tendencji z zakresu zróżnicowania wewnątrzmijskiego badanego obszaru miasta. Jednostki większe obejmowały zróżnicowane pod względem funkcjonalnym i przestrzennym obszary miasta. Z kolei jednostki mniejsze dzieliły te obszary na mniejsze części. Ponadto, jakkolwiek ukazywały ciekawy i bardzo szczegółowy charakter procesów degradacji, to ze względu na dużo większą amplitudę prezentowanych zjawisk dawały mniej czytelny obraz poprzez eksponowanie wartości skrajnych. Jednocześnie, przy danych wejściowych zagregowanych, z kilkoma tylko wyjątkami, do poziomu całych ulic obraz zróżnicowania wewnątrzmijskiego mógłby ulec zafałszowaniu. Liczba ludności została bowiem udostępniona na poziomie punktów adresowych. W celu wyznaczenia obszarów zdegradowanych posłużono się wskaźnikami, które są stosowane w opracowanych już dokumentach z zakresu rewitalizacji w Polsce. Poziomem odniesienia była średnia wartość dla całego miasta. Ostatecznie zdecydowano się na zastosowanie przekształcenia ilorazowego opartego o wartość dla miasta, często dla ukazania specyfiki problemu posługiwano się także odniesieniem do danych na poziomie województwa.

Rys. 17. Przyjęta do analiz heksagonalna siatka jednostek odniesienia o wielkości 50 ha

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Wszystkie analizy na podstawie udostępnionych baz danych przeprowadzono na dobranym heksagonalnym rastrze jednostek odniesienia o wielkości 50 ha. Wyniki tych analiz posłużyły do wyznaczenia obszaru zdegradowanego w Rawie Mazowieckiej.

Wyniki analiz w poszczególnych sferach oraz ich agregacja pozwoliły na określenie obszarów dotkniętych degradacją, a w następnym kroku - po przeprowadzeniu uszczegółowionej analizy przestrzenno-funkcjonalnej obszaru zdegradowanego i analizy wyników konsultacji społecznych - na delimitację obszaru rewitalizacji.

Na podstawie dostępnych baz danych przeprowadzono diagnostyczną przestrzenną analizę negatywnych zjawisk w sferze przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej:

- Struktury przestrzenno-funkcjonalnej miasta,
- Stanu infrastruktury technicznej,
- Sytuacji gospodarki mieszkaniowej i komunalnej,
- Stanu jakości przestrzeni publicznych miasta,
- Stanu i jakości zasobów mieszkaniowych,
- Dziedzictwa kulturowego miasta.

Przeanalizowano rozkład przestrzenny wybranych wskaźników ilustrujących wymienione problemy, a następnie dodatkowe informacje wspierające wyniki badań ilościowych, aby jak najdokładniej określić występujące problemy.

Analiza poszczególnych danych i wskaźników omówionych w tej części Programu została pozyskana z następujących instytucji i źródeł:

- Urząd Miasta Rawa Mazowiecka,
- Główny Urząd Statystyczny (GUS),
- Rawskie Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o.
- Powiatowy Ośrodek Dokumentacji Geodezyjnej i Kartograficznej,
- witryny internetowe poszczególnych instytucji,
- inne materiały.

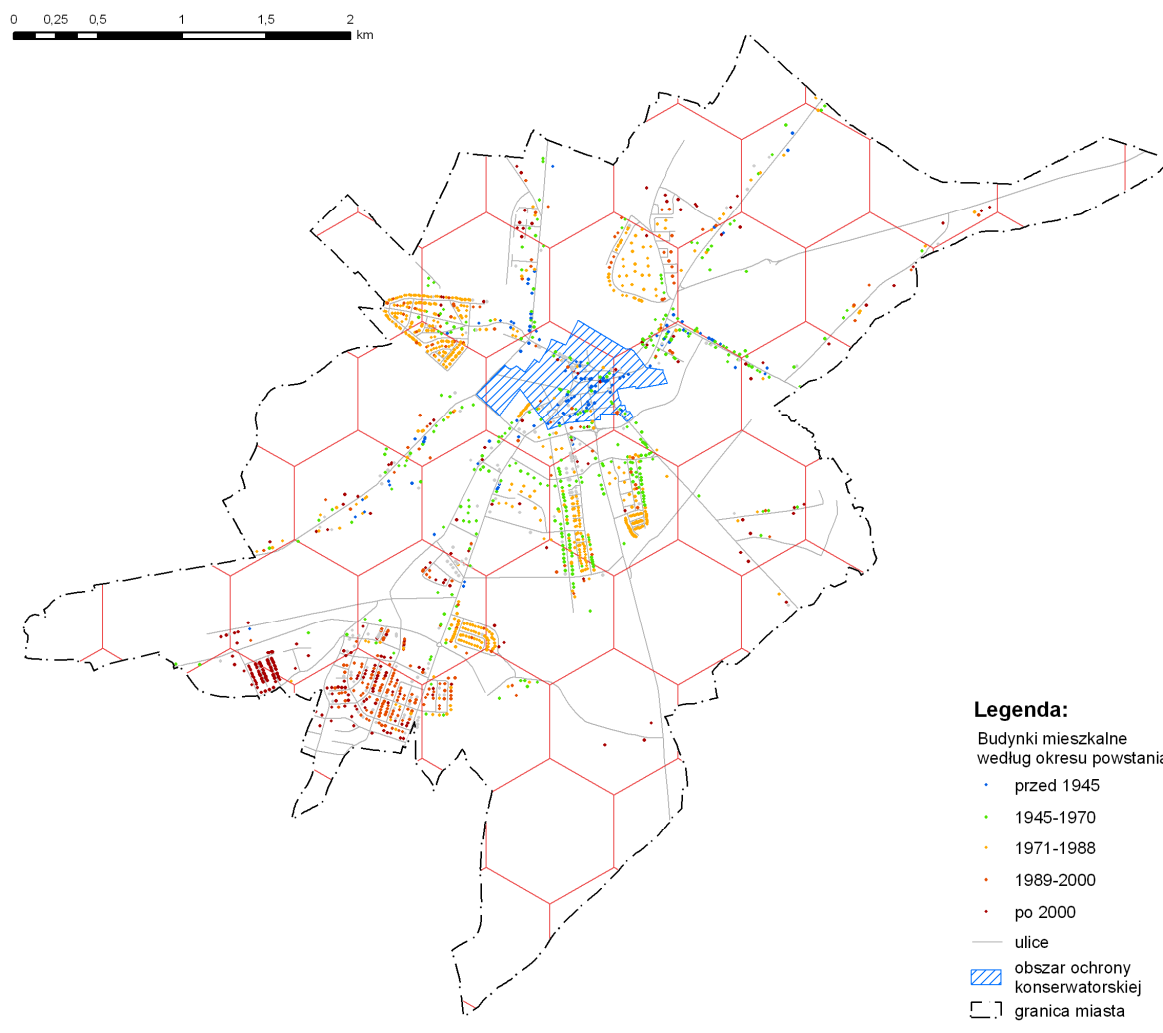
Na podstawie dostępnych baz danych przeprowadzono diagnostyczną analizę przestrzenną negatywnych zjawisk w sferze technicznej i przestrzennej przez pryzmat następujących wskaźników:

- liczba budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1970 rokiem;
- liczba budynków wybudowanych w latach: przed 1945, 1945-1970, 1971-1988, 1989-2000, po roku 2000;
- liczba zabytków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków.

Dane zbierane były w okresie sierpień-wrzesień 2015 r. i miały formę plików tekstowych, liczbowych i graficznych. Zidentyfikowano je przestrzennie na mapach z nałożonym heksagonalnym rastrem podziału na jednostki podstawowe i odniesiono do charakterystycznych wskaźników dla miasta i regionu.

Analizując stan zabudowy mieszkaniowej w Rawie Mazowieckiej skoncentrowano uwagę na strukturze budynków na terenie miasta według okresu ich powstawania. Według danych Urzędu Miasta w Rawie Mazowieckiej zabudowa miasta powstała przed 1945 r. charakteryzuje się najgorszym stanem technicznym. Analiza przestrzenna tych danych pokazuje, że największe natężenie budynków sprzed 1945 r. zanotowano w centrum oraz w rejonie ul. Miłej i Warszawskiej.

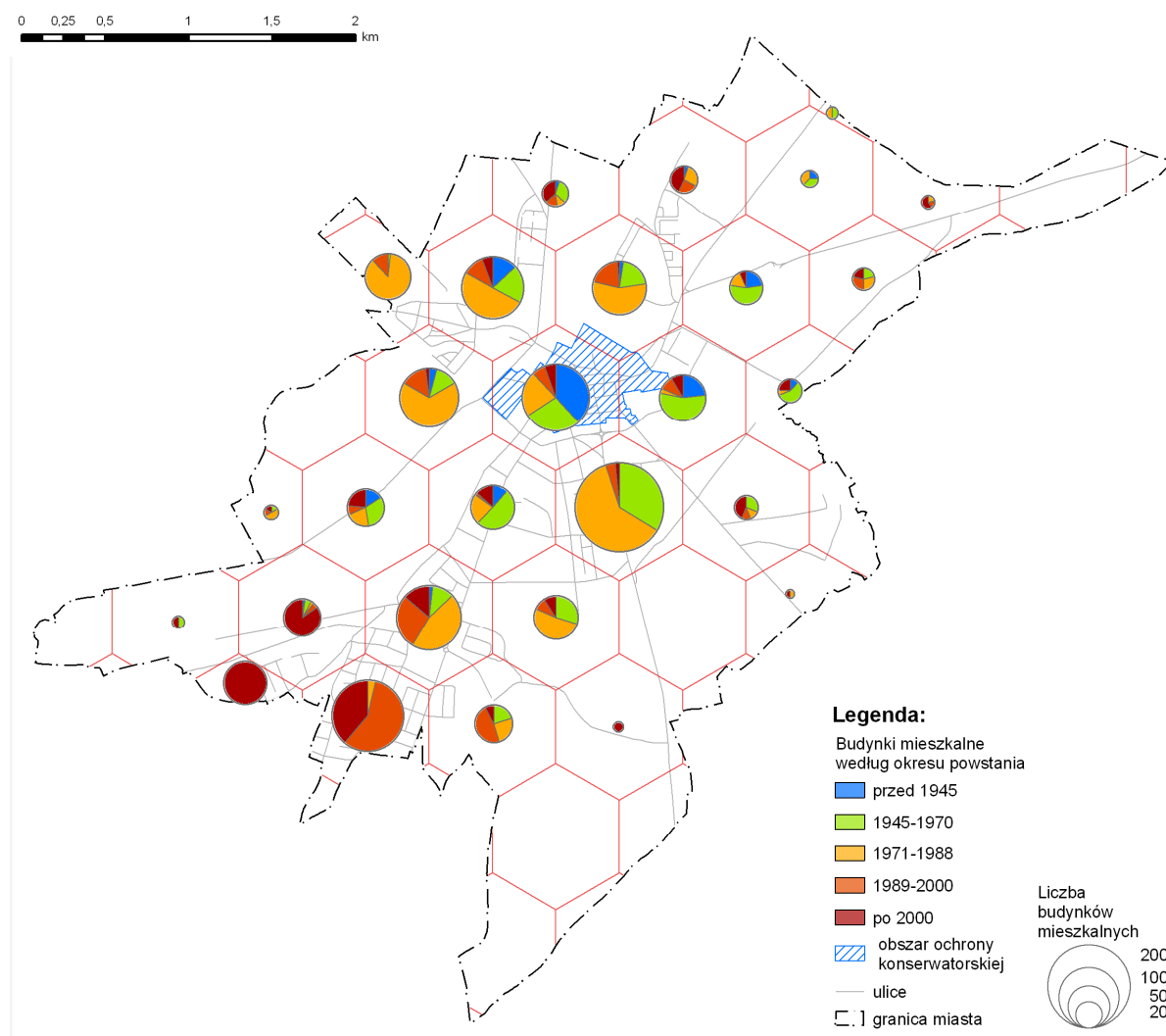
Rys. 18. Budynki według okresu powstawania- analiza punktów adresowych.

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Obok wieku zabudowy prześledzono także intensywność zabudowy. W efekcie otrzymano poniższy kartodiagram, który przedstawia miejsca największej koncentracji zabudowy mieszkaniowej w zestawieniu z jej wiekiem. Na tej podstawie widać, że w bezpośrednim sąsiedztwie centrum Rawy Mazowieckiej występuje budownictwo z lat 70-ych XX wieku i późniejsze o największej intensywności. Problemy związane z degradacją techniczną zasobu mieszkaniowego kumulują się natomiast w centrum miasta.

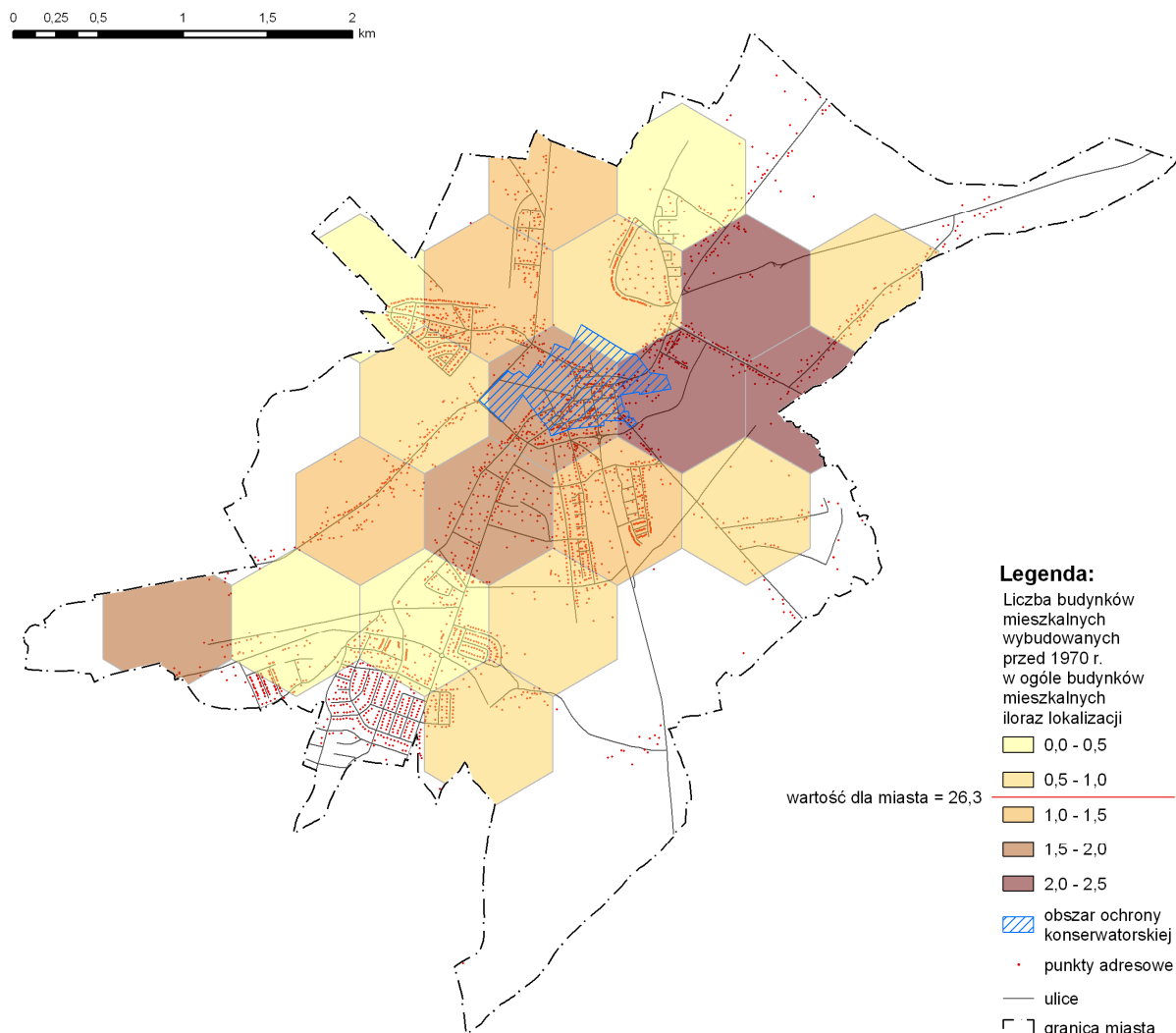
Rys. 19. Budynki według okresu powstania – analiza struktury zasobu

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

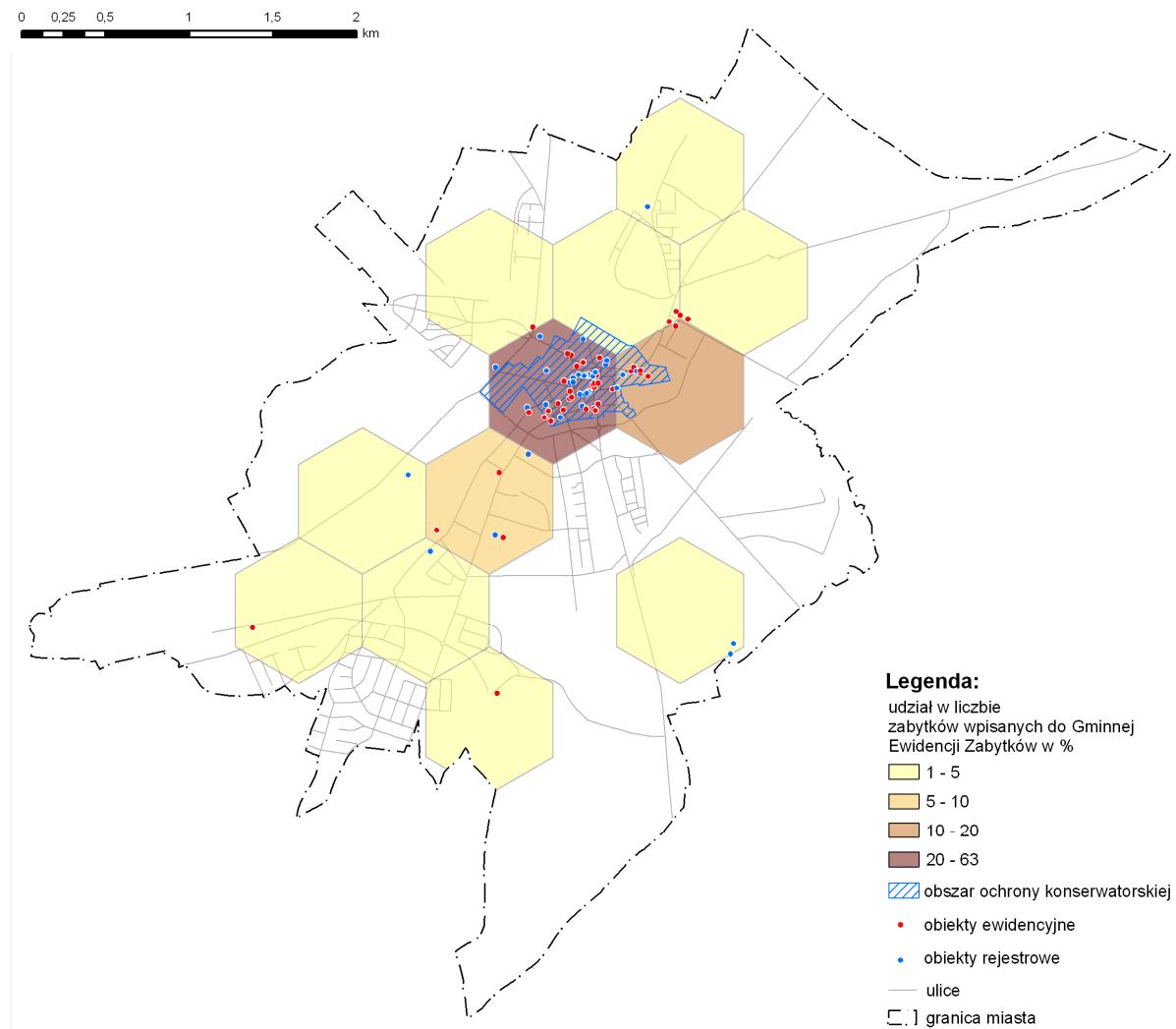
Analizę uzupełniono, badając rozkład przestrzenny zabudowy sprzed 1970 r., czyli po uwzględnieniu typowej dla Rawy Mazowieckiej zabudowy ulegającej degradacji. Szczególna koncentracja występuje nie na obszarze centrum, gdzie poprawiają sytuację nowe inwestycje z ostatniego ćwierćwiecza, ale na terenach przylegających, m.in. w okolicy ul. Miłej i Warszawskiej

Rys. 20. Liczba budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1970 r. w ogóle budynków mieszkalnych – iloraz lokalizacji

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Rys. 21. Udział w liczbie zabytków wpisanych do Gminnej Ewidencji Zabytków wraz z lokalizacją obiektów ewidencyjnych i rejestrowych

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

1.5. SFERA ŚRODOWISKOWA

Diagnoza środowiskowa Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rawa Mazowiecka obejmuje kwestie związane z zasobami i jakością wód, glebami, jakością powietrza atmosferycznego, klimatem akustycznym miasta, gospodarką odpadami. Ponadto przedstawione zostały formy ochrony przyrody występujące na terenie Rawy Mazowieckiej.

Przeprowadzona została analiza danych oraz wskaźników obrazujących stan poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego. Dla lepszego zdiagnozowania sytuacji środowiskowej w Rawie Mazowieckiej wybrane wskaźniki zostały porównane do wskaźników woj. łódzkiego lub Polski.

Dane pochodzą z następujących instytucji i źródeł:

- Program Ochrony Środowiska dla Gminy Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2014-2017 z perspektywą na lata 2018-2021,
- Strategia Rozwoju Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2014-2022,
- Główny Urząd Statystyczny (GUS),
- Urząd Miasta Rawa Mazowiecka,
- inne materiały.

1.5.1. Obszary chronione

Obszar Rawy Mazowieckiej znajduje się w całkowicie antropogenicznym środowisku:

- w centralnej części miasta- głównie tereny zabudowane i zurbanizowane,
- w peryferyjnej części miasta- głównie grunty rolne charakteryzujące się niską jakością gleb,
- w dolinach rzek Rawki i Rylki – głównie obszary z roślinnością półnaturalną.

Najcenniejszym walorem przyrodniczym miasta są rzeki Rawka i Rylka wraz z ich dolinami. Rzeka Rawka jest głównym ciekim odwadniającym i osią układu hydrograficznego obszaru. Jest ona typową rzeką niziną. W południowo-zachodniej części miasta wody Rawki tworzą kilkudziesięciohektarowy zalew „Dolna”, przy którym zlokalizowany jest Ośrodek Sportu i Rekreacji. Na terenie miasta, na rzece Rawka, również znajduje się także zbiornik retencyjny „Dolna”, którego powierzchnia wynosi 45 ha a objętość 1270 tys m³. Rawka płynie przez miasto Rawę Mazowiecką w kierunku północno – wschodnim wyprostowanym korytem przez teren zabudowany, park miejski, w pobliżu boiska i ruin zamku oraz ogródków działkowych. Za mostem kolejowym Rawka opuszcza granice miasta. Rawka stanowi malowniczy rezerwat przyrody, który wraz z otaczającą okolicą jest atrakcyjnym miejscem rekreacji. Wody Rawki tworzą także 56 – hektarowy zalew „Tatar”, gdzie poza częścią rekreacyjną znajduje się rezerwat z wysepkami zamieszkałymi przez liczne gatunki ptactwa wodnego. W granicach

miasta Rawka przyjmuje dopływ prawobrzeżny – Rylkę (mającą na terenie powiatu przebieg długości około 28 km).

Rezerwat wodny Rawka został utworzony Zarządzeniem Ministra Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 24 listopada 1983 r. Powierzchnia rezerwatu wynosi 487 ha, zaś na terenie miasta Rawa Mazowiecka rezerwat zajmuje 146,95 ha, w tym:

- 88,97 ha – wody,
- 51,65 ha – użytki rolne,
- 6,33 ha – lasy i zarośla.

Rezerwatem objęto rzekę Rawkę od jej źródeł do ujścia o długości 97 km, wraz z rozgałęzieniami koryta rzeki, starorzeczami, dolnymi odcinkami prawobrzeżnych dopływów: Krzemionki, Korabiewki, Rokity i Grabinki oraz przybrzeżnymi pasami terenu o szerokości 10 m. Celem ochrony tego obszaru jest zachowanie w naturalnym stanie typowej rzeki nizinnej średniej wielkości, wraz z krajobrazem jej doliny oraz środowiska życia wielu rzadkich i chronionych roślin i zwierząt. Wzdłuż całej długości rzeki obserwuje się występowanie chronionych zwierząt: bobra i wydry.

1.5.2. Jakość wód powierzchniowych i podziemnych

Pod względem hydro – regionalnym obszar miasta znajduje się na południowo – wschodnim skraju Regionu Kujawsko-Mazowieckiego, który stanowi południowo – wschodni skraj Makroregionu Zachodniego Niżu Polskiego. Na obszarze miasta występują trzy piętra wodonośne:

- Jury,
- Trzeciorzędu,
- Czwartorzędu.

W ramach monitoringu regionalnego w roku 2002 i 20013 przeprowadzone zostały badania wód podziemnych na terenie Rawy Mazowieckiej w trzech miejscach: Rawskie Z-dy Mięsne (obecnie LOGIS S.A.) studnia nr I i ul. Krakowska studnia nr IK . Wyniki badań dowiodły, że jakość ujmowanej wody jest wysokiej lub średniej jakości.

W 2012 roku w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Łodzi w ramach monitoringu operacyjnego przeprowadził ocenę jakości wód powierzchniowych na terenie całego województwa. Do oceny jakości wód w Rawie Mazowieckiej przeprowadzono ocenę stanu jakości wód z 5 punktów: Rawka Boguszyce, Rawka – Wołucza, Rawka – Budy Grabskie, Rawka – Kęszyce oraz Rylka – Rawa Mazowiecka. Przeprowadzone badania wykazały, że stan wody powierzchniowej jest zły. Dotyczy to zarówno rzeki Rawki jak i jej dopływu Rylki. Stan wód powierzchniowych oceniony jako zły we wszystkich 5 punktach pomiarowych, w których prowadzone były badania jakości wód powierzchniowych. Warto podkreślić, że obserwowane zmiany jakości wód powierzchniowych wskazują

jednak na systematyczną poprawę. Najważniejszym problemem jest okresowe zanieczyszczenie ściekami bytowymi i spływami nawozowymi z rolnictwa. Najważniejsze cele w tym zakresie to: ograniczenie zanieczyszczeń ze źródeł punktowych, zmniejszenie ilości zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł przestrzennych (spływy powierzchniowe z terenów zurbanizowanych, z terenów rolnych), retencjonowanie wody i ochrona przed powodzią.

1.5.3. Gospodarka odpadami

Odpady komunalne na terenie Rawy Mazowieckiej powstają głównie w gospodarstwach domowych, przedsiębiorstwach handlowych, obiektach użyteczności publicznej (takich jak ośrodki służby zdrowia, szkoły, przedszkola). 98% niesegregowanych odpadów komunalnych z Rawy Mazowieckiej trafia do instalacji zlokalizowanej w miejscowości Pukinin (Gmina Rawa Mazowiecka).

Odpady są przewożone na Składowisko Odpadów w Pukininie i unieszkodliwiane poprzez składowanie⁴. Składowisko odpadów innych niż niebezpieczne na terenie gminy Rawa Mazowiecka w miejscowości Pukinin zostało przekazane do eksploatacji w 1993 roku. Posiada ono uregulowany stan formalno-prawny. Składowisko odpadów położone jest w północnej części miejscowości Pukinin. Znajduje się w obrębie niecki mazowieckiej na południowy wschód od granic miasta Rawa Mazowiecka na terenie gminy Rawa Mazowiecka. Rejon składowiska należy do Wysoczyzny Rawskiej. Obszar ten leży w zlewni rzeki Rawki i odwadniany jest przez nią i jej prawy dopływ Rylkę odległe o 2 – 3 km na zachód od składowiska. Zanieczyszczenia osiągają strefę saturacji (zwierciadło wód) w ciągu ok. 13 lat. W strefie saturacji zanieczyszczenia będą migrować w kierunku zachodnim; przybliżony czas dojścia do studni kopanych położonych najbliżej składowiska (ok. 750 m) wyniesie 5 lat, a do rzeki Rawki – 16 lat⁵.

Zorganizowanym systemem odbioru odpadów komunalnych jest objętych ~ 98% mieszkańców miasta. Natomiast systemem selektywnej zbiórki odpadów objętych jest około 40% mieszkańców Rawy Mazowieckiej. Na terenie miasta, głównie przy zabudowie wielorodzinnej i przy szkołach rozstawione są 33 zestawy do selektywnej zbiórki odpadów. Selektywna zbiórka odpadów komunalnych obejmuje: makulaturę, szkło, metale i tworzywa sztuczne.

Surowce wtórne gromadzone są w typu IGLOO:

- makulatura,
- szkło,
- szkło białe,
- plastik.

⁴ <http://docplayer.pl/7528885-Plan-gospodarki-odpadami-na-lata-2010-2013-z-perspektywa-na-lata-2014-2017-dla-miasta-rawa-mazowiecka.html> s. 19-20

⁵ tamże, s. 29.

Selektywną zbiórkę surowców wtórnych rozpoczęto w 2000 roku⁶.

Składowanie odpadów odbywa się w technologii pryzmowej. System ten polega na układaniu cienkich warstw odpadów (grubości 0,3-0,5 m), zagęszczaniu ich spychaczem i obwałowaniu ziemią lub odpadami mineralnymi każdego piętra (o wysokości 2 metrów) oraz wstępnej rekultywacji poprzez okładanie skarp humusem lub obsianie trawą⁷.

W roku 2015 została ukończona „budowa linii do segregowania odpadów w zakładzie gospodarki odpadami Sp. z o.o. w Pukininie”. Odpady komunalne poddawane są zarówno ręcznej, jak i mechanicznej segregacji. Zasadniczym zamiarem Spółki jest segregacja oraz produkcja paliw alternatywnych z dostarczanych odpadów. Wybudowany plac jest również wykorzystany do kompostowania odpadów. Odpady głównie komunalne, w których część składu stanowi tzw. frakcja mokra nie są przeznaczone do wykorzystania jako komponent do paliwa alternatywnego. W związku z powyższym Spółka zamierza przeprowadzać na utwardzonym placu procesy mechaniczno – biologicznego przetwarzania odpadów poprzez kompostowanie pryzmowe.

Część wytworzonych odpadów biodegradowalnych, zwłaszcza w zabudowie jednorodzinnej, jest zagospodarowana we własnym zakresie przez mieszkańców. Przyjęto, że ok. 7-10 % tych odpadów wykorzystuje się do kompostowania we własnym zakresie, skarmiania zwierząt (odpady roślinne i bio) oraz spalania się w paleniskach domowych (papier, tektura).

1.5.4. Zanieczyszczenia środowiska i ich źródła – gleby, powietrze i hałas

Rodzaje gleb występujące na terenie Miasta Rawa Mazowiecka są determinowane przez rodzaj skał na których zostały utworzone, oraz przez warunki glebotwórcze występujące w poszczególnych obszarach gminy. Na terenie Miasta Rawa Mazowiecka można wyróżnić następujące rodzaje gleb: gleby bielicoziemne, gleby brunatnoziemne, gleby napływowe, gleby torfowe.

Na terenie miasta Rawa Mazowiecka występują następujące typy gleb:

- klasa bonitacji III – 21 ha,
- klasa bonitacji IV – 196 ha,
- klasa bonitacji V – 359 ha,
- klasa bonitacji VI – 125 ha,
- klasa bonitacji VIz – 4 ha.

Na terenie Miasta Rawa Mazowiecka występują gleby o charakterze kwaśnym. Kwaśny odczyn pH wpływa niekorzystnie na pobieranie składników pokarmowych

⁶ <http://docplayer.pl/7528885-Plan-gospodarki-odpadami-na-lata-2010-2013-z-perspektywa-na-lata-2014-2017-dla-miasta-rawa-mazowiecka.html>, s. 20

⁷ Tamże, s. 33.

przez rośliny z gleby. W wyniku zakwaszenia gleb, proces pobierania przez rośliny składników pokarmowych w istotny sposób jest utrudniony. Ponadto, dochodzi wówczas do aktywacji związków toksycznych, czego efektem jest wzrost pobierania metali ciężkich przez rośliny. W efekcie zjawiska te prowadzą do zmniejszenia ilości plonów i pogorszenia jakości uzyskanych produktów.

Istotne jest, że na terenie Miasta Rawa Mazowiecka realizowany jest Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Miasta Rawa Mazowiecka na lata 2012-2032. W ramach ww. Programu przeprowadzona została inwentaryzacja wyrobów zawierających azbest. Ilość zinwentaryzowanych wyrobów wynosi 39740,00 m², co daje w przeliczeniu 437,14 Mg.

Główne źródła zanieczyszczenia powietrza atmosferycznego w Rawie Mazowieckiej to: emisje z zakładowych i lokalnych kotłowni, palenisk domowych, procesów technologicznych w przemyśle, transportu samochodowego. Istotnym i narastającym problemem jest szczególnie uciążliwa niska emisja. Liczne kotłownie nie opalane gazem, wyposażone są przeważnie w niskosprawne kotły na węgiel lub koks i nie mają odpowiednich urządzeń oczyszczania spalin. Ponadto w starej niemodernizowanej termicznie zabudowie, poza zasięgiem miejskiej sieci ciepłej, wciąż wiele lokali ogrzewanych jest tradycyjnymi piecami. Zgodnie z Programem Ochrony Środowiska województwa łódzkiego a także Programem Ochrony Środowiska dla miasta Rawa Mazowiecka, jednym z najważniejszych celów w tym zakresie jest ograniczenie zanieczyszczeń z gospodarki komunalnej i przemysłu poprzez działania w celu ograniczenia niskiej emisji (zmniejszenie energochłonności i wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii).

Klimat akustyczny miasta kształtowany jest przez źródła hałasu: komunikacyjne, przemysłowe i komunalne. Największe uciążliwości, ze względu na obszar i liczbę mieszkańców objętych oddziaływaniem, wywołują hałasy komunikacyjne, które generują pojazdy samochodowe oraz inne pojazdy i maszyny poruszające się po drogach. Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Łodzi prowadzi wieloletnie pomiary poziomów hałasu wzdłuż ciągów komunikacyjnych. Badania te prowadzone są zgodnie z założeniami Państwowego Programu Monitoringu Środowiska. Ostatnie takie badania na terenie Miasta Rawa Mazowiecka przeprowadzono w 2008 roku. Na podstawie przeprowadzonych pomiarów w 16 punktach miasta (POŚ RM) wyliczono średni poziom hałasu ekwiwalentnego na poziomie 70,9 dB oraz stwierdzono: w żadnym punkcie pomiarowym hałas nie był niższy od 55 dB. Dodatkowym niekorzystnie nakładającym się czynnikiem jest wysoki i stały wzrost liczby pojazdów samochodowych w mieście. Głównym celem zmian w tym zakresie jest ograniczenie hałasu i jego skutków dla mieszkańców miasta.

2. SKALA I CHARAKTER POTRZEB REWITALIZACYJNYCH

Z przeprowadzonej diagnozy i analizy poszczególnych sfer funkcjonowania miasta wynika następująca skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych.

2.1. W sferze społecznej najistotniejsze wydają się być:

- a. W obszarze rewitalizacji występuje sprzężenie kilku czynników kryzysowych – wysokiego uzależnienia od pomocy społecznej, uwarunkowanego wysokim udziałem osób z niepełnosprawnościami w rodzinach oraz wysokim obciążeniem demograficznym. W związku z tym podstawową potrzebą rewitalizacyjną na tym obszarze jest wsparcie rodzin w opiece nad osobami zależnymi i stworzenie dzięki temu warunków do rozwoju i aktywności wszystkich członków tych rodzin.
- b. W związku z długotrwałym charakterem bezrobocia wśród osób zamieszkujących obszar rewitalizacji konieczne wydają się działania związane z aktywizacją zawodową i społeczną osób długotrwale bezrobotnych w tym szczególnie osób wykluczonych społecznie z powodu długotrwałego pozostawania bez pracy. W tej grupie osób potrzeba stosowania wspierających podstawowe usługi rynku pracy, w szczególności: kursy, warsztaty, prace społecznie użyteczne, a w uzasadnionych przypadkach zwrot kosztów przejazdu do miejsca pracy.
- c. W Rawie Mazowieckiej występuje problem wysokiego bezrobocia wśród młodych osób w wieku 25-34 lata, stąd też potrzeba działań związanych z podnoszeniem kwalifikacji i umiejętności wśród młodych osób, a także działań wspierających i rozwijających przedsiębiorczość w tej grupie wiekowej. Istnieje też potrzeba budowy systemu edukacji i kształcenia zgodnie z potrzebami rynku pracy, edukacji powszechnej i ustawicznej. Chodzi nie tyle o mechaniczne ukierunkowanie na wzmocnienie edukacji w układzie przedmiotów szkolnych, co poszukiwanie kierunków edukacji zwiększających szanse życiowe. Zasadne wydaje się prowadzenie indywidualnych i grupowych spotkań z doradcą zawodowym, prowadzenie zajęć aktywizacyjnych w klubie pracy.
- d. Zarówno w odniesieniu do dzieci i młodzieży, jak i ich rodziców, potrzebne są działania edukacyjne, ale także wsparcie psychologiczne i aktywizacyjne. Analiza grup edukacyjnych według wieku pokazuje, że najbardziej znaczące są potrzeby edukacyjno-oświatowe w okresie szkoły podstawowej. Już na szczeblu przedszkolnym powinny rozpoczynać się działania zapobiegawcze, prewencyjne i przechodzić w skoncentrowane działania na poziomie szkół podstawowych i gimnazjalnych. Konieczne jest podjęcie działań zapobiegawczych oraz wprowadzenie w szkołach gimnazjalnych programu podnoszenia i rozwijania u uczniów kluczowych kompetencji ułatwiających dostęp do rynku pracy.

Program powinien uwzględniać też podnoszenie kwalifikacji zawodowych nauczycieli, a także wsparcie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi poprzez indywidualizację nauki.

- e. W centrum miasta mieszkają osoby, które dopiero weszły w wiek emerytalny, najczęściej w pełni aktywne i zaangażowane np. w pomoc młodszym członkom rodziny. Ich aktywność i zaangażowanie powinno móc znaleźć miejsce w przestrzeni miasta, szczególnie w centrum, wzmacniając w nim bezpieczeństwo i ożywiając modernizowaną przestrzeń.
- f. Wzrost liczby ludzi starszych będzie wywierał wpływ na system świadczeń społecznych, rynek wyrobów farmaceutycznych, zapotrzebowanie na różnego rodzaju usługi na rzecz ludności. Potrzeba w obszarze rewitalizacji aktywizacji osób starszych, wzmocnienie relacji międzypokoleniowych, rozwój oferty aktywności osób starszych. Potrzeba także działań profilaktycznych i prozdrowotnych poprawiających kondycję i stan zdrowia osób starszych.
- g. Analiza aktywności i potencjału instytucji kulturalnych w mieście wskazuje na potrzebę poprawy stanu infrastruktury kulturalnej, dekoncentracji usług kulturalnych z szerszym dostępem organizacji pozarządowych do sfery organizacji wydarzeń kulturalnych oraz zróżnicowanie i poszerzenie oferty kulturalnej.
- h. W związku ze zdiagnozowanymi problemami sektora pozarządowego istnieje potrzeba wsparcia instytucjonalnego dla organizacji pozarządowych w celu wzmocnienia ich aktywności efektywności i niezależności.
- i. W związku z małą aktywnością mieszkańców w życiu społecznym miasta potrzebne są działania aktywizujące m.in. poprzez promocję wolontariatu, działania integracyjne.
- j. Konieczna wydaje się także poprawa jakości usług publicznych realizowanych na terenie miasta, w tym usług kulturalnych, edukacyjnych, itp.

2.2. W sferze gospodarczej najistotniejsze wydają się być:

- k. Mimo stosunkowo wysokiego poziomu przedsiębiorczości można zauważyć dużą rotację przedsiębiorstw w centrum miasta, co świadczy o ich krótkim okresie funkcjonowania podmiotów gospodarczych w obecnej przestrzeni śródmiejskiej. Z drugiej strony bezpośrednio okolice centrum charakteryzują się bardzo niską koncentracją podmiotów gospodarczych. Potrzeba zatem wsparcia dla przedsiębiorstw lokalizowanych w centrum miasta, a także wsparcia dla rozwoju usług lokalnych.
- l. Jednym z czynników umożliwiających wykorzystanie wzrostowego potencjału gospodarczego miasta jest rewitalizacja jego strefy

śródmiejskiej, obejmująca działania inwestycyjne poprawiające jakość życia i prowadzenia działalności gospodarczej na terenie Miasta Rawa Mazowiecka. Obok działań inwestycyjnych konieczne jest kontynuowanie działań aktywizujących na lokalnym rynku zatrudnienia oraz wspierających społeczność w integracji wokół spraw lokalnych.

- m. Budowanie pozytywnego wizerunku oraz poczucia bezpieczeństwa w obszarze rewitalizacji. Potrzeba uatrakcyjnienia Rawy Mazowieckiej jako miejsca pracy i zamieszkania, aby możliwe było odwrócenie negatywnych tendencji migracyjnych. Potrzeba także wzmocnienia identyfikacji mieszkańców z miastem, tożsamości miasta oraz więzi w społeczności lokalnej.
- n. W związku z intensyfikacją działań rewitalizacyjnych konieczne wydaje się być budowanie pozytywnego nastawienia mieszkańców do procesu rewitalizacji i zmiany sposobu myślenia o rewitalizacji.

2.3. W sferze przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej najistotniejsze wydają się być:

- o. Uatrakcyjnienie Rawy Mazowieckiej jako miejsca pracy i zamieszkania, aby możliwe było odwrócenie negatywnych tendencji migracyjnych. Konieczne jest prowadzenie działań inwestycyjnych w połączeniu z aktywną polityką wspierania oświaty, sportu i kultury na terenie miasta, aby wzmocnić ponadlokalny charakter usług publicznych świadczonych przez miasto i stworzyć dla mieszkańców dojeżdżających do pracy do większych miast atrakcyjne miejsce rekreacji i wypoczynku.
- p. Zintegrowanie działań rewaloryzacyjnych i modernizacyjnych z działaniami społeczno-ekonomicznymi, aby wzmocnić motywację do pracy poprzez zapewnienie atrakcyjnego i przyjaznego środowiska zamieszkania i wzmocnić skłonność do aktywnego poszukiwania pracy w Rawie Mazowieckiej lub okolicy.
- q. Stosunkowo duża liczba osób niepełnosprawnych oraz problemy z niedostosowaniem przestrzeni miasta do potrzeb niepełnosprawnych mieszkańców miasta wymuszają potrzebę podjęcia działań włączających niepełnosprawnych w życie społeczno-gospodarcze miasta. Konieczne jest także dostosowanie architektury i przestrzeni miasta do potrzeb osób niepełnosprawnych.
- r. Z związku z niskim poczuciem bezpieczeństwa mieszkańców obszaru rewitalizacji konieczna jest intensyfikacja działań prewencyjnych policji oraz straży miejskiej. Występowanie tego problemu związane jest także z niską jakością przestrzeni publicznej, brakiem ładu przestrzennego i w konsekwencji większym przyzwoleniem społecznym na dewastację lub inne zachowania agresywne, stąd też potrzeba działań w zakresie podnoszenia jakości przestrzeni

- publicznych (uporządkowanie i aranżacja miejsc przyjaznych mieszkańcom, sprzyjających spędzaniu czasu w tej przestrzeni).
- s. Potrzeba także edukacji, aktywizacji i aranżowania przestrzeni publicznych i półpublicznych (parapublicznych) z udziałem mieszkańców. Włączanie mieszkańców w kształtowanie takich przestrzeni wspólnych jak: place, skwery, trakty piesze, parki, zielone enklawy, kameralne miejsca wypoczynku i spotkań, wkomponowane pomiędzy funkcje techniczne przestrzeni miejskiej.
 - t. Ze względu na niski standard zabudowy rozwój działalności gospodarczej, zwłaszcza tak potrzebnej w centrum miasta drobnej działalności usługowej, jest utrudniony. Stąd też konieczne są działania podnoszenie standardu zabudowy obszaru rewitalizacji, która określana jest jako słaba oraz aranżacja przestrzeni publicznych, które zachęcały będą mieszkańców obszaru oraz mieszkańców Rawy do przebywania w nich. Potrzeba także promocji i działań na rzecz zasobooszczędnego gospodarowania.
 - u. W mieście Rawa Mazowiecka postępuje degradacja centrum miasta z powodu złego stanu zasobów mieszkaniowych, pustostanów i mało atrakcyjnej przestrzeni publicznej. W mieście widoczne są złe warunki mieszkaniowe w starych rejonach miasta szczególnie w budynkach komunalnych i socjalnych. Ważnym aspektem i wyzwaniem stojącym przed miastem Rawa Mazowiecka jest stopniowa poprawa warunków mieszkaniowych. Wiele rodzin czeka dziś na lokale socjalne, budynki na modernizację, a przestrzeń publiczna na zmiany.

2.4. W sferze środowiskowej najistotniejsze wydają się być:

- v. W związku z postępującą presją antropogeniczną na tereny cenne przyrodniczo pilna wydaje się być potrzeba ochrony obszarów cennych przyrodniczo i krajobrazowo i ich racjonalne wykorzystanie poprzez utrzymanie, bieżącą ochronę i odbudowę najcenniejszych obszarów i obiektów chronionych.
- w. Potrzeba wzrostu świadomości ekologicznej mieszkańców poprzez działania informacyjno-edukacyjne wśród młodzieży oraz dorosłych mieszkańców Rawy Mazowieckiej.
- x. W związku z zanieczyszczeniami środowiska, szczególnie niską emisją konieczne jest ograniczenie zanieczyszczeń ze źródeł punktowych, zmniejszenie ilości zanieczyszczeń pochodzących ze źródeł przestrzennych (spływy powierzchniowe z terenów zurbanizowanych, z terenów rolnych), retencjonowanie wody i ochrona przed powodzią.
- y. Jedną z potrzeb w zakresie ograniczania ruchu samochodowego i zanieczyszczania środowiska jest utworzenie strefy ruchu spokojnego w śródmieściu na terenach najcenniejszych kulturowo.

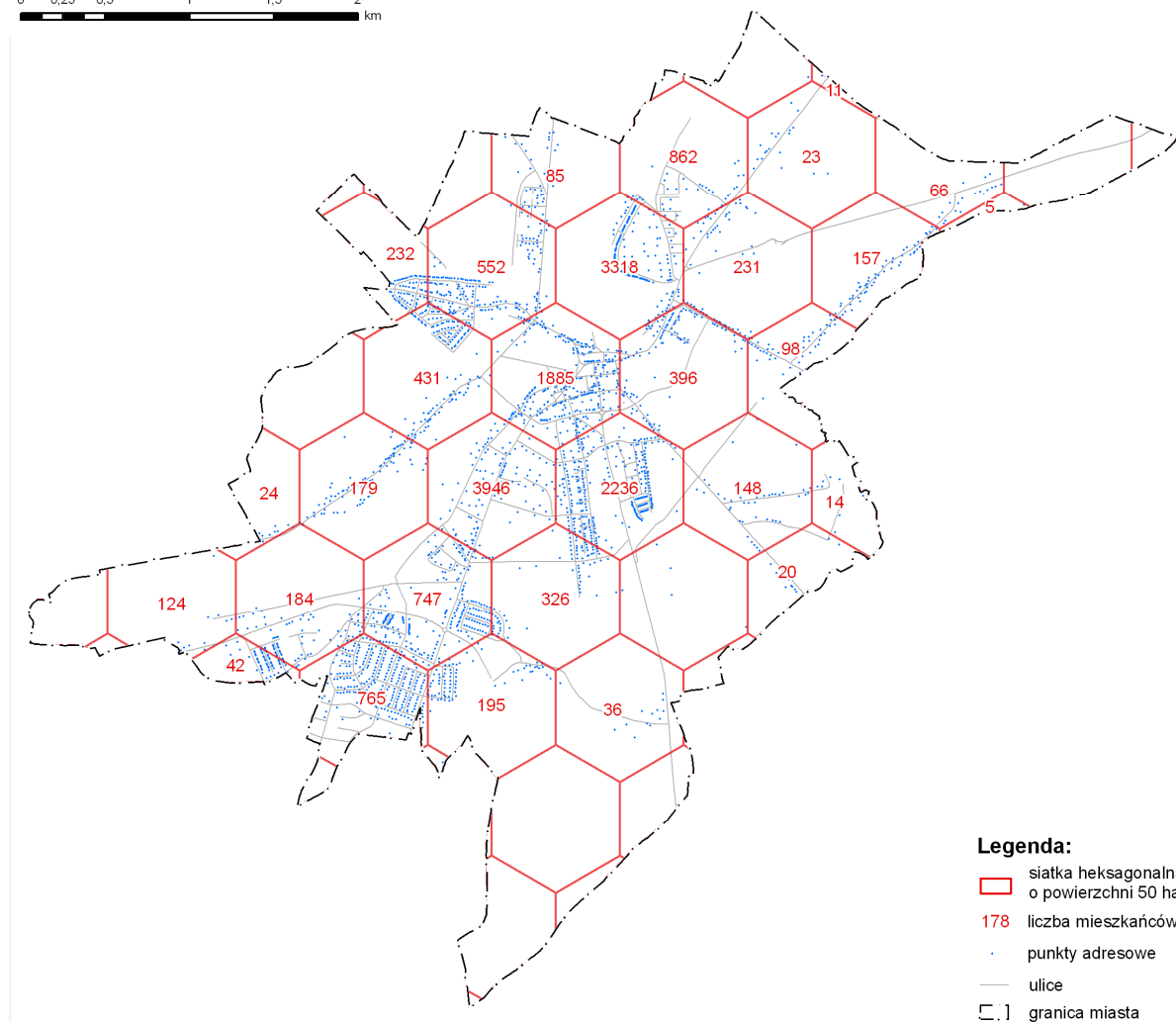
3. ZASIĘG PRZESRZENNY OBSZARU REWITALIZACJI

Kluczowym czynnikiem przeprowadzenia skutecznych działań rewitalizacyjnych jest identyfikacja skali i charakteru zachodzących procesów degradacji. Przeprowadzona w tym zakresie diagnoza została wykonana w oparciu o tzw. wewnętrzny audyt miejski, którego najważniejszym elementem jest wielokryterialna analiza istniejących baz danych, w tym przypadku za pomocą narzędzi oprogramowania GIS. Najistotniejszą decyzją w takiej analizie jest zdefiniowanie jednostek odniesienia na potrzeby wykazania zróżnicowania wewnątrzmijskiego. Zdecydowano się na zastosowanie jednostek geometrycznych (modularnych), w których przetwarzano i analizowano zebrane dane statystyczne. Dobór kształtu i wielkości jednostki odniesienia dostosowano do specyfiki i wielkości badanego obszaru. Na potrzeby niniejszego opracowania dobrano heksagonalny kształt jednostki odniesienia i jej wielkość na poziomie 50 ha. Zarówno kształt, jak i wielkość przyjętych jednostek okazały się satysfakcjonujące i umożliwiły uzyskanie pożądanego balansu pomiędzy liczbą jednostek, a pewnym, pożądanym poziomem generalizacji, który z kolei pozwolił na wyraźne uwypuklenie ogólnych tendencji z zakresu zróżnicowania wewnątrzmijskiego badanego obszaru miasta. Jednostki większe obejmowały zróżnicowane pod względem funkcjonalnym i przestrzennym obszary miasta. Z kolei jednostki mniejsze dzieliły te obszary na mniejsze części. Ponadto, jakkolwiek ukazywały ciekawy i bardzo szczegółowy charakter procesów degradacji, to ze względu na dużo większą amplitudę prezentowanych zjawisk dawały mniej czytelny obraz poprzez eksponowanie wartości skrajnych. Jednocześnie, przy danych wejściowych zagregowanych, z kilkoma tylko wyjątkami, do poziomu całych ulic obraz zróżnicowania wewnątrzmijskiego mógłby ulec zafałszowaniu. Liczba ludności została bowiem udostępniona na poziomie punktów adresowych. W celu wyznaczenia obszarów zdegradowanych posłużono się wskaźnikami, które są stosowane w opracowanych już dokumentach z zakresu rewitalizacji w Polsce. Wskaźniki, które były możliwe do uzyskania na poziomie wojewódzkim odnoszono do tego właśnie poziomu. W przypadku braku wskaźników wojewódzkich, poziomem odniesienia była wartość dla całego miasta. Ostatecznie zdecydowano się na zastosowanie przekształcenia ilorazowego opartego o wartość dla miasta lub województwa.

Rys. 22. Przyjęta do analiz heksagonalna siatka jednostek odniesienia o wielkości 50

ha

0 0,25 0,5 1 1,5 2 km

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Wszystkie analizy na podstawie udostępnionych baz danych przeprowadzono na dobranym heksagonalnym rastrze jednostek odniesienia o wielkości 50 ha. Wyniki tych analiz posłużyły do wyznaczenia obszaru zdegradowanego w Rawie Mazowieckiej.

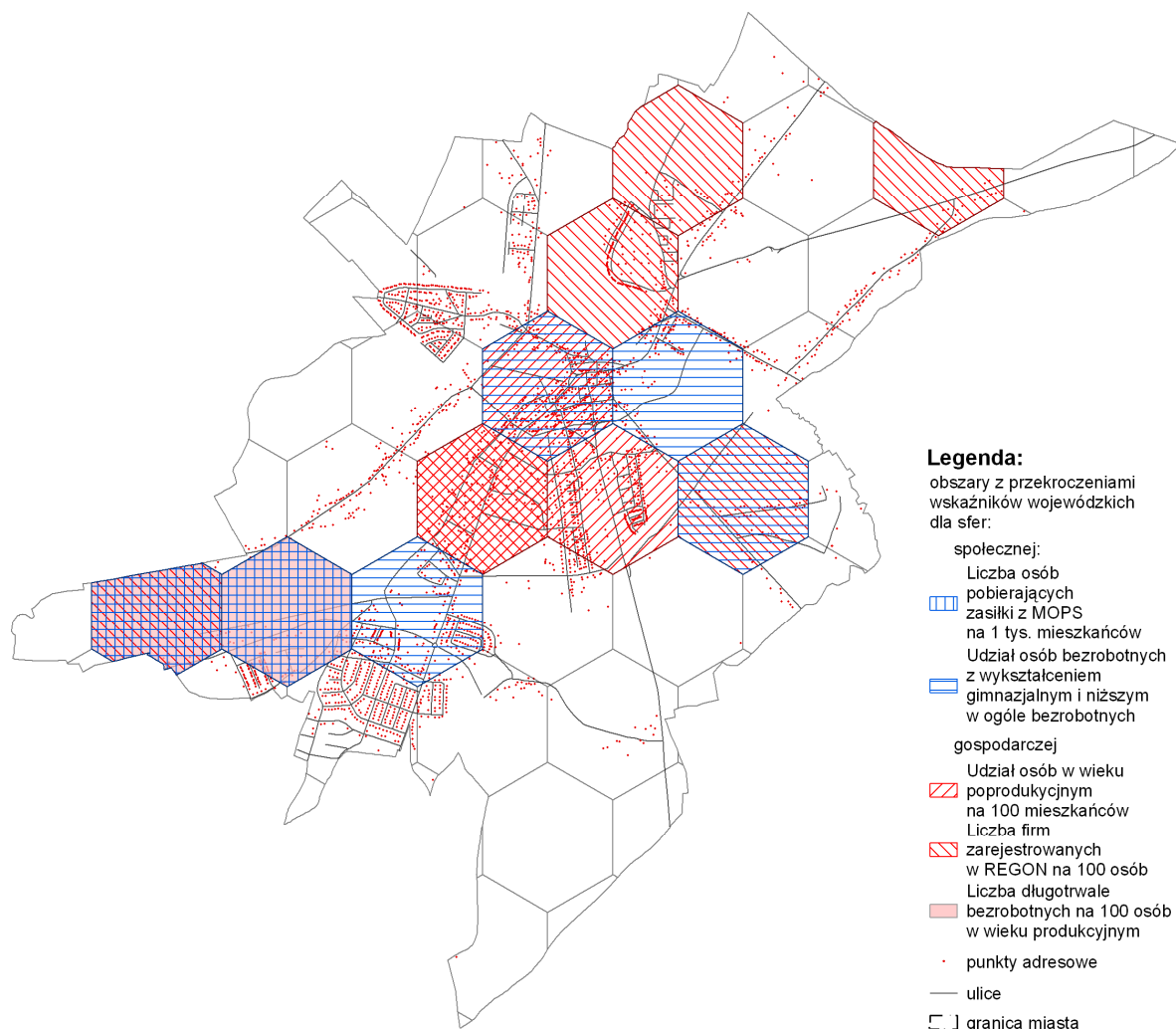
Zdecydowano się pracować metodą analizy przestrzennej siatką (grid spatial analysis), a w toku analiz siatka heksagonalna o wielkości 50 ha okazała się w przypadku Rawy Mazowieckiej wystarczająca.

W pierwszym etapie dokonano analizy przestrzennego rozmieszczenia negatywnych zjawisk społecznych (w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, uzależnienia od pomocy społecznej) na terenie miasta. Następnie dokonano takiej samej analizy przestrzennego rozmieszczenia negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz środowiskowej.

W drugim etapie dokonano przy pomocy metody analizy przestrzennej siatką heksagonalną zestawienia wyników badania rozkładu problemów społecznych z

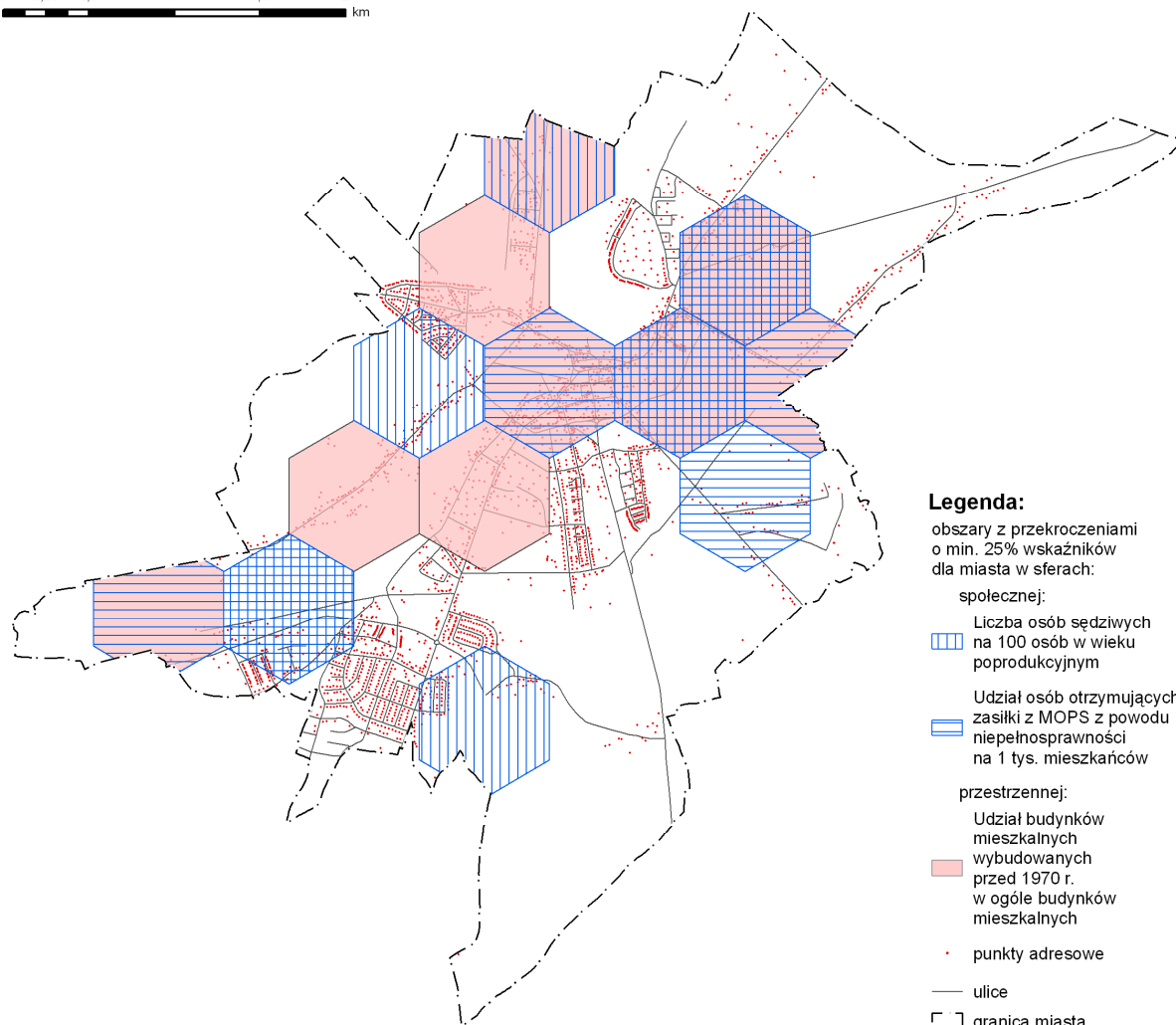
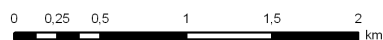
występowaniem negatywnych zjawisk w sferze gospodarczej oraz przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej miasta.

Rys. 23. Wynik zbiorczej analizy zjawisk kryzysowych w sferze społecznej i gospodarczej na podstawie opracowanych wskaźników

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Rys. 24. Wynik zbiorczej analizy zjawisk kryzysowych w sferze społecznej i przestrzennej na podstawie wyliczonych wskaźników przekraczających o minimum 25% wartości średniej dla miasta

Legenda:

obszary z przekroczeniami o min. 25% wskaźników dla miasta w sferach:

społecznej:

 Liczba osób sędziwych na 100 osób w wieku poprodukcyjnym

 Udział osób otrzymujących zasiłki z MOPS z powodu niepełnosprawności na 1 tys. mieszkańców

przestrzennej:

 Udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1970 r. w ogóle budynków mieszkalnych

 punkty adresowe

 ulice

 granica miasta

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

W kolejnym etapie dokonano zbiorczej analizy nakładając na siebie siatki heksagonalne obrazujące koncentrację negatywnych zjawisk w sferze społecznej, gospodarczej oraz przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej. Granice obszaru zdegradowanego wyznaczono kierując się danymi z powyższej analizy, a także wnioskami mieszkańców otrzymanymi w konsultacjach społecznych.

Zasięg przestrzenny obszarów zdegradowanych w Rawie Mazowieckiej został wyznaczony w oparciu o wnioski z:

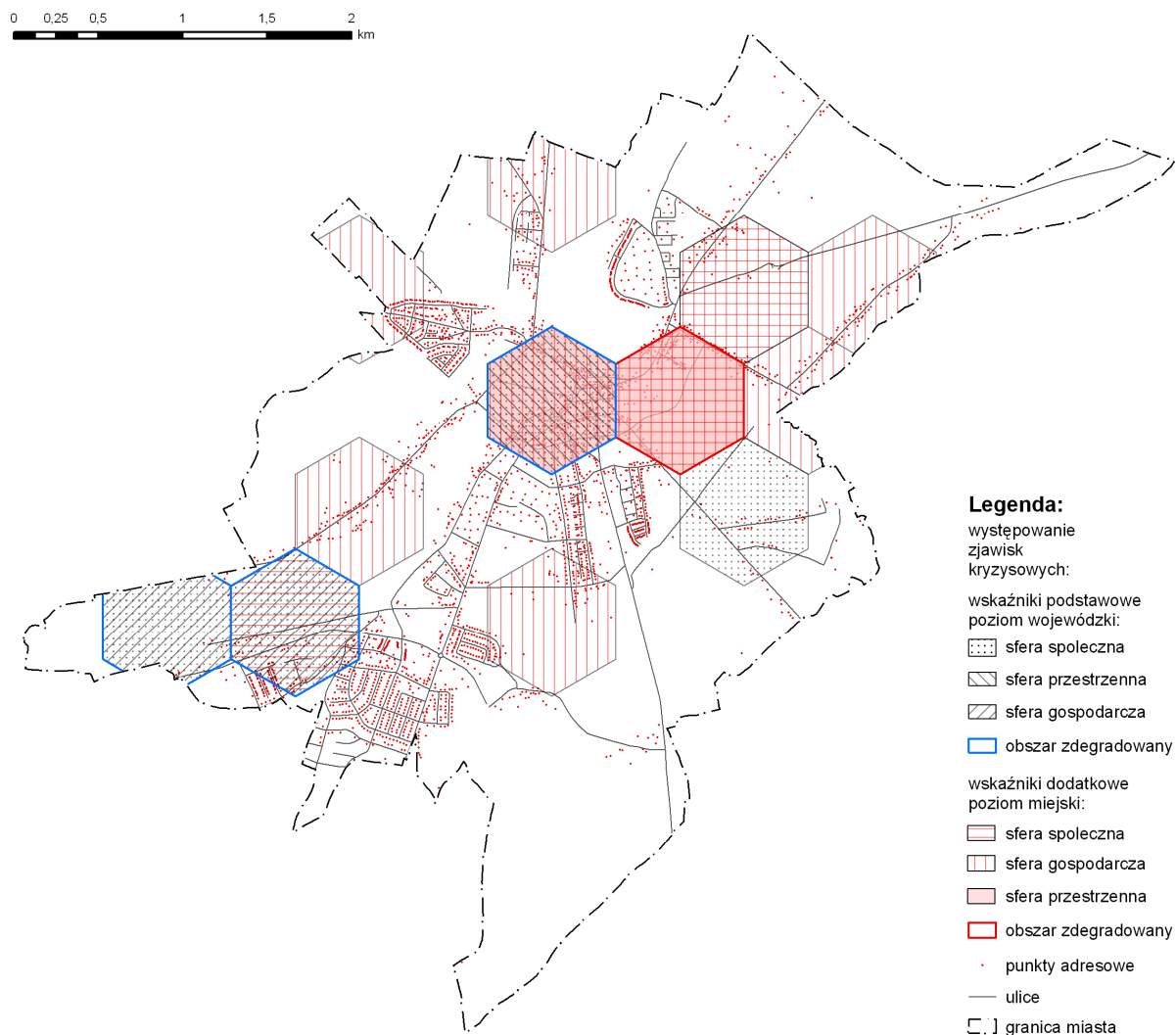
- diagnozy zjawisk kryzysowych w analizowanych sferach: społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej oraz środowiskowej;
- przestrzennej analizy zjawisk kryzysowych wykonanej przy pomocy metody przestrzennej analizy siatką (grid spatial analysis);
- spotkań z mieszkańcami oraz badania ankietowego
- analizy dokumentów strategicznych i operacyjnych dla miasta Rawa Mazowiecka.

Do wskazania obszaru zdegradowanego skonstruowano zestaw kryteriów badawczych w każdej z wyżej wymienionych sfer. Należy dodać, że dostępne bazy danych ograniczyły pełną ocenę zjawisk kryzysowych w Rawie Mazowieckiej. W przeprowadzonym badaniu uwzględniono dostępne wszystkie wskaźniki i analizy przestrzenne, pozwalające na uzyskanie obrazu degradacji obszaru miasta.

Obszary zdegradowane w mieście Rawa Mazowiecka stanowią tereny, na których zidentyfikowano stan kryzysowy, przejawiający się koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności długotrwałym bezrobociem (w tym osób z niskim wykształceniem oraz osób młodych), depopulacją oraz koncentracją osób sędziwych, uzależnieniem od pomocy społecznej (w tym osób niepełnosprawnych) na poziomach przekraczających przeciętne wskaźniki określone dla całego miasta.

Ponadto w obszarach zdegradowanych miasta Rawa Mazowiecka zidentyfikowany został stan kryzysowy, przejawiający się koncentracją negatywnych zjawisk gospodarczych oraz przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych, w szczególności dużym udziałem osób w wieku poprodukcyjnym, niskim udziałem firm oraz malejącą przedsiębiorczością mieszkańców, a także degradacji technicznej zabudowy, niskiej jakości miejskich przestrzeni publicznych, niskiego poziomu bezpieczeństwa publicznego oraz niskiej emisji zanieczyszczeń.

Rys. 25. Ostateczny wynik zbiorczej analizy zjawisk kryzysowych na podstawie wskaźników miejskich i wojewódzkich

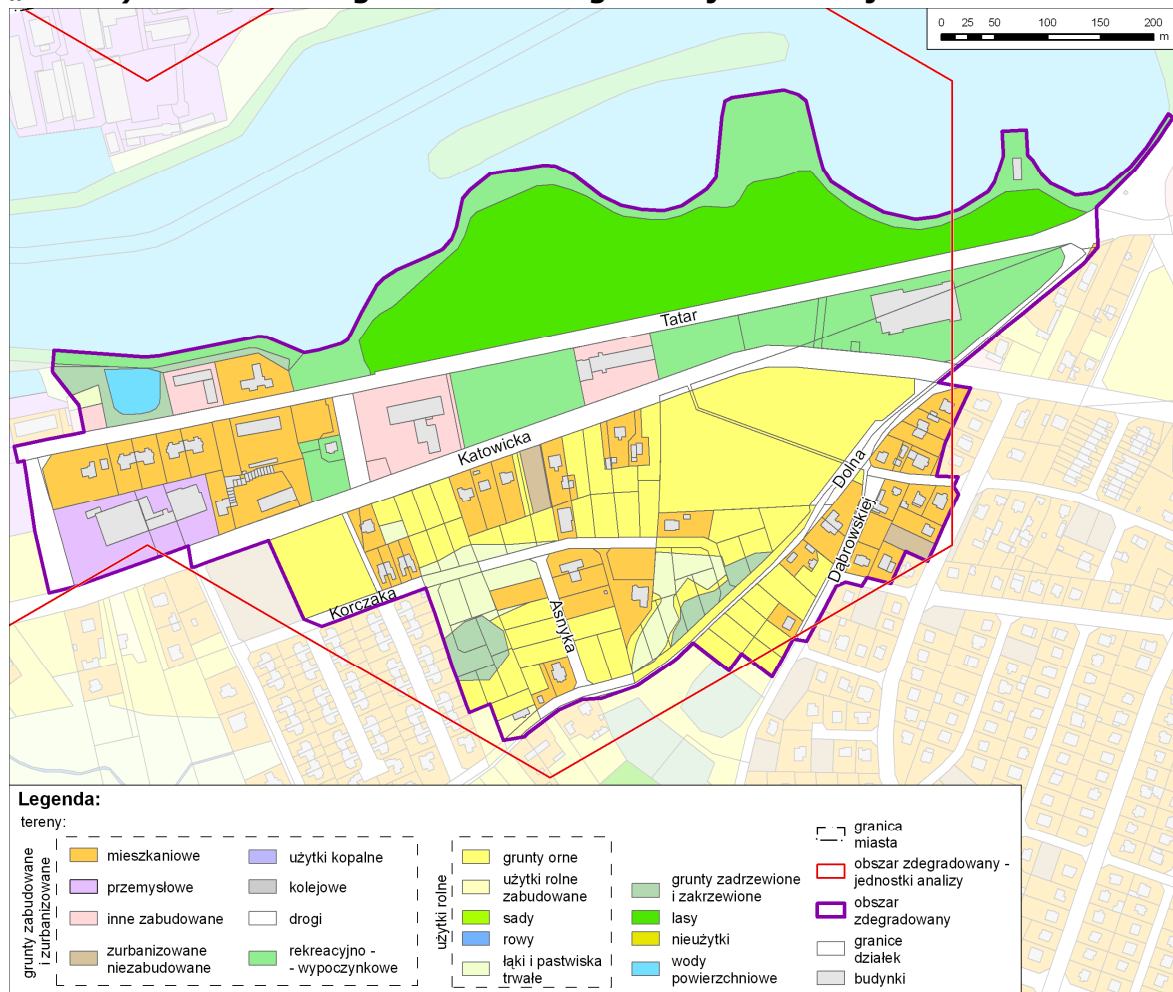

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Na podstawie diagnozy zjawisk kryzysowych w mieście Rawa Mazowiecka zidentyfikowano dwa obszary zdegradowane:

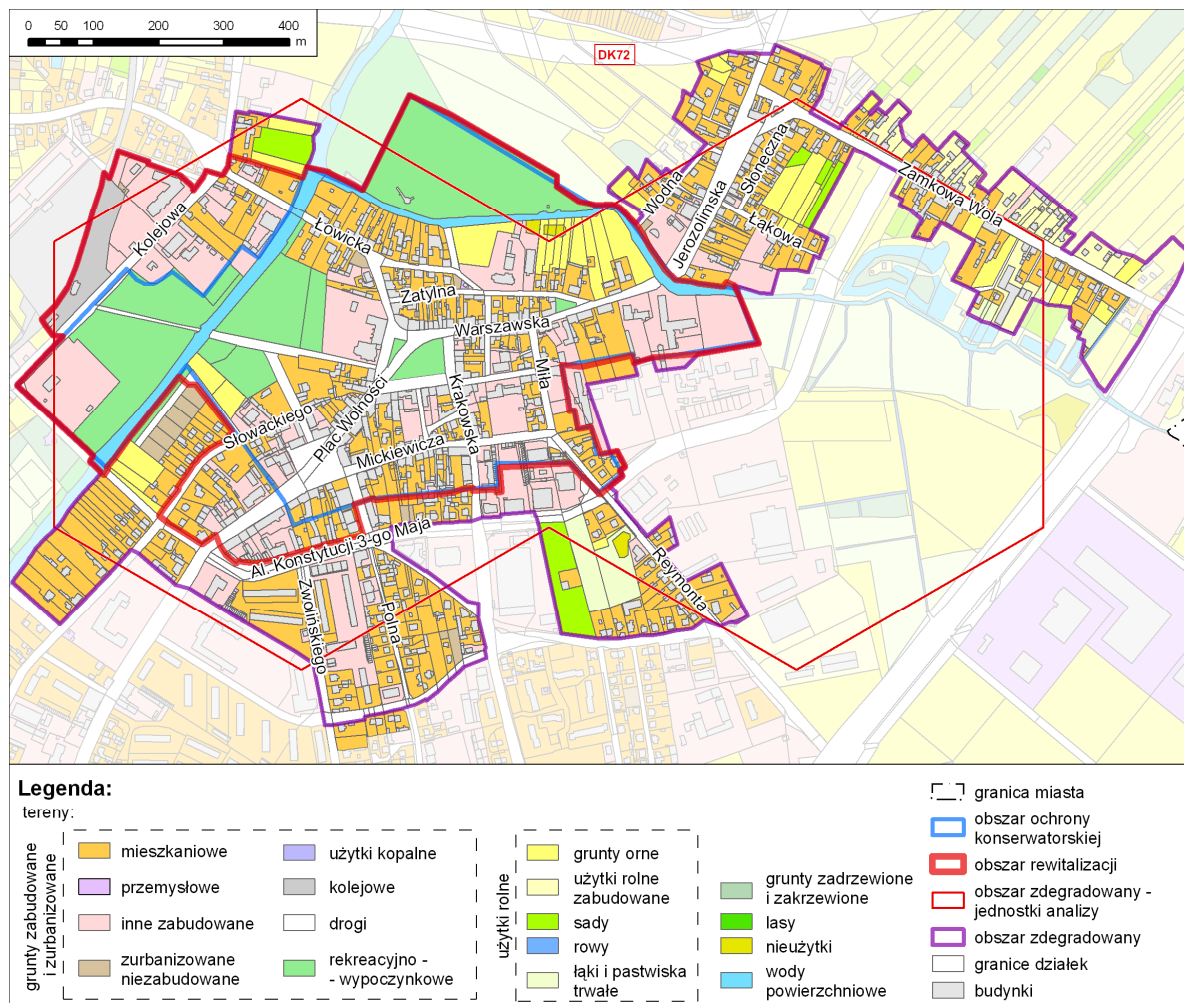
1. w pld. - zach. części miasta (tzw. „Tatar”) wskazany na rys. 26
2. obszar centrum miasta wskazany na rys. 27.

Rys. 26. Wyznaczony obszar zdegradowany w pld.- zach. części miasta (tzw. „Tatar”) na tle fragmentu heksagonalnej siatki jednostek odniesienia

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Rys. 27. Wyznaczony obszar zdegradowany w centrum miasta na tle fragmentu heksagonalnej siatki jednostek odniesienia

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Obszar rewitalizacji, w myśl definicji zawartej w „Wytycznych”, jest to obszar obejmujący całość lub część obszaru zdegradowanego, cechującego się szczególną koncentracją negatywnych zjawisk, na którym z uwagi na istotne znaczenie dla rozwoju lokalnego, zamierza się prowadzić rewitalizację. Obszar rewitalizacji może być podzielony na podobszary, w tym podobszary nieposiadające ze sobą wspólnych granic, lecz nie może obejmować terenów większych niż 20% powierzchni gminy oraz zamieszkałych przez więcej niż 30% mieszkańców gminy. W skład obszaru rewitalizacji mogą wejść obszary występowania problemów przestrzennych, takich jak np. tereny poprzemysłowe, powojenne lub pokolejowe, wyłącznie w przypadku, gdy przewidziane dla nich działania są ściśle powiązane z celami rewitalizacji dla danego obszaru rewitalizacji.

Podsumowując wyniki analiz w poszczególnych sferach oraz ich agregacja pozwoliły na określenie obszarów dotkniętych degradacją, a w następnym kroku na delimitację obszaru rewitalizacji.

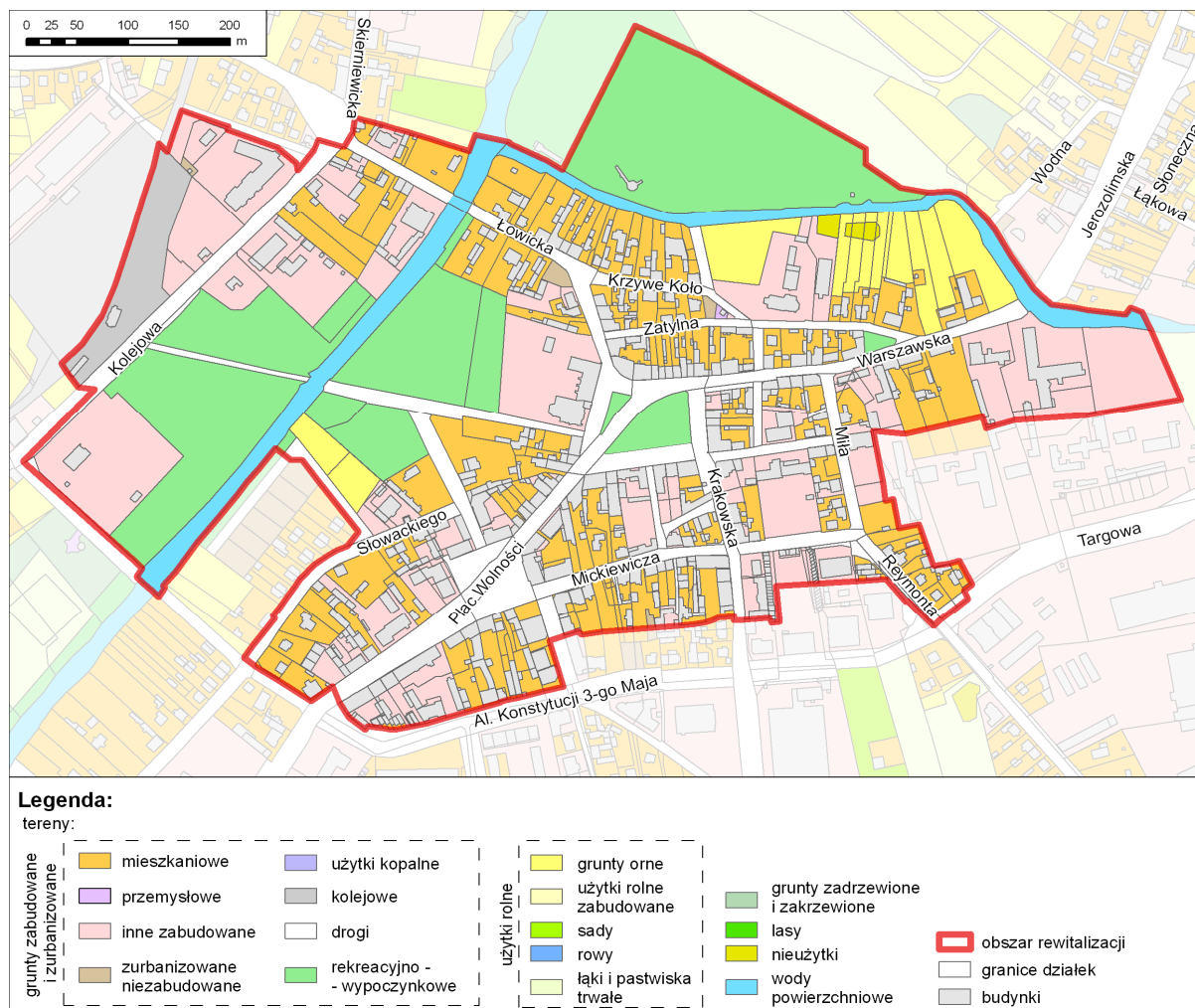
Obszar rewitalizacji został wskazany na podstawie analizy lokalnego potencjału, konsultacji społecznych z mieszkańcami obszaru zdegradowanego oraz całego miasta, a także w wyniku analizy finansowej Miasta Rawa Mazowiecka. W związku z powyższym na podstawie analizy rekomenduje się do objęcia Programem Rewitalizacji w pierwszej kolejności obszaru ścisłego centrum miasta we wskazanych graficznie granicach (rys. 28a i b).

W obszarze centrum miasta poza koncentracją negatywnych zjawisk społecznych, gospodarczych, przestrzenno-funkcjonalnych i technicznych zidentyfikowano również istotny potencjał rozwojowy miasta. Potencjał ten oceniony został m.in. na podstawie wiedzy eksperckiej, a także analizy dokumentów strategicznych miasta oraz dokumentów o charakterze ponadlokalnym. Z punktu widzenia procesu rewitalizacji istotne znaczenie ma optymalne wykorzystanie lokalnych potencjałów rozwojowych takich jak:

1. W obszarze centrum miasta znajdują się miejsca i obiekty, które w wyniku procesu rewitalizacji zachowają wartości historyczne, kulturowe i przyrodnicze, co wskutek działań rewitalizacyjnych przyczyni się do integracji społeczności lokalnej oraz wzmocnienia poczucia tożsamości, przyczyni się także do poszerzenia oferty spędzania czasu wolnego i wzrostu aktywności obywatelskiej, a także zawodowej mieszkańców tego obszaru.
2. Obszar centrum miasta stanowi dodatkowo pod względem urbanistyczno-architektonicznym istotny obszar z punktu widzenia wzmocnienia funkcji centrotwórczych dla zatrzymania depopulacji oraz poprawy atrakcyjności tego obszaru. Dodatkowo istotna jest uwzględniając występowanie koncentracji zjawisk kryzysowych konieczność kontynuacji podjętych już działań aktywizujących i rewitalizujących ten obszar.
3. Obszar centrum miasta stanowi dodatkowo cenny pod względem przyrodniczym i rekreacyjnym obszar, co wskutek działań rewitalizacyjnych przyczyni się do ochrony zasobów przyrodniczych oraz poprawi efektywność wykorzystania przestrzeni czynnej przyrodniczo.

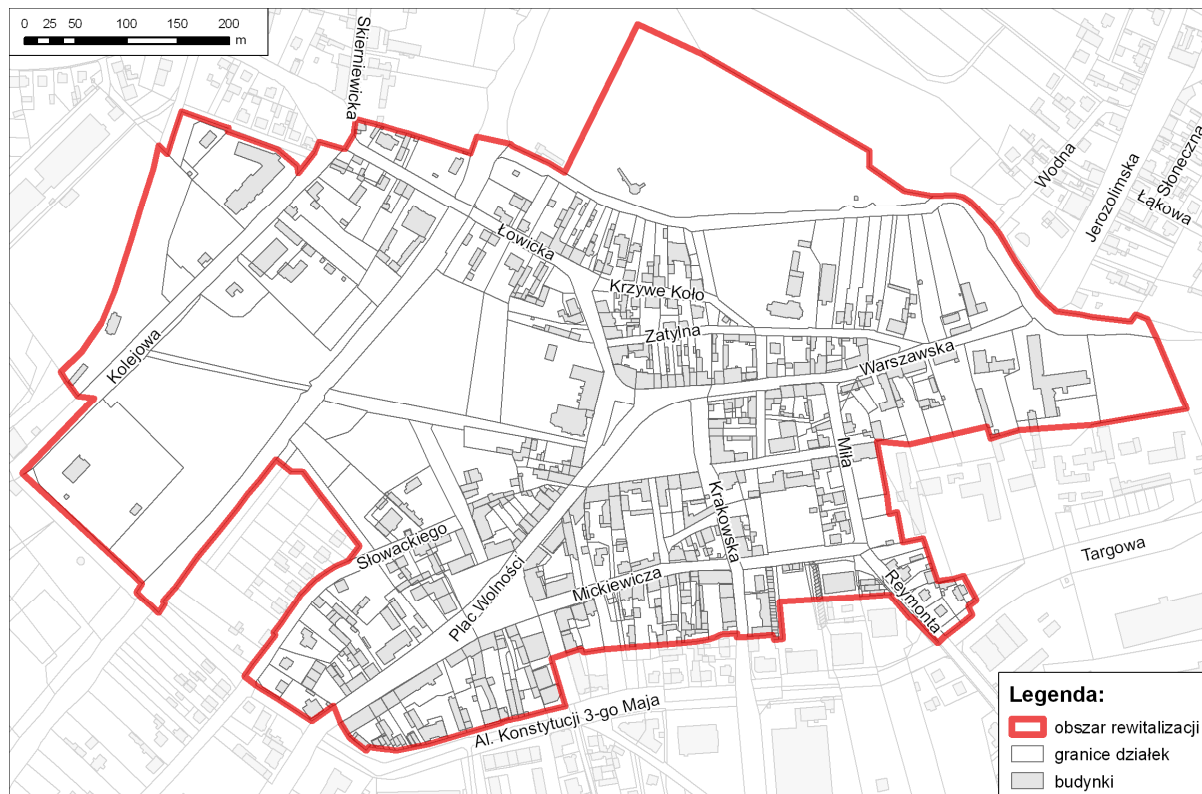
Wskazany obszar rewitalizacji Rawy Mazowieckiej wyznaczają granice strefy ochrony konserwatorskiej nieznacznie powiększone w części północno-zachodniej (teren zawarty pomiędzy dworcem kolejowym, linią kolejową, ul. Murarską, ul. Kolejową, ul. Skierniewicką i północną granicą posesji leżących przy ul. Łowickiej) oraz w części południowej (teren zawarty pomiędzy ul. Polną, aleją Konstytucji 3 Maja, ul. Faworną i ul. Słowackiego). Obszar rewitalizacji obejmuje 3,13 % (44,7 ha) powierzchni miasta zamieszkałego przez 6,19 % (1098) mieszkańców.

Rys. 28 a. Wyznaczony obszar rewitalizacji w centrum Rawy Mazowieckiej (na tle mapy użytkowania terenu)

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

Rys. 28 b. Wyznaczony obszar rewitalizacji w centrum Rawy Mazowieckiej (na tle mapy istniejących budynków i działek).

Źródło: projekt LPR na lata 2015-2025

4. WIZJA STANU ROZWOJU I CECHY OBSZARU PO PRZEPROWADZENIU REWITALIZACJI

Wizja rozwoju obszaru rewitalizacji

Obszar rewitalizowany jest miejscem centralnym, integrującym życie społeczne i gospodarcze miasta. Wyróżnia się ładem przestrzennym, wysoką jakością przestrzeni publicznych i dobrym stanem środowiska przyrodniczego. Oferuje dobrą jakość życia mieszkańców oraz przestrzeń sprzyjającą integracji społecznej. Charakteryzuje się dobrą dostępnością i jakością usług publicznych. Jest to miejsce dostępne i przyjazne dla wszystkich grup społecznych, cechuje się atmosferą współpracy i otwartością na różne inicjatywy społeczne. Tworzy dobre warunki dla rozwoju gospodarczego, szczególnie lokalnego handlu i usług. Jest miejscem atrakcyjnym turystycznie.

Cechy obszaru po przeprowadzeniu działań rewitalizacji:

- obszar charakteryzujący się ładem przestrzennym i wysoką jakością przestrzeni publicznej;
- obszar bezpieczny i przyjazny dla mieszkańców;
- obszar sprzyjający integracji społecznej, włączający osoby niepełnosprawne;
- obszar o wysokiej jakości świadczonych usług publicznych;
- obszar o wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego;
- obszar o dobrej dostępności komunikacyjnej;
- obszar charakteryzujący się przedsiębiorczością i aktywnością społeczną mieszkańców;
- obszar stwarzający korzystne warunki do prowadzenia działalności gospodarczej;
- obszar charakteryzujący się wysoką atrakcyjnością turystyczną.

W długim okresie podjęcie działań rewitalizacyjnych skutkować będzie osłabieniem negatywnych zjawisk nie tylko na obszarze rewitalizowanym ale także na obszarze całego miasta. Rewitalizacja obszaru zdegradowanego umożliwia uruchomienie potencjału i zasobów lokalnych oraz ich optymalne wykorzystanie na rzecz rozwoju całego miasta. Powstrzymany zostanie proces suburbanizacji, a poprawa sytuacji ekonomicznej lokalnych przedsiębiorców i jakości życia mieszkańców obniży poziom migracji zewnętrznych. Nastąpi poprawa atrakcyjności i wzrost pozycji konkurencyjnej całego miasta w układzie regionalnym i krajowym.

5. CELE STRATEGICZNE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Celem nadrzędnym jest dynamizacja procesów rozwoju i poprawa jakości życia mieszkańców zdegradowanych obszarów miasta Rawa Mazowiecka poprzez optymalne wykorzystanie zasobów tego obszaru oraz ograniczenie negatywnych zjawisk o charakterze społecznym, funkcjonalno-przestrzennym i technicznym, gospodarczym oraz środowiskowym.

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy i identyfikacji potrzeb oraz konsultacji społecznych określono trzy cele strategiczne, dla których wskazano następujące strategiczne kierunki działań. Są nimi:

Cel strategiczny 1.

Poprawa jakości życia i wzmacnianie kapitału społecznego.

Strategiczne kierunki działania:

- 1.1. Integracja społeczna i ograniczanie wykluczenia społecznego.
- 1.2. Poprawa dostępu do wysokiej jakości usług społecznych (opieki zdrowotnej, edukacji, pomocy społecznej, kultury i administracji publicznej).
- 1.3. Wzmacnianie więzi społecznych, współpracy i zaufania.
- 1.4. Rozwój budownictwa mieszkaniowego.

Cel strategiczny 2.

Wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznych oraz jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego.

Strategiczne kierunki działania:

- 2.1. Zapewnienie ładu przestrzennego oraz zmiana zagospodarowania i ożywienie przestrzeni publicznych.
- 2.2. Zachowanie, ochrona i promowanie dziedzictwa kulturowego oraz rozwój zasobów kultury.
- 2.3. Wzmacnianie walorów przyrodniczych i kulturowych
- 2.4. Wspieranie zasobooszczędnego gospodarowania oraz ochrona środowiska przyrodniczego.

Cel strategiczny 3.

Budowanie kapitału ludzkiego i tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego.

Strategiczne kierunki działania:

- 3.1. Tworzenie warunków do rozwoju sektora MŚP i podmiotów ekonomii społecznej.

- 3.2. Tworzenie warunków do aktywizacji i zatrudniania osób bezrobotnych,
m.in. osób niepełnosprawnych i długotrwale bezrobotnych.
- 3.3. Wspieranie przedsiębiorczości, podnoszenia kompetencji oraz reintegracji zawodowej (m.in. mobilności przestrzennej i sektorowej).

W LPRMRM 2025 zastosowano zintegrowane podejście do rozwiązania strategicznych problemów i stymulowania rozwoju obszaru rewitalizacji. Proponowany układ celów nie ma charakteru sektorowego ale jest układem problemowym, umożliwiającym kompleksowe podejście do rozwiązania negatywnych zjawisk kryzysowych w obszarze rewitalizacji. Każdy cel strategiczny łączy w sobie różne wymiary obserwowanych na obszarze rewitalizowanym zjawisk, a zarazem zogniskowany jest wokół sfery społecznej. W szczególności:

- Cel strategiczny 1. *Poprawa jakości życia i wzmacnianie kapitału społecznego*, koncentruje swoją uwagę na problemach i działaniach o charakterze społeczno-infrastrukturalnych;
- Cel strategiczny 2. *Wzrost atrakcyjności przestrzeni publicznych oraz jakości środowiska przyrodniczego i kulturowego* koncentruje swoją uwagę na problemach i działaniach o charakterze przestrzenno-środowiskowo-społecznych;
- Cel strategiczny 3. *Budowanie kapitału ludzkiego i tworzenie warunków do rozwoju gospodarczego*, koncentruje swoją uwagę na problemach i działaniach o charakterze gospodarczo-społecznych i infrastrukturalnych.

6. CHARAKTERYSTYKA PODSTAWOWYCH PROJEKTÓW REWITALIZACJI

Wybór podstawowych projektów/przedsięwzięć w ramach LRMRM 2025 został wypracowany na podstawie diagnozy czynników i zjawisk kryzysowych oraz ich skali i charakteru miasta Rawa Mazowiecka. Zaplanowane projekty uwzględniają realne potrzeby mieszkańców miasta, a ich realizacja warunkuje wyjście z kryzysowej sytuacji obszaru zdegradowanego, tym samym wpływając bezpośrednio na osiągnięcie zaplanowanych celów LRMRM 2025.

W celu wzmocnienia kompleksowości i komplementarności działań rewitalizacyjnych w Rawie Mazowieckiej dominują projekty, które łączą w sobie, co najmniej 2 sfery oddziaływania, przy czym przynajmniej jedna z nich ma charakter społeczny.

Tabela 51. Podstawowe projekty rewitalizacyjne

LP.	NAZWA PROJEKTU	PODMIOT REALIZUJĄCY	SFERA ODDZIAŁYWANIA
1)	<i>Rozwój usług wspierania rodziny</i>	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	- sfera społeczna
2)	<i>Wykluczamy wykluczenie - wysoka jakość edukacji w Gimnazjum nr 1 i Gimnazjum nr 2</i>	Miasto Rawa Mazowiecka	- sfera społeczna - sfera gospodarcza
3)	<i>Rewitalizacja Miasta Rawa Mazowiecka</i>	Miasto Rawa Mazowiecka	- sfera techniczna - sfera środowiskowa - sfera gospodarcza - sfera społeczna - sfera funkcjonalno-przestrzenna
4)	<i>Rawscy seniorzy sprawni i aktywni</i>	Stowarzyszenie Rawski Uniwersytet Trzeciego Wieku	- sfera społeczna - sfera funkcjonalno-przestrzenna
5)	<i>Rawa gra dla wszystkich</i>	Rawskie Stowarzyszenie Miłośników Gier Fabularnych i Fantastyki „Topory”	- sfera społeczna - sfera funkcjonalno-przestrzenna
6)	<i>Pomóż innym i sobie</i>	Fundacja „Obudźmy Nadzieję”	- sfera społeczna - sfera funkcjonalno-

			przestrzenna
7)	<i>W „Tęczowej Jedyńce” zdrowo jemy i ekosystemy poznajemy</i>	Przedszkole Miejskie nr 1 „Tęczowa Jedyńka”	- sfera społeczna - sfera środowiskowa
8)	<i>Rawscy Skauci jak Zawisza</i>	Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego	- sfera społeczna - sfera funkcjonalno- przestrzenna
9)	<i>Rawskie Centrum Organizacji Pozarządowych</i>	Miasto Rawa Mazowiecka	- sfera społeczna - sfera funkcjonalno- przestrzenna - sfera techniczna
10)	<i>Bycie Eko się opłaca</i>	Świetlica Środowiskowa Przymierza Rodzin im. bł. Edmunda Bojanowskiego	- sfera społeczna - sfera funkcjonalno- przestrzenna
11)	<i>Program Aktywizacja i Integracja</i>	Powiatowy Urząd Pracy	- sfera gospodarcza - sfera społeczna

Źródło: Opracowanie własne

Projekty podstawowe stanowią sedno działań rewitalizacji, bez realizacji których osiągnięcie celów programu nie będzie możliwe, a obszar rewitalizacji nie będzie w stanie wy dostać się z sytuacji kryzysowej. Dla każdego projektu przygotowano podstawową charakterystykę zawierającą: nazwę projektu, lokalizację projektu, zakres merytoryczny projektu, informacje na temat podmiotów realizujących projekt, szacunkową wartość projektu, prognozowane rezultaty projektu oraz sposoby ich oceny i mierzenia. W dalszej analizie pokazano komplementarność i kompleksowość oraz powiązania z celami i kierunkami działań strategicznych.

6.1. ROZWÓJ USŁUG WSPIERANIA RODZINY

Nazwa projektu	ROZWÓJ USŁUG WSPIERANIA RODZINY
Podmiot realizujący projekt	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rawie Mazowieckiej, ul. Krakowska 22a, 96-200 Rawa Mazowiecka,
Podmioty współpracujące przy realizacji projektu	Media lokalne Urząd Miasta Rawa Mazowiecka
Cel projektu	Głównym celem projektu jest poprawa dostępności do wysokiej jakości usług społecznych, poprzez poszerzenie oferty skierowanej do rodzin wykazujących bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz podniesienie efektywności rodzin wspierających. Ponadto projekt przyczyni się do ograniczenia wykluczenia społecznego.
Uzasadnienie realizacji projektu	W Rawie Mazowieckiej obserwuje się wzrost liczby rodzin wykazujących bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Problem ten ma również wpływ na udział rodzin w życiu społecznym oraz bezpośrednio oddziałuje na możliwości właściwego rozwoju dzieci. Zjawisko to może powodować również wzrost agresji i czynów karalnych wśród osób nieletnich oraz przyczynić się do wzrostu liczby osób z niskim wykształceniem wśród osób bezrobotnych. Koniecznym wydaje się więc zastosowanie kompleksowych rozwiązań i wprowadzenie nowych metod pomocy (rodziny wspierające), które dotychczas nie funkcjonowały na terenie miasta. Rozwiązanie to przyczyni się do stworzenia efektywnego systemu pomocy rodzinom z problemami. Stworzy również możliwości prawidłowego wypełniania przez nich ról społecznych, zapewnieniu dzieciom właściwych wzorców postępowania, zmotywowaniu do samorozwoju, co ułatwi funkcjonowanie w środowisku rówieśników i zapobiegnie ich wykluczeniu społecznemu.
Zakres realizowanych zadań	Projekt zakłada zastosowanie kompleksowych rozwiązań i nowych metod pomocy (rodziny wspierające) rodzinom wykazujących bezradność w sprawach wychowawczo-opiekuńczych, poprzez: <ol style="list-style-type: none"> 1. Organizację bloków tematycznych, na które będą się składały między innymi treningi budowania relacji rodzinnych /rodzicielskich, społecznych i życiowych/oraz pedagogizacje wspierające rozwój dziecka. 2. Organizację szkoleń dla rodzin wspierających, przygotowujących do efektywnej pomocy rodzinom z problemami. 3. Prowadzenie usług asystenckich oraz pracy socjalnej w formie o indywidualnych spotkań rodzin ze specjalistami (m.in. asystentem

	rodziny, psychologiem).
Lokalizacja - miejsce przeprowadzenia projektu	Projekt będzie realizowany zarówno na obszarze rewitalizowanym, jak i poza nim (cały obszar miasta)
Szacowana wartość	160 000, 00 zł.
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> - wzrost kompetencji społecznych, rodzicielskich i życiowych osób biorących udział w projekcie - zmniejszenie ryzyka umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej - zwiększenie wiedzy dotyczącej rozwoju psychologicznego dziecka - stworzenie i upowszechnienie modelu współpracy rodzin z problemami z rodzinami wspierającymi - wzmocnienie więzi rodzinnych, a co za tym idzie poczucia bezpieczeństwa wśród dzieci - nabycie przez uczestników umiejętności radzenia sobie z problemami - wzrost umiejętności nazywania własnych odczuć i emocji - wzrost umiejętności interpersonalnych
Planowany czas realizacji projektu	2017
Potencjalne źródła finansowania	RPO Wł na lata 2014-2020, środki własne

6.2. WYKLUCZAMY WYKLUCZENIE - WYSOKA JAKOŚĆ EDUKACJI W GIMNAZJUM NR 1 I GIMNAZJUM NR 2

Nazwa projektu	Wykluczamy wykluczenie - wysoka jakość edukacji w Gimnazjum nr 1 i Gimnazjum nr 2
Podmiot realizujący projekt	Miasto Rawa Mazowiecka / GIMNAZJUM NR 1 przy ul. Kościuszki 19 i GIMNAZJUM NR 2 przy ul. Kazimierza Wielkiego 28
Podmioty współpracujące przy realizacji projektu	- Rawskie Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o. - Zakład Gospodarki Odpadami Aquarium sp. z o.o.
Cel projektu	Głównym celem realizacji projektu jest poprawa dostępu do oferty edukacyjnej w zakresie m.in. nauki języków obcych, informatyki, matematyki czy przyrody. Ponadto dodatkowym celem projektu jest stworzenie punktu doradztwa zawodowego dla młodzieży oraz unowocześnienie dostępnego sprzętu oraz materiałów dydaktycznych. Kolejnym celem jest także promocja aktywnego i efektywnego spędzania czasu po zajęciach w szkole, podniesienie kwalifikacji kadry. Bezpośrednio realizacja projektu przyczyni się do poprawy dostępu do wysokiej jakości usług edukacyjnych, samoorganizacji młodzieży oraz podnoszenia kompetencji kluczowych i przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu.
Uzasadnienie realizacji projektu	<p>Kluczowym problemem na jaki odpowiada projekt jest średni poziom wyników wśród uczniów z różnych przedmiotów na poziomie gimnazjalnym, a także mało efektywne wykorzystywanie wolnego czasu przez młodzież. Ponadto, wśród tej grupy widoczna jest potrzeba poszerzania wiedzy m.in. z języka obcego czy informatyki oraz chęć rozwoju kompetencji społecznych umożliwiających radzenie sobie w sytuacjach trudnych, porozumiewania się w grupie, w tym przeciwdziałaniu przestępczości nieletnich.</p> <p>Również nauczyciele wyrażają chęć podniesienia swoich kwalifikacji tak, aby w pełni mogli rozwijać zainteresowania uczniów, wspomagać młodzież z deficytami w nauce, tak aby wszystkim gimnazjalistom zapewnić równy dostęp do nowoczesnej edukacji i tym samym rozwój kompetencji kluczowych.</p> <p>Organizacja warsztatów związanych z doradztwem zawodowym pozwoli przekonać się młodzieży, że wysoki poziom wiedzy i wykształcenia wpływa na ich decyzje co do wyboru zawodu, dlatego ważne jest ich wspomaganie w wyborze właściwej ścieżki zawodowej.</p>
Zakres realizowanych zadań	W ramach projektu przewiduje się działania w obszarach doradztwa zawodowego i podniesienia kwalifikacji kluczowych, w tym przede wszystkim:

	<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizacja i realizacja zajęć związanych podniesieniem poziomu wiedzy m.in. z języków obcych, matematyki czy informatyki dla gimnazjalistów. 2. Organizacja i realizacja zajęć związanych podniesieniem poziomu wiedzy m.in. z języków obcych dla nauczycieli. 3. Doradztwo edukacyjno-zawodowe zwiększające szanse na zdobycie zawodu poszukiwanego na rynku (zawodu deficytowego). 4. Zajęcia związane z rozwojem kompetencji społecznych umożliwiających radzenie sobie w sytuacjach trudnych, porozumiewania się w grupie, w tym przeciwdziałaniu przestępczości nieletnich. 5. Tworzenie w szkole warunków dla nauczania opartego na metodzie eksperymentu w zakresie przedmiotów przyrodniczych w połączeniu z pracą w grupie oraz zajęciami terenowymi – ścieżki edukacyjne.
Lokalizacja - miejsce przeprowadzenia projektu	Projekt realizowany będzie w Gimnazjum nr 1 oraz w Gimnazjum nr 2, część zajęć, np. z zakresu edukacji przyrodniczej, będzie odbywała się na obszarze rewitalizowanym.
Szacowana wartość projektu	700 000,00 zł
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ wzrost kompetencji kluczowych wśród młodzieży ⇒ zwiększenie możliwości rozwoju zainteresowań uczniów ⇒ wzrost poziomu nauczania w gimnazjach ⇒ poprawa samoorganizacji i integracji dzieci i młodzieży ⇒ wzrost atrakcyjności placówek edukacyjnych ⇒ wzrost efektywności wykorzystania czasu wolnego przez młodzież ⇒ wzrost kreatywnego myślenia dzieci i młodzieży
Planowany czas realizacji projektu	2017-2018
Potencjalne źródła finansowania	EFS w ramach RPO Wł na lata 2014-2020, środki własne

6.3. REWITALIZACJA MIASTA RAWA MAZOWIECKA

Nazwa projektu	Rewitalizacja miasta Rawa Mazowiecka
Podmiot realizujący projekt	Gmina Miasto Rawa Mazowiecka z siedzibą przy Pl. Piłsudskiego 5, 96-200 Rawa Mazowiecka
Podmioty współpracujące przy realizacji projektu	Muzeum Ziemi Rawskiej
Cel projektu	<p>Podstawowym celem projektu jest kompleksowa rewitalizacja Miasta Rawa Mazowiecka, której wynikiem będzie wprowadzenie oraz przywrócenie na miejskim obszarze zdegradowanym funkcji społecznych, w tym kulturalnych oraz gospodarczych, związanych z funkcją usługowo-handlową. Realizacja celu wpłynie na ograniczenie zjawisk związanych z problemami społecznymi, co sprzyjać będzie osiągnięciu długotrwałych i wymiernych korzyści społeczno-gospodarczych oraz zapewnieniu mieszkańcom szerokiego dostępu do usług publicznych. Zaplanowane prace budowlano-remontowe uwzględniać będą zasadę "uniwersalnego projektowania", co pozwoli dostosować infrastrukturę do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.</p>
Uzasadnienie realizacji projektu	<p>Realizacja projektu jest niezbędna do wyprowadzenia ze zdiagnozowanego stanu kryzysowego obszaru Rynku Starego Miasta oraz obszaru staromiejskiego Rawy Mazowieckiej, podlegającego ścisłej ochronie konserwatorskiej. Realizacja zaplanowanych zadań sprzyjać będzie ograniczeniu ubóstwa, bezrobocia, poprawie bezpieczeństwa oraz przeciwdziałaniu dyskryminacji grup wykluczonych lub narażonych na wykluczenie społeczne. Aby osiągnąć planowane efekty, projekt realizowany będzie w ramach 4 zadań inwestycyjnych odnoszących się łącznie do sfery:</p> <ul style="list-style-type: none"> • przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej poprzez modernizację dwóch zabytkowych budynków oraz przestrzeni publicznej i infrastruktury; • społecznej poprzez ograniczenie problemów społecznych takich jak wykluczenie społeczne związane m.in. z niskim udziałem w kulturze; • gospodarczej poprzez stworzenie warunków do rozwoju przedsiębiorczości związanej z poprawą atrakcyjności przestrzeni publicznej, poprawą poziomu bezpieczeństwa oraz poprawą dostępności do atrakcyjnego dla rozwoju branży usługowo-handlowej zabytkowego centrum Rawy Mazowieckiej; • środowiskowej poprzez m.in. działania zwiększające efektywność energetyczną związaną z budową energooszczędnego oświetlenia. <p>W aspekcie przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym oraz środowiskowym projekt obejmować będzie zadania infrastrukturalne,</p>

	<p>które koncentrować się będą na stworzeniu warunków do rozwoju społeczno-gospodarczego obszaru rewitalizowanego, wprowadzeniu ładu przestrzennego oraz podniesieniu poziomu bezpieczeństwa na tym terenie. W aspekcie społecznym przedsięwzięcie skierowane będzie na włączenie społeczne osób zamieszkujących przede wszystkim tereny zdegradowane. Wszystkie zadania będą uwzględniały dostosowanie infrastruktury dla potrzeb osób z niepełnosprawnościami, co bezpośrednio wpłynie na procesy włączenia społecznego.</p> <p>Zadania zaplanowane w ramach projektu są komplementarne z dotychczas zrealizowanymi przedsięwzięciami i tymi planowanymi w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji, których realizacja pozwoli na osiągnięcie efektu synergii oraz kompleksowości prowadzonych działań rewitalizacyjnych.</p> <p>Projekt jest kluczowym etapem zrównoważonego rozwoju przestrzennego miasta, połączonego z budową aktywnej społeczności lokalnej, współpracującej i działającej przede wszystkim na rzecz włączenia społecznego, wspierania przedsiębiorczości oraz ochrony i wykorzystania zasobów przyrodniczych i kulturowych w obszarze, stanowiącym o charakterze miasta.</p>
<p>Zakres realizowanych zadań</p>	<p>Zakres realizowanych zadań służyć będzie kompleksowej rewitalizacji tj. społecznej (w tym kulturalnej), przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej, gospodarczej oraz środowiskowej i obejmuje:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Adaptację wraz z rozbudową zabytkowych jatek w celu nadania nowej funkcji społecznej, w tym kulturalnej. 2. Przebudowę i remont zabytkowego budynku Muzeum Ziemi Rawskiej wraz z zagospodarowaniem otoczenia. 3. Rewaloryzację zabytkowego Parku Miejskiego. 4. Zagospodarowanie przestrzeni publicznej Rynku Starego Miasta oraz obszaru staromiejskiego. <p>W ramach ww. zadań planowane są przede wszystkim:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prace konserwatorskie, restauratorskie oraz roboty budowlane, - zakup sprzętu i wyposażenia, - dostosowanie infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych (zgodnie z koncepcją „uniwersalnego projektowania”), - prace związane z energooszczędnym oświetleniem, - prace związane z zagospodarowaniem terenów rekreacji i terenów zielonych, - podłączenie do infrastruktury sieciowej, - zakup i montaż obiektów małej architektury, - prace ziemne i instalacyjne związane z budową oraz przebudową ciągów pieszych i pieszo-rowerowych poza inwestycją w drogi

	<p>lokalne,</p> <ul style="list-style-type: none"> - budowa, przebudowa dróg lokalnych wraz z infrastrukturą towarzyszącą, - zakup i instalacja monitoringu.
Lokalizacja - miejsce przeprowadzenia projektu	<p>Projekt realizowany będzie w obszarze rewitalizacji.</p> <p>Zakres terytorialny projektu obejmuje zdegradowany obszar miejski - zabytkowe centrum miasta Rawa Mazowiecka (Rynek Starego Miasta), objęty ścisłą ochroną konserwatorską oraz obszar zabudowy staromiejskiej. Miasto Rawa Mazowiecka oraz jej obszar funkcjonalny został uznany w ramach polityki terytorialno-funkcjonalnej Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020 za jeden z sześciu ośrodków miejskich o dużym potencjale rozwojowym, w kategorii miast średniej wielkości (40-15 tys. mieszkańców) tzw. biegun wzrostu. Do najważniejszych wyzwań rozwojowych dla tego typu obszarów, w tym dla miasta Rawa Mazowiecka, zaliczono przede wszystkim wspieranie systemowych działań rewitalizacyjnych obszarów zdegradowanych społecznie i gospodarczo oraz wspieranie działań na rzecz kształtowania przestrzeni publicznych wysokiej jakości. Zaplanowane w ramach przedsięwzięcia zadania polegające na rewitalizacji społecznej (w tym kulturalnej), przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej, gospodarczej i środowiskowej miasta Rawa Mazowiecka, wpisują się zarówno w politykę funkcjonalno-przestrzenną SRWŁ 2020, jak i w wyzwania określone dla obszaru funkcjonalnego.</p>
Szacowana wartość	30 000 000,00 zł
Prognozowane rezultaty	<p>Rezultatem realizacji wszystkich zaplanowanych w ramach projektu zadań będzie przede wszystkim:</p> <ul style="list-style-type: none"> ⇒ spadek poziomu wykluczenia społecznego, ⇒ wzrost aktywności społecznej, w tym kulturalnej oraz gospodarczej mieszkańców Rawy Mazowieckiej, ⇒ wzrost przestrzeni publicznej wysokiej jakości, dostosowanej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami, ⇒ wzrost poziomu bezpieczeństwa publicznego, ⇒ zmniejszenie powierzchni zdegradowanej zabytkowej przestrzeni publicznej, ⇒ wzrost dostępu do obiektów użyteczności publicznej, dziedzictwa kulturowego oraz przyrodniczego, ⇒ wzrost efektywności energetycznej w przestrzeni publicznej.
Planowany czas realizacji projektu	2017 - 2022

Potencjalne źródła finansowania	RPO WŁ na lata 2014-2020, środki własne
---------------------------------	---

6.4. RAWSCY SENIORZY SPRAWNI I AKTYWNI

Nazwa projektu	Rawscy seniorzy sprawni i aktywni
Podmiot realizujący projekt	Stowarzyszenie Rawski Uniwersytet Trzeciego Wieku ul. Kościuszki 5, 96 – 200 Rawa Mazowiecka
Podmioty współpracujące przy realizacji projektu	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Miasta Rawa Mazowiecka; - Miejski Dom Kultury; - Muzeum Ziemi Rawskiej; - media lokalne;
Cel projektu	<p>Głównym celem realizacji projektu jest zwiększenie świadomości prozdrowotnej i wzrost aktywności społecznej osób starszych, poprzez poprawę dostępu do oferty edukacyjnej w zakresie profilaktyki zdrowotnej oraz promocję aktywnego i zdrowego stylu życia seniorów. Bezpośrednio realizacja projektu przyczyni się do poprawy integracji i samoorganizacji seniorów w środowisku lokalnym, a w konsekwencji do poprawy jakości życia osób starszych. Integracja międzypokoleniowa.</p>
Uzasadnienie realizacji projektu	<p>Kluczowym problemem na jaki odpowiada projekt jest niska jakość życia oraz mała aktywność społeczna mieszkających w Rawie Mazowieckiej osób starszych. Jednym z najważniejszych problemów ludzi w grupie wiekowej osób starszych (zaraz po problemach zdrowotnych) jest osamotnienie i poczucie „bezużyteczności”. Powszechnie następuje marginalizacja osób starszych, czego przejawem jest stopniowe wycofywanie się z aktywnego życia społecznego w momencie przekraczania granicy wieku emerytalnego. Negatywnym skutkiem takiego stanu rzeczy są m.in. różne choroby cywilizacyjne (w tym depresja), które w obliczu starzenia się społeczeństwa, nabierają coraz większego znaczenia.</p> <p>Jedną z dróg rozwiązania tych problemów jest animacja aktywności społecznej, która może osobom starszym stworzyć podstawy do poprawy jakości życia. Zaangażowanie seniorów w życie społeczne powoduje konieczność wyjścia z domu, zadbania o swój wygląd i kondycję, a także stwarza warunki do kontaktów z innymi ludźmi, wpływa na poprawę poczucia własnej wartości w społeczeństwie. Integracja społeczna oraz wykorzystanie „uśpionego” potencjału osób starszych w działaniach na rzecz rozwoju miasta jest warunkiem koniecznym procesu rewitalizacji miasta.</p> <p>Aktywizacja społeczna, poprawa integracji i jakości życia osób starszych, (w tym niepełnosprawnych), stworzenie warunków do dobrego starzenia się, działania społeczne, profilaktyczne zapobiegające marginalizacji społecznej osób starszych, budowanie kapitału społecznego i szeroko rozumianej współpracy - wpisują się</p>

	bezpośrednio w cele statutowe stowarzyszenia
Zakres realizowanych zadań	<ol style="list-style-type: none"> 1. Organizacja i realizacja zajęć ruchowych poprawiających stan zdrowia psychicznego i fizycznego seniorów (m.in. Tai Chi, Nordic Walking) realizowanych w przestrzeniach publicznych na obszarze rewitalizacji; 2. Warsztaty teatralno-artystyczne zakończone spektaklem/happeningiem w przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji z udziałem publiczności; 3. Spotkania/warsztaty z zakresu edukacji prozdrowotnej (profilaktyki) adresowanej do seniorów;
Lokalizacja - miejsce przeprowadzenia projektu	Siedziba Stowarzyszenia znajdująca się na obszarze rewitalizacji oraz przestrzenie publiczne na obszarze rewitalizacji.
Szacowana wartość projektu	70 000 zł
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ wzrost liczby osób powyżej 60 roku życia biorących aktywny udział w życiu społecznym; ⇒ poprawa stanu zdrowia psycho-fizycznego wśród osób powyżej 60. roku życia; ⇒ poprawa samoorganizacji i integracji seniorów (kapitał społeczny); ⇒ poprawa oferty kulturalno-rekreacyjnej dla osób powyżej 60. roku życia;
Planowany czas realizacji projektu	2017-2018
Potencjalne źródła finansowania	Budżet Miasta, Rządowy Program na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020, Środki własne

6.5. RAWA GRA DLA WSZYSTKICH

<i>Nazwa projektu</i>	Rawa gra dla wszystkich
<i>Podmiot realizujący</i>	Rawskie Stowarzyszenie Miłośników Gier Fabularnych i Fantastyki „Topory”; ul. Mszczonowska 21, 96-200 Rawa Mazowiecka; http://www.topory.org/
<i>Podmioty współpracujące przy realizacji</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Pawła II w Rawie Mazowieckiej; • Urząd Miasta Rawa Mazowiecka; • Media lokalne;
<i>Cel projektu</i>	Głównym celem projektu są aktywizacja społeczna i budowanie kompetencji społecznych dzieci i młodzieży poprzez organizację cyklu wydarzeń wykorzystujących różnorodne gry (m.in. miejskie, strategiczne, fabularne, planszowe, zręcznościowe, karciane). Realizacja projektu przyczyni się zatem do zwiększenia integracji społecznej oraz do wzmocnienia więzi społecznych i zaufania wśród dzieci i młodzieży.
<i>Uzasadnienie realizacji projektu</i>	<p>Dwa zjawiska sprzyjające wykluczeniu społecznemu – tj. niska aktywność społeczna oraz niewystarczający poziom kompetencji społecznych wśród dzieci i młodzieży – są kluczowymi problemami adresowanymi przez projekt. Obserwuje się wzrost liczby dzieci i nastolatków cechujących się niskim poziomem kompetencji społecznych: trudność sprawia im odnajdywanie się wśród rówieśników, nawiązywanie i podtrzymywanie rozmów, czy też współdziałanie w grupie. Jednym z powodów tej sytuacji może być coraz częstsze zastępowanie kontaktów społecznych ze świata rzeczywistego na rzecz kontaktów w świecie wirtualnym, co utrudnia nabywanie określonych kompetencji społecznych.</p> <p>Proponowaną drogą rozwiązania zidentyfikowanych problemów jest nowatorska metoda animacji aktywności społecznej, tj. zastosowanie różnego rodzaju gier (m.in. miejskich, strategicznych, fabularnych, planszowych, zręcznościowych, karcianych) do wzmocnienia integracji społecznej oraz kształtowania nowych obszarów zainteresowań i wzorców spędzania wolnego czasu wśród dzieci i młodzieży. Ponieważ gry są tradycyjnie kojarzone przede wszystkim z rozrywką, stanowią one atrakcyjne, pośrednie narzędzie edukacyjno-wychowawcze, które może być skutecznie stosowane wśród dzieci i nastolatków.</p> <p>Organizacja cyklu wydarzeń zogniskowanych wokół gier pozwoli przede wszystkim wzmocnić kompetencje społeczne ich</p>

	uczestników: będzie okazją do nawiązania kontaktu z rówieśnikami, odnajdywania się w różnych rolach społecznych, ćwiczenia umiejętności współpracy z innymi osobami oraz umiejętności komunikacyjnych. Rozwój tych kompetencji ograniczy prawdopodobieństwo wystąpienia zjawiska wykluczenia społecznego u grupy docelowej. Ponadto, dzieciom i nastolatkom zaofiarowana zostanie atrakcyjna i alternatywna forma spędzania czasu wolnego, umożliwiająca im naukę logicznego myślenia i planowania strategicznego.
<i>Zakres realizowanych zadań</i>	<p>Na cykl wydarzeń organizowanych w ramach projektu złożą się:</p> <ol style="list-style-type: none"> 4. <u>Rawski Dzień Gier „Topografia”</u>: Wieleelementowe wydarzenie, w trakcie którego odbędą się m.in. turniej gier zręcznościowych i planszowych, zawody kalamburów oraz konkursy muzyczny i na najlepsze stroje (samodzielnie projektowane i wykonywane przez uczestników konkursu). 5. <u>Gra miejska</u>: Rozgrywka, w trakcie której kilkusobowe zespoły rywalizują między sobą poprzez wykonywanie zadań w przestrzeni miasta. Dzięki terenowej formule gry uczestnicy nie tylko rozwiązują zagadki logiczne, ale także zaznajamiają się z topografią i historią miasta, ćwiczą umiejętność pracy w grupie i zaufanie wobec siebie, a także uczą się planować działania. Z kolei przestrzeń publiczna obszaru rewitalizacji ożywa, stając się areną toczonych rozgrywek, niejednokrotnie zmieniając tymczasowo swoje pierwotne przeznaczenie. 6. <u>Warsztaty gier narracyjnych (fabularnych)</u>: Tworzenie gier wzmaga umiejętności pracy w zespole, dzielenia się obowiązkami, czy przyjmowania różnych ról. Rozwój kreatywności oraz kompetencji społecznych można zaobserwować przede wszystkim przy tworzeniu tzw. gier fabularnych (ang. <i>Role Playing Games</i>), które wymagają od uczestników odgrywania różnorodnych postaci. Stąd, uczestnicy warsztatów wzmocnią także swoje umiejętności retoryczne i językowe.
<i>Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia projektu)</i>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Przestrzeń publiczną obszaru poddawanego rewitalizacji. 2. Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Pawła II w Rawie Mazowieckiej. 3. Park Miejski (obszar rewitalizowany).
<i>Szacowana wartość projektu</i>	20 000 zł
<i>Prognozowane</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój kompetencji społecznych dzieci i młodzieży.

<i>rezultaty</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost aktywności społecznej dzieci i młodzieży. • Wzrost kapitału społecznego dzieci i młodzieży. • Zmiana nawyków spędzania wolnego czasu dzieci i młodzieży.
<i>Planowany czas realizacji projektu</i>	2017 – 2018
Potencjalne źródła finansowania	<p>Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, Samorząd Województwa Łódzkiego</p> <p>Budżet Miasta Rawa Mazowiecka,</p> <p>Środki własne,</p> <p>Środki indywidualnych osób prywatnych i lokalnych przedsiębiorców,</p>

6.6. POMÓŻ INNYM I SOBIE

Nazwa projektu	Pomóż innym i sobie
Podmiot realizujący projekt	Fundacja "Obudźmy Nadzieję" ul. Solidarności 2A 96-200 Rawa Mazowiecka
Podmioty współpracujące przy realizacji projektu	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Miasta Rawa Mazowiecka; - Miejski Dom Kultury; - lokalne media; - Ośrodek Sportu i Rekreacji; - Miejska Biblioteka Publiczna; - Muzeum Ziemi Rawskiej;
Cel projektu	Głównym celem projektu jest przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych oraz starszych, poprzez m.in. spotkania dotyczące niepełnosprawności oraz promujące ideę wolontariatu. Ponadto przedsięwzięcia realizowane w ramach projektu przyczynią się do integracji społeczności lokalnej i wzmocnienia więzi społecznej.
Uzasadnienie realizacji projektu	<p>Projekt jest odpowiedzią na wzrost liczby osób niepełnosprawnych oraz sytuacji demograficznej w Rawie Mazowieckiej. Skutkiem tego coraz więcej osób potrzebuje pomocy, opieki i rehabilitacji. Zwiększa się zatem potrzeba włączenia większej ilości wolontariuszy w działania pomocy i opieki na rzecz osób potrzebujących.</p> <p>Osoby wykluczone społecznie mają poczucie izolacji od środowiska społecznego, żyją we własnym gronie rodzinnym i nie mają okazji do nawiązania częstszych kontaktów interpersonalnych. Brak możliwości podjęcia aktywności zawodowej spowodowany niepełnosprawnością lub wiekiem uniemożliwia pełne uczestnictwo w życiu społecznym, dlatego istotne jest włączenie osób wykluczonych w życie społeczności lokalnej.</p> <p>Ponadto istotne jest, aby osoby angażujące się w wolontariat, czuły się potrzebne i czerpały satysfakcję z pomagania innym. Łatwiej radzą sobie z problemami życia codziennego. Wolontariat przyczynia się do zdobywania doświadczenia, umiejętności i referencji co w konsekwencji zwiększa szanse wolontariuszy na rynku pracy.</p>
Zakres realizowanych zadań	<p>W ramach projektu zaplanowano realizację:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Cyklu spotkań z mieszkańcami obszarów rewitalizowanych, których celem będzie pokazanie korzyści wynikających z bycia wolontariuszem oraz zobrazowanie jak ważne i potrzebne jest

	<p>wsparcie dla osób wymagających opieki, oraz rekrutacja wolontariuszy.</p> <p>2) Happening z udziałem wolontariuszy, podopiecznych Fundacji (w tym osób niepełnosprawnych) i społeczności obszaru rewitalizowanego.</p> <p>3) Gra miejska z udziałem osób starszych/niepełnosprawnych oraz wolontariuszy.</p> <p>4) Warsztaty/kursy z zakresu pierwszej pomocy przedmedycznej dla wolontariuszy.</p> <p>5) Warsztaty interpersonalne dla wolontariuszy (m.in. pracy w grupie, rozwój kompetencji)</p>
Lokalizacja - miejsce przeprowadzenia projektu	W obszarze rewitalizowanym
Szacowana wartość	20 000 zł
Prognozowane rezultaty	<p>⇒ wzrost świadomości mieszkańców dotyczącej wolontariatu i roli wolontariusza,</p> <p>⇒ wzrost poziomu empatii w stosunku do osób niepełnosprawnych,</p> <p>⇒ zmniejszenie poziomu poczucia izolacji wśród osób niepełnosprawnych i starszych,</p> <p>⇒ wzrost liczby wolontariuszy,</p> <p>⇒ zwiększenie wsparcia i pomocy dla osób potrzebujących,</p> <p>⇒ podniesienie poziomu własnej wartości i kompetencji wolontariuszy.</p>
Planowany czas realizacji projektu	2017-2018
Potencjalne źródła finansowania	<p>Budżet Miasta,</p> <p>Prywatni przedsiębiorcy,</p> <p>Samorząd Województwa Łódzkiego,</p>

6.7. W „TĘCZOWEJ JEDYNECZCE” ZDROWO JEMY I EKOSYSTEMY POZNAJEMY

Nazwa projektu	W „Tęczowej Jedyneczce” zdrowo jemy i ekosystemy poznajemy
Podmiot realizujący projekt	Przedszkole Miejskie Nr 1 „Tęczowa Jedyneczka” / Gmina Miasto Rawa Mazowiecka Ul. Kilińskiego 2 96-200 Rawa Mazowiecka
Podmioty współpracujące przy realizacji projektu	<ul style="list-style-type: none"> • Urząd Miasta, • inne placówki oświatowe, • jednostki kultury, • media lokalne.
Cel projektu	<p>Podstawowym celem projektu jest budowanie świadomości ekologicznej, m.in. w podejściu do środowiska przyrodniczego, poznawania i eksponowania jego walorów, jak i w kontekście kształtowania prawidłowych nawyków żywieniowych. Cel zostanie osiągnięty poprzez rozszerzenie oferty edukacyjnej przedszkola o blok działań tematycznie odpowiadających celowi. Realizacja celu będzie sprzyjała aktywizacji społecznej i środowiskowej mieszkańców, integracji międzypokoleniowej oraz w przyszłości - podejmowaniu działań na rzecz poprawy jakości przestrzeni publicznych, w których funkcjonują dzieci i ich rodziny.</p>
Uzasadnienie realizacji projektu	<p>Przedsięwzięcie jest kontynuacją pracy prowadzonej w tym kierunku od kilku lat i stanowi etap na drodze długiej ścieżki dydaktyczno-wychowawczej. To przedsięwzięcie charakteryzuje się kompleksowością i różnorodnością zadań. Z jednej strony jest odpowiedzią na alarmujące, ogólnopolskie dane dotyczące wzrostu występowania otyłości wśród dzieci i młodzieży, a z drugiej strony przygotowuje przedszkolaków do życia w przyjaźni ze sobą nawzajem i z naturą.</p> <p>Okres przedszkolny dla dziecka i jego otoczenia jest ogromnie ważny. Zapobiega pojawianiu się sytuacji problemowych na dalszym etapie rozwoju młodego człowieka. Otyłość prowadzi często do ostracyzmu wśród rówieśników, zaburza poczucie własnej wartości, może odbić się negatywnie na relacjach społecznych, utrudnić rozwój potencjału dziecka, doprowadzić do wykluczenia. W okresie przedszkolnym warto też budować znajomość środowiska naturalnego, uczyć dbałości o otoczenie, wzbudzać potrzebę piękna i harmonii w swoim otoczeniu.</p> <p>W przygotowanym projekcie wezmą udział wszystkie dzieci uczęszczające do przedszkola. W poszczególne działania będą też zaangażowane dzieci z innych rawskich placówek oświatowych, a</p>

	<p>także rodziny dzieci. Poprzez realizację części działań w plenerze (na obszarze rewitalizacji), w projekcie będą mogli uczestniczyć mieszkańcy Rawy, w tym z obszaru rewitalizacji.</p> <p>Zaplanowane w projekcie działania mają w części charakter profilaktyczny - ograniczający ryzyko występowania negatywnych zjawisk społecznych wśród dorastających dzieci, a w części wzmacniający prawidłowe postawy w obszarze środowiska przyrodniczego oraz budujący silne więzi międzypokoleniowe i społeczne na lokalnym gruncie.</p>
Zakres realizowanych zadań	<p>W ramach projektu przewiduje się działania w obszarach zdrowego żywienia i poznawania ekosystemów, w tym przede wszystkim:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. organizację warsztatów kulinarnych, uczących zasad zdrowego żywienia i przygotowywania zbilansowanych posiłków, 2. organizację zajęć stacjonarnych wychowawczo-dydaktycznych o tematyce zdrowego żywienia i tematyce proekologicznej, 3. organizację zajęć terenowych, umożliwiających poznawanie ekosystemów i miejsc o dużej wartości przyrodniczej, 4. organizację konkursów (plastyczny, fotograficzny, piosenki ekologicznej) oraz turnieju wiedzy o zdrowym żywieniu z udziałem publiczności – wstęp wolny dla mieszkańców, 5. zakup pomocy dydaktycznych dla dzieci (m.in. gry edukacyjne, ścianki manipulacyjne, zestawy do doświadczeń przyrodniczych) rozwijających umiejętność pracy zespołowej i wzbogacających wiedzę przyrodniczą oraz z zakresu żywienia 6. przygotowanie i wystawienie małej formy teatralnej nawiązującej tematycznie do przedmiotu projektu, 7. organizację wydarzeń plenerowych na obszarze rewitalizacji z okazji Dnia Ziemi, Światowego Dnia Wody, Dnia Marchewki przy współpracy z innymi lokalnymi podmiotami.
Lokalizacja - miejsce przeprowadzenia projektu	Projekt realizowany będzie na obszarze rewitalizacji (w siedzibie przedszkola, w parku miejskim z rezerwatem rzeki Rawka oraz w przestrzeni publicznej, w której występują m.in. pomniki przyrody oraz rzadkie okazy flory).
Szacowana wartość projektu	25 000 zł
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ wzrost świadomości ekologicznej dzieci i rodziców, ⇒ wzrost zainteresowania zdrowym trybem życia w całych rodzinach i wśród pozostałych mieszkańców, objętych oddziaływaniem projektu, ⇒ ograniczenie błędnych nawyków żywieniowych dzieci i rodziców, ⇒ zwiększenie poczucia tożsamości lokalnej i więzi społecznych,

	⇒ poprawa integracji międzypokoleniowej i społecznej.
Planowany czas realizacji projektu	2016 - 2017
Potencjalne źródła finansowania	WFOŚiGW w Łodzi, budżet Miasta Rawa Mazowiecka

6.8. RAWSCY SKAUCI JAK ZAWISZA

Nazwa projektu	Rawscy Skauci jak Zawisza
Podmiot realizujący projekt	<p>Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego Hufiec Rawski,</p> <p>Os. 9-go Maja 5/29, 96-200 Rawa Mazowiecka</p>
Podmioty współpracujące przy realizacji projektu	<p>Urząd Miasta Rawa Mazowiecka Parafie rzymskokatolickie Miejska Biblioteka Publiczna Biblioteka Pedagogiczna Rawik OSiR Muzeum Ziemi Rawskiej Świetlica Przymierza Rodzin Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna Szkoły z terenu Miasta i okolic Rawski oddział Caritas Podmioty gospodarcze (Eneris Surowce S.A.; RAT-MED P. Czyrka, R. Kaźmierczak Sp. Jawna)</p>
Cel projektu	<p>Głównym celem realizacji projektu jest kształtowanie pozytywnych wartości i postaw wśród młodzieży – mieszkańców obszarów rewitalizowanych i integracja członków Stowarzyszenia Harcerstwa z rodzinami i społecznością lokalną poprzez animację zajęć edukacyjnych, wspólnych gier i zabaw plenerowych oraz wydarzeń kulturalnych na obszarze rewitalizowanym. Celem projektu jest również zmiana zagospodarowania i ożywienie przestrzeni publicznych obszaru podlegającego rewitalizacji. Bezpośrednio realizacja projektu przyczyni się do wzmacniania międzypokoleniowych więzi społecznych, zwiększenia świadomości społecznej i środowiskowej mieszkańców oraz poprawy dostępu do usług kulturalnych.</p>
Uzasadnienie realizacji projektu	<p>Kluczowym problemem, na jaki odpowiada projekt, jest wysoka liczba czynów karalnych wśród nieletnich obserwowana na terenie rewitalizowanym oraz niewielka oferta miasta dotycząca wydarzeń integracyjnych - stymulujących właściwe postawy społeczne wśród młodych osób. Młodzież zamieszkująca ten obszar utrwała i powiela negatywne wzorce zachowań, kontaktując się z harcerzami będzie miała okazję do poznania innych, alternatywnych form aktywności oraz nabywania umiejętności pożądaných i oczekiwanych w społeczeństwie.</p> <p>Zauważono także potrzebę uatrakcyjnienia Rawy Mazowieckiej jako miejsca integracji międzypokoleniowej, rekreacji i wypoczynku oraz spędzania wolnego czasu wśród mieszkańców obszaru rewitalizowanego Rawy Mazowieckiej.</p>

	<p>Realizacja projektu odpowiada także na potrzebę promocji historycznego oraz kulturowego kontekstu miasta.</p> <p>Oferta wydarzeń kulturalnych proponowana przez projekt może stanowić także alternatywę dla spędzania wolnego czasu w sposób twórczy i rozwijający, stymulujący rozwój społeczny, edukację, stosunki rodzinne oraz świadomość terytorialną i środowiskową. Ci zaś członkowie stowarzyszenia, którzy obecnie mieszkają już poza obszarem Rawy Mazowieckiej, otrzymają możliwość umocnienia korzeni rodzinnych, realizując przedsięwzięcia na terenie miasta, w którym spędzili lata szkolne.</p>
Zakres realizowanych zadań	<ol style="list-style-type: none"> 1. Miejska gra terenowa z elementami historycznymi, ruchowymi, zadaniami plastycznymi, realizowana we współpracy grupowej, przy współudziale członków Stowarzyszenia oraz społeczności lokalnej, 2. Piknik rodzinny, we współpracy z innymi organizacjami i instytucjami lokalnymi, 3. Zajęcia edukacyjne, promujące działanie na rzecz wspólnego dobra w najbliższym otoczeniu, zakończone warsztatami/happeningiem zorganizowanym w przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizowanym. 4. Miejskie warsztaty służące rozwijaniu nowych umiejętności harcerskich i skautingowych. 5. Wystawa fotografii „Przeżyjmy to jeszcze raz” dokumentująca zrealizowane przedsięwzięcia, zaprezentowana na terenie rewitalizowanym.
Lokalizacja - miejsce przeprowadzenia projektu	Na terenie objętym rewitalizacją.
Szacowana wartość	20 000 zł
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost liczby osób młodych biorących aktywny udział w życiu społecznym miasta • Poprawa oferty kulturalno-rekreacyjnej terenów objętych rewitalizacją • Zwiększenie wśród mieszkańców wiedzy o historycznym i kulturowym kontekście miasta, • Zwiększenie wśród mieszkańców świadomości na temat właściwych postaw obywatelskich i społecznych • Integracja dzieci i młodzieży ze społecznością lokalną
Planowany czas realizacji projektu	2017-2020

Potencjalne źródła finansowania	Miasto Rawa Mazowiecka, środki własne, darowizny indywidualne osób prywatnych i lokalnych przedsiębiorców, zwrot z 1%
---------------------------------	---

6.9. RAWSKIE CENTRUM ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

<i>Nazwa projektu</i>	Rawskie Centrum Organizacji Pozarządowych
<i>Podmiot realizujący</i>	Miasto Rawa Mazowiecka; Pl. Piłsudskiego 5, 96-200 Rawa Mazowiecka
<i>Podmioty współpracujące przy realizacji</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Organizacje pozarządowe; • Media lokalne.
<i>Cel projektu</i>	Głównym celem projektu jest wzrost aktywności oraz profesjonalizacja działań rawskich organizacji pozarządowych poprzez utworzenie, wyposażenie i działalność Rawskiego Centrum Organizacji Pozarządowych, uczestniczącego w rozwoju kapitału ludzkiego organizacji pozarządowych, wspierającego i integrującego ich działania oraz promującego dobre praktyki. W konsekwencji działalność Centrum przyczyni się do wzrostu kapitału ludzkiego i społecznego.
<i>Uzasadnienie realizacji projektu</i>	<p>Miasto Rawa Mazowiecka cechuje się relatywnie wysoką liczbą organizacji pozarządowych działających na jej obszarze. Niemniej, dane statystyczne za ostatnie lata wskazują na zahamowanie wzrostu liczby mieszkańców zaangażowanych w działalność organizacji pozarządowych. Ponadto, zauważalny staje się problem niewystarczającej dywersyfikacji źródeł finansowania rawskich organizacji pozarządowych, których działalność uzależniona jest w znacznym stopniu od środków przewidzianych budżetem miasta. Oba zjawiska wskazują na zahamowanie rozwoju sektora pozarządowego w Rawie Mazowieckiej, co w dłuższej perspektywie czasowej może negatywnie oddziaływać na poziom lokalnego kapitału społecznego oraz na przebieg procesów rozwoju społeczno-gospodarczego.</p> <p>Proponowaną drogą rozwiązania problemu jest uruchomienie, wyposażenie oraz działalność nowej jednostki organizacyjnej – Rawskiego Centrum Organizacji Pozarządowych – realizującej zadania mające na celu rozwój lokalnego sektora pozarządowego (stowarzyszeń, fundacji, klubów sportowych i innych podmiotów ekonomii społecznej), tj.:</p> <ul style="list-style-type: none"> • podnoszenie kapitału ludzkiego przedstawicieli środowiska pozarządowego poprzez organizację spotkań informacyjnych, szkoleń/ warsztatów, wizyt studialnych oraz doradztwo w zakresie

	<p>tworzenia i realizacji projektów, tworzenia zespołów projektowych, pozyskiwania środków finansowych, itp.;</p> <ul style="list-style-type: none"> • integrację sektora pozarządowego, w tym ułatwianie nawiązywania partnerstw między organizacjami na rzecz realizacji wspólnych przedsięwzięć oraz pełnienie roli miejsca spotkań i wymiany doświadczeń; • wspieranie bieżącej działalności organizacji pozarządowych w drodze udostępniania zasobów lokalowych i sprzętowych Centrum; • promocję dobrych praktyk w zakresie działalności pozarządowej, m.in. w formie organizacji w przestrzeniach publicznych „pikników”, umożliwiających rozpowszechnianie informacji o zakresie działania organizacji pozarządowych. <p>Uruchomienie, wyposażenie oraz działalność Centrum przyczynią się do zwiększenia aktywności oraz profesjonalizacji i integracji działań podejmowanych przez rawskie organizacje pozarządowe. Tym samym, Centrum stanie się platformą współpracy dla organizacji oraz miejscem, którego działalność istotnie przyczyni się do wzmocnienia lokalnego kapitału społecznego.</p>
<p><i>Zakres realizowanych zadań</i></p>	<p>Projekt zakłada uruchomienie, wyposażenie i działalność Rawskiego Centrum Organizacji Pozarządowych, tj.:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Określenie ram prawno-organizacyjnych funkcjonowania Centrum w konsultacji z rawskim środowiskiem pozarządowym wraz z organizacją jego obsługi (np. zatrudnienie (w wymiarze 1,0 etatu) pracownika Centrum odpowiedzialnego za jego funkcjonowanie, wyznaczanie kierunków działalności, animacji współpracy itp.). 2. Remont i wyposażenie pomieszczeń na potrzeby działalności Centrum oraz udostępniania ich środowisku pozarządowemu (tj. pomieszczeń przeznaczonych do pracy biurowej oraz organizacji spotkań roboczych, szkoleń i warsztatów, wyposażonych w nowoczesny sprzęt audiowizualny i komputerowy). 3. Oferowanie doradztwa i organizację cyklu szkoleń/warsztatów/wizyt studialnych dla przedstawicieli organizacji pozarządowych z zakresu tworzenia i realizacji projektów, tworzenia zespołów projektowych i pozyskiwania środków finansowych, itp. 4. Organizację cyklu wydarzeń integrujących środowisko pozarządowe w celu nawiązania partnerstw między organizacjami. 5. Organizację cyklu wydarzeń w przestrzeniach publicznych promujących aktywność organizacji pozarządowych.

<i>Lokalizacja (miejsce przeprowadzenia projektu)</i>	Siedziba Rawskiego Centrum Organizacji Pozarządowych (do ulokowania na obszarze rewitalizacji bądź na obszarze bezpośrednio przylegającym). Przestrzenie publiczne obszaru poddawanego rewitalizacji.
<i>Szacowana wartość projektu</i>	300 000 zł
<i>Prognozowane rezultaty</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Wzrost liczby mieszkańców zaangażowanych w działalność organizacji pozarządowych. • Wzrost aktywności podejmowanych przez organizacje pozarządowe. • Dywersyfikacja źródeł finansowania projektów realizowanych przez organizacje pozarządowe.
<i>Planowany czas realizacji projektu</i>	2017-2019
<i>Potencjalne źródła</i>	Budżet Miasta, Fundacja im. Stefana Batorego, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej

6.10. BYCIE EKO SIĘ OPŁACA!

Nazwa projektu	Bycie Eko się opłaca!
Podmiot realizujący projekt	Świetlica środowiskowa Przymierza Rodzin im. bł. Edmunda Bojanowskiego, ul. Miła 2 96-200 Rawa Mazowiecka
Podmioty współpracujące przy realizacji projektu	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Miasta Rawa Mazowiecka; - Miejski Dom Kultury; - Muzeum Ziemi Rawskiej; - media lokalne;
Cel projektu	<p>Głównym celem realizacji projektu jest zwiększenie świadomości proekologicznej oraz rozwijanie postaw przedsiębiorczości wśród dzieci i młodzieży poprzez poprawę dostępu do oferty edukacyjnej w zakresie profilaktyki proekologicznej. Ponadto dodatkowym celem projektu jest promocja aktywnego i efektywnego spędzania czasu. Bezpośrednio realizacja projektu przyczyni się do poprawy integracji i samoorganizacji dzieci i młodzieży w środowisku lokalnym, a w konsekwencji do poprawy jakości życia mieszkańców.</p>
Uzasadnienie realizacji projektu	<p>Kluczowym problemem na jaki odpowiada projekt jest niska wiedza w zakresie proekologicznych postaw wśród dzieci i młodzieży, a także mało efektywne wykorzystywanie wolnego czasu przez tę grupę społeczną. Ponadto, wśród tej grupy widoczna jest nieustająca potrzeba podnoszenia świadomości ekologicznej oraz zwrócenie uwagi na negatywny wpływ odpadów na środowisko, klimat i zdrowie mieszkańców.</p> <p>Organizacja warsztatów dla dzieci pozwoli rozwijać wśród tej grupy postawy przedsiębiorczości oraz rozwijać kreatywne myślenie.</p> <p>Ważnym aspektem jest także, nauka podstawowych zasad oraz zachowań wśród najmłodszych uczestników przestrzeni publicznej w zakresie ekologii i segregacji odpadów.</p> <p>Warsztaty organizowane na obszarze rewitalizacji przyczynią się do poprawy oferty kulturalnej miasta, a także wzrostu integracji międzypokoleniowej.</p>
Zakres realizowanych zadań	<p>W ramach projektu przewiduje się działania:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Organizacja i realizacja warsztatów związanych ze zbiórką staroci i materiałów wtórnych i nadaniem przedmiotom nowej formy. 2. Happening/pokaz przedmiotów poddanych recyklingowi plastycznemu przez wychowanków świetlicy, oraz różne formy zabawy dla dzieci i ich rodzin przedmiotami, które powstały w wyniku obróbki materiałów wtórnych w przestrzeni publicznej na

	<p>obszarze rewitalizacji z udziałem publiczności</p> <p>3. Animacje przygotowane przez dzieci i wychowawców o tematyce ekologicznej oraz konkursy ekologiczne z nagrodami dla mieszkańców w przestrzeni publicznej na obszarze rewitalizacji z udziałem publiczności,</p> <p>4. Warsztaty plastyczne i spotkania o tematyce ekologicznej oraz warsztaty efektywnego zarządzania czasem dla dzieci i młodzieży w Świetlicy Środowiskowej i na placu Piłsudskiego.</p>
Lokalizacja - miejsce przeprowadzenia projektu	Projekt realizowany będzie w Świetlicy Środowiskowej ul. Miła 2 oraz na obszarach rewitalizacji – m.in. pl. Piłsudskiego w Rawie Mazowieckiej
Szacowana wartość projektu	50 000 zł
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ wzrost świadomości ekologicznej dzieci i młodzieży ⇒ poprawa samoorganizacji i integracji dzieci i młodzieży; ⇒ poprawa oferty kulturalno-rekreacyjnej dla mieszkańców; ⇒ zwiększenie integracji międzypokoleniowej; ⇒ wzrost efektywności wykorzystania czasu wolnego przez dzieci; ⇒ wzrost kreatywnego myślenia dzieci i młodzieży
Planowany czas realizacji projektu	2020-2021
Potencjalne źródła finansowania	Budżet miasta, środki własne, Samorząd Województwa Łódzkiego

6.11. PROGRAM AKTYWIZACJA I INTEGRACJA

Nazwa projektu	Program Aktywizacja i Integracja
Podmiot realizujący projekt	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rawie Mazowieckiej ul. Krakowska 22, 96-200 Rawa Mazowiecka
Podmioty współpracujące przy realizacji projektu	- Powiatowy Urząd Pracy w Rawie Mazowieckiej - Urząd Miasta Rawa Mazowiecka
Cel projektu	Głównym celem realizacji projektu jest pomoc osobom bezrobotnym, w szczególności mieszkającym na obszarze zdegradowanym, w tym objętym rewitalizacją oraz korzystającym ze świadczeń pomocy społecznej, znajdującym się w trudnej sytuacji społecznej, oddalonym od rynku pracy z powodu braku kwalifikacji, deficytu umiejętności zawodowych i społecznych oraz innych barier utrudniających podjęcie zatrudnienia i właściwe funkcjonowanie w środowisku. Bezpośrednio realizacja projektu przyczyni się do kształtowania aktywnej postawy w życiu społecznym i zawodowym osób bezrobotnych najbardziej oddalonych od rynku pracy, zwiększenia ich motywacji do pracy oraz wzrostu samooceny.
Uzasadnienie realizacji projektu	<p>Kluczowym problemem na jaki odpowiada projekt jest niska jakość życia oraz mała aktywność zawodowa i społeczna osób bezrobotnych. Analiza lokalnego rynku pracy wykazała, że pracodawcy preferują kandydatów do pracy z kwalifikacjami i umiejętnościami przydatnymi na konkretnym stanowisku pracy. Pracodawcy w kontaktach z doradcami klienta wskazywali na konieczność uzupełnienia przez bezrobotnych umiejętności nie tylko zawodowych, ale również społecznych, które pomagają funkcjonować w środowisku. Osoby korzystające ze świadczeń z pomocy społecznej i jednocześnie zarejestrowane w PUP, osoby bez kwalifikacji zawodowych w przeważającej większości nie spełniają podstawowych oczekiwań pracodawców. Konieczne zatem jest w pierwszej kolejności uzupełnienie deficytów w zakresie niskiego poziomu motywacji do pracy oraz w zakresie funkcjonowania w środowisku pracy.</p> <p>Długotrwała nieobecność na rynku pracy zaburza funkcjonowanie jednostki w rodzinie, środowisku lokalnym, przyczynia się do wzrostu uzależnień, problemów zdrowotnych, zatem jest istotnym czynnikiem prowadzącym do wykluczenia społecznego oraz przenoszenia sytuacji problemowych na grunt rodziny i najbliższego otoczenia.</p>
Zakres	Projekt pn. „Program Aktywizacja i Integracja” po zaopiniowaniu

realizowanych zadań	<p>przez powiatową radę rynku pracy, realizowany będzie przez PUP w Rawie Mazowieckiej we współpracy z Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Rawie Mazowieckiej. W ramach projektu przewidziano następujące działania:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. blok „aktywizacja” prowadzony w formie prac społecznie użytecznych 2. blok „integracja” opierający się na poradnictwie indywidualnym oraz warsztatach trenerskich z doradcą zawodowym.
Lokalizacja - miejsce przeprowadzenia projektu	Projekt realizowany będzie w siedzibach instytucji zaangażowanych w projekt oraz na terenie miasta, w tym na obszarze rewitalizacji.
Szacowana wartość projektu	20 000 zł
Prognozowane rezultaty	<ul style="list-style-type: none"> ⇒ wzrost kompetencji społecznych osób bezrobotnych; ⇒ wzrost kompetencji rynku pracy (zawodowych) u osób bezrobotnych; ⇒ zwiększenie udziału w życiu społecznym i chęci tworzenia więzi społecznych; ⇒ wzrost motywacji do samorozwoju i dalszego doskonalenia umiejętności i kwalifikacji, przydatnych na rynku pracy.
Planowany czas realizacji projektu	2018 - 2019
Potencjalne źródła finansowania	Fundusz Pracy, budżet Miasta Rawa Mazowiecka

7. CHARAKTERYSTYKA (OBSZARY TEMATYCZNE) UZUPEŁNIAJĄCYCH PROJEKTÓW REWITALIZACJI

Dla zapewnienia kompleksowości i komplementarności procesów rewitalizacji realizowanych w Rawie Mazowieckiej konieczne jest uzupełnienie działań podejmowanych w ramach projektów podstawowych przedsięwzięciami dodatkowymi – uzupełniającymi. Ich realizacja wzmocni efekty uzyskane w ramach projektów podstawowych i przyczyni się do realizacji celów i kierunków działań wskazanych w LPRMRM 2025. Uzupełniające projekty/obszary tematyczne mają na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk powodujących sytuację kryzysową. Ich doprecyzowanie nastąpi w trakcie realizacji LPRMRM 2025.

Tabela 52. Lista uzupełniających projektów/obszarów tematycznych

Uzupełniające projekty/obszary tematyczne	Powiązania ze strategicznymi celami i kierunkami działań
Rozwój infrastruktury edukacyjnej i przedszkolnej	Cel 1.2
Rozwój wysokiej jakości edukacji przedszkolnej oraz kształcenia ogólnego, zawodowego i ustawicznego	Cele 1.2, 3.2., 3.3,
Rozwój infrastruktury pomocy społecznej	Cele 1.2, 1.1
Rozwój usług placówek wsparcia dziennego oraz innych alternatywnych form opieki dla dzieci i młodzieży	Cele 1.1, 1.2
Rozwój infrastruktury dla potrzeb podmiotów integracji społecznej	Cele 1.1, 3.1, 3.2
Aktywizacja społeczno-zawodowa osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym	Cele 1.1, 1.3, 3.2, 3.3
Rozwój infrastruktury podmiotów pełniących funkcje zawodowych rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka, wspierania rodziny i pieczy zastępczej	Cel 1.2
Rozwój usług wpierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, służących pomocą w pokonywaniu trudnych sytuacji życiowych	Cele 1.1, 1.3
Rozwój mieszkalnictwa socjalnego i wspomaganego w powiązaniu z procesem aktywizacji zawodowej	Cele 1.4, 3.2, 3.3
Rozwój usług medyczno-opiekuńczych dla osób zależnych lub niesamodzielnych	Cele 1.1, 1.2
Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia, w tym jej dostosowanie do potrzeb osób starszych i osób z niepełnosprawnościami	Cele 1.1, 1.2

Rozwój wyposażenia medycznego niezbędnego do udzielania świadczeń medycznych	Cel 1.2
Rozwój usług świadczonych na rzecz wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacji dzieci zagrożonych niepełnosprawnością i z niepełnosprawnościami	Cele 1.1, 1.2
Rozwój e-administracji, udostępniania informacji sektora publicznego, zasobów nauki, kultury i dziedzictwa kulturowego oraz usług medycznych	Cele 1.1, 1.2, 2.2
Podnoszenie kluczowych kompetencji osób dorosłych znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy	Cele 1.1, 3.2, 3.3
Działania prowadzące do przywrócenia lub nadania obiektom nowych funkcji społecznych lub gospodarczych .	Cel 3.1
Działania inwestycyjne w zakresie prace konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków, niezbędnych do zachowania pełnionych przez nie funkcji kulturalnych lub nadania im takich funkcji.	Cele 2.1, 2.2, 2.3
Działania inwestycyjne w zakresie robót budowlanych w istniejących obiektach instytucji kultury, w tym np. konserwacja i restauracja zabytków ruchomych oraz ochrona zasobów przed zagrożeniami.	Cele 2.2, 2.3, 2.4
Działania inwestycyjne w zakresie zagospodarowania przestrzeni publicznej, funkcjonalnie powiązanej z obiektami poddawanych rewitalizacji, w tym tworzenie lub modernizacja miejsc rekreacji i terenów zielonych (obejmująca również obiekty małej architektury).	Cele 2.1, 2.2, 2.3, 2.4
Działania inwestycyjne w zakresie np. przebudowy, prac konserwatorsko-restauratorskich, remontu części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych.	Cel 1.4
Działania inwestycyjne w zakresie np. budowy, przebudowy infrastruktury turystycznej, jak również przystosowanie istniejących obiektów do pełnienia funkcji turystycznych oraz tworzenia lub rozwoju produktów regionalnych.	Cele 2.1, 2.2, 2.3
Działania na rzecz rozwoju infrastruktury służącej do produkcji i/lub dystrybucji energii cieplnej, pochodzącej ze źródeł odnawialnych	Cel 2.4
Działania na rzecz modernizacji energetycznej budynków użyteczności publicznej lub mieszkalnych budynków komunalnych wraz z wymianą wyposażenia tych obiektów na energooszczędne.	Cele 1.4, 2.4
Działania w zakresie budowy pasywnych budynków	Cel 2.4

użyteczności publicznej	
Działania w zakresie wymiany lub renowacji źródeł ciepła, rozbudowy systemów zaopatrzenia w ciepło	Cele 1.4, 2.4
Działania na rzecz rozwoju oświetlenia publicznego z wykorzystaniem urządzeń energooszczędnych i ekologicznych	Cel 2.4
Działania służące tworzeniu lepszych warunków do rozwoju MŚP m.in poprzez uzbrojenie terenów inwestycyjnych	Cel 3.1
Działania na rzecz rozwoju aktywizacji zawodowej i wsparcie przedsiębiorczości mieszkańców	Cele 3.2, 3.3
Działania na rzecz tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej	Cele 3.1, 3.3

Źródło: Opracowanie własne

8. INDYKATYWNE RAMY FINANSOWE DLA PODSTAWOWYCH I UZUPEŁNIAJĄCYCH PROJEKTÓW REWITALIZACJI

Projekty wskazane w LPRMRM 2025 mogą być finansowane z różnych źródeł i instrumentów wsparcia (m.in. EFRR, EFS, FS) bez ryzyka podwójnego dofinansowania. Jednocześnie uwzględniają zaangażowanie środków prywatnych i publicznych tworząc komplementarność źródeł finansowania.

Tabela 53. Indykatywne ramy finansowania i potencjalne źródła finansowania podstawowych projektów rewitalizacji

NAZWA PROJEKTU	Indykatywne ramy finansowe	Potencjalne źródła finansowania
Rozwój usług wspierania rodziny	160 000,00 zł	RPO Wł na lata 2014-2020, środki własne
Wykluczamy wykluczenie - wysoka jakość edukacji w Gimnazjum nr 1 i Gimnazjum nr 2	700 000,00 zł	EFS w ramach RPO Wł na lata 2014-2020, środki własne
Rewitalizacja Miasta Rawa Mazowiecka	30 000 000,00 zł	RPO Wł na lata 2014-2020, środki własne
Rawscy seniorzy sprawni i aktywni	70 000,00 zł	Budżet Miasta, Rządowy Program na Rzecz Aktywności Społecznej Osób Starszych na lata 2014-2020, środki własne
Rawa gra dla wszystkich	20 000,0 zł	Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej, Samorząd Województwa Łódzkiego, budżet Miasta Rawa Mazowiecka, środki własne i indywidualnych osób prywatnych i lokalnych przedsiębiorców
Pomóż innym i sobie	20 000,0 zł	Budżet Miasta, prywatni przedsiębiorcy, Samorząd Województwa Łódzkiego,
W „Tęczowej Jedyneczce” zdrowo jemy i	25 000,0 zł	WFOŚiGW w Łodzi,

ekosystemy poznajemy		budżet Miasta
Rawscy Skauci jak Zawisza	20 000,0 zł	Budżet Miasta, środki własne, darowizny indywidualne osób prywatnych, lokalne podmioty gospodarcze, zwrot z 1%
Rawskie Centrum Organizacji Pozarządowych	300 000,0 zł	Budżet Miasta, Fundacja im. Stefana Batorego, Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej
Bycie Eko się opłaca!	50 000,0 zł	Budżet miasta, środki własne, Samorząd Województwa Łódzkiego
Program Aktywizacja i Integracja	20 000,0 zł	Fundusz Pracy, budżet Miasta

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 54. Indykatywne ramy finansowania i potencjalne źródła finansowania uzupełniających projektów rewitalizacji

Uzupełniające projekty/obszary tematyczne	Indykatywne ramy finansowe	Potencjalne źródła finansowania
Rozwój infrastruktury edukacyjnej i przedszkolnej	2.500.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne,
Rozwój wysokiej jakości edukacji przedszkolnej oraz kształcenia ogólnego, zawodowego i ustawicznego	100.000,00	Programy operacyjne w ramach EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne, Środki prywatne
Rozwój infrastruktury pomocy społecznej	10.000.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne,

		Środki prywatne
Rozwój usług placówek wsparcia dziennego oraz innych alternatywnych form opieki dla dzieci i młodzieży	1.500.000,00	Programy operacyjne w ramach EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne, Środki prywatne
Rozwój infrastruktury dla potrzeb podmiotów integracji społecznej	1.000.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne, Środki prywatne
Aktywizacja społeczno-zawodowa osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym	200.000,00	Programy operacyjne w ramach EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne,
Rozwój infrastruktury podmiotów pełniących funkcje zawodowych rodzin zastępczych, rodzinnych domów dziecka, wspierania rodziny i pieczy zastępczej	100.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR i EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne,
Rozwój usług wpierania rodziny i systemu pieczy zastępczej, służących pomocą w pokonywaniu trudnych sytuacji życiowych	150.000,00	Programy operacyjne w ramach EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne,
Rozwój mieszkalnictwa socjalnego i wspomaganego w powiązaniu z procesem aktywizacji zawodowej	3.000.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR i EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne,
Rozwój usług medyczno-opiekuńczych dla osób zależnych lub niesamodzielnych	150.000,00	Programy operacyjne w ramach EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne, Środki prywatne

Rozwój infrastruktury ochrony zdrowia, w tym jej dostosowanie do potrzeb osób starszych i osób z niepełnosprawnościami	1.500.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne, Środki prywatne
Rozwój wyposażenia medycznego niezbędnego do udzielania świadczeń medycznych	500.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne, Środki prywatne
Rozwój usług świadczonych na rzecz wczesnego wykrywania wad rozwojowych i rehabilitacji dzieci zagrożonych niepełnosprawnością i z niepełnosprawnościami	50.000,00	Programy operacyjne w ramach EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne,
Rozwój e-administracji, udostępniania informacji sektora publicznego, zasobów nauki, kultury i dziedzictwa kulturowego oraz usług medycznych	750.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne,
Podnoszenie kompetencji kluczowych osób dorosłych znajdujących się w szczególnie niekorzystnej sytuacji na rynku pracy	100.000,00	Programy operacyjne w ramach EFS, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne, Środki prywatne
Działania prowadzące do przywrócenia lub nadania obiektom nowych funkcji społecznych lub gospodarczych .	4.000.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne, Środki prywatne
Działania inwestycyjne w zakresie prace konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru	30.000.00,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020

zabytków, niezbędnych do zachowania pełnionych przez nie funkcji kulturalnych lub nadania im takich funkcji.		Inne krajowe środki publiczne, Środki prywatne
Działania inwestycyjne w zakresie robót budowlanych w istniejących obiektach instytucji kultury, w tym np. konserwacja i restauracja zabytków ruchomych oraz ochrona zasobów przed zagrożeniami.	5.000.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne,
Działania inwestycyjne w zakresie zagospodarowania przestrzeni publicznej, funkcjonalnie powiązanej z obiektami poddawanych rewitalizacji, w tym tworzenie lub modernizacja miejsc rekreacji i terenów zielonych (obejmująca również obiekty małej architektury).	500.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne,
Działania inwestycyjne w zakresie np. przebudowy, prac konserwatorsko-restauratorskich, remontu części wspólnych wielorodzinnych budynków mieszkalnych.	1.000.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne, Środki prywatne
Działania inwestycyjne w zakresie np. budowy, przebudowy infrastruktury turystycznej, jak również przystosowanie istniejących obiektów do pełnienia funkcji turystycznych oraz tworzenia lub rozwoju produktów regionalnych.	10.000.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne, Środki prywatne
Działania na rzecz rozwoju infrastruktury służącej do produkcji i/lub dystrybucji energii cieplnej, pochodzącej ze źródeł odnawialnych	200.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, FS w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne, Środki prywatne
Działania na rzecz modernizacji energetycznej budynków użyteczności publicznej lub mieszkalnych budynków komunalnych wraz z wymianą	1.000.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-

wyposażenia tych obiektów na energooszczędne.		2020 Inne krajowe środki publiczne, Środki prywatne
Działania w zakresie budowy pasywnych budynków użyteczności publicznej	1.000.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, FS w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne,
Działania w zakresie wymiany lub renowacji źródeł ciepła, rozbudowy systemów zaopatrzenia w ciepło	200.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne, Środki prywatne
Działania na rzecz rozwoju oświetlenia publicznego z wykorzystaniem urządzeń energooszczędnych i ekologicznych	50.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne,
Działania służące tworzeniu lepszych warunków do rozwoju MŚP m.in poprzez uzbrojenie terenów inwestycyjnych	2.000.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne,
Działania na rzecz rozwoju aktywizacji zawodowej i wsparcie przedsiębiorczości mieszkańców	200.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, EFS w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne,
Działania na rzecz tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej	200.000,00	Programy operacyjne w ramach EFRR, EFS w tym RPO WŁ na lata 2014-2020 Inne krajowe środki publiczne

Źródło: Opracowanie własne

9. KOMPLEKSOWOŚĆ I KOMPLEMENTARNOŚĆ PROBLEMOWA I PRZESTRZENNA W LPRMRM 2025

LPRMRM 2025 ujmuje działania w sposób kompleksowy w różnych aspektach, tzn.

- ⇒ z punktu widzenia tematycznego (obszary oddziaływań) wskazuje działania i projekty o różnorodnym charakterze: społecznym, gospodarczym, przestrzenno-funkcjonalnym, technicznym i środowiskowym;
- ⇒ z punktu widzenia finansowania procesów rewitalizacji wskazuje współfinansowanie ze środków EFRR, EFS, FS oraz innych publicznych lub prywatnych podmiotów;
- ⇒ z punktu widzenia przestrzennego wskazuje projekty/działania realizowane zarówno na obszarze rewitalizacji, jak i w jego otoczeniu;
- ⇒ z punktu widzenia podmiotów realizujących działania wskazuje partnerstwo, współpracę i komplementarność działań różnych podmiotów funkcjonujących w środowisku lokalnym (instytucje publiczne, organizacje pozarządowe, lokalni przedsiębiorcy, mieszkańcy).

LPRMRM 2025 złożony jest z wielu różnorodnych projektów, które tworzą logiczną i kompleksową interwencję. Projekty/działania rewitalizacyjne są komplementarne i wzajemnie powiązane, tworzą mechanizmy synergii i synchronizację efektów w działaniach na rzecz rozwoju obszaru rewitalizowanego.

Tabela 55. Partnerstwo i komplementarność pomiędzy działaniami różnych podmiotów

Lp.	Nazwa projektu	Podmiot realizujący	Podmioty współpracujące przy realizacji zadania
1.	<i>Rozwój usług wspierania rodziny</i>	Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	- Media lokalne - Urząd Miasta Rawa Mazowiecka
2.	<i>Wykluczamy wykluczenie - wysoka jakość edukacji w Gimnazjum nr 1 i Gimnazjum nr 2</i>	Miasto Rawa Mazowiecka	- Rawskie Wodociągi i Kanalizacja Sp. z o.o.; - Zakład Gospodarki Odpadami Aquarium sp. z o.o..
3.	<i>Rewitalizacja Miasta Rawa Mazowiecka</i>	Miasto Rawa Mazowiecka	- Muzeum Ziemi Rawskiej.
4.	<i>Rawscy seniorzy sprawni i aktywni</i>	Stowarzyszenie Rawski Uniwersytet Trzeciego Wieku	- Urząd Miasta Rawa Mazowiecka; - Miejski Dom Kultury;

			<ul style="list-style-type: none"> - Muzeum Ziemi Rawskiej; - media lokalne.
5.	<i>Rawa gra dla wszystkich</i>	Rawskie Stowarzyszenie Miłośników Gier Fabularnych i Fantastyki „Topory”	<ul style="list-style-type: none"> - Miejska Biblioteka Publiczna im. Jana Pawła II w Rawie Mazowieckiej; - Urząd Miasta Rawa Mazowiecka; - Media lokalne.
6.	<i>Pomóż innym i sobie</i>	Fundacja „Obudźmy Nadzieję”	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Miasta Rawa Mazowiecka; - Miejski Dom Kultury; - lokalne media; - Ośrodek Sportu i Rekreacji; - Miejska Biblioteka Publiczna; - Muzeum Ziemi Rawskiej.
7.	<i>W „Tęczowej Jedyńce” zdrowo jemy i ekosystemy poznajemy</i>	Przedszkole Miejskie nr 1 „Tęczowa Jedyńka”	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Miasta; - inne placówki oświatowe; - jednostki kultury; - media lokalne.
8.	<i>Rawscy Skauci jak Zawisza</i>	Stowarzyszenie Harcerstwa Katolickiego „Zawisza” Federacja Skautingu Europejskiego	<ul style="list-style-type: none"> - Urząd Miasta Rawa Mazowiecka; - Parafie rzymskokatolickie; - Miejska Biblioteka Publiczna; - Biblioteka Pedagogiczna; - Rawik; - Ośrodek Sportu i Rekreacji; - Muzeum Ziemi Rawskiej; - Świetlica Przymierza Rodzin; - Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna; - Szkoły z terenu Miasta i okolic ; - Rawski oddział Caritas; - Podmioty gospodarcze.
9.	<i>Rawskie Centrum Organizacji Pozarządowych</i>	Miasto Rawa Mazowiecka	<ul style="list-style-type: none"> - Organizacje pozarządowe. - Media lokalne.

10.	<i>Bycie Eko się opłaca</i>	Świetlica Środowiskowa Przymierza Rodzin im. bł. Edmunda Bojanowskiego	- Urząd Miasta Rawa Mazowiecka; - Miejski Dom Kultury; - Muzeum Ziemi Rawskiej; - media lokalne.
11.	<i>Program Aktywizacja i Integracja</i>	Powiatowy Urząd Pracy	- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Rawie Mazowieckiej; - Urząd Miasta Rawa Mazowiecka.

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 56. Komplementarność projektów i kierunków działań

Nazwa projektu	Cel strategiczny 1.				Cel strategiczny 2.				Cel strategiczny 3.		
	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4	3.1	3.2	3.3
<i>Rozwój usług wspierania rodziny</i>	■	■	■							■	■
<i>Wykluczamy wykluczenie - wysoka jakość edukacji w Gimnazjum nr 1 i Gimnazjum nr 2</i>	■	■						■	■	■	■
<i>Rewitalizacja Miasta Rawa Mazowiecka</i>		■	■		■	■	■	■	■		
<i>Rawscy seniorzy sprawni i aktywni</i>	■	■	■		■	■					
<i>Rawa gra dla wszystkich</i>	■	■	■		■	■				■	■
<i>Pomóż innym i sobie</i>	■	■	■							■	■
<i>W „Tęczowej Jedyńce” zdrowo jemy i ekosystemy poznajemy</i>	■	■	■		■			■			
<i>Rawscy Skauci jak Zawisza</i>	■		■		■		■	■			■
<i>Rawskie Centrum Organizacji Pozarządowych</i>	■	■	■		■				■	■	■
<i>Bycie Eko się opłaca</i>	■		■		■		■	■			
<i>Program Aktywizacja i Integracja</i>	■	■	■						■	■	■

Legenda: ■ bezpośrednie powiązanie; ■ pośrednie powiązanie

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 57. Powiązania pomiędzy projektami realizowanymi zarówno na obszarze rewitalizacji, jak i poza nim.

Nazwa projektu	Realizacja projektu	
	na obszarze rewitalizacji	poza obszarem rewitalizacji
<i>Rozwój usług wspierania rodziny</i>	✓	✓
<i>Wykluczamy wykluczenie - wysoka jakość edukacji w Gimnazjum nr 1 i Gimnazjum nr 2</i>	✓	✓
<i>Rewitalizacja Miasta Rawa Mazowiecka</i>	✓	
<i>Rawscy seniorzy sprawni i aktywni</i>	✓	✓
<i>Rawa gra dla wszystkich</i>	✓	✓
<i>Pomóż innym i sobie</i>	✓	
<i>W „Tęczowej Jedyńce” zdrowo jemy i ekosystemy poznajemy</i>	✓	✓
<i>Rawscy Skauci jak Zawisza</i>	✓	
<i>Rawskie Centrum Organizacji Pozarządowych</i>	✓	✓
<i>Bycie Eko się opłaca</i>	✓	✓
<i>Program Aktywizacja i Integracja</i>	✓	✓

Źródło: Opracowanie własne

10. MECHANIZMY WŁĄCZANIA MIESZKAŃCÓW, PRZEDSIĘBIORCÓW I INNYCH PODMIOTÓW W PROCES REWITALIZACJI

Program rewitalizacji jest dokumentem strategicznym, którego skutki realizacji odczuwane będą przez wszystkie podmioty zlokalizowane na obszarze rewitalizacji, stąd też konieczność zaangażowania do prac nad przygotowaniem i przy wdrażaniu szerokiego grona przedstawicieli sektora publicznego, pozarządowego i prywatnego.

Wykorzystanie mechanizmów włączania mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów w proces rewitalizacji powinno uaktywnić potencjalnych sojuszników, a także interesariuszy, którzy są potencjalnie obojętni lub których brak informacji i świadomości powoduje, że nie postrzegają oni siebie jako beneficjentów rewitalizacji. Szczególnie cenne wydaje się zaangażowanie organizacji pozarządowych oraz instytucji kultury, sportu i edukacji, które poprzez

generowanie i realizację projektów społecznych mogą budować i wzbogacać ofertę w rewitalizowanym obszarze.

Skuteczny i efektywny udział różnych interesariuszy w procesie rewitalizacji zapewnić ma kontynuacja działań władz samorządowych w zakresie komunikacji m.in. poprzez stronę internetową urzędu, w tym zakładkę dedykowaną specjalnie rewitalizacji w Rawie Mazowieckiej, która będzie źródłem wiedzy o realizowanych w tym zakresie działaniach rewitalizacyjnych różnych podmiotów, a także o samym programie rewitalizacji oraz postępach w jego wdrażaniu. Na stronie zawarte będą dane kontaktowe podmiotów prowadzących poszczególne projekty, bieżące informacje o postępie prac, wydarzeniach związanych z projektami itp. Umożliwi to włączenie się w działania projektowe zainteresowanych mieszkańców, przedsiębiorców i grup aktywnych, wymianę informacji czy opinii. Władze samorządowe Rawy Mazowieckiej podejmować będą działania informacyjno-edukacyjne na rzecz promocji programu rewitalizacji i zwiększania świadomości mieszkańców w zakresie rewitalizacji. Ponadto organizowane będą spotkania z partnerami oraz grupami beneficjentów oraz mieszkańców z obszaru rewitalizacji. Ważnym zadaniem będzie systematyczne informowanie mieszkańców Rawy Mazowieckiej o podejmowanych działaniach rewitalizacyjnych oraz podawanie do publicznej wiadomości okresowych raportów z realizacji programu rewitalizacji.

Przy Burmistrzu Miasta Rawa Mazowiecka powołany zostanie Zespół Doradczy ds. Rewitalizacji. Zespół Doradczy ds. Rewitalizacji jest społecznym ciałem opiniotwórczo-doradczym działającym przy Burmistrzu Miasta Rawa Mazowiecka i współpracującym z komórkami w Urzędzie Miasta Rawa Mazowiecka odpowiedzialnymi za proces rewitalizacji. Zespół Doradczy ds. Rewitalizacji stanowić będzie forum współpracy i dialogu interesariuszy z organami miasta Rawa Mazowiecka w zakresie rewitalizacji w celu wypracowania rozwiązań uzgodnionych i akceptowanych przez wszystkich uczestników procesu rewitalizacji miasta. Zespół Doradczy ds. Rewitalizacji współpracować będzie w sprawach dotyczących projektowania, realizacji oraz oceny procesu i działań rewitalizacyjnych. Zespół powołany zostanie zarządzeniem Burmistrza Miasta Rawa Mazowiecka. Obsługa organizacyjna prac Zespołu zapewniona zostanie przez Burmistrza Miasta Rawa Mazowiecka.

Do głównych zadań Zespołu Doradczego ds. Rewitalizacji należeć będą m.in.:

1. Inicjowanie i opiniowanie projektów zmian Lokalnego Programu Rewitalizacji Miasta Rawa Mazowiecka,
2. Opiniowanie okresowej oceny postępów realizacji Programu oraz kluczowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych na podstawie dokumentów przedstawianych przez Burmistrza Miasta Rawa Mazowiecka, który odpowiedzialny jest za wdrażanie programu rewitalizacji,
3. Rekomendowanie wszelkich zmian związanych z Programem oraz określanie zmian w kierunkach realizacji Programu,
4. Opiniowanie projektu i realizacji procesu konsultacji społecznych realizowanych w trakcie planowania i wdrażania programu rewitalizacji,

5. Rozstrzygnięcie konfliktów występujących pomiędzy różnymi grupami interesariuszy procesu rewitalizacji,
6. Inicjowanie współpracy z potencjalnymi interesariuszami procesu rewitalizacji,
7. Opiniowanie zgłaszanych projektów rewitalizacji,
8. Zaangażowanie w działalność informacyjno-edukacyjną wspierającą proces rewitalizacji oraz proces partycypacji społecznej.

Posiedzenia Zespołu Doradczego ds. Rewitalizacji odbywać się będą co najmniej raz na pół roku. W skład Zespołu Doradczego ds. Rewitalizacji może wchodzić nie więcej niż trzynastu członków, w tym m.in.

- trzech przedstawicieli Urzędu Miasta Rawa Mazowiecka wskazanych przez Burmistrza Rawy Mazowieckiej,
- przedstawiciel Rady Miasta Rawa Mazowiecka,
- trzech przedstawicieli strony społecznej,
- przedstawiciele instytucji samorządowych i jednostek podległych, które zaangażowane są w realizację kluczowych projektów rewitalizacyjnych,
- dwóch przedstawicieli zarządców nieruchomości,
- dwóch przedstawicieli podmiotów gospodarczych, w tym szczególnie sektor małych i średnich przedsiębiorstw,
- ekspert zewnętrzny w zakresie rewitalizacji miast.

Przedstawiciele strony społecznej jak i podmiotów gospodarczych zostaną wybrani w drodze otwartej procedury. Na spotkania Zespołu Doradczego ds. Rewitalizacji mogą być zapraszani inni eksperci, przedstawiciele interesariuszy jednak nie będą posiadali oni prawa do udziału w głosowaniach. Skład i regulamin pracy Zespołu Doradczego ds. Rewitalizacji zostanie określony w drodze stosownego zarządzenia Burmistrza Rawy Mazowieckiej.

Realizacja projektów w ramach przedsięwzięć rewitalizacyjnych będzie mogła odbywać się również w partnerstwie Miasta Rawa Mazowiecka z organizacjami pozarządowymi. Zasady tworzenia partnerstw wymagają szczegółowego sprecyzowania, skonsultowania z organizacjami pozarządowymi i zapisania w Programie Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 Ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Partnerstwo będzie mogło być zawiązane z inicjatywy Miasta Rawa Mazowiecka oraz z inicjatywy organizacji pozarządowej. W przypadku, gdy z inicjatywą wystąpi Miasto Rawa Mazowiecka, będzie musiało ogłosić nabór na partnerów w drodze otwartego konkursu ofert. Ogłoszenie zamieszczone powinno być na stronie internetowej i w BIP w celu umożliwienia potencjalnym partnerom zapoznania się z inicjatywą i zgłoszenia zamiaru wspólnego działania. W przypadku, gdy z inicjatywą wystąpi organizacja pozarządowa, przedstawi ona Miastu Rawa Mazowiecka koncepcję zawierającą cel zadania, założenia merytoryczne, planowane działania i proponowany udział samorządu w projekcie.

W przypadku, gdy partnerstwo ma zaistnieć w kontekście projektów ubiegających się o dofinansowanie ze środków RPO WŁ na lata 2014-2020,

muszą być zachowane zasady i procedura przewidziana w art. 33 i 34 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o zasadach realizacji programów w zakresie polityki spójności finansowanych w perspektywie finansowej 2014-2020.

Koncentrację działań, środków finansowych oraz zaangażowanie lokalnej społeczności w proces rewitalizacji wzmocnić ma także realizacja budżetu obywatelskiego w obszarze rewitalizacji. W ramach budżetu obywatelskiego w Rawie Mazowieckiej w pierwszych trzech latach realizacji programu rewitalizacji 1/4 środków finansowych budżetu obywatelskiego przeznaczona zostanie na realizację projektów zgłaszanych przez społeczność Rawy Mazowieckiej do realizacji w obszarze rewitalizacji. Wielkość środków może ulec zmianie w kolejnych latach. Szczegółowy regulamin oraz pula środków finansowych określona zostanie w drodze stosownej uchwały Rady Miasta Rawa Mazowiecka.

Dla wzmocnienia zaangażowania społeczności lokalnej w proces rewitalizacji władze samorządowe przeprowadzą działania informacyjno-promocyjne formuły inicjatywy lokalnej, które będą miały na celu uświadomienie mieszkańcom oraz przedstawicielom sektora społecznego oraz prywatnego możliwości realizowania małych działań na rzecz wychodzenia z sytuacji kryzysowej w obszarze rewitalizacji przy równoczesnym zaangażowaniu społeczności lokalnej oraz samorządu. Mechanizm wsparcia zmian w obszarze rewitalizacji realizowany w formule inicjatywy lokalnej ma sprzyjać włączeniu mieszkańców w proces pozytywnych zmian.

Niniejszy materiał powstał z wykorzystaniem projektów opracowania przygotowanego przez BDKM Grupa Doradcza pod kierunkiem merytorycznym dr Aleksandry Jadach- Sepioło oraz opracowania przygotowanego przez mgr inż. arch. Stanisława Bochyńskiego i mgr Macieja Huculaka .